

HOITAJATUULED

EESTI
AJAKIRJANIKE A L B U M 13

Ühisus Võhma Eksporttapamaja

Võhmas, Viljandimaal. Telefon 42 ja 27

M Ü Ü G I L

alatiselt värsked eksporttapamaja saadused, alates toorest lihast kuni kõige mitmekeisemate vorstide, suitsusinkide ja delikaatssideni.

K A U P L U S E D:

*Võhmas
Viljandis
Tallinnas
Narvas ja
T a p a l*

Parim müügikoht!

Soodsaim ostukoht!

Tootja põllumees kui ka tarbija kodanik vaatab täielise rahuldustundega Võhma Eksporttapamajale!

„PÄEVALEHT“

ON ISESEISEV, LEVINUM JA LOETA-
VAIM PÄEVALEHT EESTIS. SUURIM
NING KASULIKEM KUULUTAMISE LEHT

„LASTE RÕÕM“

— LOETAVAIM LASTEAJAKIRI

SUURIMAD NING TÄIELISIMAD
RAAMATU- JA KIRJUTUSMATER-
JALIDE KAUPLUSED, KIRJAN-
DUSE JA PABERILAOD EESTIS

TÄIELISIM

GRAAFIKATOOSTUS

T R Ü K I K O D A
L I T O G R A A F I A
T S I N K O G R A A F I A
K Õ I T E K O D A

TALLINNA EESTI KIRJASTUSÜHISUS,
TALLINN, PIKK TÄN. 2, OMA TELEFONI KESKJAAAM NR. 428-83

KUUKIRI
EESTI STATISTIKA

TOIMETUS JA TALITUS
RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO
TALLINN, TOOMKOOLI TÄN. 13

Kuukiri „EESTI STATISTIKA“ ilmub eesti ja prantsuse keeles, joonistega illustreeritud ja sisaldab tähtsamate küsimuste kohta igakuisi ülevaatlikke kokkuvõtteid

Igas kuukirja numbris ilmuvad ülevaated ja pikemad tööd demograafia, majanduse ja põllumajanduse alal.
Tellimishind aastas Kr. 15.—

Kuukiri „KONJUNKTUUR“ ilmub iga kuu alul vihkudena ligi 64 lk.

Nädalakiri „MAJANDUSTEATED“ ilmub iga nädala teisipäeval, ligi 20-lk. kaustas

„KONJUNKTUUR“ ja „MAJANDUSTEATED“ tellimishind koos on Kr. 12.— aastas, poolaastas Kr. 7.—

Üksikult on „KONJUNKTUURI“ tellimish. Kr. 8.—a. ja „MAJANDUSTEATED“ „ „ 5.—

Tellimised saata: KONJUNKTUURINSTITUUT
Toomkooli 13, TALLINN

Mitte ükski iga kaitseliitlane, vaid iga rahvuslikult mõtleja Eesti kodanik loeb

„KAITSE KODU!“

Ei tohi unustada, et „KAITSE KODU!“ on oma lühikesele eale vaatamata loetavaim ja odavaim ajakiri Eestis.

„KAITSE KODU!“ ilmub 2 korda kuus vähemasti 32-leheküljelises kaustas ja maksab tellides aastas ainult 6 kr.

Iga kaitseliitlane, iga kodanik, kes pole veel tellinud „KAITSE KODU!“ tehku seda kohe.

Tellimisi võtavad vastu kaitseliidu üksuste pealikud, raamatukauplused ja postkontorid üle maa.

Proovinumbreid saadab talitus esimesel nõudmisel välja tasuta.

„Sõdur“

sõjaasjanduse
= ajakiri, =

mida loeb iga kodanik, keda huvitavad riigikaitse küsimused.

Eriti loeb teda **reservohvitser** ja **allohvitser**, kuna ta on parim vahend kontakti pidamiseks kaitseväe ja ta arenguga.

„Sõduri“ aasta-tellimise hind

6 krooni.

„SÕDURI“ TOIMETUS.

EESTI POLITSEI

POLITSEIASJANDUSE JA
ADMINISTRATIIVÕIGUSE
AJAKIRI

Ilmub 6 korda aastas
umbes 80-lhk. kaustas

HIND ÜHES KOJUSAATMISEGA
AASTAS KR. 4.50

TÄHTIS kõigile riigi-
ja omavalitsusasutustele,
juristidele ja avaliku elu
tegelastele

Kaastöölisteks peale kodus
silmapaistvamate
juristide veel välismaa
eriteadlasi administra-
tiivõiguse alal

ÄRIMEES, kellel enda kui ka teiste aeg on kallis, kirjutab kõik ärikirjad vaid kirjutusmasinal

AJAKIRJANIK, kelle sõnumite värskus oleneb kiirusest ja kes vähegi hindab laudajate ning korrektorite töö, paneb oma vaimusünnitused kirja kirjutusmasinal

AMEERIKAS on aeg ja kiirus raha ja meiegi peame seda hindama

SEEPÄRAST ärge puudu ühelgi kirjutuslaual hõlpsasti kaasaskantav kirjutusmasin

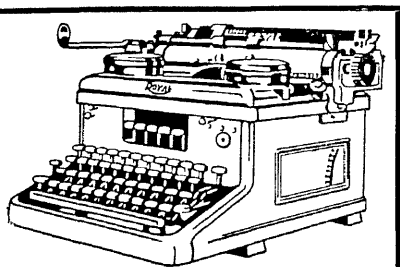
ROYAL

Trade

Mark

(UUS MUDEL)

Meeldiv välimus. Tugev ehitus. Vaikne ja kerge käik. Nägus kiri. Tabuleator ja kõik käsitamisabinõud nagu suurelgi «ROYAL» masinatel

ESINDAJAD:

V. P. LOUN & SCHITIKOV

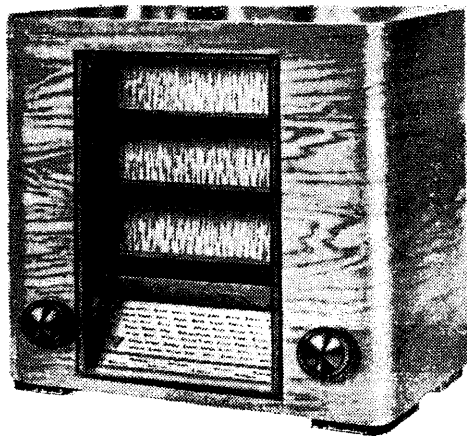
TALLINN, NIGULISTE TÄN. 18

TELEFON 434-37

TALLINNA RAADIOTEHAS

JAAKSON & Ko

TALLINN, ENDLA 9. TELEFON 448-33

„Irv 2“ *Pakume raadiohooajaks:*

3-lambiline võrkvastuvõtja dunaamilise valjuhääldaja, selektiivsuse-valija, peentellimis-skaala, nägus poleeritud kastis, laineala 200–2000.

Hind Kr. 97.—

„President“

5-lambiline super 9" dunaamilise valjuhääldaja, automaalse fadindureguleerija, laineala 200–2000 m. Grammofoni ülekanne.

Hind Kr. 200.—

„Dõllumees“

3-lambiline patareivastuvõtja permanentdunaamilise valjuhääldaja. Omaduselt sama, mis „Irv 2“.

Hind Kr. 98.—

„Admiral“

5-lambiline luksussuper suure dunaamilise konsert-valjuhääldaja, pika jaama nimega varustatud skaala. Kasti hall vaht. Laineala 200–2000 m. Helivärvinguregulaator.

Hind Kr. 250.—

MAJAMANIKE

KREDIITPANK ^U_P

TALLINN, VALLI T. 10
TELEFON 426-69

TOIMETAB KÕIKI
PANGAOPERATSIOONE

PANGA JUURES KINNITUS
A/s. EESTI LLOYD'i
ESINDUS

PANK AVATUD KL. 9-2

REVALSCHE ZEITUNG

„Begründet im Jahre 1860 (als „Revaler Bote“
1919--1930 erschienen).

Das deutsche kulturell, politisch und wirtschaftlich führende Blatt in Estland. Vertritt die politischen und wirtschaftlichen Interessen des baltisches Deutschtums in Estland. Eingehende objektive Berichterstattung über das gesamte Wirtschaftsleben Estlands. Regelmässige Kursnotierungen.

BEZUGSPREIS: monatlich mit Beilagen Kr. 2,30, ohne Beilagen Kr. 2.—. Die Staatspostanstalten in Estland, Lettland, Deutschland, Danzig, Finnland, Schweden und Frankreich nehmen Abonnements entgegen.

ANZEIGENPREIS: für 1 mm Höhe der Spalte im Anzeigenteil für Estland 00.6 E. Kr., für Deutschland und das übrige Ausland 6 Goldpfennige.

Tallinn, Rataskaevu 12.

Telefon 430-31.

KAUBANDUS-TÖÖSTUSKOJA TEATAJA

ILMUB KAKS KORDA KUUS

TOIMETUS JA TALITUS:
KAUBANDUS-TÖÖSTUSKODA
TALLINNAS, PIKK 20
TELEFON 426-15

Millest kirjutab
„Kaubandus-tööstuskoja Teataja“?

Olles ainus sellesamane majanduslik ajakiri Eestis paneb „Kaubandus-tööstuskoja Teataja“ erilist rõhku sisu mitmekesisusele, tuues ärialal tegutsevatele lugejaskonnale hulga väärtuslikku, populaarselt kirjutatud lugemismaterjali artikleid näol parimate majanduselu tundjate sulest kaubanduse, tööstuse, panga- ja kindlustuseasjanduse ning meresõidu alalt, eriti aga praktilisi näpunäiteid organisatsiooni korraldamise ja ostumüügi kohta. Edasi toob „Kaubandus-tööstuskoja Teataja“ igas numbris ärimehel hädatarvilist informatsiooni **turgude, kaubahindade, rahakursside**, uute seaduste ja määruste ning paljude teiste igapäevases ärilises tegevuses lahendust nõudvate küsimuste kohta. Suurimat tähelepanu pöörab „Kaubandus-tööstuskoja Teataja“ puuduste ning väärnähtuste selgitamisele meie maksustustemis ja uute kaubanduse ning tööstuse puutuvate seaduseelnõude refereerimisele. Samuti leiab Kaubandus-tööstuskoja tegevus ajakirja veergudel võimalikult täielist peegeldust, luues kindla ja vahetuma ühenduse meie majandusliku parlamendi ja selle valijate vahele.

Kõige vanem ajaleht

Pärnumaal

„VABA MAAL“

PÄRNU
väljaanne

Asutatud
1920. aastal

Toimetus ja talitus

Pärnus,
Brackmanni 1,

telefonid
112 ja 397

UUELT E HITATUD

HOTELL-RESTORAN
„KULD LÕVI“

TALLINN, HARJU 40, KODUKESKJ. 426-27

ON LUKSUSLIKEMAI D JA
MUGAVAMAID KOGU EESTIS

A. TÕNISSON & Ko.

TALLINN, RÜÜTLI TÄN. 28/30; TEL.: 452-60; 430-25

MEIE ERIALAD:

VESIVARUSTUS
KESKKÜTE
PUMBAD

AVASIME

ELEKTRITARVETE OSAKONNA

SUURIM JA TÄIELIKEM

VASEARMATUURITÖÖSTUS

TULE, ELU, NOORTE,
KLAASI, MURDVAR-
GUSE, KODULOOMA-
KINDLUSTUSED

EKS- MAJA

ASUTATUD 1866. AASTAL

EKS-MAJA on kõige vanem ja oma füsedeate reserve ning arvurikka kindlustusvõrjate pere tõttu võimsaimaid kindlustusseltsi Eestis

Kontorid:

Tallinn, Lai 1 ja Harju 29,
Tallinna Majaomanike Pangas

Osakonnad:

Tartus, Viljandis, Rak-
veres, Valgas, Petseris

A/S.

KINDAVABRIK

SIMPLEX

SUURIM JA
MOODSAIM
KODUMAA
KINDA-
TÖÖSTUS

KUNSTSIIDIST,
PUUVILLAST,
TRIKOOST JA NA-
HAIMITATSIOO-
NIST KINDAD

TOOTLEB
KODUMAA
JA VÄLIS-
TURGUDE
TARVIS

„EESTI RAADIO“

RAADIOTEHNILINE TOOSTUS

TALLINN, V. KARJA 4
TELEFON 467-69

«PLASTIKA»

KUNSTAINETE PRESS- JA PRITSTOOSTUS

TALLINN, AIA 10. TELEFON 452-62.

~

VALMISTAB KUNSTVAIGUAINEST KÕIKSUGUSEID ELEKTRI-
TARBEID: lülitajad, kontaktipesad, kontaktid, lambipesad jne.

KOSMEETIKA-AINETE TARVIS: salvipurgid, puudritoosid, huule-
pulga-kestad jne.

MAJATARBEID: jooģipeekrid, tuhatoosid, tindipotid jne.

~

*Kunstpressaine asendab täieliselt puud, plekki, pappi jne., on elastiline
ja nägus.*

Tellimiste täitmise kiire ja korralik.

EESTI PIIMAÜHISUSTE LIIT

TALLINNAS, ESTONIA PST. № 27
TEL. 460-01. TELEGR. AADR. „PÜL“

Kõigile piimaühingutele

häid jõulupühi ja edurikast uut aastat!

Soovib

Eesti Piimaühisuste Liit

Tallinnas, jõulukuul

Kõrge kvaliteet
Ületamatu maitse
Huviküllane
pakend

on

A/S
A. Brandmann

kakao, šokoladi ja
kompeki omadused

TALLINNA
MAJAOMANIKKUDE
HARJU TÄN. 29 PANK TEL. 443-67 ja 427-49

HOIUSUMMAD JA LAENUD
LINNAMAKSUDE VASTUVÕTMINE

TARVITAJATE ÜHISUS
„MAJA“

TALLINN, ESTOONIA PST. 25, O/M.
EHITUSTARVETE KAUPlus JA LADU.

Osakonnad: EHITUSE, VESIVARUSTUSE,
KESKKÜTTE, ELEKTRI,
MAALRI, POTISEPA, FOTO.

Telefonid:

Juhatus 458-37. Kauplus ja osakonnad: 467-84, 461-39, 474-16.

METSA- JA KÜTTEMATERJALILADU
Hollandi 5, tel. 305-41.

BETOONITÖÖSTUS „LIIVA-BEToon“
Risti-Liival, tel. 520-94.

OSAKOND TARTUS
KaubaHoov 15, tel. 400.

ÕLLED

JA

KARASTUS-

JOOGID

TUNTUD HEADUSES

A. Le Coq

DETSEMBER 1935.

UUDIS!

PARIM JÕULUKINK ON HEA
HELIPLAAT.

JÕUDSID MUUGILE:

BARITON ARTUR RINNE
(lauluga eesfi keeles) 2 1935/36. a. hoo-
aja suurimat löökpala ühel heliplaadil.

Ord. 2152 Mõnu lõbus ahvi-
pärdik — fok. |
Vihmapätsad — tango.

Ord. 2154 Vaadis kihab värskel
õlu — polka, A. Siirak.

Mu kuldne sõbrake —
valss. |
Ord. 2156 Kassipolka — polka.
Mind kaugemale on saa-
tus viinud — valss,
A. Siirak.

Peale nende on meil suur valik paljudest huvitavaist plaatidest.

PLAADI HIND 3 KROONI

O.-Ü. „ESTO-MUUSIKA“

TALLINNAS, TARTUS, VILJANDIS, PARNUS

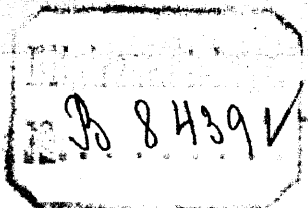
ÕITSITULED

EESTI AJAKIRJANIKE LIIDU ALBUM XIII

TOIMETANUD KARL KESA. E. A. LIIDU VÄLJAANNE NR. 16. TALLINN 1935

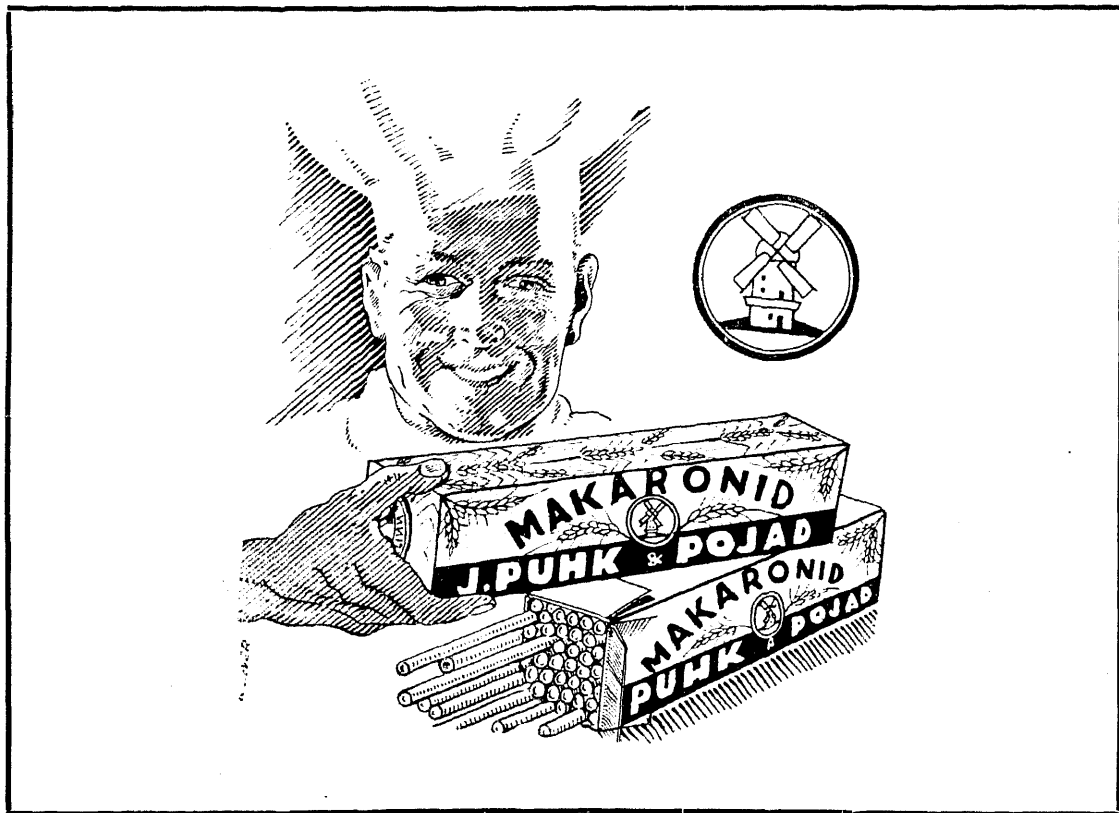

TUI SK

Sf 3046

FOTO N. NYLANDER

*Alates esimesest
tõmbest*

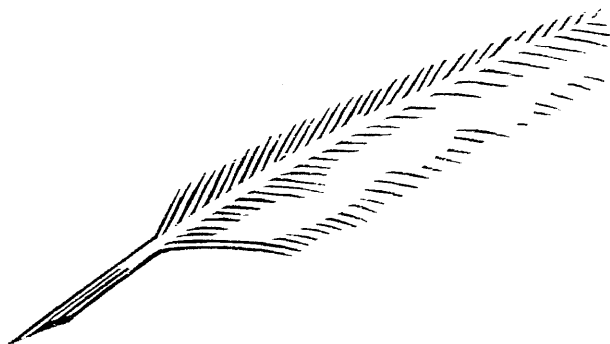
kuni lõpuni suitsetate
mõnuga rahva oma
moodsa tubakatehase

esinduspabe-
rosse *Grand*

ja sigarette *Turist*

ETK tubakatehas valmistab ainult
kõrge ja püsiva headusega tubaka-
tooteid

ED. HUBEL

AJALEHT JA RAAMAT

Ajaleht tuleb raamatust hoida lahus ja raamat ajalehest. Kui me hakkame raamatuist pikki peatükke kandma ajalehte, siis on see ta surm. Ja ümberpöörduvalt: kui me ajalehest viime päevauudised või õilsamagi osa — juhtkirjad — raamatusse, siis ei saa tast üldse elulooma. Kuigi tooraine mõlemal on üks ja seesama, on see ometi kummalgi sulatatud nõnda ümber, et neid ei kõlba segada, et see segamine kummalegi võib tulla ainult kahjuks. Kummalgi on oma struktuur, oma kude. Mõlemad on küll ehitatud ühisest algelemendist — sõnast, mis sarnaneb organismide rakule. Aga me teame, et eri-organismides rakud omavad erikuju ja moodustavad eripõime.

Ülesanne on aga rakkudel ikka üks ja sama — hoida alal organismi elu, aidata kaasa selle arenemiseks.

Kui nüüd võtame sõna, raamatu ja ajalehe sisu raku, siis näeme, et sellelgi on samasugune ülesanne: rahva, ühiskonna elu arendamine.

On täiesti asjatu või koguni mõttetu vaidlus selle üle, kumb on rahva elus tähtsam, ajakirjandus või kirjandus, kumb hädavajalisem. See oleks sama, kui sõjaasjanduses vaidlus, kumb on tähtsam, kahurvägi või jalgvägi. Üks

toetab teist; üks teeb eeltööd, teine tuleb järel, teeb puhta töö, kindlustab võetud positsioone.

Ajaleht on esimene prisma, mille läbi kodanik inimesi, sündmusi ja fakte näeb kõige esiti. Ajaleht võtab kõiges esimesena oma seisukoha, annab esimesena kõigele oma värvingu, olgu see Abessiinia sõda, kõrtsikakelus, riigipööre Mehhikos või käsikauplejate kõrvaldamine Tallinna turult.

Kui mõnes lehes kinnitatakse, et seal kõike kirjeldatakse ja hinnatakse objektiivselt, erapooletult, siis tuleb seda võtta, endastki mõista, reservatsiooniga: nõnda palju, kui see objektiivsus ja erapooletus teatavasse rahvusse, teatavasse ühiskonnakihti kuuluvuse juures, teatud maailmavaate, teatud elusuhtumuse, teatud isiklike kalduvuste, teatud traditsioonidest läbiümbumise juures on üldse võimalik. Täielikku objektiivsust, erapooletust ei või ajalehele soovitada; see tähendaks ei millegi ega kellegi poole hoidmist, ükskõiksust, rahva ja ühiskonna elu minna-laskmist, nagu ta läheb. Õige ajakirjanik on aga alati millegi eest väljas, — nimetame seda, kartmata olla üldsõnade tegija, — rahva ja kogu inimkonna heaolu eest. Ja see ei luba tal sündmusi vaadelda ega kirjeldada objektiivselt.

Kui kauaaegne ajakirjanik olen pannud tähele, et ilmateatedki pole lehtedes igakord antud edasi erapooletult. Neile püütakse näiteks suurte rahvapidude eel anda optimistlik pealkiri, mis rahvast julgustaks kodust väljatulekule.

Ilukirjandusliku raamatu kohta üteldakse, et see olevat tükk maailma, nähtud autori prisma läbi. Järelikult on niisugune teos subjektiivne. Ja subjektiivsus on kirjanikul lubatav ning sallitav.

Raamat, kirjandust moodustav element, on see teine prisma, mille läbi kodanik vaatleb, näeb, tajub sündmusi, inimesi, nende tegusid. Siin vaadeldakse kõike kaugemas perspektiivis, projekteeritakse eemale; üldistatakse ja tüpiseeritakse ajalehis antud üksiknähted. Mis aga peaasi: siin näidatakse asju nõnda, et neid on võimalik vaadata praktilise huvita, praktilise kasupüüde tundeta või nagu üteldakse: esteetiliselt. Selle kõige tõttu ei kaota hea kirjanduslik teos oma väärtust nädala, kuu või aastaga. Ta ei „närtsi“ nagu leht sama päeva õhtul, kui ilmus. Temas antud üldinimlikke tüüpe ja elamusi võib lugeja võtta vastu veel aastakümnete, sadade ja tuhandetegi pärast.

Et nüüd üks jääb püsima nõnda kauaks, teine aga „närtsib“ nii ruttu, sellest tehakse sagedasti järeldus: ajalehel pole rahva ja ühiskonna elus seda tähtsust, mis on kirjandusel, raamatul. See järeldusetegemine on aga rutuline ja võib selle tõttu osutada ekslikuks.

Kujutleme ajalehe juhtkirja, joonealust, jah isegi sündmuse kirjeldust — eks anna see tuhandetele lugejatele teatavat hingelist tõuget, nõksu mingis ühises suunas, — selles suunas, mis on ajalehel! Ja on ajalehel vähegi positiivne suund, siis on hulk rahvast tõugatud liikuma, ilma et ta seda märkaks, rahva, ühiskonna hüvangu poole. Ja kui neid tõukeid kordub igapäev, siis jätavad nad järele jälgi, nagu veepiisad pidevalt kivile langedes.

Me ei saa registreerida neid jälgi, aga seepärast pole veel vähematki õigust arvata, et

neid polegi. Eks ärkamisaja lõpupoolel „Sakala“ kirjutused ja sõnumid mõjutanud meie talupoegi ja teisigi sama sügavalt kui Koidula laulud.

Siin võidakse ütelda: Koidula laule loetakse nüüdki, nende mõju pole lõppenud. Aga nägematul kujul elavad „Sakalagi“ jäljed veel rahva hinges edasi. See, mis siis lõi idanema C. R. Jakobsoni külvist, kasvab ja kannab vilja tänapäev ja sajandite pärast.

Kirjanduslik teos, mida loevad harvad, kuigi ta on kunstiväärtuslik, omandab alles aastakümnete ja -sadade kestel võrdse mõju sellega, mis on paljuloetaval ajalehel.

Ajakirjaniku töö võib rahva ja ühiskonna suurel edasitungi ning arengu rindel kirjaniku õilsa loomingu kõrval näida jämedatoimeline. Vahest ta ongi seda. Aga nagu üteldud: kahurväe ettevalmistustöö on tarviline, kuigi ka jämedatoimeline, kätärakas; aga sellela pole jalgväe edasitung võimalik. Kahurid tasandavad teed jalgväele, et see võiks võtta uusi positsioone, seal end kindlustada sügavale maasse kaevates.

Nii ei võistle ega võitle raamat ajalehega ega kirjanik ajakirjanikuga seisukoha kõrguse pärast ühiskonnas. Nad töötavad kõrvuti ja toetavad üksteist.

Seda tuleb meil arvestada, eriti Raamatu-aasta puhul. Kuidas oleks kogu propaganda raamatute kui vaimsete aarete kandja levitamiseks üldse võimalik ajakirjanduse kaasabit! Kõik jääks selleta kõlata, nagu hääl õhutus ruumis.

Aga Raamatu-aastaga ei või väärtusliku raamatu levitamispromaganda veel lõppeda. See aasta peab saama uue vaimse ajastu alg-aastaks. Kõik need vaimsed varad, mis meil kuhjunud raamatuisse, olgu need ilukirjanduslikud või teaduslikud, peavad saama kogu rahva omanduseks. Et see võiks sündida, selleks on alatasa, igal sammul, vaja ajakirjanduse kaasabi. Usume, et ta seda ei keela edaspidigi, nagu ta seda pole keelnud seni.

ESIMENE EESTI AJAKIRJANIK

JOONI G. A. OLDEKOPI ELUST JA TÖÖST

Esimene eesti perioodiline väljaanne, A. W. Hupeli „Lühikesse õppetusse...“ ilmus teatavasti Põltsamaal 1766. aastal. Selle sihiks oli rahvale anda tervishoidlikku ja arstlikku nõu, sisaldamata mingit ajalehele ise-loomustavat aktuaalset materjali.

Esimese eestikeelse ajalehe nime vääriva perioodilise trükitootega kohtame täpselt 40 aastat hiljem — 1806. aastal, mil Võrumaa kirikuõpetajad Gustav Adolph Oldekop ja Johann Philipp von Roth hakkasid ühiselt andma välja „Tarto maa rahva Näddali-Lehe“. Selle väljaandjaid-toimetajaid võime ühtlasi pidada esimes-teks eesti ajakirjanikeks.

Käesolevas kirjutuses tahame peatuda Oldekop-Rothi „Tarto maa rahva Näddali-Lehe“ juures, eriti valgustades Oldekopi elu ja tegevust esimese eesti ajaleheväljaandja-ajakirjanikuna, kuna sellest on võrdlemisi vähe teateid ja pealegi ebaõigeidki. Autoril on huvist ja armastusest asja vastu olnud võimalik avastada mõndki uut Oldekopi kohta.

Pole kõigepealt huvitusetu märkida (pealegi käesoleval Raamatuaastal!), et esimese eesti ajalehe ja selle toimetaja-väljaandja ning esimese eesti raamatu ja selle autori saatuse vahel võib tõmmata teatavaid paralleele. Nii, nagu oli kadunud jäljetusse hauda esimene eesti raamat, nii on tänapäevani jäänud jäljetult kadunuks esimene eesti ajaleht. Meie esimene raamat konfiskeeriti ja hävitati. Umbes sama saatuse osaliseks sai ka meie esimene ajaleht — pärast 41. numbrit suleti ta. Kas viimane number konfiskeeriti, pole teada, kuid igatahes on rahvast kirikukantslist kutsutud üles seda hävitama. Ja tänapäev pole teada ühtki „Tarto maa rahva Näddali-Lehe“ säilinud eksemplari*).

*) Õpetatud Eesti Seltsi sekretär M. Lepik usub ometi, et neid peaks kindlasti leiduma Moskva või Riia arhiivides, kus tuleks teostada otsinguid, ning meie innukam bibliofiil, direktor J. Roos on ühel usutlusel avaldanud koguni kindlat lootust, et ta juba lähemal ajal saab ammuotsitud rumikumi jälle.

Samasuguseid paralleele võime tõmmata ka esimese eesti raamatu autori ja esimese eesti ajalehe toimetaja maies elus. Simon Wanradtil oli sekeldusi naistega ja suurte võlgadega ning samuti Oldekopilgi. Esimene põgenes jurest, teine pidi koos naisega põgenema kauasest elukohast uude kohta. Ning rahahädad ja võlad vaevasid Oldekoppi elu lõpuni, nagu kannatas nende all esimese eesti raamatu autor. Wanradtist ja ta kolleegist Johann Koellist teame vähe, kuid veel vähem teame eesti esimesest ajakirjanikust Oldekopist. Niihästi esimese eesti raamatu ja ajalehe kui ka nende autorite maist elu varjab mineviku hall loor.

Nii imelik kui see on, pole Gustav Adolph Oldekopi sünnikohagi kohta täit selgust. A. Saareste*) ja varasemaid Oldekopi biograafe Recke-Napiersky märgivad sellena Haapsalut, kuna dr. C. C. Ullmann**) märgib Oldekopi sünnikohana Angerburgi Ida-Preisimaal. On nüüd Oldekop sündinud Haapsalus või Angerburgis, selle kohta ei või autor ütelda midagi kindlat, siiski paistab tõenäolisena, et Angerburg ei saa Oldekopi sünnikohana kõne alla tulla, kuna ta lähemaid omak- seid, vennadki, on elanud Tallinnas j. t. tookordse Liivi- ja Eesti kubermangu linnades. Maa-ilmavalgust nägi tulevane eesti esimene ajakirjanik, kes oli rahvuselt sakslane, tänavu täpselt 180 aasta eest, 21. novembril 1755. Kes olid ta vanemad ning kust nad põlvenesid, selle kohta pole autoril läinud korda leida mingeid andmeid. Recke-Napiersky järele õppis Gustav Adolph Oldekop Tallinna toom- ja teistes koolides, mis lubab ka oletada, et Oldekop oli kindlasti pärit Haapsalust, sest vaevalt oleks ta Preisimaalt toodud Tallinna saama esimesi teadmisi kirjutamis- ja lugemiskun- stis.

Ülikoolihariduse sai Oldekop Saksamaal Halle ülikoolis. Mis ajal see sündis, ka selle kohta puuduvad andmed. Teame ainult, et ta juba

*) „Eesti Biograafiline Leksikon“, lk. 353.

**) „Mittheilungen und Nachrichten für die evangelische Geistlichkeit Russlands“, Tartu, 1838.

Der Herr Pastor Jacob Wilhelm Ewa hat bey der feierlichen
Gemeine, und namentlich bey der "in der geistlichen Statuten", das
feierliche Abnehmen seiner Charge, an dem 10. Febr. d. J. 1820
ihre Verlangung akzeptirt und. Pölva Kirchenrat d. 15. Febr.
1820

Got Oldekopf
Kirchenrat zu Pölva

G. A. Oldekopi käekirja näide

1780. aastal omandas cand. theol. astme. Seega võrdlemisi noorelt, mis muuseas näitab, et Oldekop oli andekas ja õppimisuksin inimene.

19. detsembril 1781 ordineeriti Oldekop Põlva kiriku õpetajaks *) ja juba 1805. a. oli ta töö ja tegevus Põlvas kirikuõpetajana kõrgemalt poolt hinnatud ja tunnustatud sel määral, et ta nimetati abipraostiks.

Põlvas elas ja töötas Oldekop tervelt 38 aastat. Seal tegi ta oma elutöö, nii palju, kui seda talle oli saatus määranud, sest 18 aastat, mis Oldekop pärast Põlvast lahkumist elas Tartus, möödus tal peaaegu täieliselt töötaoleku, vaesuse ja võlgadega võideldes.

Oldekop lahkus Põlvast 1820. a. alul. Sest 30. detsembril 1819 on ta kirikunõukogu koosoleku protokollile veel kirjutatud alla ka *pastor loci*, kuid 3. mail 1820 figureerib seal juba J. G. Schwartzi nimi. Millal Oldekop täpselt Põlvast Tartusse siirdus, pole teada, kuid kindlasti ei võinud see ülalüteldu tõttu sündida 1819. a., nagu märgib A. Saareste. Ka nähtub Põlva kiriku- raamatust, et ameti üleandmine Oldekopi poolt järelelüljale toimus vastava aktiga 22. märtsist 1820. a.

Kas Oldekop lahkus Põlva õpetaja kohalt oma vabal tahtel, pole teada ega millegagi tõestatud; selle kohta puuduvad, — vähemalt Põlva koguduse arhiivis, kus nende ridade kirjutaja toimetanud otsimisi, — igasugused andmed. Suulised andmed lubavad aga oletada, et Oldekop Põlvast oli sunnitud lahkuma ja see talle ei olnud kaugetki kerge.

Odekopi elu polnud Põlva kirikumõisas, mis tol korral oli väga armetus seisukorras, igatahes

*) Mittheilungen und Nachrichten für die evangelische Geistlichkeit Russlands — Dr. C. C. Ullmann, Tartu, 1838, märgib ebaõieti, nagu oleks Oldekop saanud Põlva õpetajaks alles 1784. aastal.

sugugi kerge, kuigi ta rahvaga sai hästi läbi *). 1819. a. 10. jaanuaril peetud kirikukonvendi koosoleku protokollist loeme tähendusi, et Oldekop on teinud ettepaneku kogudusel palgata ametisse adjunkt. Adjunkt oleks talle pidanud protokollile järele maksma 1500 rubla seni, kui ta elab, et „...ta elu oleks sellega kindlustatud...“ Koosolekust osa võtnud mõisnikud olid sellega nõus, kuid talupojad olid vastu ja „...palusid väga, et ta jääks, ei võtaks mingit adjunkti ja ise peaks oma ametit.“

Nii võiksime teha järeldusi: 65-aastane Oldekop oli tööst Põlvas vanaduse ja töörohkuse tõttu väsinud ning kuna tal tuli ka isiklikke sekeldusi, nagu seda kuuleme allpool, soovis ta Põlvast minna ära kergemale elule. Konsistoorium rahuldaski selle soovi, — osalt Oldekopi enda soovituna, osalt tahtmata esile kerkinud põhjusil. Igatahes pidi ta järglase J. G. Schwartz talle elu lõpuni maksma aastas 30 vakka rukist, millest 10 vakka sai Oldekop kätte, kuna 20 vakka müüdi Põlvas Oldekopi võlgade katteks **).

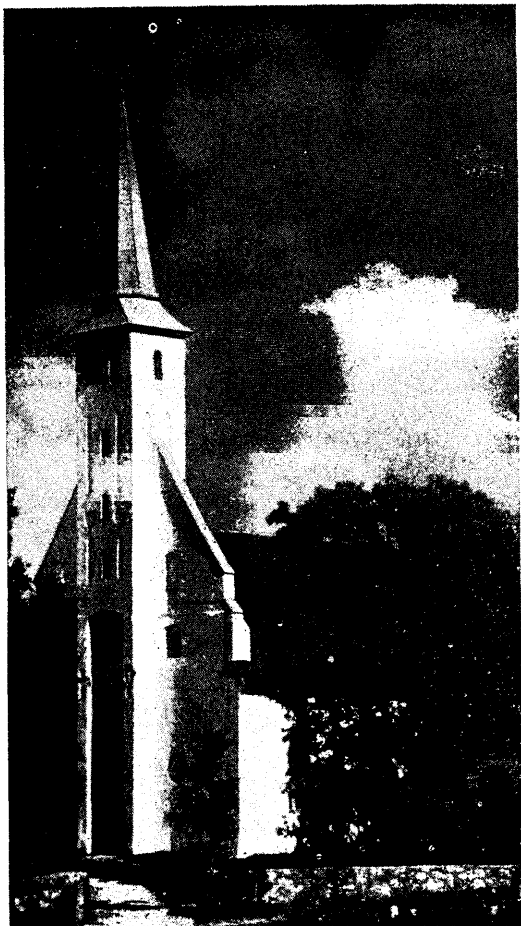
Oldekop suri Tartus 26. aprillil 1838. a. (mitte 25. aprillil, nagu märgib „Eesti Biograafilises Leksikonis“ A. Saareste) ligi 83-aastasena. Ta maeti aga alles 21 päeva hiljem, 17. mail, ja mitte

*) Ühes säilinud O. kirjas Põlva kirikunõukogu liikmeile ütleb ta küll tunnustavaid sõnu Põlvale, kirjutades muuseas:

„Rohkem kui 38 aastat olin õnnelik, et võisin käia läbi lugupeetud Põlva kihelkonna kirikunõukogu liikmetega, kusjuures muudatused kirikunõukogu isiklikus koosseisus pole mulle toonud kahju. Mälestus sellest teeb mu elupäevad, mis mulle veel jäävad, rõõmsaks ja õnnelikuks. Võtke tunnustavalt südameilt kõige lahkuse ja heategevikkuse eest, mis mulle osutasite vastu otsekohe- sem tänu...“

See kiri on dateeritud 1820. a. alul, seega varsti pärast O. Põlvast lahkumist. Kirja lõpu- osas palub O. rahalist vastutulelikkust, mispärast eelkävaid sooje sõnu ei saa võtta südamest tul- nuina, vaid komplimentina ja meelitusena.

**) J. Ch. Schwartzi suulised andmed.

Põlva kirik, kus G. A. Oldekop oli õpetajaks
Foto Bleier

Tartus, vaid — Põlvas; Põlva kirikuraamatus on saksa keeles märgitud, et „...maetud ta enda soovil Põlvas 17. mail 1838. aastal.“

Oldekopi surma puhul võttis sõna, nii palju kui teada, ainult „Inland“, ja seegi alles 13. novembril 1838. a. ning üksnes 8-realises petit-kirjalises märkmes.

Oldekopi kalmu asukoht oli kaua aega teadmata. Alles aastat 15 tagasi tulnud Vana-Koiola valla Mammaste küla elanik Jaan Piho tookordse Põlva õpetaja, praeguse praost emer. J. Ch. Schwartzi juurde enne surma armulauale ja ütelnud õpetajale, nagu viimane nende ridade kirjutajale jutustas, et ta tahab avaldada saladust, mida Põlvas keegi ei tea. J. Piho viinud seejärel õpetaja kalmistule ja mäidanud seal ühele suure tee ääres asetsevale kohale, et just täpselt sinna olevat maetud endine Põlva õpetaja Oldekop. Jaan Piho olnud tol ajal nooruke ja viibinud ise Oldekopi matusel. See olnud päris väike, rahvast pole sest peaaegu osa võtnudki, mis on seletatav, nagu arvab J. Ch. Schwartz,

sellega, et Oldekop suri Tartus vaesuses ja oli Põlvas 17-aastase äraoleku järel unustatud.

Miks Oldekop maeti alles kolm nädalat pärast surma, pole teada. Võib arvata, et matmine viibis kevadiste halbade teede ja vahest ka rahu-puuduse tõttu.

Mis puutub Oldekopisse kui õpetajasse, siis on talle, vähemalt esialgu, koguduses saanud osaks suur armastus ja lugupidamine. Ta on olnud hea jutlustaja ning samasugune maarahva sõber nagu ta kaastööline õpetaja Johann Philipp von Roth Kanepis. Et Oldekop sakslastega, mõisnikega, oleks saanud halvasti läbi, pole ka teada. Nähtavasti polnud tal nendega, vähemalt varemadel aastatel, konflikte.

J. Ch. Schwartzi seletuste järele on Oldekopil elu Põlvas viimaseil aastail aga läinud raskeks, kuigi selle kohta pole mingeid kirjalikke jälgi. Nagu J. Ch. Schwartz mäletab oma isa ja vana-isa jutustusist, pahandanud kogudust, eriti saksa ringkondi, Oldekopi isiklik elu. Nii olevat Oldekop pärast oma esimese naise surma hakanud sõbrustama oma teenijaga. Sellest tekkinud lõhe koguduse ja õpetaja vahel. J. Ch. Schwartz arvab, et see asjaolu saigi peapõhjuseks, miks Oldekop lahkus Põlvast. Oldekopi sõprus teenijaga arenenud nii kaugemale, et ta sellega lõppeks abiellunud. See võis tõesti pahandada koguduse täiesti, esmajoones aga mõisnikud-sakslased. Vastolusid kogudusega lubavad oletada ka Oldekopi Põlvast lahkumise eel peetud jutlused, milles ta on korduvalt kõnelnud, et inimene on inimene ja ärgu hinnatagu inimesi mitte nende tegude, vaid nende sõnade järele. Oldekopi sõnad olnud siis eriti ilusad, aga teod vastupidised.

Nii teab jutustada praost emer. J. Ch. Schwartz ja kinnitab, et just see „moraalne motiiv“ on saanud Oldekopile Põlvast lahkumise ja ka hili-semate rasikuste põhjuseks.

Mis puutub Oldekopi teisesse naisesse Dorotheasse, kelle pärast ta tõenäoliselt pidi jätma jumalaga Põlvaga, siis oli see 14 aastat pärast Oldekopi surma lesk ja suri 70-aastasena vähjahaigusse 27. detsembril 1852. a. Pihkvas. Põlva kirikuraamatute järele maeti ta aga, nagu ta maisest elust varem lahkunud abikaaski, Põlvasse. See sündis 26. jaanuaril 1853. a. Surnukeha toodi Pihkvast Põlvasse mahamatmiseks siseministri erilisel loal.

Nii palju esimese eesti ajakirjaniku Gustav Adolph Oldekopi maisest elust ja tegevusest kirikuõpetajana Põlvas, mis on ka peaaegu kõik, mis teada.

Mis puutub Oldekopi kirjanduslikku ja ajakirjanduslikku tegevusse, siis ei olnud see praegusaja mõiste järele eriti suur ega mitmekesine, kuid tookordsetes oludes siiski küllalt tähtis ja tänapäevalgi tunnustust vääriv, eriti see osa, mis

puutub „Tarto maa rahva Näddali-Lehe“ toimetamise ja väljaandmisse.

Oldekop oli oma aja tublim kirja- ja keelemees, mispärast ka ta töö „Tarto maa rahva Näddali-Lehe“ juures Joh. Philipp von Rothi kõrval, kes oli eeskätt lehe majandusliku külje eest hoolitseja, on suurem ja vastutusrikkam.

1820. aastal ilmus Oldekopilt „Liivlandi Marahva Säedus“ (Tartu). See on lõuna-eesli-murdeline teos, tehtud koos L. V. Moritziga O. W. Masingi põhja-eesli-keelse tõlke põhjal. Kaks aastat hiljem ilmus Oldekopilt Sturmii järele koostatud ilmalik-vaimuliku sisuga raamat „Mõtlemise Jummalale teggude päle“, kuna „Bericht der Pölvischen Hilfsbibel-Gesellschaft für 1817 in dem (5-ten) Generalsbericht der Dorpatschen Abtheilung der russ. Bibel-Gesellschaft“ ilmus varrem, 1818. a.

Nende teoste mõju ei olnud vist kuigi suur, küll töid nad aga autorile palju sekeldusi. Nii näitab üks dokument Pölvaa koguduse arhiivist, et Oldekopi „Liivlandi Marahva Säeduse“ honoraar on võlgade pärast pandud aresti alla.

Mis puutub Oldekopi ilukirjanduslikku toodangusse, siis on see õige kesine. Kogu ta teadaolev toodang on avaldatud Rosenplänteri „Beiträge's“ (nr. 16, 1823) kaheksal ja poolel leheküljel. See koosneb neljast luuletusest, millest kaks („Pimmeda inimise kaibdus“ ja „Ello rõöm“) on tõlked, kuna kaks („Päivlik“ ja „Varblanne“) on algupärased. Viimased väärivad tõsist tunnustust, kuna nad on mõttelt ja väljenduselt tolleaja paremaid ning neid hinnati veel aastakümneid hiljemgi. Nii leiame „Varblase“ avaldatuna veel 1906. a. C. R. Jakobsoni „Kooli Lugemise Raamatus“ „Oh sina väike värvuke“ nime all.

Kas Oldekopi luuletoodang aga piirdus ainult nimetatud nelja värsiga, pole teada. Kadunud Hindrek Prants, kes oma noorusaegadel olevat veel näinud „Tarto maa rahva Näddali-Lehte“, teadis kord enne surma Võrus olles autorile jutustada, et lehes olnud ka luuletusi. Millegipärast ei maini ta seda oma kirjutuses „Tarto maa rahva Näddali-Lehest.“*) Tõenäoliselt avaldas Oldekop lehes peamiselt oma luuletusi, mida muuseas lubab järeldada ka Recke-Napiersky märges „Tarto maa rahva Näddali-Lehe“ kohta, et Oldekop seal „... mehrere Lieder lieferte“ **).

Autoril on läinud korda Pölvaa kirikuarhiivist leida luuletus „Tee-juhhataja“, mis tõenäoliselt on Oldekopi avaldamata luuletus. See on kirju-

*) „Eesti ajakirjanduse algradadelt“, „Õitsituled“ nr. 2.

**) „Das Allgemeine Schriftsteller und Gelehrten Lexikon...“, III. Band.

Kulutamisise Leht.

No. 2

fel 1. Maj: ku päival 1824

R o h t o a d j a.

Eest et wanna Kaisena tallo perremihhe Andre Wungi hä älle, temma sure wõlla perast konturs eht wõglaste kokkoluks miß waja om arwatu, sis annap Keiserit Tartu Kreterichti kohhus, Keiseriliko 5. Werno: maa Kihhellunna kohto tohtimise perca te da, et eggants, tel jessamma wanna Kaisena tallo perremihhe Andre Wungi köst famist om, peab fel 8. Juli eht haina: ku päival Keiseriliko 5. Werno: maa Kihhellunna kohto manni, mes Korme moisan Oppelallo kihhellunna om, minnema nint sääl omma arwo tättes teggema. Kui se minnetetu täht: päwo om möda lönnu, sis ei woeta ennamb teage wõdta. Tartun Keiseriliko Kreterichti kohto man fel 8. April: ku päival 1824.

M. von Brackel,
Kantsler: Kantsler: Herr.

C. von der Berg,
Schalk.

G. A. Oldekopi „Kulutamisise Lehe“ 2. numbril esikülg

tatud Oldekopi omale väga sarnase käekirjaga; J. G. Schwartz on käsikirjas pliatsiga teinud mõningaid parandusi. Järelikult on „Tee-juhhataja“ kirjutatud enne J. G. Schwartzi Pölvasse tulekut ja võib tõenäoliselt kuuluda Oldekopile.

Luuletus kõlab lühendatud kujul järgmiselt:

Koht tee käup jahhu-kottile,
Mes tühjas kunnage ei ja? —
So põllust läbbi, kullamees,
Kui jedda harrit hõlega.

Kui lohbistat fit päimafest,
Ei läppe saista, wahhida;
Sis lät so aida ette tee,
Säält kottia, paa mannu ka.

Koht tee käup ruubli mannu jis?
Ks tenga perca noppeste!
Ei lömna ruubli jinnu joht,
Kui tenga ja ei katwatse.

Koht piühhapäiwa römme?
Kui ärcipäiwa õhjit ja
Tööd tetten waiwan, palge heen,
Sis piühhapäiwa käup perca ka.

Kui poolpäiwo otjan, tullep ta,
Nint toop jull, ei ja römmitat,
Kas palla lihhä rukowale,
Kas piibul' nafla turbatata.

Koht tee käup waisusjele ka? —
Ks fõrziit läbbi, jõbraten!
Säält ärra mingo möda joht,
Kui wina-himmo fõamen.

Koht tee käup rahhul' aniwole,
Nint römmita wannausjele?
Ks õkwa läbbi õigusje
Nint kasindusje käup se tee.

Koht tee käup jurna-harivale?
 Mes fiisjit? Üstu ennege.
 So waiffit haud om mulla af,
 Taad teed ei esji teafe!

Ent jedda palle minna jo:
 Käii iffes armun, peljun taad!
 Zül jurna tund om teedmata,
 Nint tol pool hauda om weel maad!

Mis puutub Oldekop-Rothi „Tarto maa rahva Näddali-Lehesse“, siis on selle kohta raske ütelda midagi lähemat, kuna tast pole säilinud ühtki eksemplari. Milline see leht oli ja mida ta oma veergudel sisaldas, sellest on pikemalt kirjutanud H. Prants, *) kes olevat oma silmaga lehte näinud enam kui 50 aasta eest Vastseliina Tsiistres Sandi talus. Veel tänapäevgi arvatakse Võrumaal lehte leiduvat, kui mitte Põlvas ja selle ümbruses, siis kindlasti Kanepis ja Vastseliinas, kui oma aja arenenumais kihelkonnis. Koolijuhataja J. Saarniidu seletuse järele olevat veel 10—12 aastat tagasi Vastseliinas ühes Kapera talus nähtud üksikuid „Näddali-Lehe“ eksemplare.

Võrumaalaste seletusi „Tarto maa rahva Näddali-Lehe“ olemasolust ja oma silmaga nägemisest tuleb aga võtta teatava ettevaatusega, kuna siin võib hõlpsasti olla tegemist O. W. Masingi lehega, mis nii nimelt kui arvatavasti ka väljumisel sarnanes Oldekop-Rothi lehele, kuid levis märksa enam ning tänapäevgi pole mingiks suureks harulduseks.

Selle kirjutuse alul oli tähendatud, et „Tarto maa rahva Näddali-Lehe“ tähtsamaks jõuks oli Oldekop ja seepärast eeskätt teda võib nimetada eesti esimeseks ajakirjanikuks. Seda lubab oletada peamiselt see, et Roth oli nõrgem keelemees

*) „Eesti ajakirjanduse algradadelt“, „Õitsituled“ nr. 2.

G. A. Oldekopi unustusjäänud haud Põlva kalmistul

Foto Bleier

ja majanduslikult palju paremal järjel kui Oldekop. *) Seepärast lasus lehe väljaandmine rohkem Rothi õlgadel, kuna sisu eest hoolitsemine oli Oldekopi ülesandeks. Seda kinnitab ka J. Ch. Schwartz, kes mäletab oma isa ja isaisa seletust, et just Põlva õpetaja olnud toimetaja, mitte Kanepi õpetaja. Kui leht 41. numbri järele 1806. aastal kõrgemalt poolt suleti põhjusel, et seal Austerlitz'i lahingu kirjelduses puudutati krahv Buxhövdent, siis on J. G. Schwartz Oldekopi järglasena hävitanud kõik toimetaja Oldekopi ajalehe eksemplariid Põlvas, kuna ta oli rahuarmastaja ja mittepoliitiline inimene, kes kartis igasuguseid, eriti ametlikke selkeldusi. Ka ei meeldinud saksameelsele ja vähem maarahvasõbralikule J. G. Schwartzile isiklikult Oldekopi leht põrmugi, mispärast ta hoolitses seda enam, et lehte kihelkonnas ei hoitaks alal. Ka olevat, nagu jutustab J. Ch. Schwartz, Oldekopi lehe levitamine sündinud vaid kiriku ukse ees, mispärast ka ta hävitamispropaganda, kui see „riiklikel“ motiividel kerkis päevakorra, võis raskusteta sündida kirikukantslist.

Gustav Adolph Oldekopi ajakirjanduslik tegevus ei piirdunud aga üksi „Näddali-Lehe“ toimetamisega. Asudes 1820. a. Tartusse, tegi ta seal katset teise ajalehe väljaandmisega. Nimelt andis ta 1824. a. välja „Kulutamise Lehte“ (Estnischer Volksanzeiger), millest üksikud eksemplariid on säilinud Tartu Ülikooli raamatukogus. „Kulutamise Lehest“ pole meil aga muidu niigi palju teateid kui ta eelkäijast. Teame ainult, et „Kulutamise Lehele“ järgnes hiljem O. W. Masingi „Tallorahva Kulutaja“. Tõenäoliselt piirdus Oldekopi lehe ilmumine viie numbriga seepärast, et väljaandja majanduslikud raskused ei võimaldanud lehe trükkimist jätkata.

Oleme üldjoontes, nii palju kui seda lubanud trükitud või suulised andmed, peatunud G. A. Oldekopi maise elu ja ta töö juures. G. A. Oldekopist kui meie esimesest ajakirjanikust oleks aga küll väärt püstitada väärkam mälestussammas, vähemalt põhjalikuma materjali kogumise ja käsitlemise näol ta elu ja tegevuse kohta. Aga veel enam: 1938. a., seega natuke enam kui kahe aasta pärast, möödub 100 aastat Oldekopi surmast. Kas meie kultuurilised organisatsioonid, eeskätt aga Eesti Ajakirjanike Liit ja ka ajalehed kui kõige lähemal seisjad, ei peaks kaaluma küsimust, püstitada esimese eesti ajakirjaniku kalmule Põlva kalmistul ta 100. surmapäeva puhul mälestussammas? Vähemalt peaks astuma kontakti Põlva kogudusega, et ühiselt hoolitseda Oldekopi kalmu korrashoidu eest.

*) Hiljem muutus küll Rothigi majanduslik seisukord kehvemaks, — v. O. Silla kirjutus Rothist EÜS-i album nr. 7, 1902.

AJAKIRJANDUS JA ERAELU

Ajakirjandusel kui avaliku arvamuse kandjal on määrav mõju kodanike kõlbelis-tele ja poliitilistele vaadetele ning tööekspidamistele. Avalik arvamus on teinud sõda ja rahu, on kukutanud võimsaid ja päästnud ülekohtuselt tagakiusatuid. Avaliku arvamuse, ajakirjanduse, arvele tuleb kirjutada ka suur osa sellest, kuidas suhtutakse parlamentarismile ja valitsemisviisidele, ta on loonud ja kukutanud valitsusi.

Majandusliku, poliitilise, sotsiaalse ja vaimse elu arengus on ajakirjandus suureks teguriks. Kuid kahjuks pole ajakirjanduse mõju alati elujaatav, eluarendav, edasiviiv, positiivne, vaid õige sagedasti ka negatiivne, lõhkuv, pidurdav, allakiskuv. Ka riigitüdumuse ja eitavate liikumiste tekitamises ja süvendamises on ajakirjandusel oma osa.

Suur hulk kodanikest ammutab oma igapäevase vaimutoidu ajalehest, paremal juhul mitmest ajalehest. Pikapeale omandavad nad ajalehe, mida pidevalt loevad, vaated ja suhtumise tähtsamatele elunähetele.

Seepärast on ajakirjandusel ka suur vastutus. Ajakirjanikud peavad olema eluküpsed, tõsised ja arvustamisvõimelised isikud, kes oskavad lahutada head kurjast. Halb on, kui ajakirjanikul on tõukejõuks vaid sensatsioonihimu. Halb on, kui ajalehti sunnib võitlus igasuguste abinõudega suurendama oma lugejate arvu. Säärasel juhul ei saa ajaleht enam seista sel tasemel, millel ta olemasolu on õigustatud. Ta laskub siis nii madalale, et toob oma lugejatele kahju, neid vaimselt ja kõlbelselt lagastades.

Vaevalt julgeb keegi tulla tõendama, et puhtakujuline kõmuajakirjandus ühiskondlikkus elus oleks õigustatud. Ei, see on avaliku arvamuse, ajakirjanduse, alal eitavaks nähteks, parasiidiks; ärihimu ja teenimisiha on ta kutsunud ellu, ja nende rahuldamise juures sünnib säärase lehtede toimetamine.

Eesti ajakirjandusele on suureks raskuseks liig väike keelepiirkond, mille tagajärjeks on ajalehtede võrdlemisi väike tiraaž. Neiski kit-

sastes oludes tuleb võistelda. Ja see ajab nii mõnegi ajalehe üsna kahtlaste uudiste jahile ja valimata võtetega püüdma tõsta oma lugejate arvu. Et need võtted sagedasti ei kannata mingit kriitikat, tõendab tegelik elu oma näidetega. Lugejaid toidetakse igasuguste kõmulugudega, tungitakse kodanike eraellu, lahates seda oma lugejate ees, ilma et seda õigustaks avalik huvi.

Me ei kõnele siin niinimetatud seltskondlikust reportaažist, mis viimastel aastatel on paisunud õige suureks oma ballide ja teiste seltskondlike olengute pildistamise ja kirjeldamisega, silmapaistvate perekondade tähtsamate sündmuste märkimisega jne. Kui seda tehakse tarvilise sündsustundega — lakeilikkuseta, kuid ka pahatahtlikkuseta — on see võib-olla lubatav, teatavale osale seltskonnast vahest tarvilinegi. Kuid head mõju see harilikule lugejale ei avalda siiski.

Meie arvates pole lugejate võitmiseks lubatav tungida inimeste eraellu. Kuid sel alal on mõned ajalehed ometi läinud väga kaugele, avaldades kelnerite, baaridaamide ja teiste säärase asjatundjate ülevaateid restoranikülastest jne. Eriti agarasti on avaldatud silmapaistvamate isikute eraelu käsitlevaid kirjutusi.

Mõned aastad tagasi hakati mõnes lehes avaldama kooliõpetajate karikatuure ja kooliõpilaste intervjuusid koolide kohta ning kooliõpetajaid ja -õpilasi naeruvääristavaid kirjeldusi. Nüüd on, nähtavasti lugejate võitmiseks kooliõpilaste keskel, mitu pealinna ja provintsi ajalehte asunud uuesti koolide kallale. Seekord avaldatakse juba karikatuure ja kirjutusi kooliõpilastest, mis kahtlemata on täiesti lubamatu. Mõteldagu pisut järele, kuidas sünnib kirjutada koolilapsest, tuues ta nime ja pildi, näiteks:

„Kas daamlik koolitüdruk või koolitüdruklik daam — kuid igal juhul inimene, kel on seltskondlikku lihvi.“

Mõne tütarlapse kohta kirjutatakse, kellega ta tantsib, et ta eelistab korporante jne.

Kooliõpetajate ja kooliõpilaste kirjeldamine ajalehtedes võib küll tõsta lehe levikut, kuid kasvatajad ja lastevanemad ei saa sellega küll kuidagi leppida.

Säärased kirjutused, kuigi nad pealtnäha näivad üsna süütud, on siiski väga kahjulikud. On otse pentsik noori koolilapsi ajalehtedes kirjeldada kui seltskonnadaame ja härrasid.

Mõni leht on erilise innu ja mahlakusega serveerinud lahutusprotsesside kirjeldusi, püüdes kaasinimeste traagikast igal juhul lüüa profiiti.

Üldse pole tarviline ega õiglane kohtuprotsesside puhul avaldada iga vähemagi süüdlase nime. On mõni perekond näiteks seaduse mittemundmise tõttu eksinud lapse registreerimisega, siis tehakse sellest suur kõmusõnum, nagu oleks tegemist kes teab missuguse suure kuri-teoga. On mõni tütarlaps kuidagi eksinud ja mõne pisieksituse pärast sattunud kohtulaua ette, siis kirjutatakse sellest pikk lugu, kirjeldades nii teda end kui ka ta omakseid ja sugulasi.

Peab küsima — milleks on see kõik tarviline?! Milleks seada üksikinimest, kellele see sagedasti on nii väga raske kanda, avalik-kuse areenile, näidates talle näpuga, et ennäe inimest!

Tol ajal, kus polnud veel tänapäeva aja-lehti, pandi süüdlasi häbiposti. See oli julm komme.

Nüüd täidab sagedasti häbiposti aset aja-leht. See on veel julmem, sest iga väikse-

magi ajalehe lugejaskond on suurem kui kesk-aegsel turul käijate arv, kelle häbistada oli häbiposti asetatu. Inimesi võib tänapäev karistada vaid kohus seaduste järele. Ja sellest karistusest peaks piisama. Süüdimõistetute auto-da-fee ajalehtedes on raske üleko-hus. Kellest, mida ja kuidas kirjutada, peavad üt-leva ajakirjaniku kriteerium ja sündsusetunne.

Kui poliitilisi ja teisi avaliku elu tegelasi puudutatakse valusalt ajalehtedes, kas või üle-kohtuselt, siis on see neil kergem kanda kui harilikul kodanikul, kes elab oma vaikset isik-likku elu, ajalehes aga korraga asetatakse nagu mingi prožectori kõikepaljastavasse val-gusse.

Seepärast — jäetagu ajakirjanduses rahule inimeste eraelu, seni kui selle puudutamist ei õigusta avalik huvi.

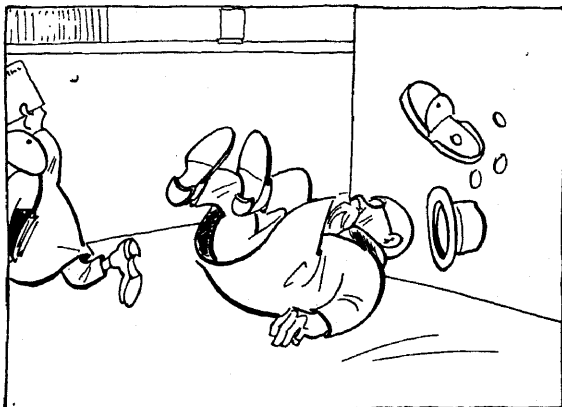
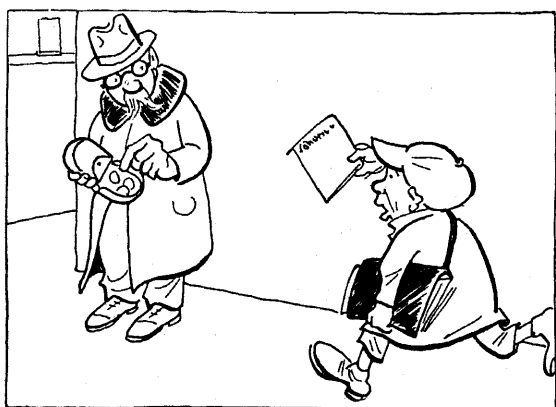
Tänapäeva komplitseeritud ühiskondlik elu pakub ajalehtedele isegi küllaldaselt ainet mitte üksi tarvilisteks, vaid ka väga huvita-vateks kirjutusteks.

Mitmesugustelt ühiskondliku elu aladelt leidub alati külluses aktuaalset ja huvitavat, kui seda ainult mõistetakse leida. Uudiste ja sündmuste puuduse üle ei võiks keegi kaevata. Neid on isegi ülikülluses, nende allikad am-mutamatud.

Inimesele jäägu ta eraelu, ta kodu, ta mina, ta perekonnaelu, ta lapsed, ta nimi — puutumatuks. Ka paljastamis- ja lahastamis-objektidest pole tänapäev selletagi puudust.

Lüü agar ajalehepoiss

R. TIITUS

AJAKIRJANDUSE RAHVUSVAHELISI PROBLEEME

Rahvusvahelise Ajakirjanike Liidu (Fédération Internationale des Journalistes) täitev komitee pidas oma tänavuse konverentsi, mis järjekorralt viieteistkümnemes, 9.—12. juulini Helsingis. Konverentsist võtsid osa 14 maa ajakirjanike liitude esindajad, peale selle nelja välisajakirjanike ühingu ja ühe vähemusrahvuse ajakirjanike liidu esindajad. Lisaks oli konverentsil esindatud veel Ajakirjanike Rahvusvaheline Aukohus prof. O. Wettsteini ja dr. E. Federi kaudu ning Rahvusvaheline Võrdleva Õiguse Instituut dr. Hamburgeri kaudu. Eestit esindasid konverentsil H. Tammer ja K. Kesa.

Konverents möödus üldiselt suure rahvusvahelise tähelepanu ning Soome valitsuse ja ametivendade hoole tähe all. Erilist märkimist väärib Soome peaministri E. Kivimäe esinemine konverentsil pikema kõnega, milles ta rõhutas ajakirjanduse vabaduse tähtsust rahvavalitsuslikus korras ja ka rahvusvahelistes suhetes, hinnates seda kui rahvaste vabaduse ja julgeoleku panti. Loomulikult olid niisugused sõnad Soome peaministri suust väga meelepärased konverentsile, mille päevakorras seisis ka just ajakirjanduse vabaduse küsimus. Tugev heakskiit kviteeris Soome peaministri sümpaatseid seisukohti.

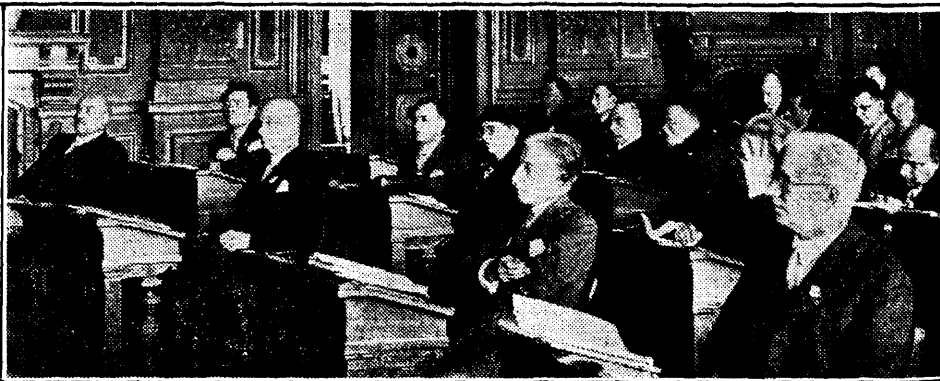
Tuleb üldse tähendada, et Soome võimud ja ametivennad olid osanud kogunenud paljude maade ajakirjanike olemise Soomes teha väga mugavaks, kuid seejuures välisajakirjanikud viia otsesse kontakti ka Soome elu ja oludega, nii et konverents täitis suurel määral Soome tutvustamise ülesandeid. Nagu võis järeldada konverentsi järel ilmunud kirjutustest välisajakirjanduses, olid konverentsist osavõtnud kasutanud õige rohkelt määral oma kogutud tähelepanekuid.

Konverentsil sooritatud töö võib jagada kahte rühma: 1. Rahvusvahelise liidu oma tegevuse ülesannete lahendamine ning 2. suuremate probleemide püstitamine ja edasiarendamine. Viimane liik ulatub välja juba otseselt ajakirjanduslikust tegevusest ja riivab maade poliitilisi vahekordi või üldse rahvusvahelisi suhteid.

Ma ei peatu liidu tegevusaruannete juures, mida ei luba käsitada tarvitada olev ruum. Ma märgiksin eeskätt ainult mõnd harilikust jooksvast tegevusest välja ulatuvat punkti esimest liiki küsimuste kateooria all. Siin tuleks kõigepealt mainida Prantsuse ajakirjanike sündikaadi saavutatud edu ajakirjanike töötingimuste reguleerimisel parlamendi poolt vastu võetud seaduse näol. Ajakirjaniku kui vabakutselise ainealine seisukord on paljudes maades haletsemisväärt, kuna ta on langenud väljaandjate

Stephen Valot,
RAL-i peasekretär (Prantsusmaa)

Rahvusvahelise Ajakirjanike Liidu täitva
Ristiga märgitud Eesti esindajad: peatoimetaja

halastamatu eksploateerimise objektiks, olenedes täiesti väljaandja meelevaldast, kusjuures ajakirjaniku inimvääriline äraelamine ja inimlikud töökspidamised tulevad vähe kõne alla. Kuna prantsuse ametivendadel on 17-aastase visa võitluse järel läinud korda saavutada võrdlemisi eeskujulikke töötingimusi, mis peaksid neid garanteerima nii materiaalselt kui ka moraalselt, on teistelgi põhjust Prantsuse ajakirjanduslikku tegevust reguleerivat seadust panna tähele.

Huvitav on sel puhul vahest märkida, et ühel ajal ajakirjanike konverentsiga Helsingis peeti Zürichis ajalehtede väljaandjate ja direktorite konverents. Sellelt konverentsilt tuli Helsingi konverentsile telegramm, alustada vastastikust koostööd ajakirjanike ja ajaleheväljaandjate rahvusvaheliste organisatsioonide vahel. Ajaleheväljaandjad tegid ettepaneku luua selleks segakomisjon, kuhu kuulus kummastki organisatsioonist kolm liiget. Segakomisjoni esimeesteks oleksid vaheldumisi kahe aasta jooksul kummagi organisatsiooni esindajad. Meil oleks huvitav seda algatust panna tähele selles mõttes, et Eestis seni veel puudub ajaleheväljaandjate ametlik koondus, mis aga oleks tingimata tarviline meil ajakirjanike töötingimuste kollektiivseks reguleerimiseks, ühtlasi aga peaks meie ajaleheväljaandjad viima ka rahvusvahelise organisatsiooni seisukohtade respektseerimisele.

Helsingi konverents kinnitas ka möödunud-aastase Brüsseli konverentsi resolutsioonide põhjal välja töötatud uute pressivormide rahvusvahelise koostöö ja vastava keskorgani alused, mille juures nende ridade kirjutaja peatus möödunud-aastastes „Öitsituledes“. Nagu teada, laiendab uute pressivormide mõiste ajakirjaniku kutse ja sellest sõltuvad kohustused ning õigused ka filmi ja ringhäälingu alal ajakirjanduslike ülesannetega teotsevatele isikutele, püüdes samal ajal ajakirjanduse ning ringhäälingu ja filmi vahelt kõrvaldada võistluse iseloomu ning viia kõik

kolm ala võrdsel alusel riigi ja rahva huvide teestistusse ühtlaselt reguleeritava avaliku arvamuse.

Suurel määral võiks ajakirjanikke huvitada ka autorikaitse laiendamise küsimus ajakirjanike tööviljale, mis seni on olnud täiesti meelevaldselt kasutada igatühe poolt, kel selleks tekkinud huvi. Küsimusest informeeris Daani ajakirjanike liidu esimees K. J. Eskelund, tuues näiteid Daani ajakirjanike ja ajaleheväljaandjate vahel sõlmitud kokkuleppe põhjal. Konverents võttis vastu sooviavalduse, et kõigi maade vastavad organisatsioonid võtaksid Daanist eeskujuna, nii et lähemal ajal saaks sel pinnal sõlmida juba rahvusvahelisi kokkuleppeid.

Tänuväärne algatus tegi Helsingi konverentsil veel Ungari liidu esindaja dr. B o r o s, keda meie ajakirjanikel oli möödunud aastal võimalus õppida tundma ta külaskäigu puhul Tallinna. Ta tegi ettepaneku, et ajakirjanikel võimaldataks vastastikkuse alusel töötada teatav aeg teiste maade ajalehtede toimetustes. Konverents kiitis heaks selle algatuse, kuid arvas, et selle läbi viimiseks tuleks astuda kontakti ajaleheväljaandjate organisatsioonidega. Selle mõtte puhul tuleb mainida, et meil on seni praktiseeritud ainult suvepuhkuse möödasaatmist vastastikkuse alusel Balti riikide ajakirjanike liitude vahel, kuid ajakirjanike vahetust tuleks meil kahtlemata laiendada Ungari esindaja soovitatud suunas.

Konverentsil käsitatud probleemide hulka, mis ulatuvad kaugemale ajakirjanike otsekohesest kutsetööst ja mis ma asetasin küsimuste klassifitseerimisel teise kategooriasse, tuleks mainida ajakirjanduse vabaduse ja ajakirjanike rahvusvahelise aukohtu küsimust. Rahvusvaheline liit on rahvuslikele liitudele saatnud ankeetlehed, milles palutakse selgust ajakirjanduse kohta maksva režiimi üle, missugused seadused ja määrused kuski riigis maksmas, kuidas ja mis kujul

komitee konverentsi avaistung Helsingi Säätitalos
H. T a m m e r (vasemal) ja toimetaja K. K e s a.

Paul Bourquin,
RAL-i president (Helveetsia)

teostatakse tsensuuri ning kuidas see annab end tunda ajakirjanduslikule tööle. Kuna esimesele ankeetlehele on vastanud liig väike arv liite, otsustati ankeetlehte korrata täiendatud kujul. Küsimus on huvis võitnud juurde selle tõttu, et Rahvusvahelise Võrdleva Õiguse Instituut, eesotsas kuulsate õigusteadlaste Mirkine-Guetzvitshi, Levy-Ullmani, Gideli, Pinto ja Hamburgeriga, on lubanud ajakirjanikele oma kaasabi. Tahetakse kahe aasta jooksul jõuda ankeedi tulemuste läbitöötamisele ja avaldamisele Rahvusvahelise Võrdleva Õiguse Instituudi poolt. Ka meil tuleks pidada silmas, et ankeet täidetakse ja saadetakse ära rahvusvahelisele liidule.

Küsimus, mis veel ulatub välja ajakirjanike otsekohesest huvist, on ajakirjanike rahvusvaheline aukohus ja ajakirjanduslike tüliküsimuste lahendamine. On ju laialt-tarvitatud moodus, et valitsused ja üksikud poliitilised rühmitused kasutavad ajakirjanikke oma huvide eest võitlemisel, kusjuures ajakirjanikke sunnitakse mõnel puhul lantsseerima tendentsliku ja kallaletungiva iseloomuga kirjutusi, mis mürgitavad rahvusvahelist õhkkonda. Niisugused kirjutused kutsuvad esile vastuataake ja nii tekib pikkamööda aastaid kestev sulesõda, mille vaigistamine hiljem käib valitsustel ja sulesõda provotseerinud ringkondadel üle jõu. Konverentsil konstateeriti kahetsusega, et viimase nelja aasta jooksul, mis

aukohus vana, pole ta poole kordagi pöördud tüliküsimuste lahendamiseks. Nüüd tegi Brasiilia esindaja aukohtu statuudi ja protseduuri elustamise kohta rea praktilisi ettepanekuid, mis konverents kiitis põhimõtteliselt heaks ja mis tunnistas vastuvõetavateks ka kohalviibiv aukohtu esimees prof. Wettstein. Konverents tegi Rahvusvahelise liidu büroole ülesandeks koos juristide komisjoniga töötada välja uus rahvusvahelise aukohtu statuut.

Nagu Helsingi konverentsi töö lühidastki ülevaatest näha, oli ta saavutuste mõttes õige viljakas ja pani liikuma mitmeid elulisi mõtteid, mis lähemas tulevikus võivad omandada suurema tähtsuse. Oleks tarviline, et Eesti Ajakirjanike Liit oma esindajate kaudu võtaks pidevalt osa rahvusvahelise liidu tööst, kuna me tiheda koostööga võiksime tunduvalt võita Eesti ajakirjanike olukorra parandamisel ja ka meie ajakirjanduse üldisel arendamisel. Nende ridade kirjutaja on Eesti esindajana võtnud osa liidu kahest konverentsist — Brüsselis ja Helsingis — ja ma võin kinnitada, et muljed neist on olnud rikkalikud.

Rumeenia delegaadi ettepanekul tuleb järgmine konverents pidamisele 1936. a. kevadel Bukarestis. Sellelt ei tohiks puududa ka Eesti esindaja, nagu ka teiselt tuleval aastal ette nähtud konverentsilt Elsassis.

Eesti, Läti, Leedu ja teiste maade ajakirjanikke Kaunases

Esimeses reas (vasemalt): Läti chargé d'affaires Sieverts, V. Foscini (Itaalia), Leedu v. m. pressibüroo juh. prl. M. Avietenaitis, de Monfort (Prantsusmaa), pr. Foscini, dr. Purickis (†, Leedu), pr. de Monfort, Leedu v. m. pol. osak. dir. Urbšys, Eesti saadik dr. J. Leppik, „Elta“ end. dir. E. Turauskas. Teises reas: dr. Rubiņšteinis (Leedu), J. Taklaja (Eesti), J. Veelman (Eesti), I. Šeinius (Leedu), Grapmanis (Läti), O. Mänd (Eesti), J. Akuraters (Läti), A. Grins (Läti), Ozoliņš (Läti) ja kol. V. Steponaitis (Leedu). Kolmas rida: J. Paleckis, V. Kamantauskas, Rygertas, J. Kardelis, V. Kemežys, V. Rastenis ja Gričius (Leedu).

See rider fast til måls / och blås i Hornet mitt / Besättar hvad lag sät / och det fring Sverige mitt.

Wirden sich die Cardinali... (Main text of the Revalische Post-Zeitung issue)

Caroli... (Main text of the Revalische Post-Zeitung issue)

Caroli... (Main text of the Revalische Post-Zeitung issue)

Rootsi ja Eesti posti-ajalehti. Vase mal: Rootsi „Swenska Post-Ryttaren“i tiitelleht postiratsaniku kujutusega, mis on nähtavasti olnud eeskujuks Eesti „Revalische Post-Zeitung“i tiitliilustusele. Paremal: „Revalische Post-Zeitung“i numbriid. Nagu näha, sai leht alles oma hilisematel ilmumisaastatel tiitliilustuse, mida on kasutatud kahes variandis. Fotod Stokholmi postimuseumilt ja Eestimaa Kirjanduse Seltsilt

JULIUS BLEYER

Ujakirjandus ja post

Ajakirjandus, kui avaliku arvamuse kandja, ning post oma nelja suure tegevusharuga: post, telegraaf, telefon ja raadio, on tänapäev mõlemad täiesti iseseisvad institutsioonid, nõnda et poleks nagu mingit põhjust neid käsitleda koos. Ometi valitses nende vahel sajandeid tagasi kõige tihedam side. Veel enam — ajakirjandus on õieti võrsunud otseselt postist. Heidame põgusa pilgu tagasi meie kodumaa minevikku ning püüame jälgida side- ja teadeteasjanduse arenemise käiku meie maal. Meie rahvalt, kes asus Läänemere rannikul, suurel liiklemise ja kaubanduse ristteel lääne ja ida vahel, nõudis ta asend suurt tublidust ja sitkust vastupidamiseks võõrastele võimudele ja mõjudele. Lähikäimine teiste tolaeagsete rahvastega, mis teostus kord rahulisel, kord vaenulisel teel, eeldas hea sideorganisatsiooni olemasolu. Tuntud ajalooallikas, Läti Hindreku Kroonika, annab meile Eesti esimese vabadusvõitluse ajast ühe näite eestlaste sõjasõnumi levitamise viisi kohta. Selle järele pidasid eestlased pidevalt kõva valvet, milleks sõjapüürkonnas iga poole kilomeetri taga istus kõrge puu otsas valvur, käes sõjasarv. Niipea, kui vastaste pool pandi tähele liikumist, mis lubas karta pealetungi, puhus lähim valvur sõjasarvega häiret, mis lühikese ajaga anti valvurilt valvurile edasi kuni 150 kilomeetri taha.

Teise sõnumi levitamise viisi kohta muistsete eestlaste juures kuuleme jüriöövõitluse ajast 1343. Siis süüdati võitluse alguse märgiks Harjumaal ühel künkal põlema asula. Üheks vahendiks sidepidamisel oli esemete vahetus, millel oli teatud tähendus. Sõnumi viijale anti üks või teine ese, näiteks sõrmus, oda, nuga, vöö või muud, millest igahel oli oma kindel tähendus. Sellest kujunes muuseum välja käskjalasau, mis oli kirja eelkäijaks. Peale nende tuleb vanima sõnumite vahetamise viisina, mida tarvitatakse veel tänapäevgi, nimetada muidugi ka suulist teadete edasiantmist isikult isikule. See sõnumite vahetamise viis etendas eriti tähtsat osa seni, kui levis kirjutamisoskus. Esimene trükitud teadetelevitaja, ajaleht, ilmus Eestis Rootsi aja lõpul 1689. a. alates. See oli saksakeelne nädalleht „Revalische Post-Zeitung“. Rootsis, mille alla Eesti tol ajal kuulus, oli esimene ajaleht, „Ordinari Post Tijdender“, ilmunud juba 1645. a. Nagu me näeme, esineb mõlema nimetatud lehe nimes sõna „post“. Nii nimetatud kui teiste lehtede tiitlitele lisandusid peale selle hiljem postiratsaniku või postikäskjala, postimehe, kujutused. Neid posti mõjutusi võime Eestis märkida peale Rootsi ajal ilmunud ajalehtede „Revalische Post-Zeitung“i ja „Narvische Post-Zeitungen“i ka hilisemate eestikeelsete aja-

lehtede juures nii XIX sajandi teisel poolel kui ka käesoleval sajandil, nii lehtede nimedes kui ka nende tiitlil leiduvates kujutustes.

„Revalische Post-Zeitung“ (ilmus a. a. 1689 kuni 1710) pea oli alul ilustuseta, hiljem ilmus aga sinna galoppisõitev ja postisarve puhuv postiratsaniku kuju. Seda näeme muuseas ka Inglismaal, Austrias ning Saksamaal samal ajal ilmunud ajalehtede peadel. Narvas ilmunud ajaleht „Narvische Post-Zeitung“ (ilmus ...1702...) oli tiitliilustuseta. Eestikeelsetest ajalehtedest on oma nimedega vihanud postile või teevad seda praegugi „Perno Postimees“, „Tallorahva Postimees“, „Eesti Postimees“, „Ameerika Eesti Postimees“ (ilmus Ühendriikides), „Postimees“, „Pärnu Postimees“ ja „Tallinna Post“.

Põhjuseks, miks esimeste ajalehtede nimedes nii sagedasti esines „post“ ja tiitlit ilustas postikäskjala kujutus, on asjaolu, et nende väljaandjateks kui ka toimetajateks olid tolleaegsed postikorraldajad, postmeistrid, kelle kaudu tol ajal liikis kogu uudistematerjal.

Nii on näiteks teada, et Rootsi kuningas Gustav II Adolf 30-aastase sõja ajal okupeeritud maa-alades Saksamaal tegi korralduse korrapäraste ajalehtede väljaandmiseks, et nende abil mõjutada avalikkust ja rahva hulgas luua endale soodsat suhtumist, ning et nende lehtede väljaandjateks ja toimetajateks nimetati harilikult sobivaid postmeistreid. Ka Rootsis olid ajalehtede väljaandjateks ja toimetajateks pikemat aega postiametkonna juhid. Need said uudiseid ja teateid kõigilt kodu- ja välismaa, ka Eesti- ja Liivimaa, postmeistritelt. Omamaa postmeistrid olid kohustatud Stokholmi andma edasi kõik saadud uudised. Pealeselle saadi uudiseid ka teistest ajalehtedest, mis liikusid posti kaudu, nõnda et ka sel teel uudised kõige enne said teatavaks postiametnikele.

Rootsi ajal Tallinnas ilmunud ajalehe „Revalische Post-Zeitung“ kohta on prof. A. Cederbergi uurimuse järele tolleaegse Tallinna postmeistri Carl Philip Grubbi kirjadest, mis 1701. a. saadetud Stokholmi Rootsi peapostidirektorile Samuel Åkerhielmile (kes oli muuseas ka Stokholmi lehe toimetajaks ja vastutavaks väljaandjaks), näha, et ta nimetatud aasta kevadel ja suvel on Åkerhielmilt mitmel korral saanud kasutamiseks välismaa ajalehti. Nii tänab ta 17. juunil saadetud teadete ja „gazette'de“, s. o. ajalehtede või sõnumite eest, mida ta saanud ga nädal. Sama aasta 8. juulil tänab ta saadetud saksa ajalehede („avisen“) eest.

Eelpooltoodust võib järeldada, et Tallinna

postmeister Grubb võis olla „Revalische Post-Zeitung“ toimetajaks, nagu see tol ajal ol üldiseks nähteks nii Rootsis kui ka teistes Euroopa riikides.

Nii olid eelpool mainitud lehtede nimed ja kujutused nende tiitlitel sugugi mitte juhuslikud, vaid tingitud otseseist sidemeist posti ja ajalehtede vahel.

Mis puutub nüüd eesti XIX ja XX sajandi ajalehtede nimedes esinevatesse sõnadesse „postimees“ ja „post“ ning postimehe populaarsesse kujusse tiitliilustusena, siis on need kantud üle puht traditsiooniliselt. Esimeste „Postimeeste“ kohta XIX sajandi teisel poolel tuleb siiski arvata, et „postimehe“ nimetust ja kujutust kasutati ka siis veel teatava tiheda sideme märgina ajalehe ja posti vahel. Oli ju postimees see, kes kandis lehe laiali üle maa lugejate kätte. Ka oli palju liikuv ja seega ka palju kuulev postimees tol ajal kahtlemata veel küllaltki tähtsaks uudiste levitajaks.

Nagu H. Prants kirjutab „Õitsituledes“ (1927. a. „Eesti ajakirjanduse noorusaegadelt“), olevat A. Jürgenstein selgitanud, et J. W. Janssen oma „Perno Postimehe“ tiitliilustuse eeskuju võttis saksa ajalehelt „Schwarzwälder Bote“, lastes seda aga eestitada, nagu ongi näha postimehe riietusest.

Esimestes „Postimeestes“ kommenteeritakse küllalt huvitavalt lehe nime ja tiitliilustust. Nii kirjutab „Tallorahva Postimees“ 1857. a. oma esimese numbri saateks:

„...Tallorahva postimees tulleb fermeste linnast välja, nähtpaun olla peäl, lep käes, jättab werstapostid teine teije järele jälja tagga, ja töttab maale. Kuhu ta wanna mehhefene ni kaua jäi? Annugi odeti tedda, miuid wahhijse mehhefeste. Päite kargab puu otja nink wadab pittti filmi temma peäle, ja weski põrab tibu temma pole tedda terretamaš, aga willo

„Perno Postimehe“ tiitliilustus

Reijas [Pernus, teinädal 13. Januaril.] aasta.

Sannumed ommalt maalt.

lubbat, kui 86 ennem on, kui 43. Rahhe oli tarbusan ja ihi tabbusan, naga kimo mette:

tuleõhki pühhib higgsi temma palle peält mahja ja aiab kubbava paela filma eest ärra. Krantjifene hüppab nink kargab, ruttab nink jõuab rõõmjaste ette, agga wadab iffa jälle taggafi perremehhe peäle, nago tahhaks ta temma filmast ärranähha nink temma juust ärrakuulda nink temma jüddamest ärratunda, mis rahwale haukuda... Postimees panneb kät rõõmjaste nahkpauna peäle nink üttele: „Tänno Summalale, taik on juttu nink kõnnet täis, ja minna jõuan onnemeti omma armja maarahwale wia, mis ma neile töötand! Onnemeti! (Järgneb postimehe palvelaul „Summalale nimmel ligume, ta armast abbi odame...“) ...Laula, laula postimehhefene, laula palwet ja mingo so palwe heäl kui pühha suits nink maggus hais Summalale awjärje ette — agga niüid aia weile juttu ning kõnele weile kõnnet, sest homniko jõmawahhe on kätte jõudnud ning jüdda igatjeb maggusat leiva kõrwast.“

„Eesti Postimees“ kirjutab 1864: „Eesti Postimehe“ nimmet ja nüust... Mis on meil tutwa inimese nimmet palju kõnnelda? Temma on „Eesti Postimees“ ehk nisjume, kes Eesti rahwale igga nädaldas ued sõnnumed kätte kannab, head ehk pahhad, rõõmsad ehk kurrwad, nenda kuudas juhtuwad olla, ja jeal jures isje kord kita, kord laita saab, et paremaid ep ole tonud. Ta pallub aga, et head inimese igga kord mitte padda ei jõimafid, kui leem ju pärrast ei olle. Postimees ei wõi jo mitte sõnnumed tehha, waid tuua, ja mitte ennem kui tasko lähäh, muudo riibijeb paun lõhki ja ootjad jäwad üsna ilma... Ta ei näita enam poisjite olla, ning jedda ei pea ta mitte olla. ... Ehk küll tubakas kõhto ei täida, waid ennem tasko tühendab, on temmal onnemeti aeamibeks piip juus ja toeks kep fäes. „Polla“ mis ta kõrwast joofjeb on temmale truiks jeltjimehheks... Kuud näeme, temmal põle

mitte paljas tantjo kamjot jelgas, misga tallijel aeal hambad juus lõggijewad, waid omma õige rie ümber, mis ihho jõendab, ja kui hõlmad ruttulijse fäima peal tülliks on, siis pistab neid wõ alla...“

„Perno Postimees“ tervitab oma esimeses numbris lugejaid:

„Terre, armas Eesti rahwas!
Minna „Perno Postimees“,
Kulutama olla wahwas,
Keik, mis jümbib ilma jees,
Annan teada sulle heaks,
Et ta sinna rahwas teaks,
Kuuda keik ma-ilma maad
Ollawad ja teggewad.
Anmalikud kullutusjed,
Jündind asjad, mällestusjed,
Kiigi käsjud, seadusjed,
Ja keik teised teadusjed
Siindko jin ehk teises ritis,
Saad jin leida nende litis,
Mis se firri teada annab,
Sagamehhe kätte kannab...“

Selline südamlük toon walitses ajalehis.

Kui me lõppeks vaatame ajakirjanduse ja posti sidemeid tänapäev, siis näeme, et need on nüüdki kõige tihedamad. Post, mille rüpest ajakirjandus kord võrsunud, on praegugi ajakirjandusele kõige lähemaks ja tähtsamaks kaastööliseks. Post ja tema moodsad alaosakonnad, telegraaf, telefon ja raadio, toimetaivad ajakirjandusele kätte tarvilist informatsiooni nii sise- kui välismaalt ning post on ka see, kes mitte ükski toimetab ajalehti lugeja kätte, waid on ka tähtsamaks vahetalitajaks tellimiste vastuvõtmisel. Nii püsivad vanad ajaloolised sidemed ajakirjanduse ja posti vahel täiel määral ka tänapäev, ainult selle wahega, et ajakirjandus nüüd on postist otseselt sõltumatu, iseseisev.

„Eesti Postimehe“ tütlilustusi. Valmistanud tuntud puulõikajad A. Daugell (vasemal) ja E. Jakobson

Nr 28.
Eesti Postimees ehk Nädalaleht
1870.
Carins.
15. Septil.

Wana ja linnarahwale.

Nr 36.
Eesti Postimees ehk Nädalaleht
1870.
Carins.
8. Septembriil.

Wana ja linnarahwale.

The image shows two pages from the newspaper 'Eesti Postimees ehk Nädalaleht' from 1870. Each page features a large illustration of a man in a hat and coat standing in a field, possibly a farmer or a worker. The text on the pages is in Estonian and includes the newspaper's name, issue number, date, and location (Carins). Below the illustrations, there are captions: 'Wana ja linnarahwale.' (Old and town people).

*Sportiajakirjanikud võistlusi
jälgimas*

Tallinna spordipressi klubi Riias Balti
jalgpalliturniiril Foto A. Kalm

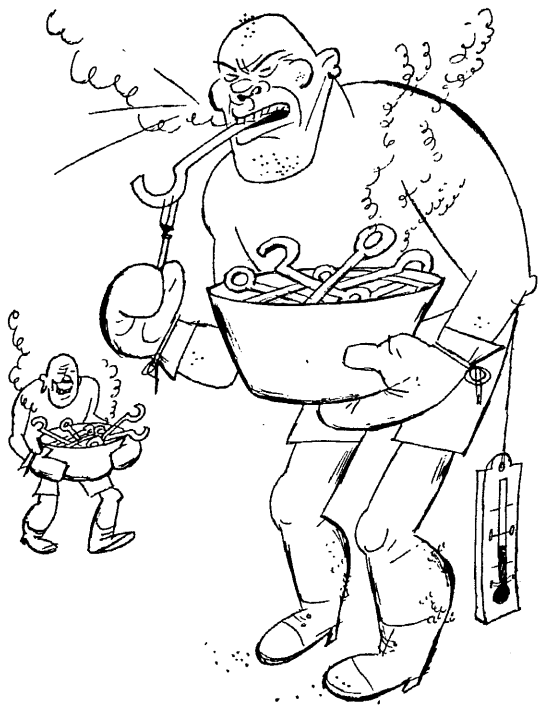
GORI

Spordireporter kirjeldab poksimatši

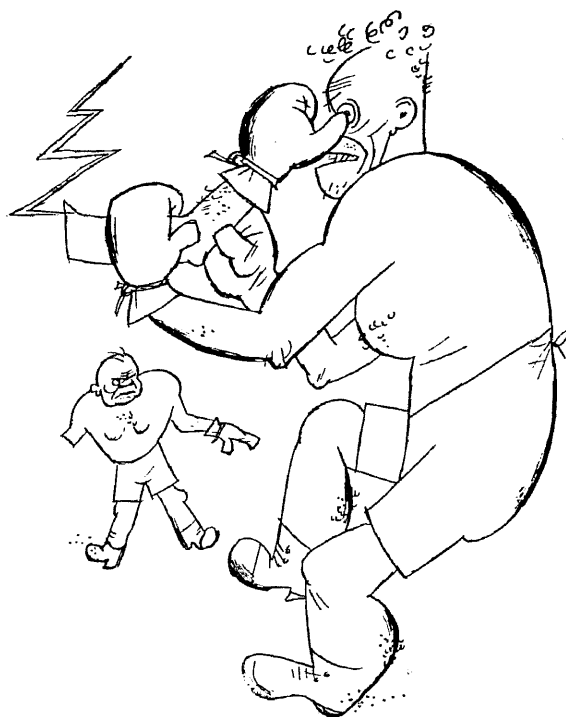

Teisel roundil meie meister serveeris soomlasele paar
tulist pommi

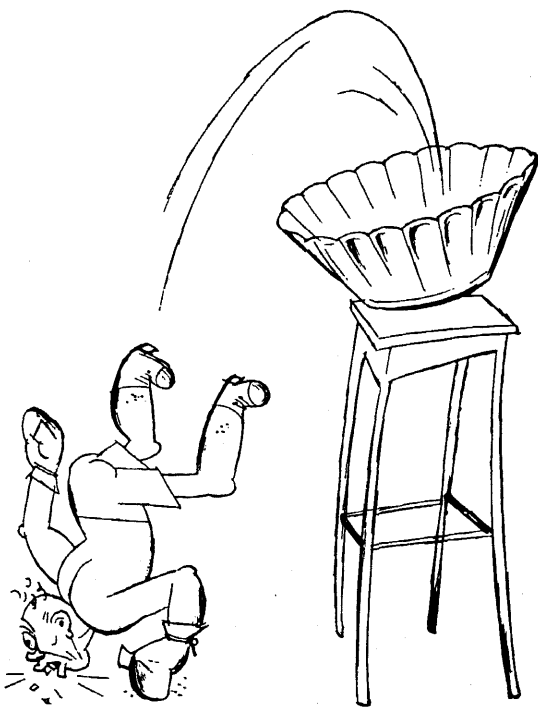
Ehkki mees pugus nahast välja, ei suutnud ta vastast
jalust rabada

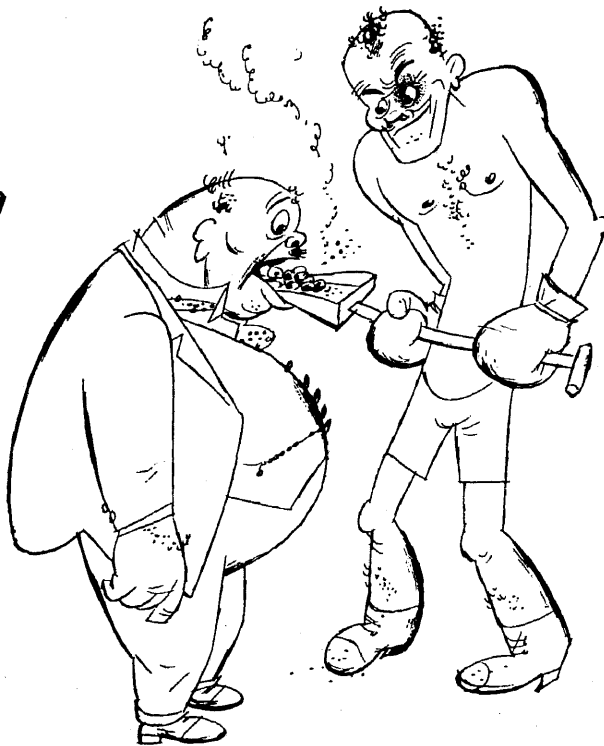
Raskekaalumeister seekord üllatas — külmavereliselt neelas ta alla kõik vastase tulised haigid

Soomlane pidas kogu aeg silmas vastase välkkiiret vasakut rusikat

Kahjuks langes kärbeskaalu lootustandvam jõud teise roundi lõpuks vormist täiesti välja

Meie meister oli tubli. Ta küttis publiku soojaks

AJALEHT JA LUGEJA

TSIPAKE LEHELUGEMISEST JA LEHETEGEMISEST

1.

Lugeja võtab ajalehte nagu abieluinimene oma seaduslikku partnerit seitsmendal abieluaastal: — Olen temaga juba harjunud ja ega mõni teinegi ole parem. Lugeja nuriseb, aga enamasti jääb truuks oma senisele lehele või siis talitab nii, nagu juhtub vahel abieluski: ei hülgata oma, kuid peab lugu ka teistest.

Ajalehtede-vahelisi ülejooksikuid pole vist rohkem kui abielulahutajaid.

Kui lugeja nuriseb, siis see tähendab õieti poolehoidu, sest rahul ollakse vaid seal, kus valitseb ükskõiksus.

2.

Tihti kuuldakse lugejat ütlevat:

— Täna pole lehes midagi lugeda!

Ega ta seda igakord ütles nurisemiseks. On ehk rõõmuski, et saab varem bridži- või klatšilauda. Oli lihtsalt oma harjumuse rahuldanud, lehe ostnud ja viis minutit lehitsenud.

Mõne inimese juures see ütlus võib aga tähendada ka rahulolematust lehega. Need on inimesed, kes kolmeveeruliste pealkirjade kõrval märkavad ka üheveerulisi ja mõnikord isegi teksti. Sellistega toimetustel oleks juba põhjust kõnelda lähemalt ja küsida: Miks lehes täna pole midagi lugeda?

Aga kuidas seda küsida? Toimetuse kontakt lugejaga on jäänud väga kehvaks. Vanasti olnud lood selle poolest paremad. Põlised ajaleheinimesed, tahtes nooremaile maalida ette vanu häid aegu, kujutavad selleaegset toimetuse- ja lugejatevahelist kontakti nii:

— Lugeja tuli lehte tellima. Astus toimetaja vaiksesse töötuppa ajama juttu. Kõneldi siis igapäevaseist ja ka rahva asjust, küsitleti vastastiku üksteise naise-laste tervise järele. Ei tähendanud midagi, et nad kohtusid esmarkordselt. Asjaolu, et üks oli lehe toimetaja ja teine sama lehe lugeja, tegi nad peaaegu sõpra-

deks. Ja sellistena neil oli ka üksteise jaoks aega.

Aga nüüd?

Inimene, kes tänapäeval tuleb lehe toimetusse, satub nagu Abessiinia sõtta: kirjutusmasinad plagistavad nagu kuulipildujad, telefonid plärisevad, hüütakse käsklusi ja toimetuse personal askeldab kiirelt-kiiresti, ruttamise ärevus näol. Iga võõra tulek tundub siin segavana ja kui võõras üldse pääseb kellegi jutule, siis tundmusega, et aeg on raha. Aga tavaliselt neid külastajaid polegi palju.

3.

Lugeja ilmub nüüd toimetusse peasjalikult õiendama, aga sellekski pahatihti saadab advokaadi. Järgmisel kohtamisel — kohtulaua ees — on lehetoimetaja see, kes kõneleb advokaadi kaudu, sest paragrahv ei kohusta kaebealust isiklikult ilmuma. Otsekohest kontakti lugejaga ei saa kuidagi.

Järgmine liik lugejaid, kes toimetusega peavad sidet, on need, kes püüavad oma artiklite ja sõnumitega „tõsta lehe sisu“. Ka nendega on toimetusel raskusi pideva kontakti hoidmises, sest tavaliselt tekib lahkavamus kaastöö mitteilmumise pärast.

Mõlema liigi suhtes on enam-vähem selge, miks nad pole lehega rahul. Kolmas, kõige suurem liik on need, kes aina ostavad ja tellivad lehte ning muust ei näi hoolivatki. Nendega on läbisaamine kõige raskem. Toimetuse enamasti ei tea, mis nad arvavad ja tahavad. On aga põhjust kahtlustada, et just seal leidub nurisejaid, kes ütlevad: täna pole lehes midagi lugeda.

Mis hakata peale sellistega ja kuidas saada teada nende arvamust? Ameerika suurlehed on küsimuse lahendanud omal viisil. Nad moodustavad lugejate esinduse. Toimetuse värbib igast seltskonna kihist inimesi, kes kindla tasu eest ja igapäev teatavad toimetusele, mis neile lehes meeldis, mis mitte. See

Luule ja eluproosa. „Kes see tüüp siis on?“ — „See on ajakirja „Elegantne mees“ toimetaja!“

on siis rahva hääl, millega arvestatakse lehe toimetamises võimaluste piirides.

Meie lehed pole nii rikkad, et pidada ülal lugejate parlamenti. Kuid on ka teisi teid panna lugejaid kõnelema.

4.

Meie ajalehed on korraldanud kõikvõimalikke ringküsimusi „tippude“ hulgas. Aga miks mitte kord küsitleda ka lugejate massi, mis ta arvab lehest ja milliseid muudatusi ta seal tahaks näha? Sellisest ankeedist oleks kahekordne kasu: lugeja, kui ta on nurisejate seast, peaks nüüd kord mõtlema asja üle. Vastamiseks küsimusele ta võib-olla võtab uuesti kätte juba kõrvale pandud lehe ja silmitseb seda hoolsamini. Kui ta seda teeb, siis ta veendub, et lehes on siiski midagi lugeda. On täna ja on alati. Ka siis, kui puuduvad üleleheküljelised pealkirjad.

Teisest küljest — selline ankeet annaks läbilõike lugejate maitsest ja lugeja ise õpiks tundma oma soove.

Soovide mitmekesisus ja vastuoksus on küll ette teada (sport lehest välja... rohkem sporti jne.), aga mingi üldjoon peaks siiski lööma läbi.

5.

Kui eespool oli jutt rahulolematustest lugejatest, siis nende arv viimasel ajal peaks olema vähenenud. Tähelepanelik lugeja peaks võima konstateerida teatud tõusu ja värskust lehtede sisus. Põhjus?

Marta Lepp jutustab oma mälestustes, kuidas pärast 1905. aasta romantikat palju nooremaid revolutsionääre pöördus tagasi oma õpingute juurde ülikoolis ja töötas seal sama suure energiaga kui varem põranda all. Maailmaparandajad jõudsid äratundmisele, et on vaja parandada ja täiendada ka iseend.

Midagi sellist ilmneb muutunud aegade mõjul ka meie ajalehtede juures. Piiramata võimaluste ajale on järginud endasse süvenemine ja uued otsingud. „Ameerikalikkus“ pole enam rakendatav. Erakorralised ained,

mis varem andsid üleleheküljelisi pealkirju, libisevad toimetustest mööda. Erakorralise asemele astub rohkem igapäevane ainek. Võiks ütelda, et ajaleht on muutunud elu-
l ä h e d a m a k s.

Parteipoliitilise ainekiku kõhnenemise tõttu jääb rohkem ruumi kultuurilistele küsimustele. Nende alla antakse juba terveid lehekülgi ja nõudmine vastavate tööjõudude järele kasvab.

— Ajalehti võib jälle lugeda, — on üldine otsus, kuigi hinnangu lähtekohad võivad olla erinevad.

6.

Maainimese arvates meie ajalehed on ikka veel liig „kerged“. Vanemad lehelugejad maal on praegugi sama vanamoelised kui enne maailmasõda. Toimetustes hurjutatakse pikki artikleid, aga maamees vihastab kirjutuse üle, mis „algab ja lõpeb sealsamas“. Maamees tahab, et talle seletataks pikalt-laialt.

Teine lahkarmamine toimetustega tekib lugemismaterjali juures. Külategelaste kirjeldamised valdada viisi, nagu need üksvahe olid moes „maarahva lehtedes“, võeti vastu üsna segatud tunnetega. Ühelt poolt on ju maalugeja alatine soov, et lehes oleks rohkem „oma nurgast“, kuid siiski tähendatud tegelaste kirjeldused ei äratanud igal pool vaimustust. Kohapeal on rahval oma tuntud meeste ja naiste kohta kindel arvamus ja kui lehe kirjasatja subjektiivne hinnang läheb sellest lahku või näib koguni erapoolik, siis üteldakse lihtsalt, „leht ajab lora“.

Külategelaste iseloomustamised lehes pole uudne ala. Üks hilisem Läänemaa suurus kirjeldas lehes oma ümbruse inimesi juba enne maailmasõda — ja suure vaevaga pääsis nahatäiest.

On päris õpetlik vaadata, millise lugemismaterjaliga ajalehel veerandsada aastat tagasi võis olla menu. Üks Tallinna leht trükkis näiteks algusest lõpuni maha saksa keelest tõlgitud ülevaate „Vana hea aeg“, kus loetleti keskaja usumeeste jõledusi. See joonealune läks pea kogu aasta ja oli väga loetav. Ajaloolist materjali, näiteks Vene keisrikoja lugusid, loetakse aga nüüdki suure õhinaga.

Samal ajal näitab minevik, et suurima mõjuga eesti lehed — kas või omaaegne „Teataja“ — oli üldse ilma ajaviitelugemiseta. Ja maainimene ei pea praegugi lehelugemist ajaviiteks.

7.

— Vaatame, mis linnamehed lehes kirjutavad, — ütles üks maamees, võttes kätte le-

he. Selles kõlas teatav etteheide. Mitte seepärast, et linnamees on lehetegijaks, vaid et ta pahatihti kirjutab peamiselt linnale. Või veel enam — kirjutab ainult Tallinnale.

Kui Tallinna leht toob oma linnast mõne sündmuse kirjelduse, siis ta sagedasti märgib küll tänava nime, kus sündmus toimus, kuid enamasti unustab ütlemata, millises linnas see oli. Sõnum on seega mõistetav ainult tallinlastele, sest ega väljaspool paljalt tänava nime järele osata aimata sündmuse tegevuskohta.

8.

Kümmekond aastat tagasi võis kuulda arvamusi, et lugeja eelistab teatud lehte seepärast, et seal on uudistel alati oma kindel koht. Lugeja teadis, millist laadi sõnumid ta leiab ühelt või teiselt leheküljelt. Tänapäev ei saa ükski leht kiidelda selle paremusega. Abessiinia sõjatelegrammid on teinekord laiali oma neljal leheküljel, õnnetused ja kuritööd üle kogu lehe. Ühelgi informatsioonil pole kindlat kohta. Ja lugeja pahandab lehtede süsteemilageduse üle, — pahandab seepärast, et ta ei tunne lähemalt tingimusi, milles valmib tänapäeva ajaleht.

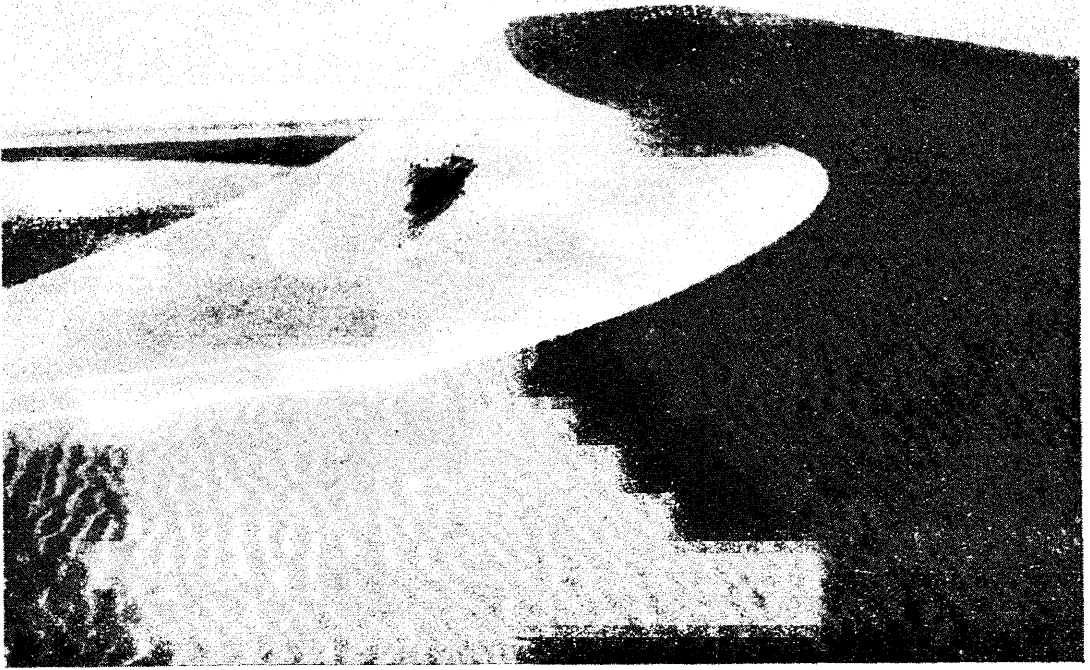
Sellest ajast peale, kui lehti hakati laskma välja õhtul — see oli vist 1923. aastal — on nende ilmumisaeg nihkunud tervelt kaheksa tundi keskpäeva poole. Samavõrd on jäänud lühemaks lehe koostamis- ja trükkimisaeg. Pole juttugi sellest, et teatud liiki informatsiooni koondada ühte rubriiki, — on küllalt maadlemist sellegagi, et hädavajalist materjali üldse saada lehte.

Enamus lugejaist pole neis raskusis teadlik. Neile pole ka seletatud, et ajalehtede ilmumisaeg määratakse rohkem raudteevalitsus oma sõiduplaanidega kui lehe väljaandja tahe.

Lugejale võidaks veel ütelda, et paremat sisujaotust lehes ta võib oodata alles siis, kui lehtede ilmumisaeg järjest ettepoole nihkudes jõuab varahommikuni, s. o. läheb normaalseks. Et sel juhul ajakirjaniku tööpäev pike-
neb kahekordseks, see lugejat ei huvita.

9.

Õnneks suurem osa lehelugejaist ei osta lehte selleks, et teda arvustada, vaid et kontrollida, kas maailmas vahest jälle pole läinud midagi hullu lahti. Loeb, ja on rahul igal juhul: kui on midagi lahti, siis seepärast, et leht talle sellest teatas, kui aga ei ole, siis, — et maailmas on kõik oma kohal. Pisiasjad sellist lugejat ei huvita. Argem siis ka omalt poolt lugejat pikemalt tülitagem pisiasjadega.

Leedu kuulsaid düüne

J. VEELMAN

Leedu ajakirjandusest ja ajakirjanikest

Leedu ajakirjanikud said endale tänavu suvel puhkekodu. See asub mitte sismaal Kaunase juures, nagu meie ajakirjanike oma, otse Tallinna külje all Kosel, vaid Klaipedamaal, 6—7 km kaugusel Klaipeda linnast merekaldal Giruliai nimelises suvituskohas; Kaunasest on sinna sõita rongil ligi 10 tundi.

Balti pressiliit, millesse kuuluvad Eesti, Läti ja Leedu ajakirjanike liidud, on endale peale kõige muu seadnud ülesandeks ajakirjanike isiklike kokkupuudete hõlbustamise ja üksteise maaga tutvuda võimaldamise. Selleks korraldatakse suveti ajakirjanike-vahetust, s. o. Lätist ja Leedust kutsutakse ajakirjanikke Eesti ajakirjanike liidu külalistena veetma oma suvepuhkust meie ajakirjanike kodus ning vastupidiselt. Üksteise maa ajakirjanike tundmaõppimiseks on seesugusel ajakirjanike-vahetusel suur tähtsus, kuna niiviisi pikemat aega teise maa ajakirjanike keskel viibides õpitakse ametivendi

tundma lähemalt, kui seda saab mõnepäevaste külaskäikudega naaberriiki.

Nii sattus tänavu suvel nende ridade kirjutaja vahetus-ajakirjanikuna Leedusse ja elas seal mõne nädala, sellest osa aega Leedu ajakirjanike vastvalminud puhkekodus. Leedu ametivendadest veetsid Eesti ajakirjanike kodus Kosel tänavu suvel osa oma puhkeajast Leedu sõjaväeliste ajakirjade toimetaja kol. Vytautas Steponaitis koos abikaasaga ja kirjanik-ajakirjanik Juozas Žlabis, kes varjunime all J. Ženge on Leedu noorema generatsiooni silmapaistvamaid luuletajaid.

Seni Leedu ajakirjanikel puudus oma puhkekodu, kuid nende suvitamisvõimaluste eest oli siiski muretsetud. Nii oli igal suvel, ka tänavu, Leedu ajakirjanike liidul kasutada mitu tuba Leedu suurimas sisemaises kuurordis, Kaunasest 40 km kaugusel asuvas Birštonas, ja suurimas mereäärses suvituskohas Palangas, mis umbes sarnaneb meie Narva-Jõesuule —

sama ääretu lahtine meri, pikk liivane supelrand liivaluidetega ja tagaplaanil alevik supelvõraste jaoks sisustatud majade, pansionide, hotellide, kuursaali ja lõbustuskohtadega.

Oma maja ehitamise kavatsus kerkis Leedu ajakirjanikel päevakorraks aastat 4—5 tagasi. Mõtte isaks ja teokssaamise eestvõitlejaks oli tolleaegne Leedu ajakirjanike liidu esimees, endine Leedu välisminister dr. J. Purickis, kes aga suri ootamatult möödunud aasta hilissügisel, ilma et oleks näinud oma algatuse teokssaamist. Teda tööd jätkasid teised, nooremad, Nüüd on maja valmis ja tänavu suvel, mil veel osas ruumides käisid maalritööd, elasid seal juba esimesed suvitajad. Lõplikul kujul avati maja pidulikult septembris.

Leedu ajakirjanike puhkekodu on suur kahekordne moodsas stiilis puuhoone, milles üle 20 toa elamiseks, peale selle söögisaal ja klubiruumid. Suur saal koosolekuteks ja pidudeks tahetakse paari aasta jooksul ehitada juurde praeguse hoone ühte otsa. Elutoad puhkekodus on kõik värvidelt rõõmsad, suurte laiade akendega ning suvel on neis palju päikest ja vaigust. Majas on oma veevärk, vannitoad, elekter, telefonid ja raadio. Osa tube on ahjudega ning kogu maja seega aasta läbi elamiseksõhulik. Giruliai suvituskohas, kuhu viimaste aastate jooksul on kerkinud rohkesti uusi suvilaid, on ajakirjanike puhkekodu toredamaks ehituseks ja varustatud kõigi linnamaja mõnusustega.

Puhkuse mõttes on ajakirjanike kodu asupaik otse ideaalne. Seal võib tõesti puhata, kuna ümbruses valitseb vaikus ning meri ja mets on käe-jala juures. Metsade ja liivanõmmede keskel mereääres asuv Giruliai suvituskoht ongi just seetõttu suvitajate poolt eelistatud, et ta asub küll linna lähedal, kuid siiski väljaspool selle müra ja kära. Seal on rida uusi suvilaid ja kuursaal, mis asuvad metsa või õigemini suure pargi keskel. Siiski ei olda Giruliais elades linnast ära lõigatud, sest ühendus Klaipedaga on hea. Ajakirjanike puhkekodu asub vaevalt 5 minuti tee kaugusel raudteejaamast ja autobuste seisukohast ning tänavu suvel käis Giruliai ja Klaipeda vahel päevas 8 paari ronge, kuma autobus sõitis seda vahet iga tunni ja teatud kellaaegadel iga poole tunni takka.

Supelrand on suurepärane. Lai puhta liivaga merekallas on maapoolsete tuulte eest kaitsitud okaspuumetsa ja kõrgete lõpmatute liivaluidetega. Ees ulatub nii kaugele kui silm näeb lai avar meri. Igavust pole seal karta, sest ümbrus on vaheldusrikas ja jalutuskäikudele meelitav ning iga jalutuskäiguga avastub ikka midagi uut, kord vaikne kaluriküla merekaldal düünide vahel, kord midagi muud. Kuid peamotiiviks on seal ikkagi mets ja meri. Tormiste ilmadega

uhuvad lained kaldale merivaiku ja kalurid käivad varahommikuti kaldalt otsimas seda Baltimere kulda. Klaipeda rannik on tuntud merivaigu maa. Ka suvitajad leiavad sagedasti merivaigu-tükikesi.

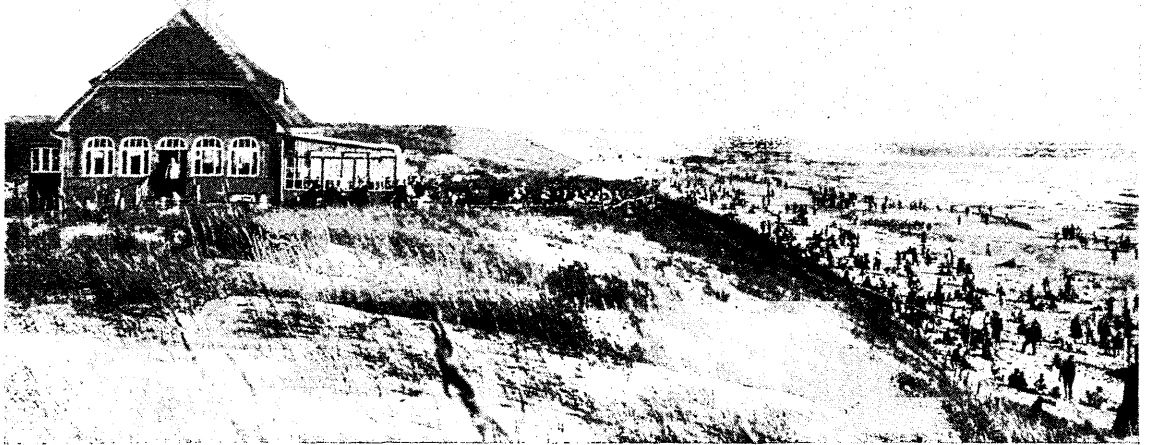
Leedu ajakirjanike puhkekodu kaunis ümbrus oma idülliliste kenade maastikega on eriti huvitav võõrale. Leedu ajakirjanike valik langes sellele kohale seetõttu, et neile suvila ehitamiseks sinna kingiti maatükk. Annetajaks oli keegi jõukas klaipedalane, kelle surma järel Leedu ajakirjanike liit ta leselt ostis krunti juurde. Seega oli puhkekodu ehitamise mõte jõudnud välja kavatsuste-ajajärgust ja algas võimaluste otsimine 4000 ruutmeetri suurusel maatükile maja ehitamiseks. See püstitati sinna omal jõul seltskonna toetuste kaasabil.

1930. a. hakati Kaunases korraldama pressiballe puhkekodu heaks. Ballid õnnestusid suurepäraselt ja majaehitamiskapitali oligi pandud alus. Klaipedasse asutati ajakirjanike liidu osakond ja ka seal hakati majafondi heaks korraldama balle. Nii saadi ükski ballidest kokku 38.000 litti (1 litt = 62 senti), millest moodustuski majaehitamiskapital. Lisaks sellele saadi valitsuselt laenuks 20.000 litti ja korjanduse teel äriringkondadelt 7000 litti ning maja ongi nüüd valmis. Majaehitamise mõtte algataja dr. J. Purickise mälestuseks kannab puhkekodu tema nime.

Tegevust alustas Leedu ajakirjanike puhkekodu täieliselt Balti pressiliidu tähe all. Sest seal elasid tänavu augustis esimeste suvitajatena Leedu ajakirjanike liidu juhatuse liige, „Lietuvos Aidase“ lähem kaastöölaine Vincas Rastenis ning Leedu ajakirjanike liidu suvikülalistena Läti ajakirjanik, „Pedeja Bridi“ toimetaja Karlis Lapinš ja Eestist käesolevate ridade kirjutaja.

Leedu ajakirjanike puhkekodu

Klaipeda supelrand Smiltyne

Seda Eesti-Läti-Leedu „kolmikliitu“ külastas igapäev Klaipedast sealsete ajakirjanike koondise esimees, tookord Klaipeda kubernereri juures ajakirjandusnõunikuks olev dr. Albertas Gerutis koos teiste ametivendadega Klaipedast. Päevad möödusid meres supeldes ja ümbruskonda väljasõite tehes kui linnulennul.

*

Leedu ajakirjandus on võrreldes Eesti ja Läti omaga teinud läbi märksa raskema katsumisaja. Esimese leedukeelse ajalehe ilmumise 100-aastast juubelit pühitseti 1932. aastal; Lätis oli see 1922. a., Eestis möödus aga esimese eestikeelse ajalehe ilmumisest 100 aastat juba 1906. a., kui arvata esimeseks eestikeelseks ajaleheks 1806. a. Tartus ilmuma hakanud „Tarto maa rahva Näddali-Leht“.

Esimeseks ajaleheks Leedus oli küll juba 1759. a. Vilnos ilmuma hakanud nädalleht „Kurjer Litewski“, mis üksvahe ilmus „Gazeta Wilenska“ nime all, kuid see oli poolakeelne. Täielised komplektid sellest ajalehest on olemas alates 1800. aastast, ja nagu neist näha, oli „Kurjer Litewski“ puht informatsioonileht, ilmudes 19. sajandi alul juba vahest 2, vahest 3 korda nädalas. Poola esimese mässu järel (1831. a.) muudeti leht sunniviisil Vene valitsuse häälekandjaks ja hakkas ilmuma kahekeelsena, vene ja poola keeles. Vaatamata sellele, et „Kurjer Litewski“ ilmus algusest peale poola keeles, loetakse teda siiski Leedu rahvusliku ajakirjanduse eelkäijaks, kuna ta kaastööliseks olid poolakate kõrval ka leedu haritlased ja ajalehes käsitati tihti puht leedu küsimusi, nagu leedu ajalugu, rahvakombeid, kultuuri jne. Ning seda isegi veel siis, kui leht

juba oli Vene valitsuse häälekandjaks. Alates 1805. aastast ilmus Vilnos veel mitmeid teisigi poolakeelseid ajalehti ja ajakirju, mis tihti sisult olid leedumeelsed.

Esimene leedukeelne ajaleht ilmus ometi mitte Vilnos, selles muistses Leedu pealinnas ja kogu toleaeegse leedu elu keskuses, vaid Ida-Preisimaal. Seal olid 1547. a. ilmunud ka esimesed leedukeelsed raamatud — katekismus ja aabits, seal oli 1653. a. antud välja esimene leedu keele grammatika, seal ilmus 1706. aastal esimene leedukeelne ilmalik raamat — Äsopi muinasjuttude tõlge — ja seal elas 18. sajandi leedu silmapaistvam luuletaja Duonelaitis (Donalitius), leedu ilukirjanduse rajaja. Seepärast pole midagi imetada, et ka esimene leedukeelne ajaleht just Ida-Preisimaal nägi maailmavalgust.

Esimeseks leedukeelseks ajaleheks oli alul Tilsitis ja hiljem Königsbergis ilmuv vaimuliku sisuga „Juhtumused evangeeliumi levitamisel juutide ja paganate seas“ (*Nusidawimai apie Ewangelijos-Prasiplatinima tarp Žydu ir Pagonu*), mis ilmus üks kord kuus ja tõi põnevaid kirjeldusi misjonäride elust teistes maailmajagudes. Kuid ta tõi ka teateid Preisi valitsuse poliitikast, seltskondlikest sündmustest Leedus, igatahes sedagi vagatsevas ja tagasihoidlikus toonis. Kuigi omal ajal üteldi, et „nüüd muretsevad Preisimaa leedulased rohkem paganate kui oma kodumaa asjade pärast“, ei peeta praegu seda etteheidet ajalehe väljaandjale ja toimetajale Kelchile enam õigustatuks.

Leedu ajakirjanduse praegusaja uurijad, näiteks dr. V. Kaupas oma raamatus „Die Presse Litauens“ (1934) vaatab küsimusele juba teisiti.

Ta leiab, et Kelch oli hea massipsühholoog ja nii leedu rahva kui ka Preisimaa leedulaste tookordse poliitilise olukorra suurepärase tundja. Oma vaimuliku sisuga ajalehe abil ei tahtnud ta sugugi leedu rahvast kasvatada misjonärideks, vaid ta peaesmärgiks oli anda leedulastele põnevat lugemismaterjali nende emakeeles. Vaimuliku sisuga ajalehe kuju valis ta seepärast, et see oli leedulastele kõige arusaadavam, sest oli ju seni leedu lugejaskonda kasvatatud ainult vaimuliku kirjavaraga. Ning sel esimesel leedukeelsel ajalehel oli rahva seas suur menu. Kuid ainult Väike-Leedus, s. o. Preisimaa alla kuuluvate leedulaste seas, kuna Suur-Leedus, s. o. Vene alla jäänud praeguses Leedus, ei leidnud „Juhtumused“ pinda, sest nad olid trükitud fraktuuris (gooti kirjatähtedega) ja olid sisult evangelistlikud. Suur-Leedus oldi harjutud antiikvaga (ladina kirjatähtedega) ja seal oli kogu rahvas katoliikuusku, millele lisandus veel poolakeelsete ajalehtede lugemine.

Vahepeal arenesid sündmused Vilnos ja üldse Suur-Leedus oma rada. Poola mässu järel, millest võtsid osa ka leedulased, panid Vene võimud 1831. a. Vilnos maksma poolakeelse ajakirjanduse ja üldse perioodiliste trükitoodete keelu. Kõik lehed peale Vene valitsuse häälekandjaks muutunud „Kurjer Litewski“ jäid seisma. Aegajalt ilmusid ainult mõned almanahhid. Nüüd oleks olnud õige aeg leedukeelse ajakirjanduse rajamiseks Vilnos, kuna puudus poolakeelsete lehtede võistlus, kuid see jäi teostamata. Küll aga hakkasid Vilnos 1846. a. ilmuma esimese leedukeelse perioodilise trükitootena hiljem väga kuulsaks saanud Ivinskis-kalendrid. Neid trükiti kümnetes tuhandetes eksemplarides ja neid leidis igas leedu talumajas ja linnakodus. Need kalendrid said maarahvale tähtsaks hariduseallikaks, õpetades rahvast lugema leedukeelseid raamatuid.

Nii jõuti kuuekümnendate aastateni, mil 1861.—1863. a. puhkes Poolas ja Leedus uus mäss Vene valitsuse vastu. See suruti jällegi maha ja nüüd sai Leedu tunda Vene karmi ja karistavat rusikat. Rahva kiiremaks venestamiseks kuulutati 1864. a. välja igasuguste leedukeelsete trükitoodete keeld. Leedu keel suruti välja kooliraamatutest ja ühtlasi oli lõpp leedukeelse ajakirjanduse loomise lootustele Vilnos. Piibel jäi ainsaks leedu keeles trükkida lubatud raamatuks, kuid sedagi võis trükkida üksnes vene kirjatähtedega. See leedukeelsete trükitoodete keeld jäi püsima tervelt 40-eks aastaks ja kutsus esile visa võitluse leedu kirjakeele eluõiguse eest. Mida raskemad olid leedu rahva kannatused Vene poliitilise surve all, seda hoogsamalt teotsetesid leedu isamaalased oma rahva rahvustunde äratamiseks ja alalhoidmiseks.

Ida-Preisimaal, Saksa-Vene piiri taga, tekkis võimas pagulas-ajakirjandus. Königsbergis ja Tilsitis hakati trükkima rahvusliku sisuga leedukeelseid poliitilisi ajalehti ja ajakirju, mis toimetati tuhandetes eksemplarides salaja üle piiri Leedusse. Leidus hulk ohvrimeelseid mehi ja naise, kes hoolimata rasketest karistustest levitasid seda keeldud kirjandust rahva keskel. Paljud neist heideti tabamisel vanglatesse, paljud saadeti Siberisse, kuid teisi see ei heidutanud. Eriti tähtsat osa selles pagulas-ajakirjanduses etendasid sajandi viimasel kahel aastakümnel ilmuma hakanud ajalehed, nagu leedu rahvusliku ärkamise isaks nimetatud dr. J. Basanavičiuse (suri 1927. a. Vilnos) toimetatud „*Ausra*“ („Koit“), publitsisti ja luuletaja dr. V. Kudirka toimetatud „*Varpas*“ („Kell“) ning katoliku vaimulike väljaantud „*Apžvalga*“ („Ringvaade“) ja „*Tevines Sargas*“ („Isamaa valvur“). Piiri taga tekkisid ka esimesed sotsiaaldemokraatide ajakirjad, millest üht anti välja Genfis ning teist vaheldamisi Londonis ja Pariisis. Ka Põhja-Ameerika Ühendriikides, kuhu Vene surve eest olid rännanud välja sajad tuhandet leedulased (praegu arvestatakse leedulaste arvu P.-A. Ühendriikides 800.000-le), tekkis tugev leedu ajakirjandus, mis püsib tänaseni.

Leedu piiri taga ilmunud pagulas-ajakirjanduse eesmärgiks oli leedu rahvuse alalhoidmine, rahva õhutamise võitlusele poolastumise ja venestumisega ning vabaduse nõudmine leedu kirjakeelele.

Lõpp 85. leheküljel!

Leedu ajakirjanike liidu juhatus. Istuvad (vasemalt): Liidu asjaajaja, „ELTA“ toimetuse liige prl. J. Gerulaityte; abiesimees, keeleteadlane prof. M. Biržiška; esimees, ajakirja „Vairas“e“ toimetaja prof. I. Tamošaitis; abiesimees, „ELTA“ direktor P. Dailide. Seisavad (vasemalt): „Lietuvos Aidase“ toimetajad A. Dedele, V. Gustainis, S. Aleksandravičius, V. Kemežys ja A. Gricius. Pildilt puudub V. Rastenis.

Aruvälja Andres asutab ajalehte

Mo käsi väriseb viha pärast ja mo süda on pahameelt täis nagu pluhtbalong, kui akkan kirjutama neid ridu. Ei ole mind seniajani suutnud pettakõikse peenemadki poletiika mehed, ei ole mo nahka löönd üle mustlane obose vahetamisega ega põle mulle keegi saand määrida kaela valeraha. Aga näe, üks linna vandersell vädas mo tänavu sügisel nii aledal kombel sisse, et äbi rääkida kohe.

Algas see asi ehk istoria nõnnamoodi, et mo noorem tütar Alma lõpetas kodu keskkooli ja meie Annega otsustasime sel puhul teha piskse koduse pidu. Kuna tänudi on kasuma läind otri änam kui ülearu, siis ei teind õlle ruulimise küsimus mulle kuigi palju muret. Kustile tegin ülesandes tuua viis liitrit valget viina ja paar pudelit ristalköömlit. Ann küpsetas kaks tegu keevavee leiba ja saia. Sai jäi küll natse imalast võitu, aga mis neist läbiligunend nisudest paremat lähed tahtma. Tüdrukud tegid toad ja kambrid ilusas, nagu oles kääs jõululauba.

Siis oli meil palju riskeerimist ja rääkimist, keda kutsuda tähtsat päeva pühitsema.

Kähmuste Kaarliga põle ma küll jüst eas riidis, aga et tä on otse mo üleaedne, siis kutsusin tämagi tä eidega mõlemad.

Nõnnasamuti kutsusin teise lähema naabri Karsimaa Kustase. Külaliste kirja panime ka oma valla koolmeisteri Aado Vooluste ja ühisuse poe juhataja Mihkel Saldola (uus nimi). Alma oli kutsund ka vallasiketäri abi Helmut Kergesule, sest see oli aidand tüdrikut linna telfoneerida. Me kutsusime jo pidule ka Mari linnast tä mehega. Mõtlesime isi, et ega tä saa tulla, sest Sass on oma automobiiliga alati sõidus, aga näe, linnarahvas oli kohe esimestena kopsti kohal.

Parajasti, kui naised pidulauda katsid ja sirveerisid, sõitis automobiil õue nagu suur so-pane siga, kis tulnud välja porilombist.

Sassil suured küünarnukini kindad käes ja rillid ees nagu kapapõhjad. Et: „Tere, äiataat! Siin me oleme. Aga vett on teil kuramuse moodi: suurema osa teest lasksime nagu laevaga!“

Maril kah suur possumraega palitu selgas ja kübar peas nagu pudrukauss. Annab mulle sopsti pale peale musu ja kiidab: „Sa, isa, ei lähe vanemass põrmugi. Ikka endine kõbus ja kraps!“

Ma siis näen, et automobiilist ronib veel üks

noorsand välja, kes viab kaenlas vana purtvelli ja teeb nõnna sügava kummarduse, nagu oless ma mõni suur neegus või Boono.

„See on ärra Luhaviir,“ tutvustab Sass. Ja noorsand ise kädistab: „Endel Luhaviir jah, kui lubate. Olen nõnnaütelda vabakunstnik. Rändan ringi. Armastan kodumaa mulda, imetlen lehekulda. Olen vaimustatud veeväljadest, mis virvendavad kõikjal, nagu oles mu armas isamaa kattunud hõbelademetega.“

Mul süda kihvatab sees: Täma, igavene vurre, on vaimustatud veeväljadest, mis on saand tänudi kõikse suuremas talupoja inimese nuhtluses. Ja mis on sehuksel vabakunstnikul siin asja?

Täma aga varistab edasi: „Kui ma siis puhkan Kasari sillal jalgu ja vaatan, kuidas jõgi saadab oma vägevaid vooge laia luhta, siis seisatab sillal auto selle härra ja prouaga. Ma küsin, kuhu? Nad ütlevad: Aruväljale. Seal on täna peretütreel suur aupäev. Aruväljale! hõiskan mina. Aruvälja Andrese päristallu võtke mind kaasa armsad inimesed, sest üks tunnike viibida selle kuulsa kultuuritegelase katuse all oleks mulle unustamatuks elamuseks. Nii räägin mina, vabakunstnik Endel Luhaviir, ja nüüd seisangi teie ees, lugupeetud peremees, ärge pange pahaks!“

Ma ütles, mis seal pahas panna või. Kui olete tulnud, eks astuge siis tuppa.

Toas kummardab teine siia ja sinna. Ratu-leerib Almat, tükiib musutama Anna kätt. Vaatame teist nagu imekometit. Sass müksab mulle külge ja kiidab: „Igas pulmas on oma tola, eks see ilparakas olgu meile täna piduklouniks!“

Naistel põlnd ka linnamehe vastu midagi. Ann aiva imestas: „On sellel aga seda suvärki. Sõnad vooris nagu agitaatoril.“ Alma arvas, et nüüd ometi ka üks aritud inimene, kellega võib juttu ajada, Teelit huvitas Luhaviiru saksamoodi olek ja peenike paberossi lõhn. Ütles, et see noorärra meenutab Atsi.

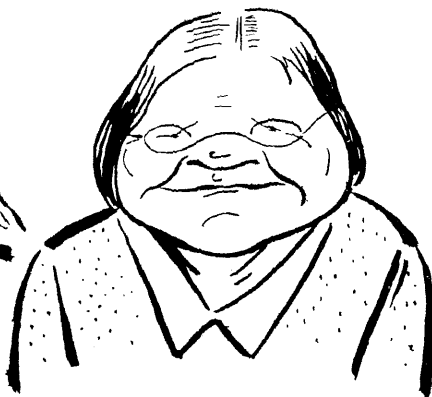
Varsti tulid ka teised võõrad. Kähmuste Kaarrel ütles: „Pulmalippu põle näha, imiku äält põle kuulda, mis pidu või rallam sii õieti lahti on?“

Karsimaa Kustas arvas: „Ega Aruvälja naasama külalisi kokku a'a, küllap tal midagi tähtsat teoksil on!“

Koolmeister tuli viiuli kastiga ja ühisuse

Andres

Ann

Teeli

Aruvälja
Andrese

kaupmees tõi suure purgitäie ponkse. Vallasiketäri abil oli jälle pisike punane lill papri sees. Ta andis selle Almale ja pidas ilusa kõne. Tüdrukul võttis pisarad silma.

Kui me siis istime laua ääres, siis pidasi ma järgmise rehveraadi:

„Austatud piduvõõrad! See põle küll kombes, et piduperemees kõneleb kõikse enne, aga et asi oles kõigile laar, siis ütlen ma nõnnapalju: Kultuura käib üle kõige ja aridus võidab maailma. Mul on siin tütreke, kes piinles ja punis aastaid raamatute kallal. Tüdruk tegi tööd ja nägi vaeva, aga nüüd on täl kodukeskkooli eksam õnnelikult sooritatud. Minu majas on vaikselt viisil võrsund noor aritlane ja seda ma tahtsi tähistada väikse koosviibimisega.“

Kus siis tõstsid kõik laasid Alma tervises ja laulsid tüdrukule „ta elagu“.

Koolmeister pidas siis omakord kõne valgest liiliast, mis kasvab varjulises aianurgas, aga kui sirgub suures, siis paneb imestama kõik möödakäijad.

Ühisuse kaupmees ütles:

„Kõik on ilus ja kõik on ea, aga kui puudub ühistunne, siis on see maailma elu selge rämp. Aidaku noor preili edendada ühistegevust.“

Vallasiketäri abi ülistas omavalitsusi ja Kähmuste Kaarel kõmistas: „Gimnaasiumi rassis kodus läbi? Tragi tüdruk! Kuramuse tragi tüdruk!“

Karsimaa Kustas tahtis ka midagi ütelda, täl oli aga suu nõnna kõbasti toitu täis, et ei saand ümisedagi. Naine tümmeldas teisele ruskaga selga ja keelas: „Ää sa, torm, kurivaim, kugista siis ennast ää!“

Aga siis lõi see vabakunstnik Luhaviir kõll-kõll-kõll-kõll noaga vastu taldreku äärt ja pistis nõnnamoodi pajatama:

„Lugupeetud daamid, lugupeetud härrad! Mina olen viibinud siin majas vaid ühe tunnikese, aga pean konstateerima, et siin oleme kõik ühes tüübilisemas Läänemaa kultuurikodus. Auväärt piduperemees juba ütles ennist, et haridus võidab

maailma. Sellele pole midagi juure lisada. See on iga haridussõbra ja kultuurinimese vääramata programm. Mina aga tahaksin tänasel tähtsal päeval esineda ühe ettepanekuga, mis oleks uueks tähtsaks kultuurilise arengu teel Läänemaal.

See ettepanek on: Andres Aruvälja kodunurgal olgu oma häälekandja. Kutsugem ellu uus ajaleht, mis peegeldaks läänlaste rõõme ja muresid. Teie tahate oma keskkooli, teie tahate jõuda järele Lõuna-Eesti põllumeestele, selleks peab olema oma ajaleht.

Teil on minevikust teada, kuidas meie ajakirjanduse isa Jannsen toimetas oma „Pärnu Postimeest“ ja ta tütar Koidula oli tal seejuures ustavalt abiks. Niisamuti võiks härra Andres Aruvälgi toimetada lehte ja see noor preili, kelle andekuse ja energia tunnistajaiks oleme täna meie kõik, oleks oma isale nii-ütelda toimetuse sekretäriks. Tõstan klaasi nende mõlema terviseks. Elagu uus ajaleht!“

Oh sa pimevaim, kus nüüd läks juubeldamine lahti! Põlnd muud kui üks bravo-karjumine ja elada-laskmine. Ma võtsi asja esiotsa naljana, aga kui koolmeister ja teised ärrasmehed arvasid, et oleks küll ädasti vaja oma lehte ja et selle toimetaja koha peale passiks kõikse paremini mina, siis akkas mu sees siputama pisike auahnuse ussike.

Ja kui siis ühisuse kaupmees küsis, mis peab olema uue lehe nimi, siis kõmistas Kähmuste Kaarel: „Kelle laps, selle nimi. Kui Andres juba peab olema toimetaja, las ta siis ütleb ka nime.“

Ma põlnd ka kade ühti. Kargasi püsti ja diklareerisi: „Lääne Leek“ olgu lehe nimi. Ja mina, Andres Aruvälgi, oolitsen selle eest, et see leht kannaks kultuura leeki mette üksi üle Läänemaa, vaid üle kogu Eesti!“

Jaan arvas, et lehe käimapanek nõuab ränka raha.“ Luhaviir kohe vastu: „Rahaküsimus on kerge lahendada: me asutame osäühisuse.“

„Ühistegevuses on jõud!“ mõirgas ühisuse kaupmees. Lehe asutamise laan sai ikka roh-

Jaan

Alma

Kusti

kem tõsisema ilme. Luhaviir pidi need esialgsed asjad ajama linnas jutti.

Teeli palus koolmeistriit, et kas see ei mängeks midagi viiulil. Koolmeister akkas siis mängegima üht üliarmast ja haledat viit. Alma ütles, see olla Aave Maria.

Kusti oli aga juba kanget kuraasi täis ja pö-rutas: „Jeremia nutulaulu pole vaja! Kui juba kord oled saagima akand, siis sae midagi lõbu-samat.“

Koolmeister kukkus siis saagima Kilumari-pol-kat ja tantsu lõbu läks irmsa ooga lahti. Vahe-peal visati viina ja upitati õllekannu.

Äkitselt vinnas Luhaviir viiekroonitse lauale ja kiitis:

„Uue lehe esimene põhikapital!“

„See on sandi silguraha!“ uhkustas meie Kusti ja vinnas kümnekroonise viielisele otsa.

„ühistegevuses on võim ja vägi!..“ möirgas ühisuse kaupmees, äiates lauale mitu rahapaberit.

„Mis te, konnad, kuraasitate!“ kisas Kähmus-te Kaarel ja asus omakord rahahunnikut suurenda-ma, aga eit oli pintsaku sabast kinni, isi tõre-ledes: „Mis sa, vanamees, trupsid!“ Karsimaa Kustas kratsis ka kõrvatagust ja kahtles: „Teab seda asja, ajad on kehvad!“

Luhaviir aga julgustas: „Karta põle siin mida-gi. Meie anname „Lääne Leegi“ välja kaheküm-nes tuhandes eksemplaris, viis senti üksik num-ber, rehkendage ise, mis see kokku teeb.“

„Aga rükikulud lähvad kallis,“ kahtles Jaan. Mina aga ei sallind, et mu oma peres on kõhkle-jaid ja kahtlejaid, seepärast lõin paugupealt viis-kümmend krooni lauale. Ann pilgutab küll sil-ma ja Teeli tegi kah sehkuseid märke, et ära anna, aga mul olid sehkused kanged tuurid kord juba sees, seepärast ei kuuland ma kedagi.

Nüüd tuli kokku veel kutsumata külalisi. Tüdrukuid ja poisse. Sass käis autoga rahterist viina lisaks toomas. Luhaviir pidas külarahvale kõne, et käsil on uue lehe asutamine. Rahahunnik kasvas sedamööda, kuidas viin võttis meeled meeste peast ja pooled meeled poiste peast.

Ei sehukest rallamist põle Aruväljal enne nähtud! Nüüd üürgas juba lõõtspill ja Sass tuututas oma autopasunat kõrva. Poisid vehki-sid tantsu vesti vääl, mehed möllasid mütsata. Tüdrukute kisa ja kiljumist oli kõik kohad täis.

Äkitselt küsis üks ja teine:

„Kus on ärra Luhaviir?“

„Kuhu ta ometi kadus?“

„Oli vahva poiss tantsima.“

Mul käis nagu keev oog kehast läbi: raha oli laualt kadunud..

Õuest oli kuulda automobiili mootori mürinat. Sass sai suure kisaga uksest välja, meie kõik jä-rele. Aga piüüa sa veel! Automobiili tulisilmad kadusid juba maantee käänaku taha.

„See suli varastas mu masina,“ ädaldas Sass.

„Ja raha!..“

„Kus on meie raha!“ kisendasid mehed tuppa joostes. Tulid tagasi, kurjad näod ees.

„Lehe aksiakapital on läind!“

„Maksa kinni, Andres!“

„Aruväljal röövitakse inimesi!“

„Tooge põletsei!“

„Täma suur peatoimendaja!..“

„Üppab oma tüdrikulipakaga!“

Mis nüüd kõik sündis, seda ei akka ma kõiki kirjeldama. Annel oli muidugi ka kuri kisa lahti. Jaan ütles: „Kas ma ei ütelnud, rükikulud lähvad kallis,“ Alma irises nutta, sest see pahandus tul-nud kõik täma pärast.

Kusti lõi aga kõik käratsejad külalised vära-vast välja ja läks ratsaobosega varast taga aja-ma. Vallasiketäri abi lubas tellefoneerida raud-tee jäämadesse ette, aga mine piüüa sa veel „vabakunstnikku“...

Sassi masin leiti teisel päeval Laikküla lepiku vahel. Binsiin oli sænd otsa. Ma käisi mitu päeva ringi nagu peata kana.

Sisse vädas, igavene vurle, ausa talupereme-he! Ja seda tegi see sell veel kõrge kultuura katte all. Kui see poiss kord mu pihku pääseks... Kui ta pääseks... Kui ta pääseks meie Kusti pihku... Siis näeks ta tõsiselt Lääne leeki!

INTERVJUU

On kahtlemata üldsuse huvides, et ajalehtedes ilmuvaid intervjuusid ei peeta jumal-teab kui täpseks informatsiooniks. Sobib suurepäraselt rahvusvahelistesse ja rahvuslikesse rahukaitse-süsteemidesse, et kui mõni intervjuueeritav on sattunud ütlema mõne liigse sõna, siis ta järgmisel päeval võib dementeerida ja selle ilmunise panna intervjuuerija-ajakirjaniku vaba mõttelennu ja leiutamistungi arvele. Ajakirjanikule jääb rahulduseks südame-tunnistuse-puhtus ja teadmine, et osa uskujaid on tema poolel.

Aga olgem avameelsed: üks neid intervjuupatukeksi ole ka ajakirjaniku hingel. Kas mak-sab salata, et mõnel usutlemiskäigul usutleja-ajakirjanik kõneleb rohkem kui usutletav, kes saab tihtigi ainult pista vahele mõne „jah“ või hoopis harvem „ei“? Kas saame eitada, et mõ-nigi intervjuu ilmub ajalehes hoopis teises sõ-nastuses, „žurnalistliku käsitlusviisi“ huvides hoopis millegi muuna, kui seda sõnastanud inter-vjuueeritu? See on rahvusvaheline komme ja aja-lehtede loetavuse huvides üsna tervitatav. Kuhu ta aga vahel viib välja, sellest võib ajakirjanike peres kuulda lugusid, mis teinekord sugulased kuulsate jahimehe- ja kaluriseiklustega.

Teeme pisikese pihtimuse kutselistest pattu-dest.

*

Oli üks rahvusvaheline ajakirjanike konve-rents. Päevakorras rida laiaulatusliku tähtsu-sega küsimusi. Lühidalt — rida pidulikke söö-minguid. Nagu kombeks seesugustel puhkudel, ilmus ühe söömingu ajal ka ametivend-inter-vjuueerija. Istus kahe eesti pressimehe juurde ja palus jutustada üht-teist Eestist, käesolevast konverentsist ja nii edasi. Eks me ametivenna-eestilasega kahekesi püüdsime siis ka mõnd ju-tustada. Aga kolleeg-usutleja ei lasknud juttu pikalt Eestil püsida, vaid kõneles ise palju ja targalt Oxfordi ja Cambridge'i üle. Oli Inglis-maal studeerinud.

Jutt kestis päris kaua. Kui usutleja siis lõppeks tõusis ja hakkas tänama seletuste eest, võtsime tal nõobist kinni ja vägisi ütlesime ikka ära need

obligatoorsed sõnad. Et oleme väga tänulikud sõbraliku vastuvõtu eest konverentsi asukoha kol-leegide poolt, loodame konverentsi tulemustest lahendusi kõigile põhiküsimustele oma kodumaade hüvanguks ja rahvusvahelise koostöö, sõpruse ning rahu kaitseks. Pikalt me seda juttu kõ-nelda ei saanud. Ametivend-intervjuueerija oli muutunud kärsituks.

Seda meie üllatust, kui järgmisel päeval leia-me, et konverentsi asukoha nimekamaid ajalehti on toonud suure neljaveerulise intervjuu eesti ajakirjanikega! Ja mitte sõnagi Oxfordist ega Cambridge'ist, — puha Eesti riigist, maast ja rahvast, minevikust, olevikust ja tulevikust. Nöö-bist kinnihoidmisega peale sunnitud jutt konve-rentsist ja põhiküsimuste lahendamisest oli ka lühidalt mainitud. Meid aga huvitasid ülejää-nud kolm veergu, mis kõneldid meie kodumaast, mille üle meile ei antud palju mahti kõnelda. Eks see olnud siis mingist teisest salapärasest allikast tulnud põhjalik uurimus, mis kõlas umbes nii:

„Eesti rahvastik jaguneb kahte põhiliiki: eestimaalased ja eestlased. Eestimaalased ela-vad linnades ja kõnelevad saksa keelt. Eestlasi leidub maal ja need kõnelevad n.-n. eesti keelt. See on üsna omapärane tõug. Nende esivanemad olid kuulsad meriröövlid...“

Samal õhtul saime järjekordsel pidulikul söö-mingul kokku oma intervjuu autoriga. Särades ametivennalikust heameelest meie rõõmu teha ulatas meile oma häälekandja nimetatud nelja-veerulisega. — Täname, oleme juba lugenud! Imetleme materjali rohkust. Meie pinnapealsed seletused ei võinud ju... — Oh, see nii pika-ajalistele kogemustele ja ajakirjaniku eriharidu-sele rajatud süsteem. Vaadake — jutuajamine intervjuueeritavaga on ju paljudel juhtudel esi-joones viisakuseakt, teiseks isikliku kontakti leid-mine intervjuu-kirjeldusele teatava intiimsema värvingu andmiseks. Intervjuu sisu, armsad kol-leegid, peab ju ajakirjanikul olema teada enne jutuajamist... — Nojjah, muidugi, muidugi! Aga see sisu, kust on ta pärit praegusel juhul?

Lõpp 86. leheküljel!

G°R'

LIHA

KOIDULA JA „EESTI POSTIMEES“

Eesti naine pole ajakirjanikuna suutnud oma juuri ajada nii sügavale kui oleks võinud eeldada, arvestades, et tal pioneerid sel alal on olnud väga tugevad ja rajanud esimesed teed tublile alusele. Mõtlen siin eriti üht suurt teerajajat naistele ajakirjanduspõllul — Lydia Koidulat. Koidula, Eesti ärkamisaja tõlgitseja oma isikus ja loomingu ning rahvusliku liikumise õhutaja, oli nii suur töönaaine, et see meile praegu võiks näida ebausutavana, kui me kõike ei näeks tõestatuna mustvalgel. Kes oli küll Koidula kõik oma ajakirjanduslikus töös: ajakirjanik-toimetaja, korrektor, ekspediiitor, äriiline juht! Ta tööpäev vältas varahommikust hilisõhtuni, peaaegu vahepealsete puhkusteta. Kes teine naine suudaks seda teha järele, — eriti, kui mõtelda, et Koidula selle töö kõrval oli veel luuletaja ja seltskonnategelane ning pidas hiigelsuurt erakirjavahetust.

Kui suur oli Koidula osa Jannseni „Eesti Postimehe“ väljaandmisel, sellest saame kujutluse ta järelejäänud kirjade kaudu. Ei tea, milline oleks olnud „Eesti Postimees“ siis, kui oleks puudunud Koidula oma isa Jannseni kõrval. Pole mingi saladus, et paljud Jannseni nime all ilmunud kirjutused „Eesti Postimehes“ olid Koidula kirjutatud. Seda ütleb Koidula ise ühes oma kirjas vennale Eugenile (Kroonlinnast, 1881), kus ta kirjutab: „Te teate ju, et mu tööde enamik on läinud maailma isa nime all.“

Aga see oli tookord endastmõistetav. „Postimees“ oli Jannsenite perekondlik asi, millele nad kõik rakendasid oma jõu. Oli vaja midagi anda rahvale, ja oli aga ka vaja mõtelda sissetulekuile. Lehes ilmuvate kirjutuste autorite nime küsimust ei tõstetud seejuures kunagi üles. Koidula kirjutas, kuna oli vaja kirjutada, pidi kirjutama, et elatada suurt perekonda.

Kui J. V. Jannsen 1857. a. sai loa „Perno Postimehe“ väljaandmiseks, siis ei olnud lugejate vähesuse tõttu võimalik kellelegi maksta palka või kaastöötasu. Alul toimetas Jannsen oma lehte päris ükski, kuid peagi läks töökoorem nii suureks, et ta pidi ka perekonna rakendama ajalehetöösse.

Eeskätt tütre Lydia. Alguses oli Lydia tööks kirjutada üles isa diktaate, kuid peagi oli ta kõigis ajalehe väljaandmisel ja toimetamisel puutuvais küsimusis nii kodus, et oleks võinud vajaduse korral asuda isa asetäitjaks.

Töökoorma raskuse tõttu ei saanud Koidula kuigi suures vaimustuses olla ajalehetööst. Talle oli see nii väsitav ja tüütav, et tõstis nii mõnigi kord nurinat, kuid parata polnud midagi. Ometi eelistas ta seda tööd kodukooliõpetaja omale, milleks ta oli saanud vastava hariduse. Kui asi läks päris liiale, siis otsis Koidula lohutust selles, et kurtis oma vaeva sõpradele, eeskätt Kreutzwaldile ja akadeemik Schott'ile.

Kogu oma suure töö ja vaeva juures ei mõtelnud Koidula kunagi ajakirjaniku-kuulsusele. Kõnelemata kõigest muust ei olnud tol ajal üldse mõeldav, et naine avalikult esineb ajakirjanikuna. Maailm pidi teadma, et kõik mõnusad artiklid ja jutud, mis ilmusid „Eesti Postimehe“ veergudel, on papa Jannseni sulest. Oma stiili poolest seisid Koidula algusest peale oma isa mõju all. Ta jutustamisviis oli nagu Jannsenilgi sorav ja rahvalik, nii kui seda tookord nõuti.

Kui Koidula läks mehele ja asus Kroonlinna, said Jannseni abilisteks ta pojad Harry ja Eugen, kelle võimetest Koidula ei olnud kuigi heas arvamuses. Näeme seda ühest ta vend Harryle kirjutatud kirjast, kui isa kavatses sõita talle külla ja enda asetäitjaks jätta Harry: „Isakesest on väga armas, et ta tuleb, ainult andku sulle teavaks andeks seda vahvust, kui sa sel puhul tahad tema asemel hakata ajalehetöötajaks... Töötan sulle oma äärmist huvi mainitud „Postimehe“ lugemisel: mis võtab mehike siis küll kokku skribeerida! Jää ainult ilusasti maapinnale, veljekene, kui ma sulle tohin nõu anda, kõrgest lennust ei saa talupoeglik intelligents aru...“

Ja Koidulal oli täiesti õigus vaadata vendade võimetele ülalt alla, sest need ei omanud kaugeltki seda sulekergust kui tema. Ka puudusid neil teised ajakirjanikuvoorused, nagu rahva ja ta hingeelu tundmine. Selle kohta kirjutab Koidula kord koju:

„Harry peaks õigus- ja majandusteaduse kõrval unustama oma viljatu filosoofia, endale täiesti tumedatel põlitiilisiite, sotsiaalsete ja tulunduslike teaduste aladel vaatama põhjalikult ringi ning rahvast õppima tundma mitte ainult raamatutest ja linnadest, kui ta eesti rahva huvides tahab hakata saksa päevapoliitikuks.”

Hiljem, kui Jannseni haigestudes tekkisid tülid „Postimehe” omandusõiguse pärast, siis sigis Lydia ja Harry vahel veelgi suuremaid üle- ja allahindamisi.

Koidula oli aga nii tugev isiksus, et ta tahteled pidid alistuma vennadki. Ta ioi mõõduandev. Kui ta esialgu töötas isa ja üldse perekonna heaks, siis ikodust lahkudes ja abielludes ta hakkas nõudma oma õigusi tehtud töö kahta. Jannseni kogutud teoste väljaandmisel oli Koidula kõigiti abiks, juhatas, kuidas väljaandmist toimetada hästi praktiliselt, et see perekonnale osutuks, võimalikult tulusaks, kuid saimas ta mõtles ka endale. „Eeldan kui endastmõistetavat, et mu omandusõigus nende tööde kohta, mis mul (kirjutatud isa nime all, uues lepingus jäetakse minule/ kirjutatakse ta.

Ta tegi omastele ettepaneku, et isa kogutud teoste väljaandmise lõpulejõudmisel tema kirjutustest koostataks samasugune väljaanne, mille tulu aga peaks olema tema oma. Ühtlasi koostas Koidula „Besti Postimehes” ilmunud isa ja enda tööde nimestiku. Koidula tööde eesotsas seisab jutt „Kivirisit”. Selle avaldas Koidula „Perno Postimehes” 1861. a. Sellega algas Koidula kirjanduslik ja ajakirjanduslik tegevus.

Koidula ei piirdunud „Postimehes” üksi juttude kirjutamisega. Nagu õige ajakirjanik kunagi, kirjutab Koidula kõigest, mis võis huvitada lugejaid. Nn leiame talt kirjutusi järgmistel ainetel: ^Kuidas 2000 rubla kaasavara võib kaotada”, „Rumala 2000 rubla kaasavara võib kaotada”, „Rumala palvekiri”, „Emajärv ja Virtsjärv”, „Nairva linna all”, „Johanna d'Ark”, „Koisma Mkün”, „Vaskraha lööja”, „Perumaa viimine inka”, ^Koerte konverents”, „Ihupiinalmise kannatamisest Preisi- maal”

vahest surmahirmus, kui ta selle järeleandmisega saaks jätta lahti mõne märgatamatu tagavara-värava võimalikeks edaspidisteks tõlgendusteks; aga enne surma ta kihutustööd ei jäta. Niikaua kui ta elab, on ta käsi igaihe vastu, sest see „rahva õnnetooja“ on kõige äärmisem ja kõrgim despoot, iseloomult, hingelaadilt ja ustavuselt. Teda võib aga väga hästi tarvitada ka tuulelipuks — *voilà l'affaire!* Võtku teda see või teine ja ta viimase kaotuse eest *Te Deum laudamus!*“

Teisal nimetab Koidula oma ägeduses „Sakalal“ häbילהeks ja Jakobsoni pooldajaid Jannsenite kallale tormavaks koerakarjaks.

Tüli jannsenlaste ja sakalalaste vahel kandus ka Eesti Kirjameeste Seltsi, kust Koidula seoses sellega astus välja. Sel puhul kirjutas ta vennale:

„Kirjameeste Seltsi afäär on kole kuni südame põhjani. Igatahes astume meie välja... Sakalalaste käes saab Kirjameeste Seltsi kohe sotsiaalse agitatsiooni koldeks.“

Koidula omas haruldaselt selge pea ja otsustamisvõime keerukate küsimuste otsustamisel. Eriti tuli see ilmsiks siis, kui Jannsen halvatus pärast ei saanud enam jätkata oma tööd ja tuli küsimusse lehe edaspidine saatus.

1881. a. otsustati „Postimehe“ toimetajaks võtta Grenzstein. Kuid viimase tingimused, eriti palga küsimuses, olid Jannsenitele vastuvõetamatud. Eriti raius Koidula selle vastu, et Grenzsteini tingimused „Eesti Postimehe“ juures ei saaks liig head. Ta kirjutas õele: „Mina omalt poolt ei sooviks, et ta rahalisele huvile pandaks liig suurt rõhku. Ta pole veel midagi ja tal pole ka midagi ning ka tulevaks aastaks pole tal mingit muud väljavaadet, sest pedagoogiline kuukiri ei too talle alguses nii hästi kui midagi sisse, tekitab pealegi aina kulusid — teda ei tohi nii siis ahvatleda hädahoole, nagu võiks „Postimees“ talle olla lüpsilehmaks, kes teda varustab võiga.“ Koidula leidis, et pakutav summa täieliselt katab noore inimese elutarbed, kellel „Postimehe“ juures alles tuli endale teenida kannuseid. Ta sai peale selle väga hästi aru, mida tähendas „Postimehe“ juures panna ametisse noor andekas ja püüdlik inimene, kellest võis karta, et talt tulevikus kasvab Jannsenitele võistleja ja „Postimeest“ kasutab aina sillaks ja üleminekuks oma tulevikuks. Aga arusaaja inimesena lisas ta: „Me ei saa seda talle panna pahaks ega keelda: Kus on jõudu, peab see teotsema, ja Grenzstein on jõud.“

Koidula tajus ka väga hästi, et Grenzsteinil on oma jagu jõudu, mis arvestab asja praktilist külge, ja et ta ei lase seda jõudu sugugi seista jõude, mispärast ta vendadel soovitas Grenzsteini suhtes olla ettevaatlik ja mitte „hõljuda aina aateliises õhkkonnas“.

Grenzsteini toimetajaks võtmisel kerkis üles ka „Postimehe“ väljaandja küsimus. Sellele ko-

hale pretendeeris Koidula vend Harry, millele aga Koidula vaidles kategooriliselt vastu, sest ta ei pidanud Harryt nii vastutusrikkale kohale küllalt kohaseks. Selles asjas tuli Koidulal vennaga ägedaid kokkupõrkeid. Koidulal oli eeskätt südamel vanemate ainele julgeolek, mis tema veende järele pidi kindlustatama laste poolt ühiselt. „Mina omalt pool loobun igasugusest ainelisest kasust, mida „Postimees“ võiks tuua, nii kaua, kui keegi vendadest-õdedest „Postimeest“ vajab enam kui mina. Aga kui me Harry algatusel nii suureks paisutatud lehe heaks isamaja koormame võlgadega, siis ei tohi asja usaldada üksi tema puuduliku praktilise silmaringi kätte, mis seni igal pool tulnud nähtavale.“

Vaidlus vendade ja õdede vahel, kus Koidula oli peakõneleja, lõppes siiski Koidulale mittemeelepäraselt. Harry suutis haiget isa mõjutada, et see nimetas siiski tema lehe omanikuks, kuma teistel olid ainult kaasomaniku õigused. Koidula oli sellest nii pahandunud ja haavunud, et astus tagasi, nimetades Eugeni enda asemikuks.

Mõne nädala pärast, kui Koidula nägi, et vend Harry asus õige südisti oma töökohustuste kallale, ta leppis temaga, kuid peitus Eugenis. „Vennake Eugen kasseerib iseteadvalt raha sisse,“ kirjutas ta õele, „aga annab seda veel suurema iseteadvusega välja. Dickens oleks vaimustatud Jannseni perekonna antud hea jutuvaine üle.“

Koidula ajakirjaniku-iseteadvus sai aga ränga hoobi Grenzsteinilt. „Selle Grenzsteini peale olen isiklikult äärmiselt vihane, nii et ta minult küll sai viimased read kasutada,“ kirjutas ta ühes kirjas. „Missuguse õigusega trükkib ta minult küsimata ära mu viimase laulu (Grenzstein oli selle kustki kaudselt saanud. A. V.), et mind siis „Jututoas“ mulle hästi tuntud viisil, millega ma õigupoolest oleksin pidanud juba olema harjunud, korrektoori ja toimetamise tähelepanelikkuse poolest kohelda päris *en canaille*: Minu töödes puuduvad sagedasti terved laused, read on jäetud vahele ja paisatud segamini, mõte ja väljendus täiesti moonutatud ja rikutud — ning minu kirjalikud palved korrektoori korralikumalt lugeda jätab ta enamasti tähele panemata. Mispärast peaksin laskma end teha naeruväärseks? Oleksin narr, kui veel sõnakesegi saadaksin „Postimehele“! Pole mul põrmugi tähtis olla „Postimehes“ — just vastuoksa.“

Enne seda konflikti suhtus aga Koidula vahepeal Grenzsteinisse päris sõbralikult ja avaldas oma rahulolu „Postimehe“ kohta uue toimetaja kätes. Ta nimetas „Postimehe“ uut stiili harituks ja sisu väga heaks. Ka meeldis talle, et Grenzstein jätkas võitlust sakalalaste vastu.

Surm käikus Koidula ära ta huvide maailmast kõigile ootamatult, kuid enne surma jõudis ta siiski leppida saatusega, mis oli määratud Jannsenitele kui ajaleheinimestele.

*Kaks
rahvariides
rumeenia
kaunitari*

Kõik fotod
autorilt

Momenthaardeid Bukarestist

Rong kihutab 80-kilomeetrilise kiirusega läbi lõunamaiselt pimedada öö. Vagun on viimase võimaluseni kiilutud täis sõitjaid, pakivõrkudes tantsivad rahutult pajuvitsadest korvid ja polstril norskab tüse töömehe kehaehitusega rahvariides rumeenlane. Valged hõredast riidest püksid ja punasega tikitud särk, müllil must vest. Peas värvi kaotanud tume kübar. Ta sulges oma kümne korviga mulle tee kupeest välja. Aga kuna ta näib olevat väsinud, ei taha teda äratada — ronin vaguni järskudest löökidest õhku paisatuna nagu akrobaat üle korvide.

Kojas aga samasugune laager — kümmekond üliõpilast, poisse ja tüdrukuid, on oma reisi-pagasiga korvides ja kottides täitnud kõik uksetagused poole vaguni kõrguseni, istudes ise seal otsas, üpris lae all, nagu kanad õrrel ja hõisates lõbusatoonilist laulu, mille iga refrään algas väga koduselt:

La-la-alla-la-la, la-la-alla-la-la...

Pole lootustki pääsuis akna juurde, et ahmata suutäis õhku — vagunis on see paks, lõika või noaga. Nähes su nõutust naeratavad tumedad hõõguvad silmad kotivirna otsas — aga ei neil tule meeldegi vabastada teed. Uus laul algab, uus rütm ja meeoleolu hüppab kaasa rahutult keksleval vaguniga. Siis avab ukse konduktor. Mõned kõrvulukustavad sõnad tulevad kuulda-

vale. Mees kahmab paar pakki, korrates ainukest arusaadavat sõna „bagaaz“. Kuid ometi jääb tal minemata — ruttu pistetakse talle pihku ilus ümmargune 50-leine raha... Ja siis käigu sõitjad või mööda taevast — pole konduktori asi!

See on vana kultuurmaa siin Karpaatide ja Doonau vahel, Moldaavia kuulsa Serethi jõe orus. Ent ometi Balkan... kus valitseb kuningas, kuninga üle omakord aga kindralid ja pornunciamentod...

Veretavalt tõusva päikese kumas tervitavad kiirrongi Ploesci õliväljade tuhanded tornid ja puhastusvabrikute korstnate mets. Veel tund aega sõitu läbi hommiktuules kergelt õõtsuvate maisiväljade, viinamarjaistanduste ja kolletavate meloninurmede, siis kerkivad jälle korstnad, kivimajad, suitsunud seinad ning kuhugi puude vahele peidetud telliskivitornilt loeb silm „Bucarest I“.

Päräl. Rataste kiunudes veereb rong heledalt valgustatud klaaskupli alla. Esimese pilguga tundub kõik nii avar, suuremõtteline, et arvad enda olevat sattunud Berliini, Pariisi või Moskvasse. Võimsa klaaskupli all popsutab korraga kümmekond vedurit, perroon perrooni kõrval, rongid saabuvad ja lahkuvad mõneminutilise vaheaegadega. Kõnniteedeks on koilane kiviparkett, postidel ja seinadõnaruustes ripuvad lilled, väänkasvud, mis kombineeritud osava aedniku käe läbi nii, et õied ja lehed koos kõnniteede ning seinte kollasega annavad Rumeenia trikolori: kollane-roheline-punane. Kõikjal kogu määratust jaamahoones: kollane-roheline-punane. Ka kioskid, postkastid, pakikandjad — sama värvi.

See on erk ja rõõmus, kuigi natuke terav võõrale silmale.

Ent seda pole kaua aega vahtida. Tuhandeid inimesi rühib kümnetest laiadest uustest välja. „Gare du Nord'i“ — Põhjaajaama — ees sumiseb turistijuhtide, taksomeeste, hotellipoiste ja paki-

kandjate kari. Reisijad vehivad abitult kätega, teevad kummalisi kurguhääli — sest paljudest juhtub sääraseid, kel õnne osata kõlavat ja meeloodilist rumeenia keelt!

Reisijad portfelliga näpus pääsevad tavaliselt kergesti hotellipoiste pealetükkivast kisas — neid peetakse omaks. Seepärast jalutan minagi juba paar minutit hiljem rahulikult Gare du Nord'i esisel platsil, mantel käsivarrel. On septembrikuu viimane päev, aga Soomelahe kallastel juhtub kesksuvelgi harva sellist temperatuuri: +30° C. Ja päike — see on justkui tuline nõel.

Olen esmakordselt Bukarestis. Keelt ei oska, linnaplaan puudub, pole aimu, kummal pool jaamast võiks olla kesklinn — aga tunnen end siiski haruldaselt kindlana ja rahulikuna. Küllap vist teadmisesest, et lääne suurlinnade kõrval Rumeenia pealinn oma 639 tuhande elanikuga on siiski päris kääbus. Aga võib-olla ka seepärast, et esimesest hetkest alates siin lööb vastu teatud südamlikkuse- ja usalduseõhku. Niipea, kui satud haruldaselt elavasse tänavaliikumisse, oled nagu võetud Rumeenia kodakondsusse. Minejad ja tulijad tõukavad sind vabalt kuhu juhtub, kergitades vabanduseks vaid harva kübarat, naised tormavad kandamitega pealael aeg-ajalt sülle; äriustel peatavad sind agarad müüjad, kutsudes hämaratesse kauplustesse vaatama väljapanekuid. Keegi ei pühenda sulle võõristavat tähelepanu; üldse ei tehta märgatavaks palju sellest, mis sünnib tänavail — igaiüks rühib oma rühkimist. Ja huvitav, ikka koleda kiiruga. Nagu oleks Bukarestis kõik viimast tundi või minutit tegevuses — nagu oleks tulemas määratupikad pühad. Selline askeldusrutt täidab linnatänavaid. Ja nagu hiljem selgub — juba ammust ajast tänaseni, olgugi et pühapäevad on jäänud ikka tavalise pikusega pühapäevadeks.

See on lihtsalt Bukaresti tempo.

Siin elatakse intensiivselt, siin puudub inimestel aeg rahulikuks kaalutlemiseks — Balkani päike küpsetab varakult, Balkani veri on temperamentne ja voolab kiiresti.

Esimene päev sulab nii kätte, et Caleja Victoriale — üks ilusamaid peatänavaid ja promeneerimispaiku — üldse ei jõua. Häda on välisministeeriumi pressiosakonda jõudmisegagi. Hotellist üteldakse tramminumber ja näidatakse suund. Sõidan, olles plaanilt ennem teinud kindlaks ministeeriumi asukoha. Piletirahaga saab kuidagi toime prantsuskeelse „quatre“ abil — neli leid, 8—9 meie senti pidavat maksma sõit, aga kuhu — seda ei suuda ma üheski keeles konduktorile teha selgeks. Laseme siis lahti hea õnne peale.

Seakints küpseb lageda taeva all tulel

Heledaksvärvitud tramm keerutab mööda kitsakesi ja kõveraid tänavaid pahemale-paremale. Iga peatuse järel puhub konduktor tagumisest vagunist pasunat, sihukest väikest tuutut, nagu meil oli poisikestena, — alles siis tohib mootorijuht kihutada edasi. Aga siis ta ka laseb, nii et huugavad roopad ja vilksatavad mööda valgekulubjatud madalad majakesed. Ei ole võimalik orienteeruda, kõige parema tahtmise juures mitte — kiirus lööb kõik segi; pealegi vilksatab tänavanimesid lõpmata sagedasti mööda. Ei jõua lugeda, lõppeks ei püüagi. Kuni enda äkki leian trammilõpupeatusest, taibates, et olen kihutanud oma tubli kilomeetri mööda juhutatud tänavanurgast. Trammimees kehitab õlgu küsimusele, puhub oma toru ja teeb käega viipe uuesti sisseistumiseks. Aga olen kindel, et siis võin enda varsti leida teisest peatuspunktist. Ja nii võib see sõit kesta õhtuni. Seepärast astun minema omal nõul.

Tänav on keskpäeva tõttu peagu tühi, päike kõrvetab halastamatult läikivatel kividel. Mööda varjulist külge lippab aegajalt mehi, suured korvitäied viinamarju, paprikat, persikuid ja mitmesugust muud värskusega ahvatlevat puuvilja kaelkookudega õlal. Juukselõikajate ja veinibaa-

Isuäratav viinamarjakoorem Bukaresti tänaval

ride ukseid haigutavad tühjalt vastu. Küsin teed. Õnneks juhtub saksa keelt oskav inimene ja — juhatab korralikult paremale, pargini, — sealt küsigu edasi. Kellelt? Viimaks tabab silm pruunis ülikonnas politseiniku. Sel on sama vähe aimu muist keeltest kui minul rumeenia keelest, aga tubli mehena teeb ta mulle asja selgeks joonistusega. Poole tunni pärast olen kohal. Pressibüroos juhatakse mind dr. Codresco juurde. Seal läheb kõik üliladusalt. Isegi niivõrd, et kui ma tunni aja pärast jõuan hotelli tagasi, ootab mind seal juba kiri piletitega edasisõiduks.

Mustlasorkester nutab...

Rumeenlased on vastutulelikud ja väga abi-
valmid. Tahtsin hotellist lahkudes võtta kaasa
Rumeenia veini. See oli hilisõhtul — ent port-
jee muretses mulle veini päevase taksiga. Ainult
ei tohi unustada väikest — bakšišit, jootraha.

Bakšiš tähendab siin maal väga palju. Kui
olete, näiteks, raudteel oma jaamast sõitnud
mööda, ei tarvitse karta mingit trahvi — kui
õigel ajal oskate konduktorile anda bakšišit; lä-
hete Bukaresti linnaparki istuma, pakkuge järele-
vaatajale sigaretti ja — teilt ei kasseerita kunagi
2 leid, mis muidu tuleks maksta tooli tarvitamise
eest.

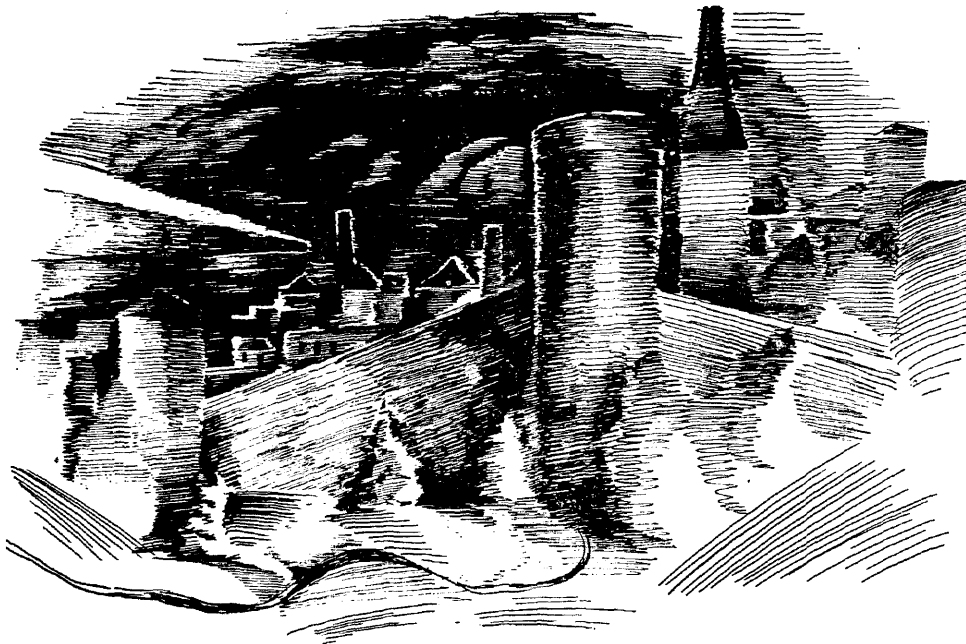
Ikka bakšiš! Üks Poola kõrgemaid amet-
nikke jutustas, et varemalt Rumeenia ametiasu-
tused koguni andnud välja tunnistusi teistele oma
riigi asutustele ettenäitamiseks erilise märk-
mega: Maksev ilma bakšišita!

Võib-olla oleks ka too trammimees... ja nii
edasi, kui ma... Üteldakse ju, et Greekas ja
Albaanias hea bakšišiga võib panna toime väi-
kese mässu. Võib-olla maksab see ka Põhja-
Balkani kohta?

*

Bukarest on oma ülesehituse poolest väga hu-
vitav linn. Kui elada kuski serva pool, eramajas,
mis on sagedasti peidetud aiarohelusse, ei mee-
nuta miski suurlinnalikku keskust. Valitseb
vaikus ja rahu nagu mõnes Londoni nooblimas
rajoonis. Aga niipea, kui satud kolmnurka, mis
asub Bratianu bulvaari, Dambovita jõe ja Gare
du Nord'i vahel — oled järsku nagu sipelgapesas.
Kõik kihiseb ja keerleb. Ka kesköösiti võid tä-
navatelt leida rühmades liikuvaid inimesi, kõne-
lemata ruigavatest autodest ja hommikuni unda-
vatest trammidest. Eriti elav on see sagimine
aga kahe hiilgava peatäna, Eliisabeti bul-
vaari ja Caleja Victoria nurgal. Varasest õhtu-
poolikust alates valitseb seal säärane tung, et
tunned end õnnetuna, sattudes keerisesse — ei
pääse enne välja, kui sind kuhugi välja tõuga-
takse. Tuhandeid naisi ja mehi saalib üksteise
kõrval, mööda, akendest kirendavad tuled ja pea-
aegu igast majast ürgab kõrtsimuusika tänavale.
Siin asuvad Bukaresti nooblimad ja käidavamad
kohvikud, hotellid, ölokaalid eesotsas ilmekal
kiviterrassil asetseva kasiino „Cercle Militai-
re'iga“, kus suveti lauad kaetud vaba taeva all
ja orkestergi samas pooltänaval. Siinsamas lä-
heduses, vaevalt mõnisada meetrit Victoriasse,
asub ka rahvusteater, ooperimaja, postkontor,
kuninglik loss, prefektuur ja — must börs. Nagu
ikka käidavamal ja kättesaadavamal kohal, ilusas
Laffayeti passaažis. Ja siin õitseb ka ööelu —
sama kirev, temperamentne, kärarikas, nagu kõik
Bukaresti eluavaldused.

Lõpp 90. leheküljel!

F. Johansen

AGNES VESILO

Õhtu eel

Ringlen tänavaid ja torne vanu vaatan
kõrgelt linna vallilt, maju tuletuid.
Igap linn. Ma käte viipel õhku saadan
peodest närtsind lilli – õisi elutuid.

Seiran silmiõga neid, – mõtted nagu unes.
Olen ükski – taevas, majasein ja tee
kiitsas alla viiv, ning kuused värskes lumes,
tulitorni paiste helgib üle vee.

Imelik on videvikus linna elu
peitse pimeduse saabumise eel, –
tänavatelt tõuseb ürgne keskustelu,
õõ on elamuste aimusega teel.

Igap õhtu, tund, mil kustund päeva pinge,
elu tuikab ainult mõttes hämaras. –
Tõstan lumelt suule külmand lille hinge,
suudlen õnne õielt õhtu väravas.

Nõukogude Liidu ajakirjandus

Ajaleht on mitte ainult kollektiivne propagandist ja kollektiivne kihundaja, vaid ka kollektiivne organisaator (Lenin) ja Ajakirjandus on meie partei kõige teravam ja kõige võimsam relv (Stalin).

Selle kahe juhtlausega on määritletud Nõukogude Liidu ajakirjanduse ülesanded ja iseloom. Neid mõlemaid ei saa viia selle tavalise mõõdupuu alla, millega meie ja lääne-eurooplased mõõdame oma ajakirjanduse iseloomu ja ülesandeid.

Ajakirjanduse ajalugu näitab, et ükski riigikord ei jäta ühel või teisel viisil mõjutamata ajakirjandust enda huvides ega pühendamata talle erilist tähelepanu. See huvi võib olla negatiivne või positiivne, aktiivne või passiivne; see võib ilmneda ignoreerimises või ajakirjanduse mõju ärakasutamises, kas või ajutiselt. Igatahes pole aga ei Ameerikas ega Lääne-Euroopas kuni hilisema ajani riik ja ajakirjandus kui avaliku hääle kandja üksteist leidnud ühiselt baasilt. Kui aga vana Venemaa ajakirjandus on rikas näiteist, mis iseloomustavad riigi osa ja mõju ajakirjanduses ning kõnelevad tihedaist sidemeist riigi ja ajakirjanduse vahel (Ivan Julm asutas Venemaal esimese trükikoja, Peeter Suur — esimese ajalehe, millele sundusega hankis lugejaid), siis Nõukogude-Venemaal on see suhe muutunud absoluutseks.

Kui ajakirjandus on „partei kõige teravam ja kõige võimsam relv“, partei aga väljakujunenud riigikorra juures ainsaks riigivõimu allikaks, siis on ta ühtlasi ka riigi, resp. valitsuse tööriistaks. Seda vahet ei häiri seegi, et ajakirjandus Nõukogude Liidus on mitte ainult kutsutud, vaid otse kohustatud kontrollima kogu valitsemisaparaati, avastades puudusi ja vigu ning juhtides nende tähelepanu, kritiseerides asutuste tegevust-teotsemist ja naelutades kinni kõrvalekaldumist omaksvõetud partei peajoonest, „generalnaja liinijast“. Kuid seejuures peab arvustamine liikuma parteidogmade piires. Kõrvalekaldumine neist on „kallaklus“,

„generalnaja liinija“ kõverdamine ning arvustajale saatustlik.

Loomulikult pole sellasel ajakirjandusel midagi ühist ajakirjandusega demokraatlik-vabameelses mõttes.

Teoretiseeritakse, et sotsialistlik riik kasutab diktatuuri riigivormina ainult ülemineku-ajastul, s. t. nii kaua, kuni on lõplikult pandud maksma sotsialism. Diktatuuri olemus seisab aga selles, et valitsev võim kõigi abinõudega hoolimatult surub maha temale vaenulised või ka liitsalt ebameeldivad ja soovimatud jõud ning töökspidamised. Riigipoliitiliselt tähendab see aga seda, et riigist, tema ideoloogiast sõltumatult avalikku arvamust liitsalt ei sallita. Järelikult on proletariaadi diktatuuri ajal poliitiline diskussioon võimatu. Seega on Nõukogude ajakirjandus mitte avaliku või ka mitmesuguste eraarvamuste peegeldus, vaid võib ja tohib peegeldada ainult ametlikku arvamust, ta ülesandeks on propaganda ja massikasvatamine parteidogmade ja leninismi vaimus.

*

Bolševism on kõigist poliitilistest liikumistest kahtlemata olnud kõige taibukam trükitud sõna mõju tähenduse ja tähtsuse hindamisel ning kui enamlased praegu ütlevad, et „võitluses sotsialismi ülesehitamise ja viisaastaku täitmise eest nelja aastaga, võitluses oportunisti ja klas-sivaenlase vastu on meie ajakirjandus mänginud kõige suuremat osa“, siis pole see liialdus. Selle oma ülesande võis Nõukogude ajakirjandus täita tänu süsteemile, millele on rajatud ajalehtede võrk. Selle süsteemi järele jagunevad ajalehed pealehtedes („Pravda“, „Izvestija“, „Krestjanskaja gazeta“, „Komsomolskaja Pravda“, „Za industrializaatsiju“, „Ekonomitšeskaja Žizn“), rajooni-, vabrikute-, tehaste- ja kolhooside-sovhooside lehtedeks. Peale selle on veel eriliigilised lehed. Süsteemi aluseks, nagu näha, on põhimõte, et iga erineva suurearvilise lugejaskonna jaoks oleks oma kindlatüübiline ajaleht, kuna kogemuste na-

jal leiti, et „harilik kubermanguleht pole suute-line ühel ja samal ajal rahuldama linna- ja maa-lugejaid“, s. t. dešifreeritult, et tööliste juures on ajalehel täita teistsugused ülesanded kui talupojaskonnas.

Mainitud põhimõtte seati üles 1923. a. partei-kongressil ja viidi ka kõrvalekaldumatult läbi, 1928. aastast peale koguni viisaastaku korras. Tulemuseks on olnud ajalehtede ja eksemplaride arvu hõigelkasv, mis aga põrmugi ei üllata, kui pidada silmas, milliseid ülesandeid taotleb Nõukogude ajakirjandus.

Käepärast olevate ametlike andmete järele (Petšat SSSR v pervoi pjatiletke. OGIS-SOZEKGIS 1933) ilmus Nõukogude Liidus 1928. aastal 576 mitmesugust ajalehte üldtiraažiga 8,8 milj. eksemplari, 1932. a. lõpul aga 6683 aja-lehte üldtiraažiga 36 milj. eksemplari. Võrd-huseks olgu mainitud, et 1913. a. ilmus Venemaal 859 ajalehte kogutiraažiga 3.000.000 eksemplari.

Nagu üteldud, on igal eritiübilisel ajalehel täita omaette ülesanne. Alul, kohe pärast oktoobri-revolutsiooni ja kodusõja päevil oli Nõu-kogude lehtedel õieti kaks peamist ülesannet: võitlus relvastatud vasturevolutsiooni ja inter-ventsiooniga ning võitlus talupoja poolehoidu pä-rast. Tolleaegsed ajalehed, trükitud parema pa-beril puudumisel määratudvärvilisele pakkimis-paberile, tuupisid elanikkonnale, kes oma enamuses oli kirjaoskamatu, pähe uusi revolutsioonilisi ideesid, tõmbasid paralleele vana ja uue vahel, kollitasid töölisi ja talupoegi hirmsate nuhtlusu-tega, mis saavad neile osaks siis, kui võitluses kaotab uus, äsja maksma pandud kord. Kirju-tused, kihenduslikud ja verestnõretavad, vürtsi-tati rahvapäraste lopsakate sõnade ja kõnekään-dudega. Punaarmee, talupoegi, kogu lugeda-oskavat rahvast varustati sellase ajakirjandusega tasuta, seni kui NEP (uus majanduspoliitika) tegi sellele lõpu novembris 1921. a. Aegade mõõdukes ja muutudes on esialgne lopsakas stiil Nõukogude ajalehist kadunud, puhkedes uuesti ainult harukordadel, näiteks lühikeseks ajaks pärast parteisekretäri Kirovi tapmist. Siis ku-bisesid ajalehed jälle vängusest, mis meenutas kodusõja aegu.

Pärast kodusõda ning väikest hingetõmbust, kui algas tööstuse uuesti-ülesehitamine ja maa-pidamiste ühiskondlustamine, rakendus, õigemini rakendati (ei tule unustada, et parteikongressid konkreetselt määravad ajakirjanduse ülesanded, kuna lähemaid instruksioone annab partei keskkomitee juures asutatud ajakirjanduse-osakond. Pealegi määratakse lehtede toimetajad partei keskkomiteede poolt) ajakirjandus industrialiseerimise- ja kolhoosereerimise ideede propageerimiseks. See aeg ongi tööliste ja talupoegade ajalehtede

ning ühtlasi ka mujal maailmas tundmata insti-tuudi — tööliste ja talupoegade korrespondentide („rakkorõ“ ja „selkorõ“) sünniajaks.

Tol ajal võttis ajakirjandus näiliselt iseseis-valt, tegelikult aga kõrgemalt poolt antud näpu-näitel või ka käsul üles mingi idee, mille elluviimine pidi soodustama „löögiliseks“ saanud üles-ande teostamist, ja siis propageeriti seda ideed päevast päeva, kuust kuusse ja aastast aastasse, minnes mõnikord oma „hoolsuses“ isegi nõnda kaugele, et kõrgematel instantsidel tuli segada va-hele. Ajakirjandus, eriti töölisajakirjandus pidi hoolega, ka oma „rakkoride“ kaudu, kes tegelikult olid valitsuse ja partei kõrvadeks ja silmadeks, valvama selle järele, et igasugused bürokraadid, saboteerijad ja salajased klassivaenlased ei pil-luks kaikkaid veeremapandud ideeratta kodaratesse. Iga vähem kui arvustus, pilkav märkus ainuõigeks tunnistatud idee teostamise kohta naelutati kinni ajalehtedes, tõmmates pilkaja või arvustaja häbi-posti. Loomulikult avaldas see mõju ja siis leiti, et ajakirjandus on mõjuv tegur tööstuse elustami-seks, tööviljakuse tõstmiseks. Seepärast siis on talle tehtud ülesandeks valvata tööstuse edu või ebaedu kõikumise üle ettevõtete juhtimises ning sellest avalikult teatada. Ajakirjandus levitab suure hoolega ka „sotsialistliku võistluse“ ideed, mis saab löökülesandeks peaaegu kõigi eluaval-duste alal. Tõstetakse esile mõne töölise saavutu-sed, kutsutakse tegema järele teisi ja nii tekib terve liikumine oma spetsiifilise nimetusega. Väga iseloomulik on ses mõttes käesoleval ajal stahhaa-novlaste liikumine. Sõekaevur Stahhaanov ületas maksva söetootmise normi, ajalehed kirjutasid sellest, andes mõista, et ka teistel aladel peaksid olema võimalikud analoogilised saavutused, ja nüüd võib Nõukogude Liidu lehtedest veergude ja külgede pikkuselt lugeda „Stahhaanovi meetodist“ ja selle elluviimisest. On loodud terve liikumine, millest Stalin ise hiljutisel stahhaanovlaste kong-ressil ütles, et see valmistab ette tingimused üle-minekuks sotsialismilt kommunismile.

Seda, mis töölisajakirjandus teinud ja teeb industrialiseerimise alal, teeb talupoegade ajakir-jandus kolhoosereimise alal. Meetodid, võtted ja tulemused (ka „selkoride“ ülesanded) on analoo-gilised, nii et selle juures ei tarvitse eriti peatuda.

Omapäraseks nähteks Nõukogude ajakirjandu-ses on n.-n. seinalehed, mis omal ajal erilise elavu-sega funktsioneerisid tehastes ja vabrikutes. Neis kirjutasid töölisel ise ja peamiselt mitte muust millestki kui ettevõtte ja ta üksikute töökodade elust-olust, kusjuures peamine tähelepanu oli jällegi pöördud ilmsiks tulnud või ka varjata püü-tud eksimustele ja puudustele. Aegade jooksul hakati seinalehtedes õiendama ka isiklikke arveid. Viimasel ajal pole sellest omapärasest ajalehe

tüübist palju midagi kuulda. Ta on küll veel elamas, kuid oma hiilgeaja elanud üle.

*

Tekib küsimus, kui ajakirjandus Nõukogude Liidus on puhtametlik ning täieliselt rakendatud partei ja riigivõimu teenistusse ning kuna opositsiooniline ajakirjandus on täiesti keeldud, kas siis seal on ka tsensuur.

On küll. Igasuguste trükitoodete jaoks. 1922. aastal moodustati „Glavlit“ (Glavnoje Upravlenije po delam literaturõ i izdatelstv). Temale ja ta provintsi-osakondadele allub kõigi trükitoodete eeltsensuur. See asutus keelab trükitoote, kui ta sisaldab: 1) agitatsiooni Nõukogude võimude vastu, 2) rikub Nõukogude vabariigi sõjalisi saladusi, 3) tekitab ärevust valeteadete levitamisega või 4) piitsutab üles rahvuslikku või usulist fanatismi.

Hoolimata partei kontrollivast tsensuurist, mis on kollektiivne asutus, libiseb siiski läbi asju, mis parteile ei meeldi, ja siis järgneb loomulikult vastava trükitoote ärakorjamine või pehmemal juhul vali noomitus tsensuurile ja ka trükitoote autorile. Nii korjati 1928. a. ära ajakiri „Minuvšije Dni“ („Möödunud Päevad“), milles toimetajad olid avaldanud kojadaami Võrubova päeviku. Ajakirja ilmumine pandi koguni seisma ja toimetust süüdistati sotsiaal-revolutsionäärlikus meelsuses. 1926. a. korjati ära ajakirja „Nowõi Miri“ number, milles varsti pärast Frunse salapäraselt surma ilmus kirjanik Pilnjaki sulest novell, milles juttu diktaatorist, kes kadedusest ajas surma oma kindrali. Selles nähti vihjet Stalini ja Frunse vahekorrale.

Käesoleval aastal juhtus sama ajakirjaga uus äpardus. Seekord ajakirja numbrit ära ei korjatud, kuid temas ilmunud romaani „Viies armee“ (käsitab sõjariistus võitlust Moskvast pärast oktoobri-revolutsiooni) autorile tehti ametlik ja avalik noomitus moonutamiste pärast.

Mis puutub igapäev ilmuvatesse lehtedesse, siis pole teada juhtumeid, et mõni neist oleks korjatud ära soovimatute ja sobimatute kirjutuste avaldamise pärast. Küll aga on teada, et nii mõnedki lehed võitluse alul Trotski opositsionääridega löid viimaste poole. Kuid kui opositsioon ühel parteikongressil löödi puruks, siis tehti lühike lõpp ka opositsiooniliste lehtedega. Mitte, et need oleksid suletud (arvatud välja Moskvast ilmunud „Kommunist“), vaid vahetati nende toimetuse-koosseis, sundides pealegi endisi toimetajaid avalikkule „patukahetsemisele“. Uuemal ajal jätkub eksitetele sattunud lehe „õigele teele“ tagasijuhtimiseks partei juhtivate organite kõvast sõnast või ka partei pealehe, Moskva „Pravda“, poolnõukavast kirjutusest eksinud toimetajate aadressil.

Peale tsensuuri hoolitseb selle eest, et soovimatu materjal ei pääseks lehte, ka eelpool mainitud ajakirjanduse-osakond partei keskkomitee juures. Keelu alla käib muuseumis teadete avaldamine riigi- ja parteifunktsionääride tapmisest enne, kui vastav materjal pole vaadatud läbi osakonna poolt ja varustatud kommentaaridega. Huvitav on märkida, et Nõukogude ajalehtedes viimase ajani üldse puudus rubriik, mida meie tunneme „õnnetuste ja kuritööde“ all. Tapmised, vargused, sõidukite kokkupõrked, inimeste allaajamised, vägistamised, kelmused, raharaiskamised jne. jne., neid nagu poleks uuel Venemaal olnudki. Kuid umbes paar aastat tagasi hakkas peaaegu kõigis lehtedes ilmuma teateid ka neist asjust üldrubiigi „proisšestvija“ (sündmused) all, kuigi õige lühidalt. Selle eest on aga arenenud hästi välja „lugejate kirjade“ nurk. Täie nime all juhitakse seal tähelepanu igasugustele võimalikele väärtustele ja mõnikord kutsutakse abiks prokuröri.

Omavalitsus, pärast oktoobri-revolutsiooni, kui uus võim ei olnud veel jõudnud võtta üle kodanlike ja sotsialistlike ajalehti, pandi maksma kuulutus *te-monopol* (18. nov. 1917. a.), teiste sõnadega: keeldi kuulutuste avaldamine. Niisugune olukord kestis kuni aprillini 1924. a., millal sellekohase dekreediga lubati riigiettevõtete ning partei ja ametiühingute häälekandjail võtta vastu ja avaldada maksulisi kuulutusi. Eravaljaannetele jäid need aga keelduks. Kuid sellane luba pole kuni tänini sugugi paisutanud Nõukogude ajalehtede kuulutuskülgi. Ilmub ainult riigiasutuste kuulutusi (kohapakkumisi töajõududele), ajakirjade tellimise, kino, korterite otsimise ja vahetamise, mitmesuguste esemete kaotamise, teatri, arstide jne. kuulutusi ning sedagi vähesel määral, kui võtta arvesse lehtede ilmunispaika. Mis on täiesti puudunud ja puudub praegugi, need on ärikuulutused. Ja see on ka arusaadav. Seal, kus vabakaubandust asendab saaduste lihtne jaotamine, pole midagi reklaamida. Nüüd on tarbeainetega kauplemine antud vabaks ja „Pravda“ 26. oktoobrist s. a. kirjutab, et oleks aeg hakata avaldama kuulutusi, sest lugeja tahvat teada, missugused uued kaubad on ilmunud müügile, kus saab lasta õmmelda ja parandada ülikonda jne. Kuulutuste puudumine olevat kaudseks tõenduseks, kui visalt hoolitseb ajaleht lugeja vajaduste rahuldamise eest. „Pravda“ nõuab ka kaubandusettevõtelt, et nad saaksid aru, miks on vajalised kuulutused: „ilma reklaamita ei saa nagu kord ja kohus teenida tarvitaja vajadusi.“ Pole aga märgata, et see „Pravda“ nõudmine oleks leidnud vastukaja. Vahepealseil aastail ollakse nähtavasti täiesti võõrdunud kuulutamisest.

Lõpp 87. leheküljelt!

Guurlaane mustsada

Traagiline on tihtigi koos koomilisega, nii et ei saa aru, kus lõpeb üks ja algab teine," ütles advokaat Selgmäe, kui olime pidamas tavalist neljapäevaõhtust õlle-vestlust ühes vaiksuses lokaalis.

Teritasime kõrvu. See, mis Selgmäe oli ütelnud, kõlas juba korraliku sissejuhatusena. Ta lisas lonksu õlle järel: „Kui mõnikord meenuvad selle loo üksikasjad, siis on tunne, nagu tikuks naer ja nutt korraga peale. Samas ma ei saa lahti põletavast piinlikkuse- ja häbitundest — hirmu pärast, mida tundsin mina ja kõik teised õieti ei-millegi ees. Lohutan end vaid sellega, et olin siis alles päris poisike ja küllap täiskasvanute hirm võis olla suuremgi...“

„Hea jutu kohta on sissejuhatus liig pikk,“ tähendas ajakirjanik Kivi. „Tead meie ringi põhimõtet: kohe pihta anda! Ja nüüd lase tulla, me kuulame.“

„Hüva,“ nõustus advokaat. „Aga päris sissejuhatus tuleb alles ja seda palun kuulata, sest see on oluline.“

Ta niisutas huuli, süütas värske sigareti ja, hoolikalt kustutanud põleva tiku, alustas:

„Sellest saab varsti kolmkümmend aastat — juhtum oli nimelt 1905. a. pisut enne jõulu. Olin siis aasta viieteistkümnene jõmm ja elasin koos vanematega Suurlaane mõisas. Te vist ei teagi, et olen võrsunud Suurlaane mõisa moonatoast — vähemalt ei mäleta, et oleksin teile sellest jutustanud. Mu isa...“

„Sinu sugupuu meid ei huvita,“ märkis jällegi vahele ajakirjanik. Advokaat ei lasknud end aga sellest eksitada, jätkates juttu vaheldamisi suitsupahvakate ja õllelonksudega:

„Mu isa, süngevõitu, kuid südamest hea inimene, oli tol saatuslikul õhtul läinud kodunt kuhugi kaugemale — kuhu, ei mäleta — ja see oli põhjuseks, miks meil oli koos rohkesti rahvast. Isa armastas rahu pärast pikka päevatööd ja ema juba oskas seada asja nii, et kui isa oli kodus, siis oli ka naabreil meiega vähe tegemist. Seevastu käis võõraid isa äraolekul rohkesti, eriti naisi, sest kellel on veel rohkem seletamist maailma elu üle kui mõisa moonanaisil. Sel õhtul oli aga tulnud mehigi tükki kolm. Aeg oli sel-

line, et sundis inimesi otsima üksteisega kokkupuuteid. Päevast päeva liikus ringi kohutavaid kuuldusi lahinguist mässajate ja karistussalkade vahel, teati nimetada üksikuid isikuid, kes võetud kinni või piinatud surnuks. Siin põletanud karistussalk maja koos elanikega, seal mässajad poonud karistussalga juhi ja uputanud ta käsilased jääauku. Öösiti aga ei saanud keegi und silma. Kergest suigatusest virgudes hiiliti õue, lasti silmad käia ringi ja kuulutati öiseid häáli. Enamasti igal õhtul löi siin või teisel taevakaarel veretama õudne tulikahjukuma ja järgmisel päeval juba teati, millise mõisa hooned olid leekidena ja suitsuna lennanud vastu taevast. Iga õõga tuli järjest lähemale too helendav ring, sissendades inimesisse ahastust ja hirmu. Oldi veendunud, et kuski lähedal sünnib midagi suurt, kohutavat, see läheneb, sellest pole pääsu. Kuid teated olukorra üle olid napid — neid peaaegu ei olnudki. Kõneldi karistussalkadest, mustsajast, mässajaist, kuid kellelgi ei olnud õiget aimu, mida tähendavad need sõnad. Kes kellelgi vastu võitles, mispärast, — kes seda teadis. Teati vaid, et mõisnik on põgenenud linna ja küllap see juba teadis, mida ta tegi. Alamat rahvast aga ähvardas oht — milline või kelle poolt — see polnud tähtis. Peaasi, et oli lähenemas midagi, umbes nagu katk või hävitav uputus, mis ei valinud ohvreid. Lihtnimeste ebausuga põimitud fantaasia maalis närvesöövaid pilte ja mõisat ümbritsev põlismets näis peitvat endas jubedaid saladusi, üks koleدام kui teine.“

„Nii oli üldine olukord õhtul, mil meil, nagu mainisin, oli rohkesti rahvast. Peale meie perekonna nelja liikme — minu kahe väikese õe ja ema — olid kohal paar naabrinaist, mõisa aidamees Mihkel, kellel oli olnud asja mu isaga, kuid viimase mitteleidmisel oli jäänud vestlema, üldises meeleolus unustades oma antvärgiseisuse. Siis oli veel vana ühesilmaga Toomas, kes elas nurgeti üle eeskoja meie naabruses ja oli ametilt mõisa haotegija, siis Särg-Kustas, praagavedaja, ning paar-kolm minutaolist jõnglast — moonameeste pojad.

Vana Toomas, kes oli usklik, kõneles kõige rohkem. Ta oli veendunud, et kõik mis praegu

maailmas sünnib, on selge ajamärk. Viimnepäev on tulemas, selles pole kahtlust. Ning peale nende märkide, mida seletab tavalise sureliku silm, on antud veel teisigi märke, mis määratud vaid Jumala äravalituile.

„Eks sinagi ole üks nende hulgast,“ nõokas Särg-Kustas, praagavedaja. „Mis märke siis Issand sulle on näidanud?“

„Sinule, jumalavallatule ilmalapsele ei näita Issand muidugi midagi,“ torises Toomas. „Mina aga olen näinud ja näen veel, enne kui mind kutsutakse Talle aujärje ette...“

„Mida sa oled näinud?“ küsis üks moonanaisist.

Toomas kehitas õlgu.

„Te ju ei usu, kui kõnelen,“ ütles ta põlglikult. „Teile ei tähenda ka need märgid, mida ise näete... Aga üleile õhtul, kui tulin Raasilla laanest, nägin taevas suurt punast risti ja selle ümber oli punane kuma nagu veri...“

„Oi Jessas!“ jahmusid naised.

„Jah, suur punane rist rippus taevas, just nagu küünal jõulupuul. Ja just selle kuuse kohal, mille otsa va Karupea Andres enda purjus peaga kõlgutas üles. See tähendab, et veri maa peal tõuseb taevani ja risti vägi võtab võimust...“

Pärast hetkelist vaikust arvas aidamees autoriteetselt:

„Mina olen ka usklik inimene, aga sihukeste märkidega on lugu nagu ta teinekord on... Mis aga puutub praegusesse aega, siis on selge, et see ragin niipea ei lõpe ja meiegi silmad saavad veel mõnda näha. Ei ole siin pistmist taevaste asjadega, puha maapealsed värgid. Eks alam rahvas ole ikka läinud häbemataks ülemate vastu küll, — ime siis, kui antakse veidi särü. Eile valitseja kõneles, et Tõugre mõisas antud igale moonakale oma nahatäis. Näe, vanasti mõisas pekseti igapäev ja inimesed olid korralikumad kui praegu. Ega see pole kellegi asi, kui alam rahvas saab liig palju õigust...“

„Mõisa vits on viha, ainult mõisa vili on magus,“ arvas praagavedaja, kõõritades ühe silmanurgaga aidamehe poole, kellest kõneldi peaaegu avalikult, et ta ei tee vahet oma ja mõisa vilja vahel. „Teap“ kellel see õigus on, aga meie silmad saavad veel näha mõndagi...“

Vahepeal käis üks naistest väljas ja tuli tagasi lõdisedes kui kangest külmast:

„Kuski jälle põleb!“ hädaldas ta hammaste lõgisedes.

Jooksime kõik robinal välja. Õigus — idapoolsel taevakaarel värises punane kuma, rippudes metsaladvul kui vihane ähvardus. Ajuti ta kadus ja taevas näis vaid vaevaltmärgatavalt heledam metsa pigimustast joonest. Siis paiskusid

taas üles heledad, laiad sähvatused, värvisid madalal rippuvaid pilvi ja kustusid, et mõne hetke pärast kerkida uuesti...“

„See on Siilimäel,“ arvas Särg-Kustas.

„Siilimäelt ei paista siia,“ vaidles aidamees kuidagi võõra häälega. „See on Anipeal.“

„Minge ikka,“ tuli oma arvamisega vana Toomas. „Siilimäe ja Anipea on hoopis teises kandis. Põleb Kuresoo, see on selge. Nägin seda eile öösel unes...“

Ent kellelgi ei olnud aega kuulata vana Tooma ennustusi. Väike inimjõuk üksikult metsa veerel seisva moonamaja õuel tundis hirmu külma haaret, vaadeldes üha suurenevat tulekuma metsaladvul. Hirm oli sulgenud suud, — vaid nagu mingis usulises ekstaasis jälgiti leekide ähvardavat vastukaja, nagu võiks sellest lugeda midagi välja. Loetigi, ja nimelt seda, et seal metsa taga sammub surmaoht, mis otsib inimesi, keda võiks neelata oma tohutusse sisemusse. Kuuldus naiste ahastavaid ohkeid ja mehed nohisid äraandlikult. Keegi ei tundnud külma, aga isegi pimeduses võis märgata värinais vappuvaid ihuliikmeid.

Korraga kuuldus eemalt maanteelt mõisale lähenemas paljude aisakellade helinat, kaugelt laulu, kisa ja hõikeid. Kellade helinasse kostis varsti hobuste puristamist ning laul ja trallitamine muutusid üha selgemaks.

„Saksad surevad, mõisad põlevad —

Mõisa maad saab moonake...“

kostis üle karjamaaserva selgesti hulghääleline rüüskamine — mõisamoonakate üldtuntud lööklaul. Vilistamise, naeru ja hirnumiste saatel venis metsanurga tagant lumele pikk rida tumedaid varje, mis liikusid mõisaõue suunas.

„Mustsada!“ röögatas korraga üks poistest.

„Oi Jessuke!“ kiljusid naised ja aidamehega juhtus midagi päris inimlikku. Siis algas jalgade madin jäätunud õuel ning moonamaja kitsale uksele tekkis ähkid ja rabelev inimpendar. Aidamees kippus sisse praagavedaja ja moonanaise vahelt, aga ei pääsnud. „Mu naine ja lapsed, mu naine ja lapsed!...“ kordas ta üksisõnu ja temaga juhtus taas midagi.

„Kurrat sa's siia!“ kiristas praagavedaja ja tõukas aidamehe tagasi. „Su naine ja lapsed on tõllahoones.“ Vanal Toomal olid käed ristis ja ta vahitis taeva poole, nagu näeks seal mingeid märke. Meie, poisid, ei häbenenud nutta sel hirmsal tunnil.

Viimaks pääsime kõik tuppa, aga peaaegu samal hetkel kuuldus majale lähenevat kellatilin, hobuse puristamine ja meestehääl. Hooga kuuldigi regi sõitvat õue, peatuvat ja siis vandus keegi kurjasti. Sellele järgnes saksasuretamise laul mitmest kõrist segamini hurraatamistega.

Lõpp 89. leheküljel.

HEA NÕU ON KALLIS...

F. JOHANSENI illustratsioonid

Ajalehetoimetaja töö võrdub tihtipeale nagu heinateole: käib tõusu ja mõõna poolest ilusa ja halva ilma järele. Kaheksatunnine tööpäev kujuneb sagedasti rohkem teoreetiliseks valemiks, mis ei anna lahendada. Tööpinevus lülib tihti tasuta lisatunde teist nii palju otsa. Toimetaja lõunasöök nihkub tavaliselt õhtueine ajale ja seda viimast ei jõuagi sel päeval enam nautida, see jääb teiseks päevaks.

Nii juhtub alati, kui maarahvas tuleb toimetaja juurde nõu ja juhatuset küsima. Sedaviisi siis toimetaja ühel sügispäeval rikkuski jälle töökaitseadust oma pikendatud tööpäevaga, kui tuppa vajus pisut hiiliva ettevaatusega terane ja vilgas maamammi. Vilas silmadega esiteks toas viisakalt ringi ja sihtis siis pilgud toimetaja näkku. Lehemees omalt poolt hindas naist selle erksajoonelise näo järele, et tragi eit, käib tihti linnas ega ole suu peale kukkunud. Ei see kingi ega jäta kellelegi võlgu.

Maahing algas siis nõndaviisi suhtlemist, et suskas toimetaja ette lauale lehelt saadud ametliku kirja, millel toimetaja nimi kenasti all, ja küsis mornilt ning iroonilise rõhuga:

„Palun ütlege, kes selle kirja mulle saatis ja mis suhtes. Tahan tungivalt teada, mida niisugune kiri tähendab!“

Toimetaja klaarib asitõendust ja jõuab kähku selgusele, et kiri on toimetuselt nõuandekorras saadetud Ernestiine Sõrmkübarale Kiviloo postiagentuuri kaudu, numbri all ja masinal kirjutatud, kõigiti ametliku kirjavahetuse kohaselt. Ja sisult ka päris süütu: antakse tollele Ernestiinele lahkesti nõu, kuidas võiks õppida inglise keelt, kuhu kursustele minna ja kuidas linnas on lood koha saamisega. Toimetajale meenus ka küsimus ise, mis oli saabunud paar päeva tagasi Kiviloo kandist. 17-aastane neiu oli küsinud head nõu, et tahab kangesti õppida inglise keelt, see himu painavat teda isegi öösel, ja siis unistas veel majateenija kohast kuski inglise perekonnas. Sõandas pihtida, et inglise keelt minevat tal vaja oma talumatu reisimisiha rahuldamiseks. Näis kõigiti süütu ja viisakas asi. Ja vastus ka soliidne.

Toimetaja vaatab perenaisele näkku ja mõtleb endamisi: „Pagan võtku, mis sel viiekümneaastasel maamutil pistmist inglise keelega ja teenistuskohaga linnas! Tüdruk ema või?“

Maamammi aga hakkab nobedalt konstateerima tõsiasi kirja suhtes.

„Saan, näe, eile õhtul agentuurist templiga ja trükitähtedega kirja, sõrmed löid värisema avades — tea, mis maksu või trahvi jälle nõuavad. Vaatan, minu nimi ja liignimi selgesti peal nagu ristimistunnistusel. Ainult sõna neiu ees. See paistis nii imelik. Neiu Ernestiine... No vaata, mõtlen, tõgavad maainimest. Kaksikümmend aastat ausa taluperemehe naine, nemad linnas aga itsitavad: neiu Ernestiine. Mis neiu ma teil olen! Heakene küll, hakkas siis kirja lugema: Austatud neiu Ernestiine! Vastuseks teie järelepärimisele... Mis järelepärimisele — pole aimugi!.. Olete 17-aastane neiu ning tahate ja tahate õppida inglise keelt. Teil on ka reisihimuline iseloom: tahate näha võõraid maid. Rahutu ja elava iseloomu tõttu tundub maaelu Teile talumatu... Mitte ei saanud aru, kas see on ausa inimese nõokamine või mis sodi ja kama. Mina, aus taluperenaine, pole kellelegi võlgu ega ole mul muid täitmata kohustusi. Ja nüüd äkki: neiu Ernestiine ja ing-

„Kes selle kirja mulle saatis ja mis suhtes?“

lise keel ja kohaotsimine. Reismishimu ka veel! Teist sellenimelist inimest terves Kiviloo vallas ei leidu. Just minule on see kiri saadetud. Mis vigur see on? Mina nõuan kohe seletust, kes niisuguse pilkamise minu peale tegi. Mis te nokite ausaid inimesi!“

„Ega me tarvitagi seda kurjasti,“ anub lühem neiu naeratades

Piinlik krempeel, mõtleb toimetaja. — Kuidas, kuram, see asi nii veidralt kombineerus? Tunnistab siis ausale perenaisele avameelselt, et saabus sääranne järelepärimine ja sai vastatud. Nimi, vanus ja mark vastuseks — kõik olid esitatud. Ega võinud nii kaugele näha, mis nägu see kirja kirjutaja oli. Nõuküsimusi tuleb päevas kümneid.

Perenaine ei rahuldunud. „Jah, aga ma tahaksin seda kirja näha, mis Kiviloo toimetusele saadeti! Eks kirjat sai uurida, kelle tegu ja pilkamine see on,“ algas perenaine uuesti rünnakut toimetajale. „Lubage kiri minu kätte, küll ma kodus välja uurin. Ei see autor või kirjutaja leidmata jää. Tunnen kõiki oma valla inimesi!“

Toimetajal hakkas ebamugav. — Kui seda pole vaja, siis on naistel loogikat laialt, — kirus endamisi.

Pidi siis seletama, et kes neid kirju jõuab alles hoida: kui on vastatud — visatakse paberikorvi.

Ilmselt võis näha umbusalduse helki perenaise terashallides silmades. Küllap arvas, et tahavad varjata. Kes maal seda näinud, et kirjad visatakse minema.

Perenaine jäi hetkeks murelikult mõttesse, ent siis leidis lahenduse:

„Noh, kes see muu ikka, kui Ojakalda Helmi saatis selle küsimise minu nimel. Kui toimetaja-härra ütleb, et olnud haritud moega käekiri ja pruunika tindiga kirjutatud. Vaata, niisuguse tindiga nägin ennegi Ojakalda rahvast kirjutavat. Lugu on sihuke, et mul tolle Ojakalda rahvaga tuli hiljuti sekeldusi. Näe, mu vanamees alati liig hea südamega. Laenas Ojakaldale sada krooni. Kohe kuidagi enam ei saa võlga kätte. Käisin hiljuti ise nõudmas ja pinnimas. Kus see Helmi kargas kõige rohkem ninna, et

mis ma hädaldavat ja pirisevat oma rahaga. Riik pikendavat ja andvat aina moratooriumi. Mina vastu, et mis moratoori, mis kõhuvalu rohi see on. Mul on raha vaja, aga mitte mingit moratoori. Eks laenake siis riigilt ja makske sellele oma moratooriga... No kes see ikka muu, kui Ojakalda Helmi kirjutab. Nüüd tuleb meelde, et tema ju tahtis minna linna otsima teenistust. Käis linnas koolis, sellest siis ka linna kriukad sees. Vaata sindrit! Vanainimest narrimas... Kirja võtan kaasa. Saab teistelegi näidata. Vabandage siis tülitamise pärast!“

Käskjalg teatab, et toimetaja jutule soovivad kaks preilit maalt.

Riietuse järele võiksid need kaks tütarlast sobida ka linna. Ainult tusedust liikmetes ja teravisevana näol esines tublisti rohkem kui linna-inimestel. Pikem näis valgeverelisem. Lühem müksaski toda pikemat, et kõnelgu see. — Sümpaatsed tüdrukud, — hindas toimetaja, kuid neil nagu midagi kipitab südamel.

Punastades ja poolvaikselt algas pikem: „Vabandage, teie lehes ilmus äsja vastus küsimisele, et kas lühemakasvuline mees võib kosida pikakasvulist neidu, kas see osutub soovita-vaks... Ja kas blond mees peab kosima ka blond neiu või pole see oluline?“

Neiu on hoolikalt toonud kaasa ka väljalõike vastusest tolele diskreetsele järelepärimisele. Tahab aga kangesti teada, kes selle küsimuse toimetusele saatnud. Neidu küsimuse autor millegipärast häirib ja erutab. Teine neiu aitab nüüd kaasa, et neil väga tähtis teada küsija isikut.

Toimetaja seletab kindlalt, et nõuküsimused jäävad ainult toimetuse teada. Ei tohi nende usaldust tarvitada kurjasti.

„Ega me tarvitagi seda kurjasti,“ anub lühem neiu naeratades. „Ehk saaks siiski!“

Toimetaja keeldub ja ohkab.

Nõuandetunnid jätkuvad. Otsustaval sammul astub toimetaja laua juurde päris vana kadunud prantsuse satiiriku näoga mees, suure Voltaire'i ilmega maaharilane, vanapõlve koolmeister nimelt. Otepää nurgast. Niisuguse terava kõikteadja näoga ja väga juurdleva jutuga. Tahab teada, kes toimetusele kirjutab neid valdade ja eeskujulike inimeste hinnanguid. Kas käiakse toimetusest kirja panemas või kirjutatakse kohalt?

„See on ju ilus ja huvitav küll, et nüüd leht nõnda-moodi peab maaelu silmas, aga vaadake, seda peab tegema väga erapooletult. Lugesin, hiljuti kirjutasite Otepäält ühest ja teisest talupidajast, et kanged põllumehed ja puha. No hea asi, kui põllumehe tööd-vaeva hinnatakse, aga ma ütlen, kiitma peab ikka ainult seda, kes oma talukoha ja põllu abil majapidamisele pannud kõva

aluse. Aga ma loen sellest Pilkuse Kadarikust, kui teie arvates eeskujulikust põllupidajast. Ega too jõud ja rikkus ole tal saadud üksi talust. Kadarikul veel suur saeveski. Ta rohkem äri-mees. Kõrvalt teeb raha. Ega ma ütlen, nagu ta talu poleks eeskujulik. Hästi haritud maad küll, aga kõik kõrvalt teenitud rahaga. Võib olla, et mõni sõber või sugulane teda lehes kiidab. Ega mina toda tea. Vaata, sääraseid äripõllumehi kiiputakse meil liig tihti kiitma. Seda ma ütlen, et nõnda ei või kirjutada.“

Keerulisemad niidid ühendavad toimetajat maarahvaga posti kaudu. Tulevad kirjad, millele igaühel oma eri ilme ja stiil. Kirjad asendavad inimesi. Igaühel oma intiimne nägu ja veetus. Talutütar Eidaperest kirjutab hoolikalt post-paberil selge rahuliku käekirjaga, et saadetagu talle mõjuv iluravi retsept, mis korrapealt annaks tulemusi. Olevat vaja mõneks päevaks sõita linna sugulastele külla ja siis olevat ajutiseks vaja seda ilukultuuri. — Ei taha linna-preilidele anda alla, — lüüab juurde.

Moeosakonna juhataja kaasabil koostati siis vajalikud reeglid, et tuleb juua violateed ja nägu masseerida pärast aurutamist teekatla kohal.

Nädala möödudes sai toimetaja tollelt talutütrelt tänukirja ja taluaiast nopitud lille, et tulemus olnud rahuldav. Toimetaja vist aimas õieti, et piigal polnud pöuda loomulikust kenadusest.

Moekultuur ja linna mõjutused löövad maal kõvasti läbi ja eriti suvel küsitakse häbelikult nõu, kuidas omandada saledat joont ja vähendada söögiisu. Saledus muutub aegajalt ilu-mõisteks. Naised pelgavad matsakaid sääri ja Muhu tüdrukute võimsaid kontuure. Järjekindlalt püüab arst maameiusid võõrutada saleduse himust teaduslike argumentide abil, kuid küsimiste sadu aiva jätkub. Enamasti tulid küsimised neilt, kes ütlesid, et ei tarvitse alati teha rasket talutööd. Nii siis jõukamatelt.

Õnnelik juhus tegi toimetaja siin saleduseküsimuse eriteadlaseks. Ajalehe ekspeditsioonis teenis preili, kes muidu oli küll varustatud kõigi hingeliste voorustega, kuid kaalus 96 kilo, ja see viimane kibestas endatunnet. Ent suvitas too maatõugu neiu tänavu kuu aega küllas ja võttis 24 kilo maha. Töökaaslased ei tahtnud tunda äragi, kui tuli maalt tagasi. Nii sale, et mine kas iludusvõistlusele. Ja polnud muud imet tehtudki, kui et neiu asunud kuuks ajaks kõvasti talutööle, hommikul kella 5-est rühkinud tööle ning higistanud laudas ja niidul õhtul kella 10-ni. Nii kadunudki nelja nädalaga kõik kohevad vormid ja rasvalademed kehalt.

Selle loomuliku süsteemi tegi toimetaja kohe teatavaks oma kudedele.

Külakostiks saadavad maainimesed vahest ka

nõuandeid toimetajale. Heast südamest. Keegi Kodila mees on pidanud silmas arstlikku nõuan-
net ma o h a a v a d e r a -
nemiseks ja kirjutab sel-
lest järgmist:

... „selle tõve vastu on meil, maainimestel, paar tõhusat vahendit. Tohtri juures arstid enda vaeseks, aga hõlpsamini saad läbi oma abiga. Tuleb iga päev süüa peeneks näritud või tambitud kadakamarju ja mett, aga mitte kunstmett, vaid linnimesi peab olema, ja neid mitte korraga, vaid korda mööda. Nõnda üks inimene söi kaks liitrit kadakamarju ja paar kilo mett ning on nüüd terve. Kui see asi läheb trükki, siis

palun mulle saata see leht. Huvitav lugeda.“

Tänavune vihmane suvi mõjutas tihti inimeste tööd ja toimingud keeruliseks. Pikva mees Johan Piiripõld küsib:

„Võtsin enda peale lõigata 7 kupikut turvast ja pidin kuivatama ära. Aga ma ei saanud vih-mase suve tõttu oma lubamist täita. Kas mul on õigus nõuda väljaviskamisraha?“

Saaremaalt Lümanda mehe perekondlikud ja pärandusajjad on läinud nii segi ja sassi, nagu Rahvasteliidu diplomaatia. Mees kurdab toime-tusele:

„Möödunud sügisel kutsus mu naiseisa minu ühes naisega end aitama, mille eest mu naisele lubas pärast enda surma poole talu. Lubaduse kinnituseks tegi testamendigi.

Töötasin äia talus kõvasti kolm kuud, siis tuli mu naise õde, tähendab vanamehe teine tütar, Tallinnast ja meelitas isa nii ära, nii et see meid kihutas minema ja tegi uue testamendi selle teise tütre kasuks. Kas ma saaks veel vana-meest kuidagi õpetada?..“

Abjas on talusulane läinud koduväiks ja kaebab nüüd, et majas nagu Abessiinia sõda lahti. Kirjutab: „... olen kannatlik ja vagune inimene, aga ämma tahtmist ei jõua kuidagi moodi täita. Vahest ei kõnele ta nädalal ajal sõnagi, teinekord karjub. Mõtlen kevadel naisega minna ära, näen, et ka tema kannatab siin. Kuid kraami-lahutus, kuidas sellega? Palun, andke nõu!..“

Nii peab maarahva lehe toimetus neid inim-likke muresid ja keerdsõlmi lahendama päevast päeva. Töö käib nagu Saalomoni kohtus.

Niisuguse terava kõik-teadja näoga ja juurdleva jutuga...

Kui maailma-poliitikas on midagi lahti. Filmi- ja fotoreporterite vägi Stresa konverentsi lõppakti jälgimas

V. RAUDSEPP

PÄEVAUUDISED HELISEVAL LINAL

Kevadsuvel 1919 kuulutas „telegramm“ Tallinnale suurt sensatsiooni, esimese „Eesti sündmuste ajakirja“ ilmumist kino „Kasino“ ekraanile. „Ajakirjas“ pidi näidatama Tallinna kalevlaste võiduujumisi Pirital, võitluses enamlaste vastu langenud inglise madruste matust, Eesti kadettide paraadi ja tankide väljatõstmist Tallinna sadamas.

„Telegramm“ ei jäänud mõjuta:

Õhtul oli „Kasino“ välja müüdnud viimse koha- ni, olid kohal valitsuseliikmed, meeleolu pidulik. Ning kui „sündmuste ajakirja“ lõpul ekraanile ilmus rahvusrõivastuses neiu Eesti lipuga ja orkester mängis hümnit, tõusis püsti kogu kinotäis rahvast.

„Ajakiri“ jooksis kinos mitu nädalat, kuna muud eeskava tuli vahepeal vahetada mitu kor-

da. Huvi äratas nii asja uudsus — esimene eesti film! — kui ka filmil näidatavad sündmused. Piiridel löödi alles lahinguid, iga uus saavutus noores iseseisvas riigis vaimustas ja kiskus kaasa.

Vahepeal on voolanud palju vett merre. „Kasino“ asemel on Aia tänaval saun ja ainult vähesed mäletavad veel esimest eesti filmikroonikat ning selle suurt edu. Vaadeldes allpool filmikroonikat kui üht moodsat vahendit, mis ajakirjanduse kõrval aitab rahuldada inimese loomupärast uudishimu, lastes loetud sündmuse kuulda ja näha — kuigi teatava hilinemisega — tõe- truus restauratsioonis, väärrib ülalkirjeldatud sündmus eriti märkimist, sest sellest peale see uudne ala hakkas arenema Eestis.

Vaadelgem kõigepealt eesti filmiasjanduse algusaegu.

„Eesti sündmuste ajakiri“ oli esimeseks filmikroonikaks iseseisvas Eestis. Esimeseks sellelaadseks katseks Eestis üldse on aga Tartu päevapiltniku Pääsukese „Karujaht Pärnumaal“. Pääsuke oli vist esimene eestlane, kes endale hankis filmikaamera. Ta väntas 1913. a. esimese eesti filmina oma „Karujahi“, mis lavastati kaunis kummalisel otstarbel — vastasrindlaste nõökamiseks Pärnu linnavalimistel. Tõsi küll, osa filmist oli lavastatud, kuid kuna teine osa käsitas tõelikke sündmusi valimiseelses Pärnus, siis seda tuleb pidada esimeseks eesti filmikroonikaks. „Karujaht“ oli umbes 150 meetrit pikk ja teda näidati ainult Pärnu kinos; kaugemale ta ei pääsnud. „Karujahi“ negatiivi hoitakse alal E. R. muuseumis Raadil. Pääsuke ise sai maailmasõja ajal õnnetult surma. Olles rindelt täie tervise juures sõitmas kodumaale puhkusele, juhtus Tartu lähedal raudteeõnnetus, mis nõudis ohvriks meie filmipioneeri.

Iseseisvas Eestis, nagu nägime, tehti esimesed filmikroonikad juba Vabadussõja päevil. Algatajateks olid vennaksed Theodor ja Konstantin Märskad, kes Moskvas Vene väes teenides olid ostnud pruugitud filmikaamera. Eestisse siirdudes asusid nad mõlemad tööle lennuväe mehaanikatöökojas ja hakkasid asjaarmastajatena filmima ka tähtsamaid sündmusi. Esimese ek-

Nii nägi välja „Estonia-Filmi“ esimene laboratoorium

Esimese „Eesti sündmuste ajakirja“ lõppakt

raanikõlvulise lindina valmis ülalnimetatud „Eesti sündmuste ajakiri“, mille edu tiivustas jätkama tööd.

K. Märskad, kes praegu töötab operaatorina Eesti Kultuurfilmis juures, jutustab toleaeegsest filmimisest huvitavaid üksikasju. Ajalooliselt tähtsamate sündmustena jäädvustasid vennaksed Märskad filmilindil Eesti esimese vabaduspäeva paraadi Vabadusplatsil 24. veebruaril ja Asutava Kogu avamise „Estonia“ kontsertsaalis 28. aprillil 1919. a. Asutava Kogu avamist vändates saadi teha peamiselt vaid välisvõtteid, kuna sees ei olnud küllalt valgust.

Filmiti veel rida teisigi, peamiselt riikliku tähtsusega sündmusi esimeselt iseseisvusaastalt, kuid kahjuks viis kõik need filmid kaasa Th. Märskad 1923. a. Ameerikasse siirdudes. Ainult Asutava Kogu avamise ja esimese vabaduspäeva paraadi filmist on praegu Tallinnas üks koopia. See ajalooline haruldus kuulub J. Taugile.

*

Asutava Kogu avamisel Märskad tutvusid vennaste Parikastega, kes seal tegid ülevõtteid. Sigis jutt, et eesti filmiasjandus tuleks seada laiemale alusele. Ja selle jutu tulemusena asutati ühisettevõtteks 1919. a. lõpul „Estonia-Film“.

Sellega lõpeb eesti noore filmiasjanduse „romantiline“ ajajärk ja algab tõsisem töö ning süvenemine asjasse.

Esimese tähtsana sündmusena filmis uus rahvuslik filmiettevõtte Tartu rahulepingu allakirjutamise enamlastega 2. veebruaril 1920. a. Vene rahusaatkond eesotsas A. Joffega osutus seal väga filmipelglikuks. K. Märskad sea-

dis võõrastemaja ette aparaadi üles, aga niipea kui venelased seda märkasid, pöörsid nad ükselt tagasi. Ei saanud asja ka Vene rahudelegatsiooni filmimisest võõrastemaja söögisaalis, sest enamik saatkonnaliikmeid ei tulnud filmikaamerat nähes üldse lõunale.

„Estonia-Filmi“ tegevus üha kasvas ja laienes. Nelja mehe asutatud ettevõtte muudeti osahisuseks, tõmmati juurde uusi liikmeid ja uut kapitali, ning samavõrd, isegi rohkem, kasvas ka tegevusväli. Asutati oma laboratoorium, palgati ametisse mitu operaatorit ja varsti vändati mitte ainult kroonikaid, vaid hakati mõtlema ka mängufilmidele; see kuulub aga juba teise „ooperisse“.

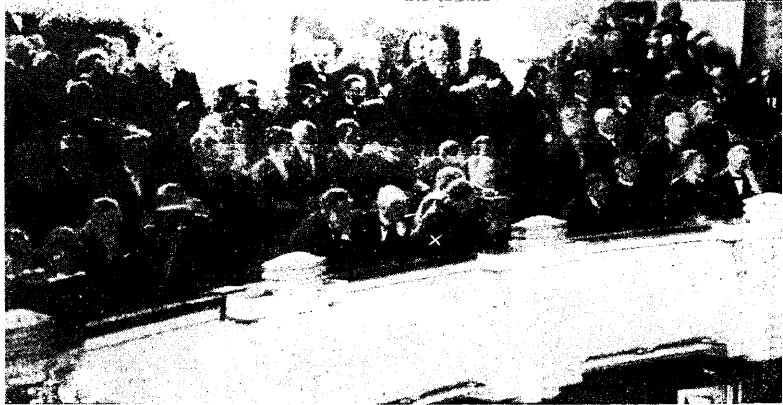
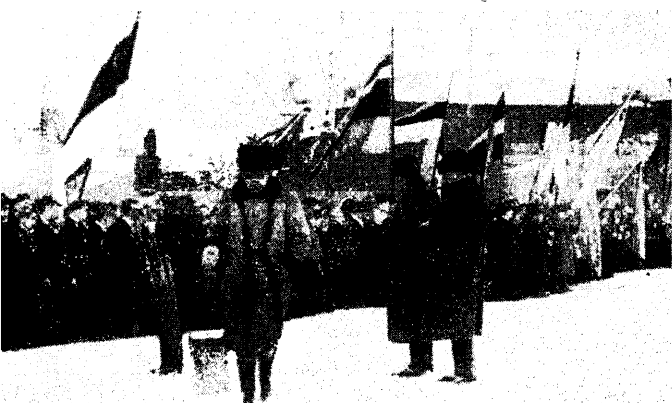
Eesti filmikroonika lühikeses ajaloos oli see kindlasti produktiivseim aeg. Viiks pikale hakata loetlema kõiki sündmusi, mis „Estonia-Film“ jäädvustanud filmilindil. Suurem film tehti Rootsi kuninga külaskäigust 1929. a. suvel, samuti Poola presidendi külaskäigust järgmisel aastal ja lõppeks Rootsi kroonprints külaskäigust. Politseile oli tookord millegipärast tehtud korraldus, et filmimehi ei tohi lasta kuhugi ligi. Kõik ülesvõtted tuli „varastada“, kusjuures on päris loomulik, et see ei möödunud vahejuhtumiteta ametvõimudega.

Oma viimastel eluaastatel „Estonia-Film“ ei pannud enam suuremat rõhku filmimisele; peaülesandeks kujunes kinopidamine. Lõppeks ettevõtte sattus maksuraskustesse ja oli sunnitud sulgema uksed.

*

Suurema kodumaise filmiühinguna teotsenud „Estonia-Filmi“ likvideerimine langes ühte helifilmi tulekuga, mis nagu-nii kaotas publikus huvi tummade filmikroonikate vastu.

Esimeste Vabaduslastide väljajagamise paraadilt Vabadusplatsil Foto Akel

Operaator Märsk (x) filmib Asutava Kogu avaistungist „Estonia“ kontsertsaali rõdult

Praegu teotseb uue suurema ettevõttega sihtasutus Eesti Kultuurfilm, mille peaülesandeks on kodumaiste sündmuste filmimine. Jällegi vändatakse kroonikaid kõigest silmapaistvamaist sündmusist. Ja tänu uuele filmiseadusele näidatakse neid kroonikaid kõigis kinodes. Sellele vaatamata ei rahulda uue ettevõtte tegevus publikut ega vist Kultuurfilmi endagi tegelasi täiel määral. Peapõhjuseks on, et puudub heli, millela tänapäev pole mõeldav ükski film. Edu on lähemal ajal oodata ainult juhul, kui saab asja ehitatavaist helifilmikaamerast, mille viimistlemine praegu pooleli kolmel operaatoril — Märskal ja Pätsil Tallinnas ning Treieril Tartus.

*

Nii palju kodumaise filmikroonika arengust. Välismaile siirdudes peame vaatama sootuks kaugemale tagasi. Varsti pärast seda, kui prantslane Lumière leiutas filmikaamera, tehti ka esimesi katseid sündmuste filmimisel. Esialgu need aga ei viinud kuigi kaugemale, sest aparaadid olid alles liig nõrga valgusejõulised ja paindumatud sündmuste filmimise suurt kiirust ning kohanemisvõimet nõudvaks tööks; esimestel operaatoritel polnud aga ka küllalt ajakirjaniku taipu sündmuste jälgimises ja käsitamises.

Samuti kui filmiasjanduses üldse, olid prantslased pioneerideks ka filmikroonika alal. Prantsuse suurem filmiühing „Pathé“ hakkas pärast väiksemas ulatuses tehtud katsetusi laskma välja kogu maailma sündmusi käsitavaid kroonikaid, mida 1908. a. näidati juba kogu maailmas. Saates korrespondendid kõigisse suuremais Euroopa keskusesse kasutas „Pathé“ ajakirjanduse kogemusi uudissündmuste jälgimisel ja see andis tulemusi: „Pathé-Journal“ oli alati värskem, aktuaalsem ja huvitavam teistest. Alles hiljem hakkasid „Pathé-Journal“i eeskujul ka teised filmiühingud arendama oma sündmuste-kroonikaid ja praegu on kõigis maades asutatud oma filmikroonikad.

*

Suurtel filmiühingutel, kes varustavad kogu maailma kinosid nädalaringvaadetega, on selleks

eriosakonnad, mis töötavad enam-vähem iseseisvalt. „Paramount-News“ on näiteks täiesti iseseisev ettevõte. Tähtsaimaks eduteguriks selliste ettevõtete juures on organisatsioon, mis tagab maksimaalse kiiruse filmimisel, filmi kohaletoimetamisel, kopeerimisel ja levitamisel. Kuigi korrespondendid töötavad kõigis tähtsamais keskuses, ei taga see veel üksinda, et iga sündmuse puhul jõutakse õigel ajal „jaole“. Selleks peab kõigepealt korrespondendil endal olema reporteri „soont“ ja teiseks olema võimalus kasutada kiiremaid liiklemisvahendeid, et õigeaks ajaks jõuda kohale. Kiiruse saavutamiseks on viimasel ajal võetud tarvitusele erilised helifilmiautod, millesse mahutatud kogu filmimiseks vajalik sisse-seade ja tihti ka väike laboratoorium. Aga veel sagedamini tuleb kasutada tänapäeva kiireimat liiklemisvahendit — lennukit.

Regulaarsete sündmuste jälgimiseks on ühingu „staabis“ täpne kava, millele vastavalt igapäev käsud ja korraldused lendavad telegraafiteel alaosakondadele ja sealt korrespondentidele igas ilmakaares.

Puudub täpne statistika, kuid umbkaudsete arvestuste järele on kogu maailmas alatiselt üle 2000 operaatori uudissündmuste jahil. Loomulik siis, et vaevalt ükski tähtsam sündmus jääb vahele.

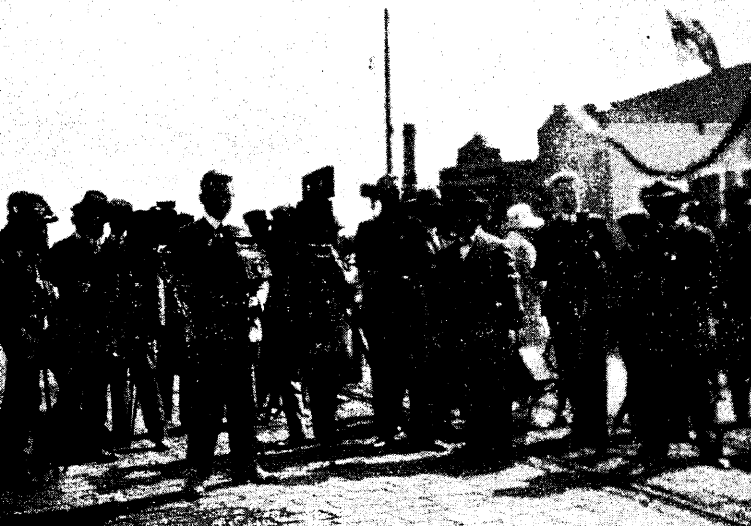
*

Kuid siiski: peab olema õnne!

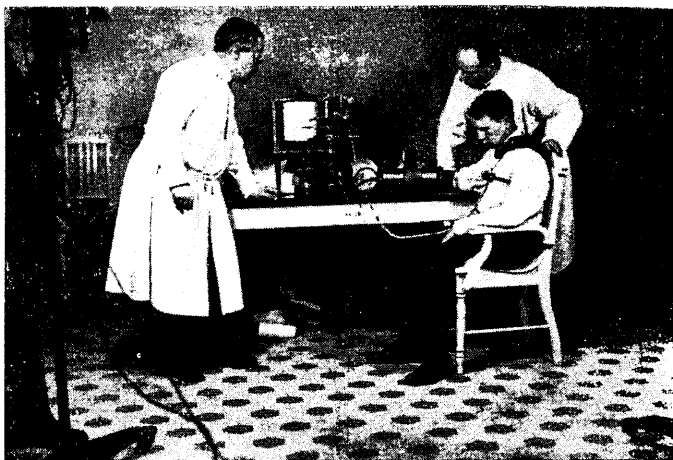
Hoolimata kirjeldatud suurepärasest organisatsioonist võib mõni sündmus ikkagi „lipsata läbi“. Ajakirjandus on selle poolest paremas seisukorras, et sündmusi saab „restaureerida“, kui ajakirjanik ei olnud isiklikult sündmuse pealtnäijaks. Filmimehele tähendab aga hiline mine täielikku nurjumist. Erilise kuulsuse on seetõttu omandanud just filmireporterid, kel peale oskuse on mingi alateadlik vaist olla alati õigel ajal õigel kohal. Kes ei usu sellise vaistu olemasolu, võib seda nimetada lihtsalt — õnneks.

Üks selline „õnneseen“ oli lätlane Dored, „Paramount-News“i esindaja Riias, kelle tegevusväljaks oli kogu Ida-Euroopa. Olles tihti läbi-

Filmi- ja fotomehed Rootsi kuninga ootel Tallinna sadamas Foto Rambach

Filmimeeste kaelamurdev töö Oleviste kiriku torni tipus tellingitel

Filmiteaduse teenistuses. Stseen filmist, mis vändati prof. Puusepa katsetest Tartus

sõidul viibinud Tallinnas on ta paljudele meie filmimeestele vana tuttav.

Dored'i kui filmireporterite kuulsust tõstis tublisti üks õnnelik juhus. Ta juhtus ainukesena olema Kaunases 17. detsembril 1926. aastal, kui Woldemaras haaras vägivaldselt võimu. Osava operaatorina jäädvustas ta tselluloidlindile kogu riigipöörde käigu. Kuna „Paramount“ seega ainukesena sai kinodele pakkuda seda huvitavat reportaazi, tõstis see mitte ainult Dored'i kuulsust, vaid talle määrati ühingu poolt ka tubli autasu.

Oma karjäärile pani Dored aluse Lenini matuste filmimisega. Sellele sündmusele ei lastud ühtki välismaa filmimeest. Dored oskas enda aga oma väikese automaatkaameraga poetada rahvamurdu, kust filmis kogu sündmuse käigu. Valmis filmirullid andis ta kohe üle seljataga ootavatele agentidele, kes need viivitamata toi-

metasid mööda salajasi teid üle piiri. Kui tšeka agendid lõppeks said filmimehe tegevuse jälile, oli Dored juba oma töö lõpetanud ja filmid toimetanud teele üle piiri.

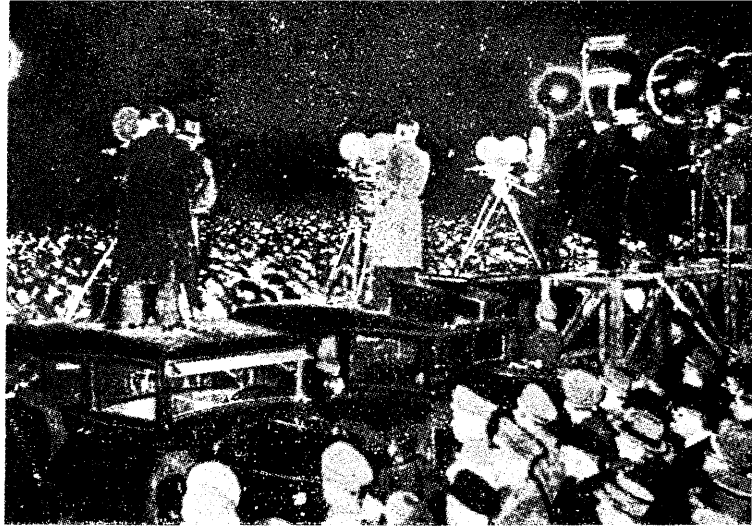
Kolmanda kõmulise trikiga sai Dored hakka Nobile-ekspeditsiooni liikmete päästmise puhul polaarjääd 1928. a. suvel. Kohal oli hulgana teisi filmimehi, kuid Dored jõudis esimesena oma filmiga Ameerikasse. Kasutades kiirmootorpaati ja lennukit jõudis ta Inglismaale parajasti Ameerika liinilaeva väljumise ajaks. Film ilmutati ja kopeeriti eht ameerikaliku kiirusega ning kui teiste filmiühingute reporterid 24 tundi hiljem jõudsid New-Yorki, näidati juba kõikjal „Paramount-News“i kroonikat tolle aja kõmulisimast päevasündmusest.

„28 operaatorit sai surma selle sensatsioonilise filmi väntamisel!“ — Nii reklaamis üks Tallinna kino mõni aeg tagasi filmi, mis oli koostatud maailmasõja ajal rinnetel tehtud kroonikatest. Ja on täiesti võimalik, et see vastas tõele. Sest on teada mitmeid juhtumeid, kus filmireporterid maailmasõja lahinguid filmides liig-julguse eest maksid oma eluga. Sama ohtlikus seisukorras kui olid maailmasõja lahingute filmijad, on praegu need Ameerika ja Euroopa operaatorid, kes sensatsioonijanusele kinopublikule valmistavad sõjakroonikaid Abessiinias.

Kõige paremini on praegu Abessiinias organiseeritud Ameerika filmimeeste vägi. Nad töötavad kümnekonna soomustatud helifilmi-autoga; viimasel ajal on koguni võetud tarvitusele helifilmi-tankid.

Kuigi kõik filmiautod on varustatud peal-

Ka nii tuleb mõnikord töötada: Ameerika foto-reporterid Foxi helifilmi-auto juures gaasimaskides näljamarsijate ja politsei kokkupõrget ootamas. Foto Associated Press

Operaatorid filmivad autokatustelt hiigelprojektorite valgusel öist massi-meeleavaldust

kirjaga „Helifilmi ringvaade USA“, on sellest tihti vähe abi, sest rünnakuhoos hakkab keegi vaevalt uurima soomusautode pealkirju.

Nii on lood sõjaolukorras. Kuid ka rahuajal on kroonikaoperaatori kutse küllalt ohtlik, isegi üks ohtlikumaid. Neil tuleb filmimisel näiteks sooritada ülesvõtteid lennuki kandepinnalt või ronida kõrgetesse tornitippudesse; teinekord peab jätkuma mehisust tungida džunglisse metsrahvaste ja kiskjate hulka või autovõidusõitudel asuda kihutavate masinate virr-varri.

Ka meie filmimehed on oma kutsetöös elanud läbi küllalt hetki, kus „palju ei puudunud, et...“ K. Märskas oli näiteks tänava suvel Tallinna hipodroomil peetud mootorrattavõidusõidu filmimisel lausa surmasuus. Märskas asudes oma aparaadiga ettevaatamatult keset võidusõiduteed, kihutas võidusõitja Johanson 100-kilomeetrilise kiirusega otse temale otsa. Sõitjal oli suure kiiruse juures võimatu teha järsku pööret. Kui Märskas oleks sekundi murdosa võrd hilinenud hüppega kõrvale kohalt, kust võidusõitja järgmisel hetkel kihutas üle, siis...

Kuid nagu juba üteldud: filmimehel peab olema õnne, sest ohtlikumaist paikadest kõrvale hoides ei saa iialgi täita filmikroonika üht tähtsamat nõuet: aktuaalsust ja pinevust.

Mujal maailmas on sündmuste-kroonika muuseas hoopis suuremaks huvialaks laiale publikule kui meil. Pariisis töötab näiteks järjekindlalt viis kino, kus näidatakse ainult uudissündmuste-ringvaateid. See on osalt seletatav sellega, et seal võib päevaseid sündmusi juba õhtul näha ekraanil.

*

Filmikroonikal on kahtlemata veel ees suur tulevik täis aimamatuid võimalusi. Juba lähemas tulevikus jõutakse seoses kaugenägemise arenemisega kahtlemata nii kaugele, et helikroonika „elava ajalehena“ tuleb igaühele koju kätte.

KUS ON EESTI VABARIIK?

Tõsioluline veste

K. Osvet,
alias Salmi-Jaak

Sorides laualaekas kolletanud paberite virnas kukkus poognate vahelt välja pleekinud leheke, millel tiitliks „Demokraatline vabariik Eesti“ ning kõrval venekeelne „Демократическая республика Эстония“ Siis daatum „Omsk, 9. aug. 1919“.

Ning pilgulks elustusid mälus möödunud aegade seigad seoses sõttakutsetega ja sama kolletanud lehekesega — minu esimese vabariigi-passiga.

*

Kaks suurriiki on oma elu raskematel hetkedel haaranud minust kui päästerõngast, nõudes mind lahkesti frondile. Ent ma olen neile ütelnud ära. Sealjuures pole ma mingi väejooksik.

Üteldu õigustamiseks olgu toodud alljärgnevad lood.

*

Maaailmasõja päevil rippus Petrogradis keiserlikus rahvamajas hiigelkaart, millel oli lipukestega märgitud Vene võidukate vägede front, mis löikas hirmuäratavalt vaese Austria südamesse. Ent saabusid päevad, kus lipukeste joon hakkas looklema vastupidises suunas, kuni... kuni kaart koristati ära. Siis olidki käes ajad, kus ka miinivabrikus ei lugenud ükski ajapikendus ja kutsuti mind sõtta. Nagu võiksin ma seal veel midagi päästa!

Saatusel oli aga minu jaoks tagavaraks üllatus. Mu väkkeminek langes kokku päevaga, mil...

*

Имун воинский начальник'у kantsleisse, et tehku minuga, nagu süda kutsub. Ruum on aga kahtlaselt vaikne ja tühi, kuigi on töötunnid. Paar „kantsleiskit“ rahmeldab peatult siiasinna ega tunne minukese vastu põrmugi huvi. Keegi ei võta jutule. Natšalstvo kuhugi haihtunud.

„Oodake!“ sõnab mulle viimaks kantsleis keegi pagunikandjaist, kui olen talle seletanud, et tulin sõtta.

Oleksin toiminud tema nõuande järele, oleks mul tulnud oodata tänaseni.

Tänaval lainetasid rahvahulgad. Kiirkäigul marssis mööda rood püssimehi — Nevskile. Varsti kajas püssiragin. Esimene laskmine rahva hulka. Algas suur Vene revolutsioon. Väga õigel ajal algas!

Ei vajatud mind enam sõtta...

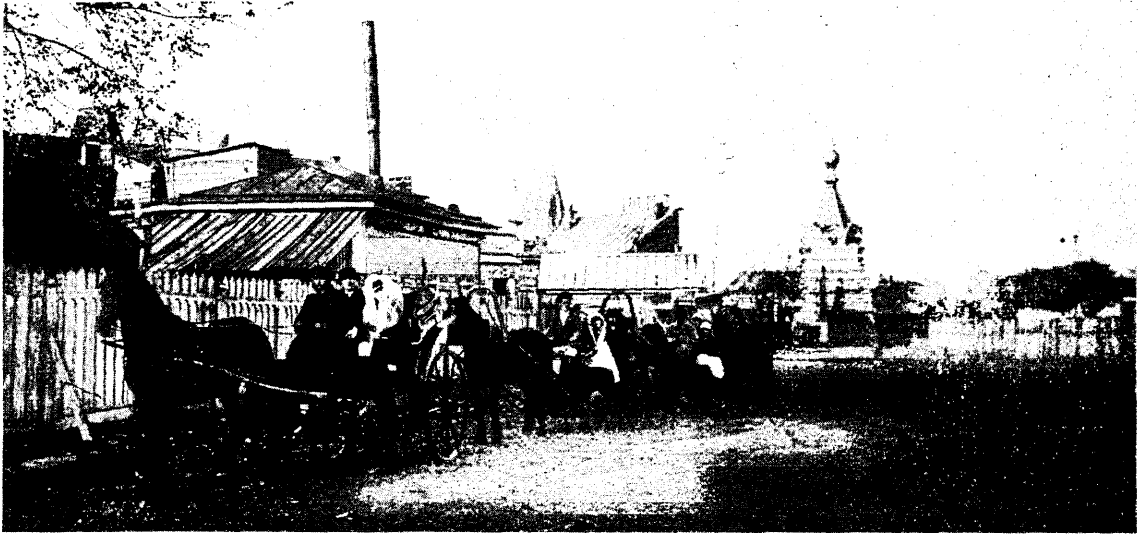
*

Nõnda lihtsalt ei läinud admiral Koltšaki riigis. Anno 1919.

Revolutsioonilisest ja näljasest pealinnast rahulikule Siberi küllusemaale jõudmisest mäletan kummalisel kombel kõige elavamalt põhjatumat sõõgiisu, mida asusin kustutama aplalt. Kaks ja isegi kolm liha- ja rasvarikast lõunat kadus otsekui rebenevasse vatsa. Enamlaste režiim oli Siberis alles vaevaltmärgatav. See priiskamine lõppes mulle, nagu paljudele teistelegi, kõhutõvega, mis võttis raksuga maha vaevaga kogutud rasvad. Ning siis kolis idasse järele mäss ja sõda, kuni lõppeks oli ka toiduga peenikene peos.

Tšehhid andsid valitsuse es-eride kätte, kes kuulutasid välja Siberi vabariigi. Tolmu- ja porimülgas Omsk tõsteti pealinna seisusse. Kubernerilossile tõmmati punase asemele valgeroheline lipp.

Oli uue riigi algus, nagu nad ju ikka on. Oli tollal ühe ministriga kokkupuutumist. — Trügime ikord mingi delegatsioonina ministeeriumi uksest sisse. Tabame koridoris madala mustaverd mehenässi, peatame ta — ongi ekstsellents ise. Käsi igale pihku. Kaome karjas ta kabinetti. Vaidleme kaua ja vahel karjume kõik korruga, ikka ministri häälest üle. Ei pahandanud mees. Oli demokraatlik olemine.

Siberi vabariigi pealinn Omsk, kus ei teatud midagi Eesti vabariigist

Sai noil aegadel kuulda jälle baabuška Breško-Breškovskajat ja teisi revolutsioonilisi idealiste. Elati uut Kerenski-aega, kuni...

*

...kuni kindral Volkov oma kasakatega löi kogu kupatuse uppi ja es-eride juhid saadeti allkirjade vastu üle piiri. Admiral Koltšaki võim laienes Uuralitest Vladivostokini. Valgerohelise lipu asemele kerkis vardasse tsaaririigi trikolor.

Kõneldakse, et need olid hetman Krassilnikovi uljad ohvitserid, kes ühel päeval kihutasid esimestena tsaariaegseis kuldseis paguneis vooimehe-troskal läbi hämmastunud Omski. Imetleti ja vangutati päid. Kaesin, ega osanud nähtusest tunda rõõmu. Liig tugevasti lõhnas mineviku järele. Ei möödunud palju aega, siis pandi kogu armeele pagunid õlgadele. Ilmusid tänavale ka endised kardavoid ja pristavid, kuigi ersatsmaigulised.

Nõnda see asi arenes, kuni kord kohvikus kuulsin purjus ohvitseri praalimas: „Midagi — mässu surusime maha! Asetasime kahurid küla servale ja tegime maatasa... Mehed, naised ja lapsed — puha!...“ Tekkisid partisanid.

*

Front hakkas käima tagurpidi. Miljoniline armee lagunes. Algas taganemine, millist pole nähtud Napoleonist saadik. Kõneldi, frondil pole ohvitseri. Omsk oli neid aga tulvil.

Linn kihises välismaalasist-sõjameestest. Kohvikud olid täis tšehhi, orkestrid mürtsusid tšehhi rahvalaule. Tänaval liikus paljaste põlvedega šotlasi, väikeste keepidega itaallasi, kes kasarmuaknail plõnnitasid kitarre ja laulsid. Silkas ringi lühikesi jaapanlasi. Kõik olid abistamas,

kuid sõtta ei läinud neist keegi. Isegi lätlased olid osanud kutsuda ellu oma rahvusliku väeosa, mis samuti kuulus sellesse „võõraste leegioni“, prantsuse kindral Janini ülemjuhatuses alla, ega läinud frondile. Eestlastel polnud aga mingit eriuksust. Neid mobiliseeriti venelastega ühisel alusel. Toodi siis mullegi mobilisatsioonikäsk.

*

Mis sündis Eestis, sellest oli mitme frondi taha kuulda väga vähe. Ameerika ja Jaapani kaudu eksis vahel harva mõni raadio-teade. Kord lugesime lehest, et lahingud punastega käivad Raasiku jaama kohal. Möödus hulk päevi, siis tuli teine teade, et võideldakse Gatšina all.

Omskis aga oli tekkinud juba mingi vabariigi esinduse aseaine — Eesti komitee, kes varustas kohalikke eestlasi vabariigi tunnistustega. Selle dokumendi mõju oli väga ebamäärane, — vahel loeti nagu maksvaks, vahel ei pandud miskiks.

Kord hilisõhtul satun tänaval patrulli kätte, sest hiline käimine oli keeldud. Seletan vastu, et olen välismaalane, ei tunne sinseid seadusi, torkan ka dokumendi nina alla. Patrullimehed uurivad seda taskulambiga kaua ja põhjalikult. Vahivad eestikeelset, siis venekeelset kirja.

Üks pärib lõppeks:

„Aga kus pitsat?“

Näitan pitsati kätte.

„Ahaa — no eks te näidanud kohe. Dokument näib olevat korras. Võite minna.“

Mulle näib, need mehed olid üldse kirjaoskamatud. Nemad olid aga esimesed, kes tunnustasid mu uut dokumenti ja lugesid mu välismaalaseks. Välismaalased aga olid siis seal suured onklid.

*

Teisiti oli lugu rahvaväetilema juures.

Pöördun oma dokumendiga esiti ühe väiksema mundrikandja poole: olen iseseisva uue vabariigi kodanik ja palun märkida, et mina mobilisatsiooni alla ei kuulu.

„Kuidas selle vabariigi nimi on?“ uudishimutseb mees ja silmitseb võõrastavalt mu paberit.

„Eesti — Estonia.“

„Estonia? On neid nüüd igasuguseid kuuldud, kuid sellenimelisest — hm! — pole aimugi. Pöörge sinna!“ ning osutab näpuga kellegi hõbepäise vanahärra poole, kellest mulle on jäänud mälestus kui polkovnikust. Vahest oligi polkovnik. Laotasin talle oma dokumendi ette.

„Mis välismaalane teie siis olete niisugune?“ küsib vanahärra, silmi mulle näkku liües.

„Olen Eesti vabariigi kodanik. Näete, siin on ju kirjutatud.“

„Mis? Eesti vabariigi kodanik? Ja kus see teie Eesti vabariik siis asub?“

Mul oli tükk tööd, enne kui asi sai klaariks. Tuli lauale näpuga joonistada Soome laht ja Soome ja sinna alla tõmmata Eesti.

Vanahärra oli enam kui imestunud selle vabariigi üle.

„No kuulge!“ ütleb siis, „olen kuulnud Soomest, Poolast, kuid Eesti — tõepoolest — esimest korda kuulen. Millal ja kuidas ta tekkis?“

Seletan, nagu oskan. Kõik see näib aga vanahärrale hirmus kahtlane. Ropult kahtlane.

„Ei, ei,“ ütleb siis kindlalt, „teil tuleb minna sõjaväkke.“

„Aga kuidas jääb siis selle dokumendiga? Siin ju allkirjad, pitsatid...“

Vanahärra lööb kõhkuma. Dokument on ju tõepoolest olemas. Allkirjad, pitsatid...

„Grigori Petrovitš,“ hõikab siis üle laua pikakasvulisele, saledale ohvitserile. „Olete kuulnud midagi Eesti vabariigist?“

Grigori Petrovitš vangutab pead: ta pole sellest midagi kuulnud.

„Küsi sealt järele!“

„Sealt“ tähendas vist staabist või tont teab kust. Grigori Petrovitš helistab telefoniga. Kõneleb pikalt kellegagi. Ootan oma saatust kannatlikult. Tuleb siis Grigori, lahutab käsi:

„Keegi pole seesugusest vabariigist midagi kuulnud.“

„Näete nüüd,“ võidutseb polkovnik, „keegi ei tea. Teil tuleb ikkagi minna sõtta.“

„Aga dokument!“ punnin mina vastu. „Ja Inglismaa on ka juba meid tunnustanud.“ Viimase lisasin ilustuseks oma peast, teateid seesuguseid mul polnud.

Polkovnik jääb jälle nõutuks.

„Noh, teate,“ ütleb lõppeks, „meie arusaamise järele kuulute mobilisatsiooni alla. Kui te ütlete, et teil on dokument ja vabariik — tehke, kuidas

soovite. Hoiatan aga kohe, — teate, milline on aeg... Sõda... Ega pikka tseremooniat ei tehta...“

Väljungi seesuguse ähvardava otsusega. Sõbrad ootavad tänaval.

„Noh?“

„Ei tunnusta dokumenti.“

Nõupidamist oli laialt. Otsustasime veel võidelda vabariigi passi tunnustamise eest.

*

Järgnes kõik Eesti komiteesse. Noorevõitu esindaja võttis lahkelt vastu, kuulas ära olukorra. Ei ütelnud aga midagi lohutavat.

„Ega nad hästi seda dokumenti siin taha tunnustada.“ Kuid lisas: „Muidugi, teil on õigus, ega te mobilisatsiooni alla ei kuuluks. Kuid mina ei saa ka teid aidata. Ma ise ka pole frondil, kuid minu seisukord on siiski pisut teine, ikkagi nagu välisesindaja...“ ja siis: „Kui teil jätkub julgust — ärge minge!“

See oligi kõik, mis kuulsin. Näis, suurt usku dokumendi jõusse polnud komiteeski.

Käisin veel ühes kõrgemas sõjaväeasutuses nõutamas selgitust. Seal üteldi otsekoheselt, et dokument ei loe. Ja isegi — üteldi lisaks — kui olekski sihuke vabariik tunnustatud, tuleks ikkagi astuda valgesse väkke, sest võideldakse ju bolševikega. Eestlased ju ka võitlesid...

Vene valged vist arvasid, et eestlased sõdisid ka jagamatu Venemaa jaluleseadmise eest. Omski ajalehed kirjutasid avameelselt, et „mingisuguse Eesti“ ja „mingisuguse Läti“ iseseisvusest ei saa olla juttugi. Küll aga lepiti juba Poola ja Soome iseseisva olemasoluga.

*

Mina otsustasin siiski kindlalt jääda oma dokumendi toetusele. Lõin lihtsalt käega ega teinud mobilisatsioonist väljagi. Kõrvalistele venelastele seletasin resoluutselt, et olen välismaalane ja mind keegi ei tahagi sõtta. Mõttes nimetasin oma uut olukorda: isamaa eest — väejuoksik.

Ime küll — ei tulnud keegi enam otsima. Vahet jäid siiski uskuma mu dokumendisse, vahest polnud neil enam ka aega mõelda minule.

Hiljem, kuulsin, jäi nii mõnigi eestlane väkke minemata, toetudes vabariigi dokumendile. Vabariik hakkas tasapisi sirguma.

*

Kui saabusid enamlased, löid nad mu dokumendile juba ametliku templi: „Välismaalased, nende seas ka eestlased, mobilisatsiooni alla ei kuulu, välja arvatud, kes tahavad astuda väkke vabatahtlikult.“

Olin muutunud välismaalaseks. Eesti oli juba rahulepinguga tunnustatud ka venelaste poolt. Mu dokument oli võitnud.

Aastal 1559

1.

Siin liigun ma ringi kui sügavas keskajas, mil muinasvaimud valvasid igas majas, raesulased Harjuvärava kõrtsis võtsid joriseda ja juua ning timukal ja tema sulastel ööseti palju oli tappa ja puua.

Usupuhastus orduriigile sügavaid maraskeid sisse viikis; vaen idast, lõunast ja läänest Maarjamaale hiilis. Hundid karjuti ulusid ööseti väljas, rahvas oli heitmas meelt viletsuses ja näljas. Piiridel juba kindlused ja linnad põlesid rusuks, ka tugevaimail enam ei jatkunud julgust usuks. Maljuta Skuratov tõi maale moskoviidid, kelle eest hädaldades ja vaevaliselt röövitud rikkusi enda järel vedades põgenesid Riiga ja Võndu jesuiidid. Tallinna aga ei kostnud appihüüete kaja, siin prassimiseks ja priiskamiseks passis iga maja. Suur-Gildis ju nädalat teist kestis aadlike metsik pulm, maal orduvägesid nüpeldas ja peksis Joann Julm — ei kirenud kukk ega haukunud koer, Maarjamaa rusudel tantsis surm, pleekund näos kondine naer.

Just sellesse aega mõtlen end tagasi, koban pimedas ja sügavas keskajas ringi — üksikus katusekambris kirjutat kroonikat vagusi, kesköö juba, ootan ilmuvat piinlevaid hingi. Küünlatuli vabiseb ja väriseb kandelaabrites — juba kolmandat päeva olen üksi ega tea midagi naabritest. Külm on, pergament niiskusest rullub, mõte mõtte järel sureb peas ja hullub.

On tuhat viissada ja viiekümne üheksas aasta, vihmad Tallinna tänavale toonud palju pori ja saasta. Viletsust palju — rahvas kõikjal jättis pidamata talgud ning lahkus taludest, linna valgus. Elert Kruse orduriigi Moskvast venelastele müüs, vana rooste uinus ja uinus ordurüütlite raudrüüs.

Näljas, viletsuses tappis venna vend — ei, ei — see pole mingi languse legend. Vanemaist mahajäetult roomavaid lapsi künniste taha nõrkes, aadel kivistus, kartis ja kõrknes.

2.

Suures Gildis teist nädalat kestis aadlike pulm ja trall. Pikad lauad ägasid toitude ja jookide raskuse all, tants lõunast hommikuni vahetpidamatult kestis ning joogilauas üks rüütel teisest ülbemaid nilbusi vestis. Naised palavusest aetult seelikute paelustatud rinnused valla päästsid, meeste tiirased pilgud naiste paljastatud rindadele sööstsid; joomisest paistes laugude vahel imalates silmades põles ohjeldamatuse lõke, kuski kostus kiljatus, lagiseva naeru rõke. Riukukkessid tantsijate vahel ringi vaarus, nooruke relvakandja pagarmeistri tüseda lesega tänavale vaarus; saalis õllest märjal põrandal mehi ja naisi kukkus, kuna raehärrasid mitmendat päeva trobikond saajaliste lauast tukkus.

Kui oldi Soodoma patte käega katsutud ja maitstud üllalt, oli pulmade isandatele ja pulmalistele sellest kõigest küllalt. Leiti vähepakuvaks too lihtis ja mõttetu bakhanaal ja tehti põhjalikult puhtaks Suure Gildi saal. Pool päeva jäeti aega vahepeal puhkuseks, siis pidi jälle minema lahti suuremaks uhkuseks. Tänavail, fluurides, turul ning kõikjal sosistas noor ja vanusest hall: „Täna algab võrratu, ennenähtamatu maskiball! Arvasime küll, et kord ometi kõik jääb vakka, nüüd aga näib, et enne aastavahetust see ei lakka. Hüürust eile linna aeti kakskümmend härge, viiskümmend vaati muretseti uut kesvamärge. Peigmees ning mõrsja ju kõhnad kui surmavari — selline patune pulm toob linna Jumala kari.“

Ja ennäe! Algaski sädelev maskiball, värvidest uhkav, — sadandete pilk aga ühel toredal mehel puhkas. Kingadest kübara suletutini kõik tollel mehel seljas punasest särast, rahvas uudishimutses ja igasuguseid kuuldusi järas. Mees teda ümbritsevat naisi raputas maha käiselt, vaatas naiste iharatesse silmadesse külmalt ja vastas jäiselt. Mõök raske ja kullatud kiikus kuldses sidemes, mehe käsi valmilt seisis mõõgapidemes.

Rüütleid põlastava ilmega tundmatut vahtis, üks julgemaist, haavatud tundmatu üleolevusest, maski ta palgilt haarata tahtis; hoiatavast, teraskülmast pilgust tabatuna jättis nõu ning säilitas ettevaatlikkusega kaheldamatult oma nooruse, elu ja jõu.

Mees punases kõiki julma hoolimatusega trotsis, sadandete hulgast vaid ühte otsis. Alles siis, kui ta silmad olid otsimisest raubed, silmas ta isa ja vendade seltsis Katariina Taubet, aadlikest tütarlastest kõige ihaldatavamast ja pihakamat, mustasilmalist, keevalist, saledamat ja iharmat. Noori rüütleid ja rüütlivõsusid tüdruku ümber kee-reldes kannuseid täristas, Katariina aga meestel südameid kui määndanud riidet lõhki käristas; mõõttis kõiki meelitajaid kuningannaliku pilguga põrandast lagipeani ja nimetas siis kõiki austajaid loomanimedega eeslist seani; lahkus tülitajaid, siirdus omaste juurde, tühjendas tilgatumaks veinikarika uurde. Siis veel teise ja kolmanda karika tühjendas, kuni oli hea, kuni sõnad ihtusid suus teravaiks nagu mõõgad, kuni oli magusalt raske pea.

Tants oli parajasti tulisemas hoos, Tallinna ilusaimad ja uhkeimad kavalerid olid saalis koos, kui äkki kõikjale laskus vaikus kui hauas — ei helisenud ükski karikas üheski lauas. Uksest saali keskeni rahvas spaleeri moodustas, pastor Lucke ilmumine rahvast halva aimusega oodustas.

„Häda teile, Liivimaa naised ja mehed! Kuhu sa, prassijate-pillajate sugu viimati lähed? Minu suu läbi Vägevaim teile hukkumist kuulutab, Issanda sari teiesugused haganad välja tuulutab. Maa on oma musta kaisutusse haaranud nälg, sõda ja katk; venelased Tallinnast eemal vaid kolme päeva matk“ — nii Lucke hoiatas. — „Võtke õppust, raske on teiesugustel alustada loobumist lõpust!“

Siis äkki üle kõigist käis naer — kondine, armutu, kare; südametut ilikumist täis oli Tallinna patriitside tare.

„Käi kuradile, papp!“ läbisegi karjuti; Luckel metsik viha ja nukrus ujus näost üle varjuti. Kuid ülbuse karikas polnud veel sellega täis. Lõbus kihin-kahin balliliste keskelt läbi käis, kui Katariina Taube isa käest karika kiskus, vaarus Lucke ette ja selle jalgele viskus.

— „Ütle Issandale veel, et jätaks irvakile meile taevaukse, et ta ei lakkaks andestamast — see ju ta elukutse,“ — tüdruk ilkus, papile ulatatavast karikast siidseelikule veini tilkus. Papp haaras karika, põrandale puruks virutas, vaikselt needmiseks käe taeva poole üles sirutas, pööris ringi, kuuldus lahkuvate sammude kaja — jõledast naerust lahkuja seljataga väris, kohises maja.

Tants edasi läks, Katariina Punase mehe käsi-varre külge liibus, tundmatu mehe sosinaid kuulas, ruumist ruumisse siirdus. Siis tüdruk väri-naid tundis ja nagu midagi oleks õrritanud, paitanud sees — ta teadis hästi ja hästi mõistis: ta tahtis ja ihaldas seda meest.

Mees tugevalt tüdrukul haaras pihast, sosistas midagi taltsutatamatust, veripunases ihast. Tüdruk millegagi siis soostus — nad väljusid koos, kuid maskiball jätkus täies hoos.

3.

Katariina Taubel poeg sündis aastal järgneval. Venelased piirasid linna, olid laagris Tõnismäe all, — viletsus vitsutas linna rahvast ja rõhus, suits asulate ja linnade põlemisest raskest ujus õhus. Vanale Taubele, samuti kui tütrele, jäi tundmatuks lapse isa, olgugi et oli mitmesuguseid kuuldusi, kaduma kiusakad ja visad.

Ühel õhtul tunti Taubede majas imelikku rahutust. Lähenedes keskööle pööras keegi kolm korda kloppariga vastu ust. Teenija usutles hilit külalist lähemalt selle soovist ning päästis siis ukse lahti riivist.

Küünlatuli pikast mehest seinale joonistas pikki varje ja enne, kui võõras sai avada suu, käis kambrist läbi tagasihoitud karje.

Siis tulid kummalisel mehel sõnad suust, nadalad ja sügavad kui kaevust, — vana Taube pidi end hoidma tagasi raevust.

— „Olen Hermen Havick — tulin vaatama oma last, mis on saanud ühest raehärra tütreast ja Tallinna timukast. Tahan näha teda, tahan selle jõmpsika ära viia, — teie ei takista mind — tooge ta siia!“

Tüdruku karjatus valuga timuka jutu pooleks rebis; vana Taube sajalus toorelt kõige selle läbis.

— „Kolm põlve on Havickud Tallinna timukad olnud, nende relva ja nõõri abil kümneid ja sadandeid koolnud. Kuigi isa kakskümmend aastat mind igati varjas ja peitis, siiski saatus mind teie lõugade vahele heitis. Wittenbergist tõite mind tagasi tapiga, kirikuõpetaja varustasite kirvega, minu ameti verise vapiga. Et selline on seadus — timuka poeg timuka ameti pärib, siis tundke ka, kuidas see tunne teie kui timuka vanaisa südant närib. Nii mitmedki mehed olid nõus kostma mu vabakslaskmise eest, kuid teie mängisite Jumala ja seaduse ees õiglast meest. Jätsite andmata oma otsustava hääle, — nüüd Vägevaim on läkitanud oma pühitsuse variseride peale.“

Lõpp 82. leheküljel!

Esimene sõjakiri

MÄLESTUSI VABADUSSÕJA ALGUPÄEVILT

Vabadussõja algamispäevaks loetakse 28. novembrit, mil peeti Narva lahing. Tegelikult algasid sõjalised sündmused Narva eel pisut varem, nimelt 22. novembril, mil punased tegid esimese katse tungida läbi traattõkete Narva. Selle esimese rünnaku löid tagasi sakslased. Meie mehed kokkupõrkest osa ei võtnud. Kolmest-neljast linna lastud granaadist sai surma üks Narva kodanik. Seda rünnakukatset võiks nimetada sõja alguse eelsignaali. Piiril hakkas muutuma elavaks ja päev hiljem alustasid enamlased pealetungi ka Pihkva rajoonis seal Saksa okupatsioonil lõpul moodustatud vene valgekaardi salkadele.

Informatsiooniteenistus oli neil päevil segaste üleminekuaegade tõttu õige puudulik. Tartus ei teatud tihti, mis sünnib Tallinnas, veel vähem Narvas ja mujal. Laupäeval, 23. novembril, levisid Tartus ärevad teated — enamlased on reede öösel katsunud suurte jõududega tulla Narva juures üle piiri; on pommitatud linna, surmatud inimesi, purustatud majasid; pealetung olvat löödud tagasi, aga iga silmapilk võivat oodata rünnaku kordumist. Teadsime juba, et Tallinnas tegevusse astunud ajutise valitsuse juures on loodud „valitsuse ajakirjanduse büroo“ — nii oli asutuse nimi, millest hiljem arenes välja praegune ETA — kuid sellelt ei saadud mingit informatsiooni, ei ametlikku ega eraühisilist.

Olin tookord tegev „Postimehe“ toimetuses. Kui juhtuks praegu midagi umbes võrdset Narva sündmustele, oleksid reporterid nii ruttu kui võimalik läbi tule ja vee kohal. Meie ajakirjanduse töötempo oli aga siis hoopis pikaldasem. Toimetus tuli kokku pidama nõu, kuidas hankida õigeid teateid Narva-eelse löömingu kohta, ja otsustati sinna komandeerida oma inimene. Mina kui kõige noorem ja kui ainuke reporter sain komandeerimisülesande. Sõitsin laupäeva õhtul Narva.

Pühapäeva hommikul kohalejõudnult oli linnas esimene ärevus juba vaibunud. Tänavatel liikusid kaitseliidu patrullid. Saksa okupatsiooniosõdurid olid veel kohal. Nende valvepostid asusid endiselt traattõkete ääres, mis olid tõmmatud mööda erapooletu riba piiri ja ulatusid Narva kohal päris linna lähedale.

Eelmiste päevade sündmusi selgitades sain neist järgmise pildi: Kuuldusi punaste pealetungikavatsusist oli ulatunud Narva juba nädala alul. Sakslased olid mitu õhtut järjest rakettide ja helgiheitjatega valgustanud traattõkete joont, et ei juhtuks üllatusi.

Reede hommikul kella 6 paiku äratas linna kahurimürin ning püssi- ja kuulipildujatule rahu. Ehmunud kodanikud taipasid varsti, milles seisis lugu. Esimeses ärevuses edasi antud kuuldused olid muidugi kohutavad — teati kõnelda, et umbes paarkümmend tuhat punast katsumat tungida Narva. Lahing kestis kuni kella 11-ni hommikul. Rünnak oli löödud tagasi.

Päeva jooksul selgusid üksikasjad. Punakaartlased olid rünnaku ettevalmistamiseks Komarovka külas seisnud patareist teinud linna sihis mõned paugud. Üks granaat kukkus Jaanlinna kindlusesse, teine tabas raekoja torni; paar granaati kukkus Jaanlinna-poolsesse linnaossa. Sakslased vastasid kohe oma patareist ja panid vaikima punaste kahurid. Siis tõmmati traattõketeeni lähenenud punaste salkadele püssi- ja kuulipildujatuli. Osa ründajast põgenes üle erapooletu riba tagasi, teised sattusid vangis.

Jamburi maanteed mööda liikunud pealetungijate salk oli olnud kõigest 500-meheline. Teine salk oli samal ajal katsunud tulla üle Narva jõe Popovka küla juures ja kolmas ülalpool, Kulgu lähedal. Linna toodi vange paarkümmend punaväelast, nende hulgas üks naine, kõik venelased. Vangid olid väga räbalas riides, mõned purjus. Kaotusi oli punastel traattõkete

juures olnud kokku umbes 100 meest haavatu-
tena, surmasaanutena ja vangidena. Sakslased
kaotasid ühe sõduri surmuna, teise haavatuna.
Linnas tappis punaste granaat ühe tütarlapse,
kuna üks vanem naine sai haavata. Ühel puu-
majal purustati katus.

Päeva paiku vaibus põgenemine linnast. Pal-
jud tulid tagasi. Linnavalitsus laskis tänava-
nurkadele kleepida järgmised teadaanded:

„Saksa sõjaväe komandantuur teatas täna,
22. nov. k. 12 päeval: pealetung on tagasi löö-
dud, on võetud vangisid ja kuulipildujaid. Min-
gisugust hädaohtu ei ole.“ Teadaandes palus
linnavalitsus omalt poolt kodanikke jääda rah-
ulikuks. Sakslastele avaldati tänu. Ühtlasi
teatati, et ka Narvas formeeritava 4. Eesti pol-
gu sõdurid ja kaitseliitlased on asunud piiri
kaitsele, peamiselt neil kohtadel, kus sakslasi on
vähe või mitte sugugi.

Vangid olid seletanud, et neid olid meelita-
nud pealetungile peamiselt Narva toidutagava-
rad. Pealetungi õhutadajaks olnud Jamburi ko-
gunenud madrused. Neile seletatud, et midagi
ei olevat karta, — Narvas kui ka Narva eel ei
avaldavat keegi vastupanu.

Pühapäeval linnas liikudes kuulus, et Ou-
dova sihis on kogunenud umbes 4000 punaväe-
last. Saksa väeosade juhatus küsinud punastelt
järele, kas pealetung nendele piiriosadele, kus
veel on sakslasi ees, sündis Vene valitsuse tead-
misel või tegid piiriäärsed punakaardisalgad
röövretke-katse omal käel. Kas sakslastele mi-
dagi vastati, selle kohta puuduvad teated.

Raekojas tutvusin pikakasvulise Eesti ohvitseri-
ga, kes kandis suurtükiväelase mündrit ja
staabikapteni pagunide. See oli H. Laretei,
praegune välisministri abi. Ta oli saadetud Nar-
va organiseerima kaitseliitu. Raekojas oli mi-
dagi meie formeeritavate kaitsejõudude kesk-
staabi taolist. Inimesed sagisid tõsiste nägudega,
anti käsklusi ja korraldusi. Olukord paistis kõi-
gile ebamäärasena. Sakslased püsisid küll veel
kohal, aga nende lahkumist võis oodata iga sil-
mapilk. Narvas olid Saksa sõdurid ka juba
moodustanud revolutsioonilise nõukogu, kelle
käes näis olevat peatsuse tegemine ka puht-
sõjalisel küsimisel. Mis nad plaanisid, selle
kohta imbus Eesti staabi vähe teateid. Igatahes
näis neil olevat kontakt ja mingi kokkulepe pu-
nastega, mille rikkumine 22. novembri pea-
letungiga oli üllatuseks sakslasilegi.

Narvas kohtasin veel teist Eesti ohvitseri,
kolonel Seimanni, kes formeeris 4. polku. H.
Laretei organiseeris Narvas esimese kaitseliidu-
rühma. Et ta alul Narvas oli ainukeseks kesk-
valitsuse esindajaks, kes omas ametliku paberi
oma volituste kohta (kaitseliidu formeerimise

ülesanne kindral Pödderilt), tuli tal täita kõiki
ametlikke funktsioone — pidada läbirääkimisi
Saksa sõduritenõukoguga, olla kohaliku kaitse-
ringkonna ülemaks, formeerida, anda juhtnõore,
informeerida Tallinna jne. Tema kaitseliitlased
pidasid ka side- ja luureteenistust ning valvasid
selle järele, et spekulandid — neid liikus tookord
Narvas parvede kaupa — ei tassiks toiduaineid
läbi traattõkete. H. Laretei jutustas mulle, ta
oli lahingupäeval, reedel, olnud raekoja tornis
jälgimas punaste liikumist. Vaevalt oli ta saa-
nud alla, kui punaste granaat tabas torni.

Viibisin Narvas pühapäeva õhtuni. Öösel
oodati uut pealetungi, kuid kõik jäi rahulikuks.
Õhtul enne ärasõitu jalutasin jõe ääres Valli-
promenaadil. Traattõkete äärest tõusid aegajalt
rohekad ja sinakad raketipallid, prožektorite val-
gusjoad jooksid rahutult pimeduses — sakslased
olid valvel uute üllatuste vastu. Oli vaikne,
sumbunud sügisõhtu. Kuid igal pool tundus var-
jatud pinevust ja ootamatuste-ärevust. See pi-
nevus plahvatas 28. novembril Narva lahingus,
kus vaenlasel olid vastas juba meie mehed. Al-
gas vabadussõda.

Kuulsin hiljem, ja sellest pole vist tänini
midagi avaldatud, et H. Laretei oli esmaspäeval,
seega kolm päeva enne Narva lahingut, viibi-
nud Saksa sõduritenõukogu koosolekul. Lare-
teile oli kinnitatud, et sakslaste väeosad jäävad
veel nädalaks ajaks Narva-eelsele liinile; seda
aega oli Laretei pidanud piisavaks meie oma
kaitsejõudude kogumiseks. Kuid lubadust ei
peetud. Narva lahingupäeval, paar tundi enne
silla purustamist, oli Saksa rügemendiülem, vana
lahingohvitser, tulnud eraviisil Laretei juurde ja
teatanud talle nelja silma all, et sõduritenõukogu
töötus olevat murtud. Paari tunni pärast lah-
kuvat sakslased. Ta pidanud siiski oma sõduri-
kohuseks sellest informeerida eestlasi. Nõukogu
ise ei teatanud midagi.

Nii saadi juhuslikult teada sakslaste tagasi-
tõmbumisest. See parandas mõnevõrd meie
ränka situatsiooni. Oldi vähemalt ette valmis-
tatud hoobiks, mis järgnes peagi.

Järgnevad sündmused on teada, kuidas need
arenesid.

Minu korrespondents Narvast ilmus 25. no-
vembri lehes. See kandis, võrreldes tookordsete
ärevate aegadega, õige tagasihoidlikku pealkir-
ja, ainult — „Narva sündmused“. Järgmisel
päeval tuli sõjateateid ka valitsuse ajakirjan-
duse büroolt. Need sisaldasid samu andmeid.

Tegin vabadussõja kaasa peamiselt sõjakir-
jasaatjana. Kirjutus Narvast oli mu esimeseks
sõjakorrespondentsiks ja üldse esimeseks sõja-
kirjaks vabadussõjast.

AASTA 1917

Katkend pikemast jutustusest

Korrapärase kolmetahulise püstpüramiidi kõrgus on 1,08 meetrit. Püramiidi kõrguse ja apoteemi vahel α on 19057°. Kui suur on külje pindala?“

Olles need read kirjutanud klassitahvlile, millel helkis laik heledat sügispäikese valgust, joonistas õpetaja vilunud käega Egiptuse vaaraode viimise puhkepaiga ning asus siis lahendama selle külje pindala suurust sellase andumuse ja innuga, nagu oleneks ülesande õigest lahendamisest tema ja veel mõne teise inimese elu.

Aga sellane ülisuur kiindumus asjasse oli hädatarviline. See oli ainuke abinõu, et mitte jääda kõige vähem tähelepanu äratavaks esemeks klassis. Sest tänamatumat kuulajaskonda, kui see oli vanal matemaatikaõpetajal, oleks olnud väga raske leida kogu Euroopa koolidest. Vaatamata õpetaja üliagarale innule leidis klassis ainult kaks-kolm poissi neljakümne hulgast, kes jälgisid tahvli arenevat sündmust.

Kuid annab väga kahelda, kas nad seda tegid just suurest janust teaduse järele. Palju enne võib arvata, et see tuli lihtsalt harjumusest või jälle sellest, et sel momendil ei olnud teha midagi veetlevamat.

Aga me oleksime ülekohtused, kui ütleksime, et klassis ei tegeldud üldse millegagi. Vastuoksa. Kogu suure õpilaspere oli vallutanud otse palavikuline tegevus. Viimastes pinkides mängiti kaarte ja kulunud ning mustunud revolutsioonija rahamärgid põhjustasid nii mõnegi „kuradi“ ja sumbutatud tülisosina. Osa poisse nägi vaeva, et oma välimusele anda nooblimat lihvi. Puhastati sulleotsaga sõrmeküüsi, pesti tindiseid näppe süljega ja hõõruti neid siis vastu püksisäärt, kuna saapaninad sunniti sügisesest porist loobuma tindise kuivatuspaberi abil. Sest viimase keskkooli-klassi moodustavad juba sellesse ikka kuuluvad noorhärрад, kellest ka seni kasimatuna püsinud rüütel oma välimuse eest hoolitsemise seab vähemalt õppeainetest ettepoole.

Oli viimane tund ja polnud kellegi saladus, et ka tütarlastekoolis vaadati kärsitusega kella, niipalju kui seda oli üldse vaadata, ja ettemäärata kohtamised koduteel olid kujunenud juba nagu mingiks seaduseks.

Raamatujanusem osa süvenes armastusromanidesse, kuna tulevased „elumehed“ vahetasid mõtteid viimasest „klunkrist“ osa võtnud tüdrukute üle. Leiti, et mõni Friida või Linda käitunud liig tagasihoidlikult ja Alma kallal enne peab tegema kõva propagandat, kui saab asja. Selles aga lepidi üldiselt kokku, et järgmisel korral olgu likööri keedetud rohkem ja et tüdrukutega joomise juures enam ei naljatata.

Osa õpilasi, kellel jätkus tahtmist ja energiat olla huvitatud poliitilisest võitlusest, uuris lehti. Aeg oli ärev, ning püssirohulõhna peeti juba peaaegu õhu loomulikuks osaks.

Kuid olgu nüüd kuidas selle sisemise tööajutusega oligi, selles olid kõik eranditult ühel arvamusel, et kõige armastusväärsem inimene ümbruskonnas oleks kooliteener, kui ta kella annaks minutit viis enne tunni lõppu, ja et see, mis arenes tahvli, oli õpetaja eralõbu, millel ainult niipalju väärtust, kui võrd ta aitas õpetaja tähelepanu hoida eemal klassi isetegevusest.

Seda näis vaene matemaatik taipavat isegi. Ta teadis, et kui ta nüüd võtab ette kontrollkäigu pinkide vahel, siis ta oma produktsioonist leiab vaevalt mõne koopia. Teades seda ta harilikult hoidus sellest, et mitte lasta tulla avalikuks oma võimu nõrkust. Ennem juba näida olevat usus, nagu jälgiksid teda kõik tähelepanelikult. Ent täna vajus talle millegipärast kogu ta töö mõttetus äkki südamesse, tekitas seal kibeda nukruse, mis end lõppeks kääris välja vihaks.

Keset trigonomeetriliste valemite arutamist pöördus ta äkki klassi poole. Vaevalt, et seda keegi märkas. Üksnes esimestes pinkides istu-

jad piüdsid teha pähe niisugust nägu, nagu oleksid nad ülesandest äärmiselt huvitatud.

„Villard, kui suur on siinus?“ kõlasid läbi klassi ärritusest väriseva häälega üteldud sõnad. See oli üllatus, seda ei olnud keegi oodanud.

Viimasest pingist venitas enda üles häämas-tunud näoga mustajuukseline noormees, libistas-des taskusse narmendavat ruutuässa. Oli näha, et ta kahtles, kas oli ikka tõesti hüütud teda. Tal oli just parajasti olnud äss käes ning pang-gas tervelt viis kopikut. Ta oli ostnud kuus sil-ma ja kaalunud, kas jääda peatuma seitsme-teistkümnemele, ning nüüd nõutakse äkki, ta ütel-gu, kui suur on siinus!

Tervest klassist käis kahin läbi. Võis ooda-ta midagi huvitavat. „Kui suur on siinus?“ kordas õpetaja küsimust.

„Siinus?“ küsis Villard vastu, nagu poleks ta hästi kuulnud, vaadates abiotsiva pilguga ringi. Aga abi ei olnud loota kustki, seda märkas ta peagi.

„Jah, siinus,“ vastas õpetaja ning ta pisut vimmas kogu nihkus kurjakuulutavalt lähemale.

„Siinus?“ vastas küsitav uuesti hädise näoga, kuid siis muutis ta korraga tooni. „Kui suur ta siis ikka on,“ tuli peaaegu jultunud vastus.

Õpetaja jahmatas.

„Mis vastus see on?“ küsis ta kurjalt ning kortsutas kulmu. „Kus on te joonistus?“

„Siin,“ vastas poiss ja ulatas õpetajale vihu, mille lehele oli joonistatud mingi pudelitaoline vigur, mis võis olla kõike muud kui püramiid.

Kolme sekundi jooksul ei saanud õpetaja sõ-nagi suust. Ta pilgutas silmi, tegi veidraid kohmetuid liigutusi ning kulus aega, enne kui ta end suutis koguda.

„Ah nii, või see ongi siis teie trigonomeet-ria ülesanne!“

„Ei ole,“ vastas poiss külma rahuga.

„See on käsigranaat. Uuem mudel.“

„Käsigranaat?“ Mingi seletamatu hirm imbus selle sõna juures vanale matemaatikaõpe-tajale südamesse. Kuigi see oli vaid paljas sõ-na, mõjus see temasse, nagu oleks pistetud talle nina alla päris ehtne granaat. See sõna lõi ta täielikult segi. Häälekõlast, millega see oli üteldud, taipas ta, et talle oli tahetud anda mõista, kui väike ja tühine on ta praegu kõige oma tarkusega selle metallist pudeli kõrval, mille plahvatuse kõmina all praegu värises pool maa-ilma.

Kuigi revolutsioon ja segased ajad olid „klas-sivahet“ tublisti vähendanud ka õpetajate ja õpi-lastel vahel sel moel, et koolipoiste võim suure-

nes õpetajate arvel, tundus Villardi vastus siiski veidi julgena.

Kuid selles peitus võib-olla sama palju kur-ba tõtt kui ülbust ja seepärast õpetaja, kelle tundlik ja rahuarmastaja iseloom sai kohutatud, ei leidnud kohe parajat noomitussõna. Ta vaid õkitas natuke, läks siis ärritatult ja istus kants-lisse.

Klass kuulas haudvaikselt. Niisuguste vahe-juhtumitega oldi küll harjunud, ent nüüd mõjus õpetaja sõnatuksjäämine üllatavalt.

„Te ei taha vist enam koolis käia?“ tuli vii-maks kantslist.

„Kes seda ütles?“ küsis poiss peaaegu kur-jalt.

Sel momendil kõlises kell. Tund lõppes.

„Oodake!“ kõlas kantslist peaaegu meeleheit-likult. „Tund pole veel lõppenud.“

Kuid oli võimatu oodata.

„Ei ole aega,“ kostsid hüüded ning lahku-missumin vallutas klassi. Tütarlastegümnaa-sium möödub võib-olla juba praegu koolimajast!

Vana õpetaja kargas küll toolilt püsti, nagu oleks ta võtnud nõuks jõuga takistada väljarüh-kijate laviini, ent pidi siiski nägema, kuidas ta kokkunud ja abitu pilgu all tühjenes klass.

„Tulge õpetajate-tuppa, Villard,“ hüüdis ta poisile järele, kuid juba oli see läinud.

Ei olnud aega.

Tükk aega seisis õpetaja kõssivajunud kogu kantslis, vajus siis aeglaselt toolile ning jäi tar-dunud pilgul vahtima õhku. Aeg oli niisugune. Oli tähtsamaid asju kui teadus, — oli sõda, oli revolutsioon, oli ajaloo suurpäev. Oli uue ajajär-gu süünd. Ja selle sünni raudsete sammude all värises maa ja voolas veri. Mis sõnaõigust võis olla siin teadusel, trigonomeetrial? Ehk kui tal oligi, siis oli ta juba ammu orjastatud ning töö-tas relvavabrikutes, laskekauguste-arvutamisel ja kõikjal, kus vajab ta abi kahekümenda sajandi sõjajumal. Nüüd püstitasid püramiide täägid, pidasid loengut kuulipildujad ja lahendasid ülesandeid granaadid.

Õpetaja istus kantslis mõttessevajunult, kuni tuli kojamees harjaga. Võttis siis oma raamatud ja läks. Ja koridorist kostis ta pisut ebakindla-te sammude kaja sekka niivõrd südamesttulev ohe, et halva kuulmisega kooliteenergi tõstis üllatunult pea ja kuulatas.

„Tea, mis sel vanal täna viga on,“ pomises ta endamisi ja seisatus pisut oma toimingus. Aga siis hakkas ta hari peagi uuesti võrdlemisi laisalt otsima prahti ja tolmu pinkide alt, kus oli seda enam, kui oleks võinud soovida kaks usinamat pühkijat.

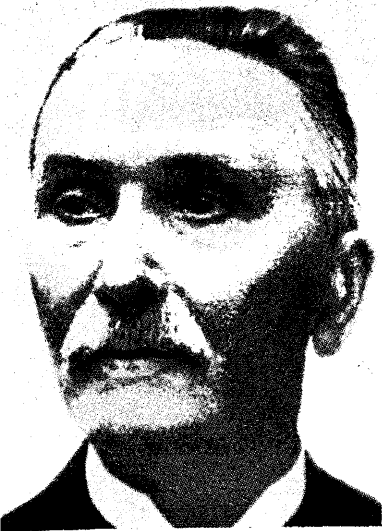

Foto Parikas

Töökangelase juubel

Peeter Grünfeldti 70-aastase sünnipäeva puhul

Kirjutada üle 450 ise-
seisva raamatu, asutada
ja toimetada rida aja-
lehti ja ajakirju, olla
vahepeal õpetaja, raa-
matukaupmees ja pan-
gajuhataja ning samal
ajal teha mitmekülgsel
seltskondlikku tööd —
see nõuab inimeselt, kes sellega tahab tulla toi-
me, kolme mehe jõudu ja sitkust.

Peeter Grünfeldtil, meie ajakirjanikepere täna-
vuaastasel juubilaril, on olnud see kolme mehe
sitkus ja ta on teinud ka kolme mehe töö, nagu
seda märgiti päris õieti ta 70-aastase sünnipäeva
puhul 1. oktoobril s. a.

Peeter Grünfeldti elutööd on iseloomustatud
mitmeti, kuid ta isiku hindamiseks sobiks vahest
kõige paremini väljendus: *töökangelane*.

Kui vaadelda pealiskaudsetki P. Grünfeldti
elukäiku, siis paistab sealt punase joonena lakka-
matu pinev töö, olgu siis armastusest asja vastu
või möödapääsmata tarvidusest. See „töölõhku-
mine“ algas tal juba noorelt; P. Grünfeldt kaotas
oma vanemad, olles veel Rõngu kihelkonnakooli
õpilane; varsti viis surm ka ta onu, kelle talu
oli saanud talle uueks kodus, ja nüüd tuli asuda
oma jalgele. P. Grünfeldt kauples enda sugulase
juurde sulaseks. Rühmas päevad läbi teha talu-
tööd; vastutasuks oli tal õigus talvel jätkata õppi-
mist kihelkonnakoolis. Kooli vaheaegadel tuli
jällegi masindada linu ja teha muid töid.

Juba siis oskas noormees väsitava talutöö kõr-
val leida aega lugemiseks ja kirjutamiseks —
saatis luuletusi ja muud kaastööd „Olevikule“ ja
„Postimehele“. Kirjanik-ajakirjaniku närv andis
end tunda.

Vahepeal olid Grünfeldti õed saanud jõuka-
maks ja nendelt ning teistelt sugulastelt õnnestus
laenata niipalju raha, et avanes võimalus õppimist
jätkata Tartus õpetajate seminaris.

Ega P. Grünfeldt sealgi piirdunud „otsekoheste
ülesannetega“: juba ta juhatas seminari õpilaste
laulukoori ja tegi salamahti kaastööd „Meelejaha-
tajale“. Hiljem, olles juba õpetaja, tegeles ta kui
õige rahvamees kunagi seltsides, pidas kõnesid.
Kõige selle kõrval kirjutas ajalehtedele, luuletas.

Sellane tegevus aga tähendas kõigepealt suurt
töökoormat.

„Eesti Postimehe“ toleaeagne väljaandja, maa-
mõõtja Jakob Tülk, oli muidugi õnnelik, kui ta
sai säärase töömurdja oma lehe toimetajaks. Aja-
kirjaniku palk oli siis 10 rbl. kuus priikorteri ja
söögiga. Tööaeg 12 tundi, sest üks mees pidi
täitma lehe algusest lõpuni ja tegema ka kontori-
töö. Lisapalgana kinkis väljaandja laupäeviti 20
kopikut saunaraha.

Hiljem, kui P. Grünfeldt, olles vahepeal vaa-
danud mujal ringi, kutsuti uuesti toimetama
„Eesti Postimeest“, mis vahepeal oli saanud Tal-
linnas A. B u s c h i omanduseks, jätkus sama töö-
murdmine. Jällegi pidi toimetaja hoolitsema ko-
gu lehe sisu eest ja ka lehte ekspedeerima. Ja
palk? Väljaandjail oli juba tol ajal omadus
maksta võimalikult vähe.

P. Grünfeldt oli sunnitud otsima kõrvaltulusid,
liiati, et kohustas vahepeal kasvanud perekond.
Algas tõlkimistöõ kirjastajatele. Tööpäev venis
18 tundi pikaks. Sama endapingutus jätkus ka
Tartus „Põllumehe“ toimetuses, kuhu siirdus
Grünfeldt „E. Postimehe“ juurest. Seal oli töö-
päev lühem ja kirjanduslikuks tegevuseks rohkem
aega.

P. Grünfeldt ise võtab oma töökoormat kui
loomulikku nähtust: „Tööd oli palju, järjelikult
oli siis ka leiba, nii et ma oma eluga võisin ra-
hule jääda.“ („Minevikku jälgimas“.)

Kõige selle juures ta jäi siiski idealistiks: kui
Jakob K õ r v teda suure palgaga meelitas „Val-
guse“ toimetusse, siis ta keeldus, kuna ei taht-
nud töötada venemeelsele lehele.

P. Grünfeldti kui suurt töömeest iseloomustab
just see, et ta oma määratusuure kirjandusliku
produktiooni on saatnud maailma kõrvaltöona,
välja arvatud lühike aeg läinud sajandi lõpul, mil
ta töötas Tallinnas kutselise kirjanikuna. Kir-
janduslikku tegevust jätkas ta ka nel pikkadel
aastatel, mis ta oli Tallinnas pangateenistuses,
andes sel ajal võib-olla väärtuslikuma osa oma
toodangust. Leivamured olid jäänud vähemaks,
mis võimaldas rohkem süvenemist.

Kuid töömeheks ta jäi ikka. Kellel on ol-
nud õnn külastada Grünfeldtide maja, see on

pereisa leidnud ikka kirjutuslaua tagant ja ta sulg on liikunud väledalt ka külalisega vesteldes.

P. Grünfeldti elukäigu ja toodangu lähem vaatlemine ei kuulu siia. Samuti ei taha nende ridade kirjutaja olla P. Grünfeldti kirjandusliku loomingu hindajaks. Seda pole ka vajagi. Need miljon eksemplari juubilarite teoseid, mis rahva sekka läinud ilma raamatuaasta ja reklaamita, kõnelevad ise enda eest.

Kui P. Grünfeldti toodangus paljud ei peaks olema mõõdetav kõrge kunsti mõõdupuuga, siis on ta elutöö ometigi täitnud oma otstarbe — pak-kuda rahvale meelepärast ja kasulikku lugemisvara. Ja seda on ta raamatud, olgu tõlked või algupärased, olnud alati. Ei oleks põhjust arvata, et need P. Grünfeldti luuletused, mida viisistatuna laulavad sadad laulukoorid, mille saatel marsivad meie kaitseväeosad ja kaitseliitlased, oleksid mõjutanud vähem rahvahulki kui mõni moodsate poeeside kogu, mis levib paarissajaseksemplaris.

P. Grünfeldt ütleb oma mälestustes:

„Ise suur raamatute austaja, püüdsin ma ka rahvast kasvatada raamatuid armastama. Ma püüdsin talle pakkuda meelepärast lugemisvara, et temastki saaks lugeja ja valguse poole püüdja rahvas.“

Ja kui leidubki minu töödes palju kergemat lugemisvara, siis peetagu mees, et ... kasvatus-teaduse üks esimestest nõuetest on: kergemast raskemale.“

Sellega on P. Grünfeldt ise määranud õieti oma elutöö tähtsuse.

Ja nagu täienduseks ütles sellele Maarda Lepp-Utuste ühes juubelikirjutuses: „Kõik luuletajad ei ole laulikud. Kõik luuletused ei ole laulud. Peeter Grünfeldt on neist õnnelikust, kelle luule jäädvustub rahvalauluma, kõlab kodus ja väljas, sõprade ringis ja noorte mängutubades, peoõhtuil ja laulupidudel.“

Oma lauludest ütleb autor isegi: „minu laul on väike, hele, lihtne, nagu rukkilill... ei ta kätte võita piüa moodsa kunsti kõrguseid.“

Mis puutub P. Grünfeldti ajakirjanduslikku tegevusse, siis on ta sealgi jätnud jäädavaid mälestusi. Ka ajakirjanduses ta ei olnud suunamäärav juhtkirjanik, aga toimetajana oskas ta lehte kujundada nii, et seda loeti. Eesti ajakirjanduse ajalukku läheb ta nimi ka ühe vanema päevalehe asutajana.

Töötades ajakirjanduses aegadel, mida ollakse harjunud pidama raskeks vene surveajaks, P. Grünfeldt kui optimist ei leiagi, et need ajad oleksid olnud ületamatult rasked. Muidugi, tsensor oli alati kannul, kuid kõige jaoks olid kindlad raamid; toimetaja teadis, mis lubatud ja mis lubamata. Oskus ja hea läbisaamine tsensoriga võimaldas ikkagi ütelda, mis süda käskis. Ja ega karistusi ning kohtuprotsesse toimetajal olnud rohkem kui mõnel hilisemal ajajärgul

H. L.

Tõnis Braks on 50-aastane ...

Niisugune imelikuvõitu tunne on sul kogu selle asjaga. Esiteks, et Tõnis Braks olevat juba 50-aastane, ja teiseks, et tuleb hakata temaga, ametivennaga, „te-gema intervjuud“. Et oled ju ka ise nii poolkaudu joonealune elanik nagu temagi — ja mis sa, hing, oskad siis küsida või jätta küsimata.

— Kuule, — algan siis kartlikult, — kuule, Heini, Aruvälja Andres ja mis su nimed kõik on, sa ju eraeus ja üldse oled va' tõsine, tagasihoidlik ja täis mees, kuidas sa sellasena ometi kukkusid sinna joone alla? Ja üldse hakkasid tõsise peaga ajama nalja juttu?

Braks vaatab mulle imelikult otsa, üks tal ole piinlikki, paneb kustunud piibu uuesti suhu, lööb silmad maha ja ühmab:

— Kuidas ma nüüd niisugusele küsimusele oskan vastata? See nii kõver ja äkiline ...

Siis aga hakkame kõnelema tõsisemalt ja ta elukäigust selgub järgmisi tõsiasju:

Imavalgust nägi ta esmakordselt 20. augustil 1885 Läänemaal Lihulas. Oli noormehena maal

põllutööliseks. — Kuid ei tea, kuidas see mul nagu iseendast hakkas, see huvi trükisõna vastu. Kus seda aga nägin — muudkui lugema. Eriti aja-lehti. Ning iseendast tekkis ka hull mõte pähe, et võilks ju kirjutada ka, et ehk „trükitaks“. Ütkskord seal meie läheduses Läänemaal pussitati surnuks üks mees. Eks mina võtsin kätte, ostsin lahtise postkaardi, kirjutasin sellele kogu tolle tapmisloo ja saatsin Tallinna — „Päevalehele“. Ning sõnum ilmus! See oli vist a. 1907. Nii et mu esimene „ajakirjanduslik tegevus“ algas „Päevalehes“, kus vaevan sulle pead praegugi.

Siis ta on siirdunud maalt Tallinna, kus töötas mitmes siinses tolleaegses tehases metallitöölise-na. Ja küll ta vist siit ammutaski oma huvi sotsiaalküsimuste vastu — enda kogemustest, ümbrusest.

Kuid varsti ilmneb temas tulevane „Heini“: Braks hakkab päris pidevalt kirjutama. Esiteks nii pool-naljapärasest: saadab sõnumeid Narva „Kiirele“, „Tallinna Teatajale“ ja teistele.

— Samal ajal lugesin Anton Tšehhovit. Ta

lühilood — olid aga need toredad! Tuli isu ka endal luua midagi sarnast.

Ning T. Braks hakkabki kirjutama „elupildikesi“ — nagu ta ise neid nimetab. Esmalt muidugi oma ümbrusest, tööliste elust. Ta ei nõuagi nende eest honorari. „Kiirele“ saadab neid hulk aega, tal on sealt raha saada, kuid mitu asja, lõppeks sõda, tuleb vahele — leht lüüakse kinni. Kord palus honorari arvel saata endale prii lehte, kuid ei tulnud mingi arusaamatuse tõttu sedagi. Ja kui ta kord kirjeldab öö-töö tingimusi vabrikutes, saab leht selle eest 100 rubla trahvi. Nüüd ta on veel hirmul pealegi, et äkki toimetus „anab välja“.

Vahepeal täiendab ta end hoolikalt lugemisega, endaharimisega. Ja tuli aeg — Eesti iseseisvus. Braks hakkab kirjutama vesteid ja artikleid tööliste elust „Sotsialdemokraadis“. Need leiavad kohe tähelepanu oma asjatundlikkuse poolest. Ühe joonealusega juhtub tal siingi „äpardus“: selles ta kirjeldas ühe okupatsiooniaegse tegelase ja pärastise „isamaalase“ tegusid — peaaegu pidi tulema protsess. — Mõtlesin lüüa käega sellasele kardetavale ametile. — Aga ei löönud siiski, hakkas päris kutseliseks ajakirjanikuks. — K. Ast nägi „Sotsialdemokraadis“ mu kirjutusi, ütles, et mu kirjutustes „on midagi“, et minust „saavat asja“. Hakkasingi siis 1920. a. oktoobris päris sulemeheks. Esitaks „Sotsialdemokraadis“, sealt „Päevalehe“ juurde.

— Aga miks ja kuidas võtsid endale niisuguse varjunime „Heini“? Ning kuidas üldse tulid mõttele hakata fõljetonistikks?

— Ütlesin ju, et Tšehhov... Tuli niisugune tahtmine... Aga selle „Heiniga“ on hoopis ise põhjus: See oli kohe okupatsiooniaja lõppedes, olin siis õige täbaras seisukorras. Tuli teha tööd, mis aga leidis. Kord, harukordselt, läksin isegi ühe tuttava eest kutsariks, sõidutasin ühe uusriikaste, tõusikute, seltskonna Tallinnast Nõmmele kuhugi restorani prassima. Sakslaste võim oli just murtud, oli segane aeg. Sõiduseltskond uhkustas, et nad olevat „uus Eesti valitsus“. Tege-likult olid nad mingisugused laduvalitsejad —

Tõnis
Braks

Foto
Kalm

inimesed, kel küllalt raha kulutamiseks. Nad muutusid seal Nõmmel minugi vastu härdaiks, kutsusid lauda, vestlesid. Üks — Heinrich oli ta nimi — nimetas end „Heiniks“. Kirjutasin siis järgmisena ühe satiirilise loo sellase tõusik-Heini kohta ja ka alkikirjaks panin „Heini“. Nii see mulle jäigi...

Ja siis ta kõneles veel, et alguses küll nagu tõmmanud kaasa too klassivõitlus. — Aga praegu enam ei meeldi kaua aega. Hakkas hingele vastu... Parem olla vaba, et võida kirjutada vabalt ja tõde.

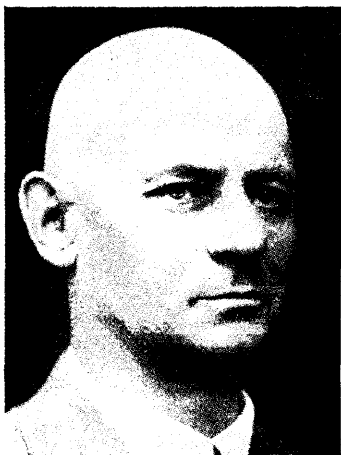
Nii umbes me vestlesime. Ja Tõnis Braks, too „Päevalehe“ „Heini“ ja „Aruvälja Andres“, on tõesti praegu 50-aastane, sai selleks 20. augustil. Ega ta ole ükski ajakirjanik, vaid on ka kirjanik: ta lihtsad, aga südamlikud näidendid on tuntud kõigil rahvalavadel. Oma ametivendade ja ajalehelugejate perele jääb ta aga ikka heaks sõbraks ja nukkerlõbusaks „Heiniks“ — nooruslikuks südameks ja elutargaks vaatlejaks. E. VISKEL.

... ja ka A. Kask on üle 50. künnise

Raamatud kinnitavad, et Eesti Rahvapa-nga juhataja ja Eesti Ühistegelise Liidu esimees Aleks. Kask on astunud üle 50. eluaasta künnise.

Andmed ütlevad: A. Kask sündis 29. nov. 1885. a. Lohusuu vallas Tartumaal. Edasi on teada, et ta õppis alg- ja ministeeriumikoolis, sooritas õpetajaeksamid, pidas õpetajaametit.

Õppis veel 1913.—1916. a. Peterburis kõrge- mail kaubanduslikel kursusel. Aga juba enne seda asus teotsema põllumajanduses ja ühistege- vuses. 1910.—1913. a. on ta Eestimaa Põllu- meeste Keskseksi asjaajajaks, ühtlasi korralda- des ajakirja „Talu“ väljaandmist. Vahepeal teot- ses Peterburis ja 1918. a. asub Tallinnas pide- valt ühistegelisele tööpõllule. Teotseb ühistegelise

Aleks. Kask

Foto Parikas

büroo instruktorina (1918. a.), siis Eesti Ühistegelise Liidu organiseerijana ja juhatuse liikmena. Selles asutuses on ta tegev algusest peale, olles juba pikemat aega väikeste vaheaegadega liidu esimees. Samuti on tal suured teened ühistegelise keskpanga Rahvapanga asutamisel.

Seal on ta juba 1925. a. esimees ehk peadirektor.

Kui hakkaksime loetlema kõiki neid organisatsioone ja asutusi, majanduslikke kui ka seltskondlikke, kus A. Kask kas juhtijana või ta-

gantõukajana löönud kaasa, siis peaks meil olema käepärast õige palju paberit. Sest A. Kask kuulub nende avalike tegelaste hulka, kes peaaegu igas hea asjas on püüdnud lüüa kaasa. Kuigi läbi ja läbi majandusmees, pole temas vaibunud armastus ja huvi seltskonna- ja kultuuritöö vastu.

Meil on põhjust A. Kase sünnipäeva puhul tema senist tööd kriipsutada alla veel selle tõttu, et A. Kask töötab ka ajakirjanduse-pölvil mitte juhusliku kaastöolisena, vaid päris tegeliku ajakirjanikuna. Juba Peterburi päevil töötas ta „Pealinna Teataja“ toimetuses. Tallinnas nägime teda töötamas „Päevalehe“ toimetuses. Ja 1924. a. alates on ta „Ühistegevuslehe“ toimetaja. Õige sagedased on A. Kase juhtkirjad „Ühistegelistes Uudistes“, kus ta kui juhtiv ühistegelane käsitleb ühistegevuse probleeme. Aga ka muus ajakirjanduses on A. Kase artiklid ja juhtkirjad õige sagedased.

A. Kask kuulub meie tüsedamate ja visamate eesrühkijate perre. Ta on järje- ja põhimõttekindel oma töös, idealistlik oma püüetes.

Edasi samas vaimus!

Mnd.

„VABA MAA“ P. V. 15-AASTANE

Käesoleva aasta oktoobrikuus võis „Vaba Maa“ Pärnu väljaanne vaadata tagasi oma 15 aastat kestnud tööle.

„Vaba Maa“ Pärnu väljaande asutajaks oli 1920. a. oktoobris Oskar Kask, praegune Pärnu linnapea, kes oli ka lehe tegevaks toimetajaks järgmise aasta veebruarikuuni. Siis tegi „Vaba Maa“ tolleaegne peatoimetaja, praegune välisminister Julius Seljamaa, ettepaneku lehe Pärnu väljaande töö jätkamiseks Aleksander Jürvetsonile, kes ettepaneku ka võttis vastu ja on „Vaba Maa“ P. v. juhiks tänini.

Lehe minek oli ilmutamata algukuudel vähene, kuid kasvas järjest ja rõõmustaval kombel oli see kasv õige intensiivne, nõnda et leht varsti sai üheks meie loetavamaks provintsideheks.

Seda põhjustas tähtsal määral asjaolu, et „Vaba Maa“ P. v. toimetuse pere ei piirdunud üksi toimetusetööga, vaid võttis elavalt osa ka seltskonna-, omavalitsuste- ja riigielu kohapealseist avaldusist, juhtides ja näidates paremaid radu. Ja seda mitte üksnes ajalehe veergudel, vaid ka asjale tegeliselt käsi külge pannes.

Nii võis lehe juhti A. Jürvetsoni näha eelkõige Pärnu kutselise teatri eestvõitlejana ja see töö on suurtes raskustes ning pingutustes heade tagajärgedega jatkunud tänini. Ka Pärnumaa esimeste laulu-, muusika-, noorsoo- ja spordipäevade algeod on aastate kestel väljunud „Vaba Maa“ P. v. tarest.

Agaralt võttis A. Jürvetson 1920.—21. a. osa ka demobiliseeritud vabadussõjalaste organiseerimise tööst, olles kohaliku demobiliseeritud sõjameeste osakonna esimeheks.

Väikerahvas ei või killustada ega asjata kullutada oma jõude. Kõik rahvaliikmed tuleb koondata ja rakendada loovale tööle. See on olnud juubilar juhtimõtteks. — Tõde ja õigus eelkõige, saavutatagugi see läbi raskuste ja tormide, sest raskusteta võit on poolik võit.

*

Juubeliaastal on A. Jürvetsoni lähemateks kaastöölisteks „Vaba Maa“ töös tegevtoimetajana Elfriede Janson ja talituse juhatajana toimetuse liikmena Johann Hendrikson.

E. J.

„Päevalehe“ juubeliaegne toimetus

Foto K. Akel

„PÄEVALEHE“ JUUBELI PUHUKS

Iga maa ajakirjandusel on oma erinev nägu teiste suhtes. On küll ka olemas üldisemaid tüüpe. Nii, näiteks, kõneldakse skandinaavia ajakirjandusest, põhja-ameerika (ka veel üldisemalt ameerika) ajakirjandusest, balkani ajakirjandusest. Kuid ka norra ajakirjandus oma peenimas spetsiifilisuses on erinev rootsi, samuti daani, kõnelemata soome omast. Seda tingib iga rahva eriline olustik, erilised huvid ja tingimused.

Tulles eesti ajakirjanduse juurde, peame kohe alul konstateerima, et meie ajakirjandusel teatud määral puudub ühtlasem ning iseloomustavam nägu ja ilme. Kolleegid-soomlased ja -lätlased, kellega vahest olnud sellealalisi kõnelusi, on alati avaldanud imestust juba esiteks kas või selle üle, et meil iga ajaleht ilmub isesuguses kaustas. Ning, tõepoolest, siis märkad seda isegi ja jääd mõttesse, et mis peaks küll olema põhjuseks, et „Päevalehel“ on oma, „Vaba Maal“ oma eriline, „Postimehel“ oma, „Uudislehel“ oma, „Uuel Sõnal“ oli oma, „Uuel Eestil“ on oma eriline lehekülje-suurus ja järelkult igaühel ka oma murdmisviis. Ning ühel enne päris sündimist surnud päevalehel pidi tulema veel oma eriline kaust... Soomes, näiteks, aga on

ajalehed juba välimuselt ühtlased. Kas seegi meie omapärasus on jälle seletatav kuulsa, aga vist rohkem ülespuhutud „eestlase äärmise individuaalsusega“? Ainult juhuslikkus ega ka vaid juhuslikkus rotatsioonimasinate ostmisel ei võiks see olla. Ehk kui ongi, siis tõendab see ikkagi seda, et eesti ajaleht kui tüüp on välimuselt veel välja kujunemata, et võivad roteerida sellised „juhuslikud“ rotod.

Kui eesti ajakirjandusel puudub ühtlane väline nägu, peaks tal ikkagi olema mingisugune sisuline — on vist liig palju ütelda: vaimne — ühtlus. Sest võtame kas või näiteks Helveetsia: see on, niiütelda, kolmekeelne ja kolmerahvuseline maa, kuid ometi — missugust mentaliteedilist, vaimset vahet võiks teha „Journal de Genève“i, „Gazetta Ticinese“ ja „Neue Zürcher Zeitung“i vahel? Kuigi neist igäüks ilmub isekeeles, iserassile, iselinnas. Meil on me ajalehed kõik eestikeelsed, ilmuvad peaaegu kõik pealinnas; meie rahvagi hulgas puuduvad niivõrd sügavad ja eraldavad sotsiaalsed ning provintsiaalsed vahed, kui valitsevad mitmes riigis mujal. Ent ometi on meie ajakirjandusel ka vaimne, taseemeline, sisuline pale hoopiski kirju ja lahkuminev ta üksikrakkude — ajalehtede — poolest.

Ühtlust otsida või hädapärast nentida võime vaid lausega: eesti ajalehed armastavad isiklikku omapära nii välimuses kui ka sisus. Teatavaks üldtüübi tunnusemärgiks võiks ju võtta meie ajalehtede siiski-provintslikkusest tingitud liigse kaldumise üksikasjadesse juhtkirjus, pisiuudistega liigdetailitsemise ja üldise „hinnata“ tõlgete rohkuse välislehtedest (mis mõnel lehel koguni ulatumas juhtkirjadessegi!).

Üld-„esindusnäo“ puudumisel välismaalane otsustab muidugi eesti ajakirjanduse üle selle silmapaistvama üksikesindaja järele. Ja siin on juba 30 aastat „P ä e v a l e h e l“ olnud täita vastutav osa. Aga esinduslik osa ka seesmiselt: „Päevaleht“ on peagu algusest peale olnud teistele eesti ajalehtedele eeskujuks, mille poole on tahetud püüda. See pole liialdus!

See pole liialdus — olgu see üteldud mõnele rahustuseks — juba seepärast, et „Päevaleht“ on kogu oma 30-aastase eluea kestes olnud eesti ajakirjanduse keskkujuks. Omaaegsed „amerikanismi“ üritused mõnelt poolt on vaibunud niisama vaikselt, kui väga suure käraga nad kord algasid. Või siis kaldunud kollasusse, millele aga lugejaskonna maitse pani piiri juba enne seda, kui see tõmmati määrustega.

Eesti ajakirjanduse keskkujuna on „Päevalehel“ olnud täita muidugi raske ja vastutusrikas osa. Rahulduseks võib ütelda, et ta on sellega saanud tõhusalt hakkama. Ta pole eales laskunud meie — loodetavasti minevikku vajunud — iseloomulisemasse pahesse — liigsesse kildkondlikkusesse. Ta on elanud läbi raskemaid katsumisi juba oma sünnist peale ja mitmekesisemate võimude poolt. Ent ta on jäänud truuks iseendale. Ja oleksime ülekohtused, kui ütleksime, et see on olnud ainult toimetajate tarkus ja väljaandjate hool, et ta on saanud end hoida püsti ja areneda, vaid üldine, ka võimude-võimutsejate äratundmine, et „Päevaleht“ oli saanud ja on iseteadvusele ärganud eesti rahva parima ja tegevama osa suu ning kõrv.

30-aastase töö tulemusi ajakirjanduses ei saa kuidagi hinnata mõõdupuuga või matemaatiliselt. Kuid kes on võtnud vaevaks jälgida eesti poliitilist, majanduslikku ja ühiskondlikku arengut käesoleval sajandil, see peab tunnustama, et selle aja kestes pole sündinud ega tehtud Eestis mi-

dagi tähtsamat, kus poleks kas aidanud kaasa või siis astunud vastu „Päevaleht“. Sidumata end erihuviliste erakondadega või klikkedega on „Päevaleht“ võinud aasta-aastalt rõõmustuda selle üle, kuidas järjekindlalt on suurenenud nende eestlaste hulk, kes kõigi meie avaliku elu nähete puhul otsivad, mis seisukoha võtab ja mis sel puhul ütleb „Päevaleht“. Ja pärast konsulteerinud, et see oli üteldud nagu nende endi südamest.

Sest ajakirjanikuna töötamist on „Päevalehes“ algusest peale iseloomustanud ja eristanud kogu toimetuse ja toimetuse liikmete teatav ripumatus, võimalus ütelda südamest, tõde, — sundimatus või mõjutamatus väljaandjailt, ärijuhatuselt. Ja mitte ainult väljaandjailt, vaid üldse ja veel rohkem selle maailma kohalikele vägevailt üldse. Mis aga see tähendab ajakirjanikule, tema endatundele, südametunnistusele, seda teavad vist kõik kolleegid!

Nagu kord puudutatud ajakirjanikku ja käesolev album üldse on meie enda sõnalava, siis peame märkima ära „Päevalehe“ suhtes veel üht, meie väga olulist tõsiasi: „Päevaleht“ on enda juures töötavatele ajakirjanikele võimaldanud ka majanduslikult inimväärse elamise. Veel rohkem: ta on neile võimaldanud enda harimise ja arendamise. Viimaseks tunnistuseks sellest on „Päevalehe“ väljaandjate poolt lahkuval aastal jäädavaks asutatud ja esimene kord välja antud iga-aastane õpestipendium, millest võivad saada osa ainult „Päevalehe“ toimetuse liikmed.

„Päevalehe“ toimetuselaudade tagant on käinud läbi palju inimesi. Enamus neist on praegu väga silmapaistval kohal meie riiklikus, ühiskondlikus ning majanduslikus elus — rohkem, kui ühegi teise lehe juurest tulnud. Kõik nad mäletavad heameelel oma „Päevalehe“-päevi.

„Päevalehe“ 25-aastase juubeli puhul kirjutas tolleaegne peatoimetaja G. E. Luiga: „Üle tulevaste aastate läbipaistmatu udu võib praegune toimetus tulevasele ulatada käe parima sooviga ja parima traditsiooniga ajakirjanduslikus elus: et ka kõigis tuleviku muudatustes „Päevalehe“ veergudel alati kajastuks — ajakirjaniku võltsimatu südametunnistus“.

See olgu sooviks ka praegu ja tulevaseks.

Evald Jalak.

Ernst Joll †

Ütle kõigile sõpradele, et nad kord jõuak-
sid teise etappi...“ lausus ametivenda-
dele linna 2. haiglas käesoleva aasta
2. märtsi õhtul ajakirjanik Ernst Joll.
Ja juba järgmisel hommikul ta ise jõudis sinna
— teise etappi. Kõhutüüfus murdis paremates
aastates mehe, kes endale oli teinud nime nii
ajakirjanikuna kui sportlasena. Raske on ütelda,
kellena ta oli populaarsem — spordiajakirjani-
kuna, vestekirjaniku J a a n K ä o n a või Eesti
jalgpalli rahvusmeeskonna edurivi tankina, kus
ta esines 23 korda. Tundub siiski nii, et E. Jolli
mõnus huumorimeel kaalus üles kõik ta muud
inimlikud voorused ja nõrkused. Ta loomupärane

naljasoon näis olevat tühjaksammutamatu. Evald
Jalak, olles samal arvamusel, lausus järelehüüdes
oma sõbrale E. Jollile: „Eesti följetoni ajaloos
asetan su Tiibuse Jaagu kõrvale...“

E. Jolliga oli nagu enamasti kõigi tõeliselt
sisukate meestega: ta töö väärtus ja suurus lei-
dis õiglase hinnangu alles pärast surma. Pärast
surma kirjutati temast rohkem, kui on kirjutatud
vaevalt küll ühestki teisest eesti ajakirjanikust.

Ajakirjanike peres oli Ernst Joll tuntud vaik-
se, mõnusa seltsimehena, kes üldse ei ava-
nud suud, kui tal ei olnud ütelda midagi vaimu-
kat või ürgkoomilist. Ja seda oli tal alati.

Ernst-Aleksander Joll sündis 16. septembril
1902. a. Tallinnas raudteelase pojana. Juba va-
rakult hakkas ta huvituma ajakirjandusest, septi-
sedes juba poisikesena sõnumeid ajalehtedele. Ta
õppis J. Vestholmi eragümnaasiumis ja jätkas
hiljem õpinguid Tallinna tehnikumis. Vabadus-
sõja päevil astus ta vabatahtlikuna Tallinna koo-
liõpilaste pataljoni. Hiljem teenis E. Joll lühema
aega raudteel kirjutajana. 1921. a. hakkas
ta tegelema „Päevalehe“ spordireporterina,
1923. a. sama lehe spordi-toimetajana. Pärast
sundaja järeleteenimist kaitseväes töötas „Rahva-
lehe“ toimetuse liikmena 1925. kuni 1927. aastani.
Siis järgnes töö ajaleht „Maa“ („Maalehe“) toi-
metuses ja alates 1928. a. „Uudislehe“ toimetaja-
jana.

Käesoleva aasta märtsikuu lõpul haigestus
E. Joll kõhutüüfusse ja suri linna 2. haiglas 8.
märtsi hommikul kell 7.45. Ta sängitati mulda
Rahumäele Jaani koguduse kalmistule.

Kadunu oli Eesti Ajakirjanike Liidu ja Spor-
dipressi Klubi liige.

V. R.

EAL-i 1935. A. KROONIKAT

Varsti möödub EAL-i tegevusaasta võib
mõnele ehk näida üksluisena ja varjusur-
malisenagi väliste efektide vähesuse
tõttu. Eriti, kui meenutada eelmist, 1934. aastat
ta rohkete kiilaskäikude, küllastajate arvu ja lõp-
peks — naelana! — EAL-i 15-a. juubelipidus-
tuste ning meeleoludega.

Seda tõhusam aga on Liidu ja ta juhatuse
tegevus olnud tegelikult. Öieti esimene kord

on Liit asunud ülesannete kallale, mis juba põhi-
kirja järele on ta eesmärgiks ja esimeseks koku-
seks oma liikmete vastu: seista valvel oma liik-
mete huvide eest ja püüda kindlustada nende
sotsiaalset heaolu. Sel alal on suudetud esma-
kordselt asuda tegelike sammude ning tulemus-
teni — aga olgu kõigest sellest kõneldud kro-
noloogilises järjekorras.

*

1934. a. lõpul EAL-i 15 a. juubelinumbrina välja antud „Õitsituled“ nr. 12 tulid rekordsed oma tuludelt ja ka lehekülgede arvult. Lehekülgi oli 168.

26. jaanuaril 1935. a. peeti Kaunases Eesti-Läti-Leedu ajakirjanduse liidu konverents. Oma esindajatena delegeeris EAL sinna juhatuseliikme K. Korneli ja E. Laamani. Konverentsil võeti vastu resolutsioonid kolme riigi ajakirjanduse koostöö suurendamiseks, arutati mõnd Eesti ja Läti ajakirjanduse vahel tekkinud arusaamatust ja otsustati lähenemise tegeliku sammuna asutada mingi eriline kolme riigi ajakirjandust ühendav alaline instants, mille üksikasjalisema kava suhtes tuleb leppida kokku iga maa sõpruskomiteedel.

Samal päeval, 26. jaanuaril, korraldas EAL Ohvitseride Keskkogu kasiinos järjekordse pressiballi, mis õnnestus hästi nii tulude kui ka osavõtjate arvu ja meeleolu poolest.

Haridus- ja sotsiaalministeeriumi algatusel ellu kutsutud Rahvuskultuuri ja Rahvahariduse nõukogu tööst võeti osa esindaja kaudu, kelleks delegeeriti ameti järele esimees.

Liidu aastapeakoosolek peeti 28. aprillil Ajakirjanike Kodus Kosel. Koos oli 54 liiget. Koosolek kinnitas ühel häälel kõik aruanded ning eelarved. Ametivanuse järele tulid ümbervalimisele 10 juhatuseliiget. Valituiks osutusid: H. Moorson, J. Taklaja, E. Jalak, H. Rahamägi, K. Teder, G. Rahnulo, K. Kornel, B. Karro, O. Lõvi ja O. Mänd; neile kandidaatideks J. Kitsberg, Harald Raudsepp, E. Stein, A. Truuvvere ja K. Valdson. Revisjonikomisjon valiti tagasi endises koosseisus: M. Aitsam, A. Külma, A. Süvalepp, kandidaatideks — G. Maurer ja A. Peterson. Majavane maks valiti A. Truuvvere, abiks E. Rimmelgas. Aukohtunikeks: A. Truuvvere, H. Rahamägi, A. Antson, O. Soots, de Vries, K. Teder, G. Maurer, J. Kitsberg, H. Tammer, L. Johanson. Eesti-Läti-Leedu ajakirjanduse liidu komiteesse: E. Laaman, H. Tammer, H. Rahamägi, J. Kitsberg, K. Kornel. Eesti-Poola komiteesse: A. Tupits, J. Kitsberg, J. Animägi. Eesti-Rootsi komiteesse: Ed. Laaman, H. Moorson, H. Tammer. Eesti-Tšehhoslovakkia komiteesse: A. Tupits, Ed. Laaman, J. Taklaja, E. Joonas, R. Tiitus. Eesti-Soome komitee aga otsustati likvideerida, kuna Soome

Külastisi Ungarist. Esireas (vasemalt): Ch. Lovik, pr. Boros, dr. L. Boros, dr. Z. Kara ja R. Krause. Külastised on ühes vastuvõtjatega pildistatud Tallinna sadamas saabumisel Helsingist. Foto A. Kask

EAL-i peakoosolekult

Paremal: Revisjonikomisjoni liige M. Aitsam kannab peakoosolekule ette revisjoni protokoli. All: Liidu abiesimees H. Moorson jutustab K. Kornelile ja A. Tõlaselepele midagi lõbusat-huvitavat. Fotod A. Kalm

ametivennad pole osutanud liitudevahelise kontakti pidamiseks vähimatki huvi. Veel tegi peakoosolek juhatusle tungivaks ülesandeks ajakirjanike palga- ja sotsiaalolude parandamiseks astuda kõikvõimalikke samme. Konstateeriti tõsiasi, et mõnes toimetuses on palgad niivõrd madalad, et see takistab kutselise töö edukust, esinemisvõimalusi ja pidurdab igasuguse arenemise, kisub alla kutseeetika. Juhatusle tehti ülesandeks kõik sellekohased andmed töötada läbi 1. novembriks ja siis astuda vastavaid samme kas või valitsuse ees.

Uus juhatus jagas ametid järgmiselt: esimees J. Taklaja, abid H. Moorson ja K. Kornel; sekretär E. Jalak, abi O. Lõvi; laekur H. Rahnulo, abi B. Karro; raamatukoguhoidja K. Teder. 16. detsembril teatas enda lahkumisest juhatusle — kuna ta sõidab pikemaks ajaks Poolasse — G. Rahnulo. Uue juhatuseliikmena tuleb juhatusse J. Kitsberg, kui esimene valitud kandidaatidest.

Järjekordsena anti välja suvialbum „Ahoi“ nr. 2, mis andis rahalist ülejääki.

Tšehhoslovakkia ajakirjanike liidu ja välisministeeriumi pressiosakonna ühisel kutsel teostus mai teisel poolel pikem EAL-i ekskursioon risti ja põiki läbi kogu Tšehhoslovakkia vabariigi. Delegatsiooni kuulusid: J. Taklaja, Ed. Laaman, A. Tupits, E. Joonas, R. Tiitus ning välisministeeriumi pressibüroo juhataja J. Sammul. Sel puhul kirjutati Prahast alla ka Eesti-Tšehhoslovakkia ajakirjanduse sõpruslepingule, mis näeb ette tiheda koostöö ning vastastikused soodustused kummalgi maal.

Läti pöördpäeva aastapäevaks ning uuestisünnipidustustele sõitis Läti Ajakirjanike Liidu kutsel 15. maiks EAL-i delegatsioon koosseisus: J. Taklaja, O. Mänd ja A. Peterson. Teostati Lätis ka mõnepäevane ringreis, asetati pärg Läti langenud sõdurite mälestussambale.

Eelmiste aastate eeskujul kutsus EAL-i juhatust tänavugi suvel ühe Läti ja ühe Leedu ajakirjaniku ühes abikaasaga suvitama Eesti aja-

Külastamine Tšehhoslovakkias. „Narodny Lysty“ toimetaja W. Čerwinka (keskel) saabumisel. Paremal Tšehhoslovakkia esindaja Tallinnas prof. J. Galia, vasemal EAL-i esimees J. Taklaja. Foto A. Kask

Grupp EAL-i liikmeid Kosel Ajakirjanike Kodu kamina ees Foto A. Kalm

Läti ajakirjanikke külaskäigul Tallinnas. Istuvad (vasemalt): „Brihva Seme“ ja „Ritsi“ toimetaja F. Dombrowski-Dumbrajs, Eesti Ajakirjanike Liidu esimees J. Taklaja ja „Jaunakas Sinase“ toimetaja J. Karklins. Seisavad (vasemalt): „Päevalehe“ toimetajad O. Mänd ja A. Grünthal, „Rigasche Posti“ toimetaja R. Riedel, Riia teatriajakirja toimetaja R. Kalniņš, toimetaja Jonson, „Pedeja Bridi“ toimetaja O. Liepiņš, „Latvijas Kareivise“ toimetaja A. Rudzis ja toimetaja J. Animāgi. Ülesvõtte on tehtud „Päevalehe“ toimetuses Foto A. Kask

kirjanike suvekodusse Kosel, võimaldades neile kuu aja jooksul tasuta korteri ning pansioni. Lätist ei tulnud kutsel vastust, kuna Leedu ajakirjanike liidust saabusid soodustust kasutama kolleegid Josuas Žlabis (üks) ja kol. Steponaitis (abikaasaga). Kumbki neist veetis Kosel 2 nädalat. Leedu ajakirjanike kutsel veetisid kumbki kaks nädalat Leedu ajakirjanike kodus Eesti ajakirjanikud K. Ehrmann ja J. Veelman, kumbki abikaasaga.

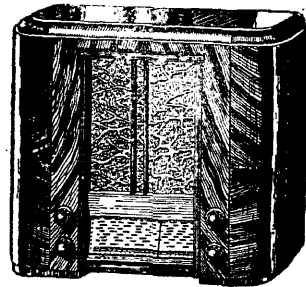
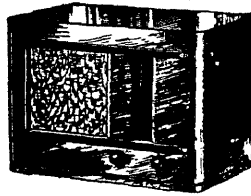
Rahvusvahelise ajakirjanike liidu konverentsile Helsingis (8.—18. VII) delegeeriti peatoimetaja H. Tammer. Peale selle võttis konverentsist osa K. Kesa informatsiooni otstarbel, ajakirjanike sotsiaalolude üle andmete kogumiseks.

Liidu uue organina moodustati Liidu juhatuse juurde eriline 4-liikmeline sotsiaalkomisjon — nende nõudmistele täitmiseks, mida avaldati peakoosolekul. Komisjon on teinud ränka tööd, kogudes ajakirjanike töö- ja palgatingimuste kohta andmeid nii kodu- kui ka välismaalt, kaaludes läbi ettepanekuid, töötades välja ülevaateid ja koostades kava Eesti ajakirjanike seaduse maksmapanekuks. Juhatuse poolt määratud krediitidega palgati komisjonile asjaajajaks K. Kesa. Andmeid ajakirjanike töö- ja palgatingimuste kohta koguti kõikjalt ja täieliselt; välismaalt saadi otseselt andmeid Daanist, Ungarist, Austriast, Hollandist, Prantsusmaalt, Inglismaalt, Helveetsiast, Rootsist, Soomest ja mujalt. Kõigi nende põhjal koostatigi eelnimetatud seaduse kava ja ka selle maksmapanemiseks on käesoleva teose ilmumisel samnud astumisel. Eelnõu näeb ette üldteenistuslepingu, määritleb töötingimused, minimaalpalgad, ajakirjaniku ametinimetuse kandmise õiguse, palkamiskorra jne. Esimese nõudmisena sellest programmisest seadusest on suudetud panna maksma pühapäevatöö kaotamine toimetustes. See teostati EAL-i ja trükitöölise ametiühingu ühise algatusena ning hakkas maksma 20. detsembril s. a.

Lähemaid sidemeid Ungari ajakirjanikega loodi nende tagasisõidul Helsingist konverentsilt, mil nad siin peatusid EAL-i külalistena.

Lāti Rūkklikud
Elektrotehnilised Tefased

MOODSAD

RAADIOVASTUVŌTJAD

ūletamatus ſheaduses.

Raadiovastuvŏtjate demonstreerimine
iga pāev

Valli 10
(Urta maja passaažis)

Peaesindaja ja ladu Eestis:

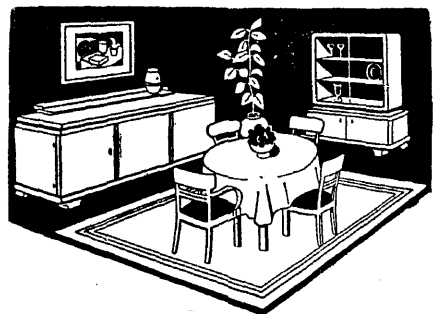
R. KUUSNER & K^o.

Eesti Lloyd

Kodumaa suurimaid ja
vanimaid kindlustusseltse

Vastutussumma ūletab
Kr. 1.020.000.—

Kahjutasusid seni makstud ūle
Kr. 3.000.000.—

MAITSEKAS KODUSISUSTUS

ON KODUKULTUURI ALUS.
SEDA VŌIMALDAB TEILE
SOODSAIL MAKsutINGIMUSIL

MŌŌBLITEHAS

A.-S. „**MASSOPRODUKT**“

TALLINN, S. TARTU 73. TEL. 308-96.

M. ANDREESEN

TALLINN,
RATASKAEVU 14
TELEFON 430-54

MEESTERAHVA
RÄTSEPAÄRI

INGLISE RIIDE LADU

sündmusi kõigil aladel ja annaks informatsiooni. Selleks on ta koostanud 1936. aastaks konkreetse töökava. Eesti komitee esimeheks on H. Tammer. 5. oktoobril oli Riias järjekordne komitee konverents.

Liidu muust tegevusest võib mainida liikmele sportliku meelelahutuse võimaldamist suvel puhkekodus Kosel ja talvel linnas. Suvel korraldati kodu tennisväljakul Liidu liikmeile ja abikaasadele tasuta tennisetundi ja palgati selleks treener. Ka võimaldati erilisi treeningtunde. Peale selle korraldati võrkpalliplats ja elustati selle kasutamist. Talvel, seni, jätkub sportlik tegevus linnas võimlemisena, mis on odavahinnaliselt võimaldatud NMKÜ grupis Töölisvõimlas, mis on Tallinnas parim. Sportliku tegevuse üldjuhiks on juhatuseliige K. Teder, tennisel alal A. Grünthal. On kavatsusel talvel korraldada ja soodustada ka suusasporti.

Aasta jooksul on leidnud rohket kasutamist Liidu raamatukogu.

Juba algasid eeltööd järjekordse pressiballi korraldamiseks. Ball on 25. jaan. 1936. a.

*

Augusti-septembri vahetusel peeti Tartus Eesti-Läti-Leedu ajakirjanduse sõpruskomiteede kultuurkonverents, kus otsustati — varem tehtud otsuse kohaselt — kutsuda ellu alatine Balti instituut. Eesti komitee pidas vajaliseks selleks anageerida alatise isiku, kes jälgiks Läti ja Leedu

See on EAL-i tegevus ainult üldjoontes. Intensiivne töö Liidus ja ta organites on muidugi sisaldanud palju ja tähtsaidki üksikasju. Mõned nendest pole aga kõigi teada, teised ei vaja mainimist.

EAL-I LIIKMED

Aastarvud nimede taga näitavad tegev- ja toetavliikmeil Liitu astumise aega, auliikmeil auliikmeks valimise aega.

Auliikmed:

Aitsam, Mihkel 1934
Hubel, Eduard 1934
Luiga, Georg Eduard 1930
Olak, Paul 1934
Raudsepp, Hugo 1934
Tomp, Jaan 1934

Tegevliikmed:

Adson, Artur 1922
Agori, Vello 1922
Angelus, Oskar 1928
Animägi, Juhan 1921
Antson, Aleksander 1931
Audova, Joh. 1933
Braks, Tõnis 1922
Burmeister, Albert 1931
Eglon, Käte 1933
Ehrmann, Karl 1931
Erikson, Julius 1929
Esop, Meta 1927
Fiskar, Anna 1919
Grönberg, Artur 1935
Grünthal, Aleks. 1921
Heinlaid, Reinhold 1932
Heino, Toivo 1926
Hendrikson, Joh. 1932

Hunnius, Edmund 1922
Ibrus, Johannes 1932
Illermaa, Eduard 1932
Jalak, Evald 1926
Joasalu, Andres 1932
Johansen, Felix 1931
Johanson, Leopold 1921
Joonas, Erich 1934
Joonson, Arnold 1933
Jürvetson, Aleks. 1929
Kaljumäe, V. 1934
Kalm, Artur 1933
Karro, Bertram 1932
Kenn, Helene 1931
Kesa, Karl 1922
Kitsberg, Jaan 1927
Klau, Siegmund 1930
Koch, Margarethe 1929
Koch, Voldemar 1921
Kornel, Karl 1921
Krusten, Otto 1932
Krusten, Peeter 1928
Kruustee, Juhan 1935
Kukke, Hugo 1925
Kül, August 1927
Laaman, Eduard 1924
Laanest, Hans 1922
Lekstein, Mart 1925

Leppik, Jaan 1924
Lõvi, Oskar 1931
Meerits, Hans 1932
Meiner, Karl 1929
Miller, Selma 1927
Milvere, Georg 1930
Moorson, Heinrich 1922
Möttus, Jakob 1928
Mänd, Oskar 1925
Nurk, Mart 1922
Oidermaa, Hans 1929
Osvet, Konstantin 1922
Peel, Aleksander 1925
Peets, Arnold 1934
Peterson, Aleks. 1935
Peterson, Arnold 1932
Peterson, Ilmar 1927
Prümmel, Joosep 1919
Raag, Arno 1932
Rahamägi, Henno 1927
Rahmulo, Gerhard 1931
Raudsepp, Harald 1935
Raudsepp, Vladimir 1935
Rommelgas, Erich 1929
Saarsoo, Johannes 1935
Schulmann, Helmut 1927
Schultz, Aleks. 1928
Simm, Elmar 1934

Sirge, Rudolf	1930	Veelman, Johannes	1922	Kentmann, Voldemar	1922
Soonberg, Leonh.	1935	Veidenbaum, Siegf.	1931	Kursman, Nikolai	1930
Soosaar, Hans	1935	Vesilo, Agnes	1932	Laats, Artur	1933
Soots, Olev	1927	Viidas, Voldemar	1926	Liiv, Otto	1928
Stahl, Andreas	1931	Visnapuu, Eduard	1921	Metslov, Nikolaus	1924
Stern, Eduard	1934	de Vries, Axel	1921	Männik, Hans	1929
štšepotjeva, Helene	1925			Parikas, G. J.	1930
Taklaja, Jaan	1927			Peterson, Jaan	1931
Tammer, Harald	1922			Piip, Ants	1923
Taska, Artur	1935			Rahamägi, H. B.	1930
Teder, Kaljula	1928			Rennit, Endel	1935
Tiitus, Romulus	1929			Sarv, Erich	1933
Tomp, Tõnis	1921			Sepp, Helmar	1931
Truuvere, Aadu	1933			Sihver, Endel	1935
Truuvere, Edgar	1934			Sihver, Johan	1932
Tupits, Artur	1922			Steinman, Juuli	1934
Tõllasepp, August	1924			Vasard, Salme	1931
Vaher, Valter	1935			Veberman, E.	1921
Valdson, Karl	1922			Viik, Joh.	1919
Valgma, Aleksander	1932			Virgo, Eduard	1932

Toetavliikmed:

Anderkopp, Ado	1922
Anderkopp, Alice	1926
Arro, Karl	1935
Grünfeldt, Peeter	1926
Jaik, Juhan	1927
Jürgenstein, Helmi	1931
Kanarik, Paul	1929
Kann, Nikolai	1926
Kask, Aleksander	1934
Kask, Aleksander	1921
Kask, Jaan	1933

Aastal 1559

Lõpp

Paari mõõgahoobiga timukas vanamehe teise tuppä kihutas, uksele raske kapi ette nihutas; võttis poisikese kätkist hellalt, külvas selle suudlustega üle üllalt; Katariina palus halastust, nuttis ja ingus, kuna väike timuka mantlihõlmas tasa vingus.

— „Ma ei vaja sind, vaid oma last, — sa ise oled hüljatudki saatanast!“

Õelnud need sõnad, Hermen õhe tormas ja

ELEGANTNE

DAAM JA HÄRRA

KANNAB VAID

ILHA

SUKKI

JA

SOKKE

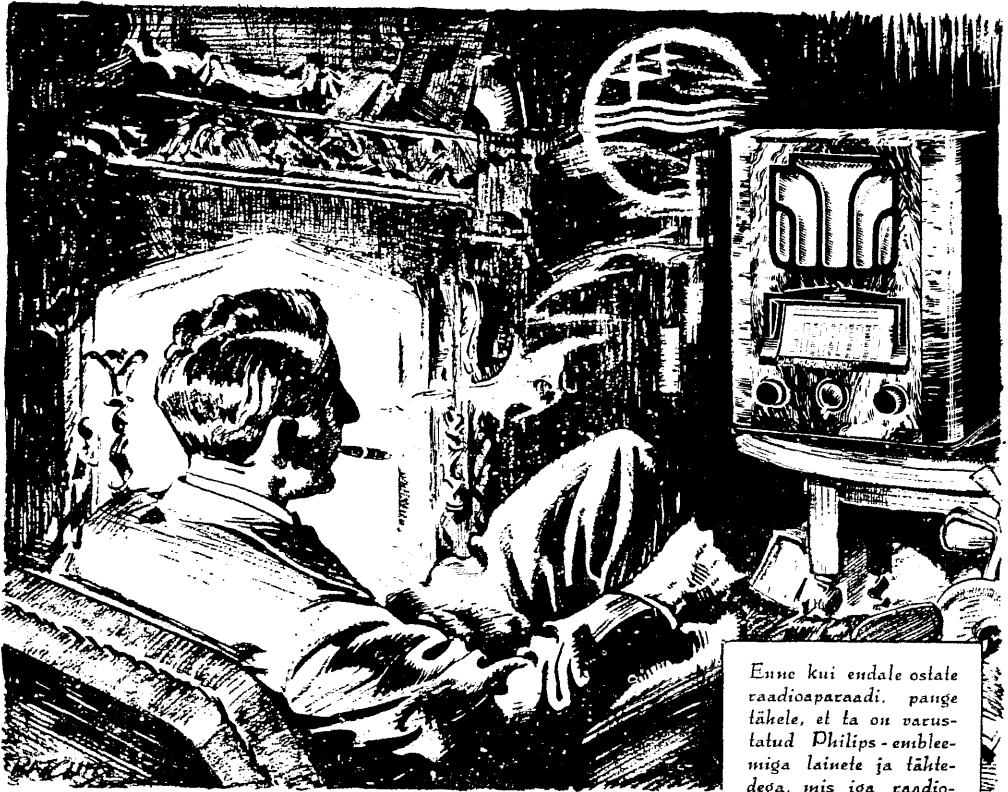
50 gr. — 80 s.

kadus kähku, — Katariina karjatusi ja hüüdeid, jookstes pimedatel tänavatel sihitult, karjus õhku.

Järgmisel hommikul timukat otsima minnes Rüütli tänavale leiti kinninaelutatuna ta maja uks, Tallinna timukas jäi aga oma pojaga jäävalt kadunuks.

4.

Nüüd veel siin liigun ringi, kui sügavas keskajas, muinasvaimud eksivad, kolistavad igas vanas majas. Näen, nagu mustal hobusel läbi uinuvate venelaste laagri läheb timuka ja ta poja lend, mustendavasse aastate tühemikku, kust algab iga legend.

Enne kui endale ostate raadioaparaadi, pange tähele, et ta on varustatud Philips-embleemiga lainete ja tähtedega, mis iga raadioaparaadi juures on raadiotehnika täiuslikkuse sümboliks.

„Philips-embleem...

nüüd ma tean...”

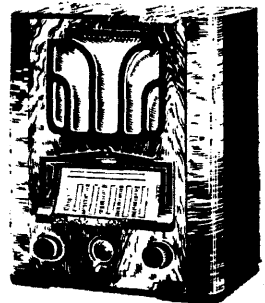
Neid hiiglakogemusi ja neid soodustusi, mida omavad maailma suurimad raadiotehased, valmistades kaugelt üle 6 miljoni raadioaparaadi ja üle 100 miljoni raadiolambi; neid hüvesid, mida suudavad pakkuda maailma parimad eriteadjad ja täpseimad kontrollaparaadid. — peitub igas Philips-raadioaparaadis ning need teevad ta parimaks ja usaldusväärseimaks.

Philips-tehased omavad Eestis täieliku osade lao ja vastavaid eriteadjaid, kes valvavad, et Philips-raadioaparaat ka aastate pärast töötaks eeskujuliselt.

Philips-raadioaparaate on igas hinnaklassis, Kr. 120.— kuni Kr. 525.—, igale voolupingele, alalis- ja vahelduvvoolule ja patareidele ning saadaval üle Eesti parimates raadioärides. Philips-raadioaparaate on võimalik osta ka kuni aastase järelmaksuga soodsa maksumiisi järele.

Philips annab iga raadioaparaadiga kaasa kirjaliku garantii.

PHILIPS 535A
LÜHILAINETEGA
HIND Kr. 395.—

PHILIPS

Riigi Põlevkivitööstus

Juhatus ja müügibüroo:

Tallinn, Valli 4—3.

Telegr. aadress: „Peapõlevkivi“.

Telefonid: 450-85, 474-76 ja 450-62.

Kaevandused, õli- ja bensiinivabrikud:

Kohtla-Järvel ja Kukrusel.

Õililadu: Tallinna sadamas,
tel. 309-07.

Bensiinijaamad: Tallinnas,
Kohtla-Järvel.

Panga arved:

Eesti Pank — Tallinn.

Krediit Pank — Tallinn.

Tallinna Linnapank — Tallinn.

Põllumeeste Keskpank — Tallinn.

Posti jooksev arve nr. 296.

RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUSE SAADUSED:

PÕLEVKIVI kütteks; TOORÕLI; KÜTTEÕLI; BENSIIN;
MOOTORPETROOLEUM; MOOTORNAFTA; DIISEL-
NAFTA; RASKED ÕLID; BITUUMEN (Estobitumen)
ja ASFALT-EMULSIOON teede tegemiseks, katuse-
papivabrikutele ja isolatsioonitöödeks; MAANTEEÕLI
teede tolmu sidumiseks; IMMUTUSAINED „FENO-
LAAT“, „ESTOKARBOLINEUM“ ja IMMUTUSÕLID
puu konserveerimiseks; VILJAPUU-KARBOLINEUM
viljapuude pritsimiseks; putukamürk „PUTTOX“; KATU-
SELAKK (katusetõrv); RAUALAKK (asfalt-lakk) ja
ASFALT-MASTIKS.

Leedu ajakirjandusest ja ajakirjanikest Lõpp

Viimane eesmärk saavutati 1904. a., mil Vene valitsus Jaapani sõja tagajärjel siseriigis tekkinud rahutuste mõjul muutis oma kursi Leedu suhtes. Leedukeelsete trükitoodete keeld kaotati ja kohe asusid leedu rahvusliku ärkamise juhid Vilnosse, kus hakkasid ilmuma leedu ajalehed ja ajakirjad. Leedu rahvuslik liikumine võttis uut hoogu. Ühtlasi algas nüüd leedu haritlaskonna ja seltskonna organiseerimine, mis kestis kuni maailmasõjani. Leedu ärkas, ja kui maailmasõja lõpul avanes võimalus oma iseseisva riigi loomiseks, siis oldi selleks ette valmistatud.

Leedu kirjakeele vabaksandmisele 1904. a. järgnes kohe rea leedukeelsete ajalehtede ja ajakirjade asutamine Vilnos. Tolleaegsetest ajalehtedest olid tähtsamad ins. P. Vileišise välja antud „*Vilniaus Žinios*“ („Vilno Uudised“), mis hakkas ilmuma kohe 1904. a., ja praeguse presidendi A. Smetona välja antud „*Viltis*“ („Lootus“), mida A. Smetona toimetas koos Eestiski tuntud publitsisti, kriitiku ja kirjandusloolase prelaat dr. J. Tumasega (võttis m. s. Leedu seltskonna esindajana 1913. a. Tallinnas osa „Estonia“ teatrimaja õnnistamisest ja Eesti esimesest iseseisvusaegsest üldlaulupeost 1923. a.); „*Viltis*“ hakkas ilmuma 1907. a.

Maailmasõja ajal oli Leedus juba hulk ajalehti ja ajakirju, kuid siis jäi Leedu sõjatallernaks ja Saksa sõjalise okupatsiooni alla. Ajakirjandus suikus jälle surmaunne. Alles 1917. a. saadi luba leedukeelse ajalehe väljaandmiseks Vilnos. Rajati „*Lietuvos Aidas*“ („Leedu Kaja“), mis jätkab praegugi ilmumist Kaunases, olles rahvuslaste (tautiminkude) erakonna ja koos sellega valitsuse häälekandjaks. Teistest Kaunases

ilmuvatest poliitilistest päevalehtedest on tuntumad „*Lietuvos Žinios*“ („Leedu Uudised“) — rahvusdemokraatide (liaudininkude) erakonna häälekandja — ja „*Rytas*“ („Hommik“) — kristlikdemokraatide häälekandja; neist asutati „*Lietuvos Žinios*“ juba 1909. a. Vilnos. Suurimaks ajaleheks on praegu „*Lietuvos Aidas*“, millel oma uus maja Kaunase südalinnas ja mis alates tänavu sügisest ilmub kaks korda päevas — hommikul ja keskpäeval, kusjuures hommikune väljaanne on lühikese aja jooksul omandanud võrdlemisi suure leviku, leides rohkesti lugejaid ka provintsis. Peale leedukeelsete ilmub Kaunases veel vene-, poola-, saksa- ja juudikeelseid päevalehti. Nädallehtedest on tuntuimad ja suure tiraažiga peamiselt põllumeestele määratud ajalehed „*Ukininko Patarejas*“ („Põllumehe nõuandja“) ja „*Musu Rytojus*“ („Meie Hommik“). Provintsi-press on kõige tugevam Klaipedas, kus ilmub üks leedukeelne ja kaks saksaakeelset päevalehte.

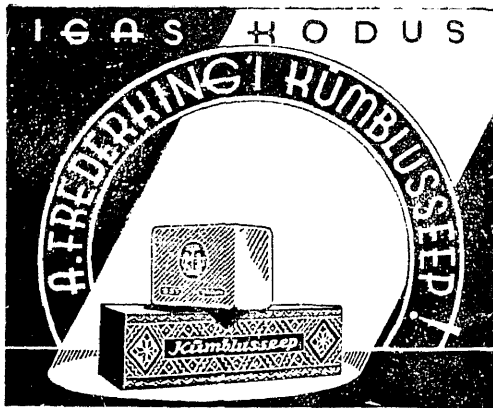
Leedu ajakirjanikud on kõik koondunud ühte organisatsiooni — *Lietuvos Žurnalistu Sajunga*, mis oma organisatsioonilt vastab meie ajakirjanike liidule ja mis rajati juba 1921. a. kevadel, olgugi et ta on vahepeal teinud läbi mitmeid muudatusi. Liikmeid on liidul praegu 135 ümber. Koostöö Eesti ja Läti ajakirjanikega algas juba 1921. a., kui Kaunases peeti esimene Eesti-Läti-Leedu ajakirjanike konverents. Eesti-Leedu ajakirjanduse koostöö-lepingule kirjutati aga Kaunases alla alles 1931. a. ja sellest saadik on koostöö muutunud eriti tihedaks. Vahepeal on loodud ka ühine Eesti-Läti-Leedu ajakirjanduse liit, mille mitmesugused komisjonid käivad aastas harilikult mitmel korral koos arutamas tegeliku koostöö võimalusi ja kindlaks määramas selles suunas ettevõetavaid samme.

SCHOKOLAADI- JA BISKVIIDITEHAS

AKTSIA-SELTS

GINOVKER & CO

TALLINN

peaks olema saadaval igas Eesti saatkonnas ja konsulaadis.

*

Muide — käesoleva pihtimuse kirjutaja pääsis üle noatera samalaadsest seiklusest ühel teisel juhul.

Eestis pühitseti parajasti Tartu ülikooli 300. a. juubelit, kui eesti ajakirjanik sattus olema paari-tuhande kilomeetri kaugusel kodumaast ja sai seal ühelt väga levinud ajalehelt juhuslikult austava ülesande kirjutada midagi oma kodumaa ülikoolist. Ei ole kerge kirjutada ülikooli ajaloost, kui pole käepärast mingit materjali, isegi mitte saksa entsüklopeediat. Kirjutus võis siiski ilmuda ja toimetus oli selle varustanud arvukate piltidega ning pika, meeleoluka sissejuhatusega.

Tolle toimetuselt juurde lisatud sissejuhatuse kohta jutustas aga nimetatud lehe toimetuseliige, et ta saanud sealt viimasel silmapilgul parandada välja meeleoluka veakese „kaunist Eesti Ateenast sinise Düüna kaldal“... Parandaja oli oma toimetuses paremaks Eesti asjade tundjaks. Ta oli nimelt turistide-aurikuga peatunud kaks tundi Tallinnas, varustunud eesti keelest sõnadega „tere“ ja „jumalaga“ ning eesti oludest teadmisega tol ajal populaarse anekdoodi näol Vabadusväljakult Kadriorgu viidud Peeter Suurest ja Russalkast. Riias oli ta aga peatunud pikemalt.

Intervjuu

Lõpp

Selgus, et kogemustega ja eriharidusega kolleeg oli selle sisu tõlkinud maha üsna nimekast saksakeelsest entsüklopeediast. Nõustudes põhimõtteliselt tema süsteemi tarvilikkusega teatavatel juhtudel pidime siiski paluma, et praegusel konkreetsel juhul ilmuks „eesti ajakirjanike seletuste“ kohta õiendus, või kui mitte just seda, siis sama lehe järgmises numbris kirjeldus Eesti kohta lühikese tutvustusvihukese põhjal, mis

Valgust ja rõõmu igasse kodusse toovad meie hooaja raadiovastuvõtjad

Super EUROOPA 36V

on moodsaim 4-lambiline super laineile 17–2000 m, 6 häälesusahe-laaga ja 2 vahesaagedusastmega ning sisseehitatud dūnaamilise valjuhääldajaaga. Aparaat on varustatud reguleeritava hāiretõkestajaaga, täielise automaalse fadinõutasandajaaga kõla reguleerimiseks jne. HIND KR. 297.—

REKORD

on moodne 3-lambiline refleks-võrkvastuvõtja lainele 200–2000 m, 2 häälesusahe-laaga ja sisseehitatud dūnaamilise valjuhääldajaaga. Aparaat on varustatud automaalse fadinõutasandajaaga jne. HIND vahelduvvoolule Kr. 203.—, alalisvoolule Kr. 205.—

RAHVAAPARAAT 36

on ehitatud nii vahelduv- kui alalisvoolule ja patareidele. **Võrk-rahva-aparaadid** on moodsad 2-lambilised kaugvastuvõtjad dūnaamilise valjuhääldajaaga ning filtriga kohaliku saatja väljalülitamiseks. HIND Kr. 124.—

Patarei-rahvaaparaat on ületamata õkonoomne 3-lambiline kaugvastuvõtja kõrgesaagedus-pentoodiga ja sisseehitatud vabavõnke-valjuhääldajaaga. HIND Kr. 103.—

Meie raadioaparaadid on kroonitud 10 esimese auhinnaaga ning Londoni näitusel „Grand Prix“ ja suure kuldaurahaaga. Raadiovastuvõtjate eest vastutame 1 aasta.

TARTU TELEFONI VABRIK A-S.

Tartu, Puiestee 9/11.

Telefon nr. 2-34.

U EMLO

TALLINN, PIKK 17,
TEL. 431-08.

Saadaval kõigis veinikauplustes, restoranides ja kasiinodes kogu Eestis.

Soovitab kõrges headuses

Konjakeid	U U D I S
Likööri	Emlo
Napse	„K U L D“
Whisky	Emlo
	„GRANAT“

Nõukogude Liidu ajakirjandus

Lõpp

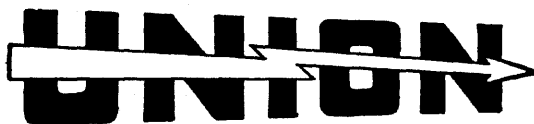
Viimase viie aasta jooksul on Nõukogude Liidu siseelu struktuuris sündinud suuri, põhjanevaid muudatusi: on hinnatud ümber vanu, äravisatud tõdesid ja need uuesti viidud ellu. Nii on antud näiliselt demokraatlike maade valimisseadustele sarnanev valimisseadus, mis muuseas üheõigustab talupojad töölistega, pandud maksma kindel kord ja distsipliin koolides, kodu ja perekonna mõisted viidud uuesti ausse, isamaa kuulutatud pühaks, tehastes pandud maksma direktori ainuvalitsus ja vastutus, seatud sisse teaduslikud kraadid (väitekirjade kaitsmine), mindud sise-

maal üle vabakaubandusele jne., jne. Ning krooniks kõigele sellele on sõjaväes restaureeritud ohvitseride teenistusastmed ja -aukraadid, alates leitnandiga ja lõpetades marssaliga.

Teostatud reformid on kahtlemata seoses üldise kultuurilise taseme tõusuga, kuid ka ajanõuetega. See pole omakord jäänud mõjuta ka ajakirjandusele. Kui umbes viis aastat tagasi Nõukogude lehed olid toonilt, stiililt ja sisult otsekui ühe vitsaga löödud, nõnda et üks leht oli peaaegu teise koopias ning kõik kokku äärmiselt kuivskemaatilised ja igavad, siis praegu lehed taotlevad teatavat elavust. Oma põhiülesannetest

**JALANÕUD, MIS HIIL-
GAVALT TÄIDAVAD
OMA ÜLESANDE,**

ON

UNION

K. A. RÜTMAN & Co

TALLINN, JAANI 9, TEL. 466-72

KEEMIAAINETE KAUBANDUS

tingitud poliitilis-agitatsioonilise materjali ja korraliku välisinformatsiooni (Tass ja oma välismaa korrespondendid) kõrval, millest viimastel sagedasti ei puudu teatud tendentslikkus, pakutakse ka lugemismaterjali. Seegi on inspireeritud teatud suunas, kuid ta annab lehele siiski elavama sisu. Ka kasutatakse rohkesti pildimaterjali nii oma- kui välismaa sündmustest ja isikutest.

Üteldu käib muidugi pea- ja juhtivate lehtede kohta, kuna tsentrumist kaugemate rajoonide lehed jäävad maha ajast ja sündmustest. Seda konstateerib ka „Pravda“, kes alles hiljuti kirjutas, et enamus rajooni-ajalehti nende praegusel kujul ei rahulda lugejaskonda. Kõiki elualasid haarava, täisverelise informatsiooni asemel antakse valeoperatiivseid artikleid ja teateid, uute mõtete asemel leiab aset vana korrumine, elava jutustuse ja näpunäite asemel kroonulik pealekarjumine. Süüdi olevat selles toimetustes töötavad inimesed, kelle silmapäär kitsas, ning üldise ja poliitilise kultuuri madal tase ning ajakirjanike nõrk kvalifikatsioon. Leitakse koguni, et rajoonilehtede toimetajad käivad ringi vatiga täistopitud kõrvadega: ei näe-kuule midagi.

Nõukogude ajakirjandus, tehes edusamme, põeb ühtlasi sama haigust, mida ta pahatihti heidab ette kodanliku maailma ajakirjandusele: ostetavust. 16. oktoobril s. a. kirjutas „Pravda“, et partei kontrollkomisjon avastas alt-

käemaksu võtmise ajalehe „Lesnaja Promöšlenost“ (Metsatööstus) poolt. Väljapressimise teel saanud selle lehe toimetus isegi teedekomissariaadi metsaosakonnalt 12.080 rubla. Saades raha majanduslikelt organisatsioonidelt, ei olevat leht küllalt kriitiliselt valgustanud nende tegevust. 29. okt. teatab sama pealeht, et ka ajaleht „Legkaja Industrija“ võtab altkäemaksu heatahtliku suhtumise eest teatud asutustele.

Kui soovite endale koguda kapitali kindlaksmääratud tähtajaks ja ühtlasi kindlustada oma perekonda oma varajase surma puhuks, siis sõlmige elukindlustus

Eestimaa Kinnitus-A.-S. „EKA's“

SUURIMAS KODUMAA KINDLUSTUSSELTSIS

Vastutussummad üle Kr. 1.660.000.—

Taimevõid BONA Kvaliteet

Suurlaane mustsada

Lõpp

„Alt ära, mustsada tuleb!” karjus väljas keegi koleda häälega ja siis käis rohmakas vastu seinale. „Eh, kurradi parrun, isegi ukseauku pole ta täidnud teha oma ugerikule!..”

Tänapäevani on püsinud mu kujutluses pilt, mis sündis siis toas. Olin kange hirmust, ent nägin kõike enda ümber, nägin selgemini kui seda oleksin näinud muus olukorras. Ema oli laskunud voodile, hoides kummaski kaenlas mu õdesid. Aidamees, näost valge kui kriit, istus ahjusuu ees raiepakul, laksutades hambaid, ja korras üksisõnu: „Mu naine ja lapsed!.. Mu naine ja lapsed!..” Vana Toomas küikitas voodiotsa taga ja luges Meie Isa edaspidi ja tagurpidi

nii ruttu, et see kostis, nagu ketraks keegi. Mõlemad moonanaised olid pugunud kapi ja seinavahele, lugeses „oi Jessukesi”, praagavedaja kõndis mööda tuba, suur haamer käes, ja vandus endamisi: „Kus kurrat’s need naelad.” Ta tahtis naelutada kinni ust.

See oli kohutav, kangestav hirm, mis küpsetab inimese, muudab ta madalamaks loomast, kuna loom pole võimne tundma sellist hirmu. Aeg tundus seisatuvat, laskuvat inimesile määratu tinase koormana.

Siis avati kuskil suure kolinaga uks, esikus kuuldus samme ja järgmisel hetkel paiskus õhku säärane söimuvallang, nagu võib söimata vaid halvemat sorti moonanaine.

See lahendas kõik.

ELEGANTNE DAAM

ELEGANTNE RIETUS

MEIE

MANTLI-
KLEIDI-
VOODRI-
TRIKOORIE
TRIKOOPESU
JNE. ON PARIMAD

A-S. RAUANIIT

Praagavedaja raputas end nagu suur koer ja pahvatas siis naerma sellise rõkkava häälerohkusega, et pisike moonakatuba tundus varisevat kokku. Üldiselt jäi kõik endiseks, kuid kohutav hirm taandus. Suur raskus langes inimesilt, kuigi nad veel jäid liikumatuks...“

Advokaat vaikis ja vahtis lakke. See oli ta tavaline viis lasta lõppu endast pressida välja.

„Noh, mis siis selgus?“ ei kannatanud üks meist.

„Ei midagi erilist. See, kes väljas lärmas, oli naabrimõisa moonamehe täiskasvanud poeg, hüüdnimega Mūra-Karla. Ta tuli naaberperesse ehale ja sattus kokku tulevase ämmaga. Mehed olid olnud kuski vooris ja teel rüübanud rohkem kui kandis pea. Aga hirmuga me ei märganud midagi, enne kui naabrinaine pistis söimama...“

OSAÜHISUS

RAF. HAARLA

KIRJAÜMBRIKU- JA PABERI
ÜMBERTÖÖTAMISE TEHAS

TALLINN, TINA 9, TEL. 302-56

Momenthaardeid Bukarestist

Lõpp

See rahvas peab käratsema ja — hullama. Kui 2. oktoobri õhtul ilmusid tänavale telegrammid teatega Itaalia invasioonist Abessiinias, pääsis valla liigutustorm. Telegrammid otse kisti poistel käest. Voogav mass peatus hetkeks, vaikus aga — siis tormas tuhathäälselt kärades ja kisades edasi nagu kärestikune jõgi. Võhivõõrad inimesed said sõpradeks, arutasid kõrvu käies kõval häälel päevasündmusi ja istusid lõpuks klaasi veini juurde vabaõhu-kohvikus. Tüdrukud poisid plagistasid säärase kiiruga mööda asfaldi, nagu oleksid rutanud mobilisatsioonipunktidesse. Aga seal avaneb korraga lai uks ja — karjas vajuvad nad esimese ettejuhtuva öölokaali baari.

*

Samal ajal oli Bukarestis korraldatud igasugisene veinipidu või, nagu teda nimetati ametlikult, põllumajanduslike saaduste näitus. See asus suurejoonelise Bratiani platsi ääres, vastu ülikooli, kuhu olid löödud üles mõningad maisivarte ja -lehtedega dekoreeritud kioskid, kioskide vahel väike kõlakoda ja sõõr laudade-toolidega. Toolide taga pöösastiku varjus lõkendavad tuled.

Hilisõhtul, kui tänavaliiklemine juba lõi raugema ja ülikooli ees kustutati tuhandeküünlased elektripäikesed, algas siin näituseaias eriline idüll. Noored rahvariides tüdrukud jagavad külalistele veinimahla, värsket viinamarjaleent, n-n. mustit, ja Bessaraabiast, Vallachiast või

**PABERROSSIDES ON ÖRNAD
IDAMAA LEHTTUBAKAD
OMA VÕLUVA AROOMI
JA MEELDIVA MAITSE
TÄIELIKULT SÄILITANUD**

Lafôme

ETK veinid lastakse müügile täiesti valminult. Nad omavad meeldiva aroomi ja maitse.

mõnest teisest maakonnast pärit erioskusega kokad küpsetavad lõkktuledele lihakäntsakaid.

Istud ja tellid endale pooleliitriise „musti“. See on magus, venib ja paisub suus. Võid oma sil-

maga vaadata, kuidas ühes kioskis tüse sõdur seda ringiveetava pressi abil surub välja marjadest, ja seepärast oled ka täitsa kindel ta puhtuses, lastes maitsta hea.

Märkamata, nagu iseenesest kaob see märjuke klaasist. Ning selleks ajaks, kui kokk jõuab saata lihakäntsaka või ka kala — nagu soov — lauale, pead juba endastmõistetavaks musti-preililt tellida uue pudeli. Mustava öötaeva all, kesk viikuvaid tulukesi nagu laagritulesid ja mustlasmuusika saatel tühjeneb ootamatult ruttu too teinegi pooleliitrine.

Ent mingit märki joobumisest! Mustlased saevad oma nukraid meloodiaid, laulavad aegajalt ja nutavad — nii nagu seda oskavad vaid mustlased oma viiuleil — ning pead loomulikult kolmanda pudeligi tellimise. See maksab ju ainult 10 leid või kakskümmend üks senti. Liha umbes 70 senti ümber. Mustlasmuusika, kirendavad taevatähed, eriline meeleolu ja laagritulede magusalt nina köditav suitsulõhn — see ei maksa midagi...

Mingisuguses säravas öölokaalis ei võiks end meisesugune põhjamaalane tunda lõunas paremini kui säärasel lõunamaisel veinipeol, kus sageli tuju tõuseb ekstaasini, mis viib laulma kaasa, elama kaasa kogu publiku mustlasorkestriga ja kus helgib klaasides värske, käärimata marjaveri... Niisama tumepunane nagu nende neidude näod, kes väsimatult askeldavad ümber surutõrre, laudade, liha ja salatitagavarade. Nad on ju loodud tõmmud, sügavtõmmud isegi, kuid paljud neist on muutunud teatud vahenditega heleblondiks. Paljude põskedel õhetab tugev roosa, kuigi mitte loomulik...

Ent veinimahl ometi on loomulik, lõkktuli, mustlasmeloodia ja mustav öö samuti.

Ja mida muud võiks nõudagi sihitu matkur?

A|s. TALLINNA LAEVAÜHISUS

LAEVAOMANIKUD JA LAEVAAGENDID. SÜTEIMPORTÖÖRID JA SPEDITÖÖRID.

PEAKONTORID: Tallinn, Suur Karja 18.

Telefon: oma keskjaam 426-90 (4 liini).

Osakonnad: Pärnus, Narvas ja Paldiskis.

Telegr. aadr. peakontoril ja osakondadel

«LAEVANDUS»

Süteladu: Auru- ning sepaõed ja koks laos ja sadamas mõõdukate hindadega.
Telefon 456-38.

Laevatarbeainete kauplus ja tollivabalaadu: Sadama tän. 3, telefon 456-38.

Ekspeditsiooni-osakond (Joh. Piika & Pojad). Telefonid: kontor 426-90, tollimaja 460-04.

KORRAPÄRASED OTSEÜHENDUSED. LÄBIVEO-KONOSSEMENDID. REISIPILETITE MÜÜK.

S i s u :

	Lhk.		Lhk.
E. d. Hubel: Ajaleht ja raamat	13	Agnes Vesilo: Õhtu eel	48
K. Ehrmann: Esimene eesti ajakirjanik . .	15	J. Animägi: Nõukogude Liidu ajakirjandus	49
Senior: Ajakirjandus ja eraelu	20	Mikk Aadu: Suurlaane mustsada	52
H. Tammer: Ajakirjanduse rahvusvahelisi probleeme	22	J. Prümmel: Hea nõu on kallid...	54
Julius Bleier: Ajakirjandus ja post . . .	25	V. Raudsepp: Päevauudiseid heliseval lindil	57
Gori: Spordireporter kirjeldab poksimatši (karikatuurid)	28	Salmi-Jaak: Kus on Eesti Vabariik	62
H. Laanest: Ajaleht ja lugeja	30	Oskar Lillendal: Aastal 1559	65
J. Veelman: Leedu ajakirjandusest ja aja- kirjanikest	35	V. Koch: Esimene sõjakiri	67
Tõnis Braks: Aruvälja Andres asutab aja- lehte	37	Romulus Tiitus: Aasta 1917	69
Jaak Kitsberg: Intervjuu	40	H. L.: Töökangelase juubel	71
A. Vesilo: Koidula ja „Eesti Postimees“ . .	42	E. Viskel: Tõnis Braks on 50-aastane... .	72
Rudolf Sirge: Momenthaardeid Bukares- tist	45	Mnd: ...ja ka A. Kask on üle 50. künnise .	73
		E. J.: „Vaba Maa“ P. v. 15-aastane	74
		E. v. R.: Ernst Joll †	77
		EAL-i 1935. a. kroonikat	77
		EAL-i liikmed	81

Kaas: F. Johansen.

Karikatuurid: Gori ja R. Tiitus.

Fotod: K. Akel, Associated Press, Bleier, A. Kalm, A. Kask, N. Nylander. Parikased ja Rambach.

EESTI KIVIÕLI A. Ü.

Suurim õlitööstus Eestis.

Juhatus ja müügiosakond

Tallinn, Jaani tän. 6.
Kõnetraat: 465-56,
463-05, 462-04, 464-50

Tehased ja kaevandus:

Kiviõli Jaam
Kõnetraat: Sonda 15

Saadused:

Kütteõli — Immutusõli, bituumen — „Kresolaat“ (Fenolaat), mootor-
nafta — „Karbestoleum“, katuselakk „Kivitõrv-Ekstra“, puhas põlev-
kivi-katuselakk, viljapuu karbolineum, „Estoleum“, tolmuõli „Estolmit“
— puurimisõli, auto- ja aviobensiin „Estolin“.

Tarvitage ja nõudke kõikjalt Eesti Kiviõli A. Ü. saadusi.

ELAV TEADUS 1936

jätkab, seekord juba viiendat aastat, oma ilmumist, tuues iga aasta 12 raamatut kõigile huvitavaile ja kõigile tarvilikele teadusaladele. Seni ilmunud 48 numbrit (enam kui 5000 lehekülge) oma väga mitmekesise, elulähedase ja soliidse sisuga üksi kindlustavad, et ta tuleval aastal jaksab võita kõikide poolehoidu.

Uue aastakäigu esimesist numbreist olgu kõigepealt mainitavad Raamatu-Aasta tähtsad ülevaateosed: Helm-Urgarti „ÜLEVAADE EESTI AJAKIRJANDUSE JA POLIITILISE MÖTTE ARENGUST“, mis alates Hupeli ja Masingiga toob esimese süstemaatilise ülevaate sellelt nii tähtsalt, kuid seni üsna vähe käsitletud alalt. Samuti üsna uuelaadiline on Eesti tuntuma bibliofiili dir. Jaan Roosi töö „EESTI RAAMATU 400 aastat“, kus vaadeldakse kogu meie kirjanduse, mitte ainult luulekirjanduse arengut ja selle tähendust meie elus. Kolmandaks selle ala uudistoseks on äsja Pariisis oma õpinguid täiendamast tulnud kirjandusloolane A. Aspeli „KUIDAS LUGEDA?, KIRJANDUSTEOSE ANALÜÜS“, mis üldarusaadaval kujul tutvustab ka kõige uuemate vooludega poeetika ja stilistika alal. Nii ei ole see teos mitte ükski abiraamatuks ilukirjanduse sügavamaks süvistumiseks, vaid täidab ka praktilise stiilõpetuse ülesandeid. Loodetavasti sel suvel ilmub ka dr. A. Anni „KALEVALA-ÜHISSOOME EEPOS“.

Kuid 1936. aastale ei lange mitte ainult Raamatu-Aasta lõpp, vaid ka Tervishoiu aasta algus ja Suur Olümpiaad. Sellega ühenduses ilmub „Elavas Teaduses“ kehakasvatuse inspektori ja tuntud spordimehe A. Klumbergi'i „SPORT JA KEHAKULTUUR“, kus antakse pildirikas ülevaade kehakultuuri ajaloost ja tähtsusest, üksikuist spordialadest ja tähtsamaist saavutustest, eriti eesti kehakultuuri alal. See on raamat laiale lugejaskonnale!

Teistest töist mainitagu maailmakuulsa prantsuse romanisti A. Maurois' äsjailmunud vaimukas essee „INGLASED, NENDE ISELOOM JA ÜHISKOND“. Ameerikas oma määratu menuga „best-sellerite“ hulka tõusnud väga populaarne ja aktuaalne „LOOD FILOSOOFIA AJALOOST“ (Antiikaeg), „EESTI KROONIKA 1935“, Konjunktuuribüroo juhataja J. JAANUSSONI ülevaade „EESTI MAJANDUSLIKUST ARENGUST“. Dir. K. Liidema ideoloogilist laadi teos „EESTI MAAKULTUUR JA MOODNE TALU“, astronoom A. Kipper'i ja J. Jeans'i põnevalt huvitav „MAAILMARUUM JA TÄHED“, üks teos lennukitest ja lennutehnikast, võib olla ka nüüdisaja filosoofidest, ühiskonnateadusest, draama ja teatri ajaloost (G. Suits), Läti kultuurist ja kirjandusest, usu ja teaduse vahekorrast jne. Ühe sõnaga: juba praegu valmivate käsikirjade ja autoritega sõlmitud lepingute põhjal võib öelda, et ka 1936. a. „ELAV TEADUS“ ei jää maha oma eelkäijatest ei sisurikkuselt ega huvitavuselt, vaid pigemini neid veel ületab.

Aastas 12 üle saja-leheküljelist piltidega raamatut. Aastakäik 9 kr., üksiknumbritena pappköites 14 kr. (Üksikmüügil à 1 kr., köites 1 kr. 50 s.)

SUURMEESTE ELULOOD 1936

Ilmub 6 elulugu järgmisest valikust:

- DOSTOJEVSKI (kirjutanud O. Urgart) — kirjanik, kes ka ise on elanud palju läbi, alates surmamõistmisest ja sunnitööst.
F. NIETZSCHE (kirj. F. Toomus) — üliinimese kuulutaja, kes on mõjutanud oma mõttega kogu Euroopat ja kes on mõistetav ka lihtlugejale.
GUSTAV ADOLF (kirj. E. Blumfeldt) — Rootsi kuningas, kelle valitsusajaga on seotud mitmed tähtsad sündmused eestlastegi maal.
STANLEY (kirj. A. Hanko) — Aafrika troopikaalade avastaja ja uurija, kelle juhtumuste rohke elulugu pakub laia ja põneva pildi džungleist ja neegreist.
RICHELIEU (kirj. A. Söödor) — tähtis Prantsuse riigimees, kellega seoses näidatakse poliitika kunsti Euroopas, XVII sajandil.

Nende asemel tuleb tarbekorral Delacroix, Goethe, Spinoza.

Aastakäik püüab tuua ka mõne eesti suurmehe senistele (J. Hurt, J. Poska) lisaks.

„Mis on romaani muud kui elulood,“ ütleb kuskil Samuel Smiles. Ja sama õigusega võime öelda: mis on elulood muud kui romaanid. Inimsaatusi, nende kujunemist, inimeste laadi, nende pingutust ja loomingu kujutavad nad mõlemad.

„SUURMEESTE ELULOOD“ — aastas 6 150-leheküljelist raamatut piltidega. Seni ilmunud 29 raamatut. Suurmeeste elulugude aastakäik 7 kr. 50 s., üksiknumbritena pappköites 10 kr. (Üksikmüügil à 1 kr. 50 s., köites 2 kr.)

EESTI KIRJANDUS.

Kirjanduslik kuukiri, XXX aastakäik. Artiklid kirjanduse, keele, ajaloo, rahvaluule jne. aladelt, uute raamatute arvustised, kaasandena täielik ilmutavate „Eesti raamatute üldnimestik“.

Eesti Kirjanduse kirjutised on asjatundjate sulest, nad pole kiiresti vaibuva ühepäeva võitluse teenistus, vaid nende väärtus püsib aastakümneid (ajaga isegi tõustes), nagu näitab vanemate aastakäikude saatus: nad on müügil otsa lõppenud ja neid otsitakse antikvariaatidest. „EESTI KIRJANDUS“ pole seejuures ainult kitsale erialaga teotsetajate hulgatele, vaid kuukiri kõigile neile, kes on kuidagi huvitatud eesti kultuuriloolisest nähtusest, eriti aga kirjandusest ja keelest. Aastate jook-sul kannab „EESTI KIRJANDUS“ kokku vaimuvara, mida ei saa jätta tähele panemata ükski haritud eestlane. Ilmuvast kirjandusest annab „EESTI KIRJANDUS“ usaldatavaid ülevaateid ja võimaldab orienteerumise. Aastas 12 numbrit à 50—60 lk., piltidega. Üksiknumber 50 s. AASTAKÄIK 5 KR.

EESTI KIRJANDUSE SELTS. TARTUS

KODUMAJANDUSE JA KODUKULTUURI AJAKIRI

„TALUPERENAINE“

on kõigi soliidsete ja elus edasipüüdlikkude naiste laua ehe.

„TALUPERENAINE“ ilmub kõigile tuntud organisatsiooni — Akad. Põllumajandusliku Seltsi — väljaandel, mis garanteerib talle soliidse sisu.

„TALUPERENAISE“ aastatellijaille 1936. a. on määratud KAHEKORDSED KINGID. Kinkideks on ainult väärtuslikud asjad. Peakingid maksavad 100—300 KROONI TÜKK. Kinkide esimene jagamine on 10. JAANUARIL, teine 17. APRILLIL 1936.

„TALUPERENAISE“ kinkide nimekirja ja pilte leiata „TALUPERENAISE“ JÕULUNUMBRIST, mis on müügil kõikjal.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused, hinnaga Kr. 3.60 aastakäik.

Nõudke hinnata proovinumbreid ja kinkide nimekirju!

Toimetus ja talitus Tartus, Peeter Põllu 5, telef. 9-37.

LUTERMA PLAADID

LUTERMA MÖÖBLID

LUTERMA MÄNGUASJAD

on kodumaa kõrgekvaliteedilised tooted.

A.-S. A. M. LUTHER

Müügikohad: Tallinnas, Vana Posti 9, tel. 446-16,
Tartus, E. V. Jürgens, Ülikooli 2, telefon 788.

„UUS EESTI“

on sisukam ja huvitavam rahvuslik ajaleht. Toob igapäev täpselt ja kiirelt teateid sise- ja välismaalt.

„UUS EESTI“

kaitseb meie riigi ja rahva üldhuviseid.

„UUS EESTI“

kaastöolisteks on nimekamad Eesti avaliku elu tegelased, ülikooli õppejõud, tuntumad majanduselu juhid, kirjanikud, kunstnikud jne.

Perenaistele on „Uus Eestis“ pühendatud eriosa.

„UUS EESTI“

vähemalt kolme kuu tellijad saavad kaasa Põllutöökoja põllumajanduse ajakirja „Põllumajanduse“ poole hinnaga.

„UUS EESTI“

tellige endale veel täna. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Uus Eesti“ esindajad linnas ja maal.

„Ühisus Estonia Eksporttapamajad“

Tallinn, S. Tartu maantee 101. Postkast 33
Telefonid: 309-53, 309-55, 305-51, 305-82

Ostame

peekoni- ja pekisigu, veiseid, lambaid ja
vasikaid

Müüme

mitmesuguseid lihasaadusi värskelt, soolatult
ja suitsetatult, vorste, sinke, seapeasüliti,
mitmesuguseid lihakonserve j. n. e.

Oma liha- ja vorstikauplused „Lihatsentraalid“

Tallinnas, Nõmmel, Pärnus, Narvas, Narva-Jõesuus,
Püssis, põlevkivitööstustes, Rakveres ja Haapsalus

EESTI PUNASE RISTI POLIKLIINIK

TALLINN, NIGULISTE 12. TELEFON 431-60

Vastuvõtt homm. kl. 10—14 ja 5—¹/₂8 õht. kõigil erialadel
Tasu esimese visiidi eest 60 senti, korduvate visiitide eest 30 senti

Masseerimise asutis

Telefon 429-67

AVATUD KELLA 8—19

Käsi- ja elektrimassaaž, diatermia,
neljarakuvann,

Haapsalu tervismuda kombineeri-
tud elektriraviga, tervisvõimlemine.

K Ö R G U S P Ä I K E

Noorte Punase Risti

n a h a t ö ö k o d a

Telefon 472-85

Valmistatakse ja laos saadaval
eestipäraseid ja moodsaid, kunsti-
maitselisi **nahktõid**: albumeid,
kirjamappe, karpe, käekotte jne.
Eriti soodsad kingituseks ja mäles-
tus-esemeiks erisoovide kohaselt.

Tellimised täidetakse kiirelt.

Parim
niihade
kink on:

MOODNE KLEIDIRIIE, PARIMAD
COTTON-SUKAD, ELASTNE TRIKOO-
PESU, SUUR VALIK PITSE JA PAELU

A/S. O. KILGAS'E

VABRIKU SAADUSIST

E. K. V.

KINDLUSTUSSELT

„EESTI“

ASUT. 1907. A.

Suurim eestlaste asutatud ja nende poolt juhitud kindlustus-
ettevõte.

Valitsus: TARTUS, Suurturg 8.

Osakonnad Tallinnas, Pärnus, Viljandis, Võrus, Valgas,
Rakveres, Petseris ja Kuressaares.

„Polaris“

Eesti kinnitus-aktsiaselts

Võtab vastu järgmisi kinnitusi:

*tule-,
murdvarguse-,
veo-,
väärtsaadete-,
kasko- (laevakerede-)
ja klaasikinnitusi.*

*Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad Kr. 925.000.—.
Seltsi asutamisesest peale on kahjude eest välja makstud
kokku Kr. 4.277.710.76. Soliidne edasikinnitus! Kahjud
likvideeritakse viivitamata!*

*Juhatas: Tallinnas, Vana Viru 12. Kõnetraat 426-66.
Telegr.-aadr. „Polaris“.*

Osakond: Tartus, Lihaturg nr. 7. Kõnetraat 6-75.

TARTU NÄITUSED

MOODSAL NÄITUSVÄLJAL

ON KUJUNENUD SISUKAIMAIKS
JA
SUURIMAIKS NÄITUSTEKS EESTIS.

EESTI PÕLLUMEESTE SELTS TARTUS.

PLEEGITUD VOODI,
LAUA, IHUPESURIET

SOOVITAB
JÄLLEMÜUJATELE

A/S.

Viljandi Linavabrik

VILJANDIS, LOSSI TÄN. 41, TELEFON 18

VILJAKOTTE, KOTIRIIET, PRESENTE, PRESENDIRIIET, IMBUTATUD JA IMBUTAMATA, VAHERIIET, RIIDEST MASINARIHMUINE.

VEETKE OMA
SUVEPUHKUS

PÄRNU

SIIN VEEDAN
SUVEPUHKUSE!

PÄIKESEPAISTELINE, ELURÕHMUS SUPEL-
RAND ■ MOODNE RAVILA, MUDA-, RABA-,
SÖEHAPPE- JA TEISED TERVISVANNID ■
MITMEKESISED LÖBUSTUSED ■ SÜMFOONIA-
KONTSERDID ■ ODAVAD PAUŠAAL- JA
ÜKSIKHINNAD. LÄHEMALT ADDRESSIL:

PÄRNU, SUPELINSPEKTOR

IDEAALNE PUHTUS — ELEKTRIGA KEETMISEL

ON PÕHJUS, MIKS

MOODNE PERENAINE KASUTAB

ELEKTRIPLIITI —————

ELEKTRI-MAJAPIDAMISRIISTADE MURETSEMISE JA
OTSTARBEKOHASE KASUTAMISE KOHTA ANTAKSE
L Ä H E M A I D S E L E T U S I

ELEKTRIJAAMA NÕUANDE-BÜROOS
VANAS VAEKOJAS RAEKOJA PLATSIL

SAMAS MÜÜGIL KODU- JA VÄLISMAA ELEKTRI-MAJA-
PIDAMISRIISTU VASTUTUSEGA KUNI 3 AASTAT

TELEFON
466-77

EESTIMAA
PÕLLUSAADUSTE ÜMBERTÖÖTAMISE

MITMETE KÕRGEMATE
AUHINDADEGA KROONITUD

O/Ü. VIRU

TALLINNAS, SUUR KLOOSTRI TÄNAV 22/18

TELEFON 437-84 JA 438-45

VABRIKUD: RAKVERES, KADRINAS ja JÕHVIS

Ainuke kõige täielikum kartulitärklise- ja siirupitööstus Eestis

New Consolidated Gold Fields, Ltd

Eesti osakond.

Kontor:

D. Viru 12, Tallinn

Telefonid: 448-16; 450-14.

Dabrik:

Kohtla

Tel.: Lügänuše 37.

CONSOLIN

**Eesti
parim
bensiin.**

Eesti põlevkivi saadused:

*bensiin autodele, avio-bensiin, imbutusõlid,
kütteõlid, bituumenid, fenolaadid jne. Õlikütte-seaded.*

TALLINNA LINNA PANDIMAJA KAUPLUSED

Parim ostu- ja müügikoht kõigile.

Uute ja pruugitud esemete müük.

Rikkalik valik, korralik kaup, soodsad hinnad.

Narva mnt. 18, tel. 306-84:

moodne mööbel: riide- ja puhvetikapid, söögi- ja kirjutuslauad, sohvad, toolid, voodid, peeglid, pildid ja pildiraamid j. n. e.; õmblus- ja kirjutusmasinad, jalgrattad, teemasinad, grammofonid, klaverid, seinakellad, kroonlühtrid j. n. e.

Maneeži tän. 4, tel. 301-23:

valmisrõivad: ülikonnad, püksid, sügise- ja talvepalitud, kasukad, joped, karusnahk- ja plüüsmantlid, tallmütsid, karusnahad, ja -kraed jne.: valbad (põranda-, selina- ja voodi-), kuld- ja hõbeasjad, tasku- ja käekellad, laskerilistad, binoklid jne.

**Külastage neid kauplusi, kui soovite midagi osta
Soovite midagi müüa — tooge neisse kauplustesse.
Laialdane ärisõprade ringkond üle maa.**

BALTI PÄÄSTESELTS

TALLINNAS, HOLLANDI 48. TEL. 310-10.

Merehädasse sattunud laevade ja teiste mere-veoabinõude päästmine. Pukseerimine. Uppunud varanduste päästmine.

Tuukri järelevaatused.

BALTI PÄÄSTESELTSI EESTI RANNASÕIDU LIIN,

TALLINNAS,
SADAMAS, VICTORIA SILD No. 3.

TEL. Nr. | 306-85
 | 301-66

PÖLLUMAJANDUSE PANK

TARTUS, SUURTURG 9

Telefonid: Juhatus 10-65, üldtelefon 50

Pank annab laene põllumajandusele heade kindlustuste vastu.

Pank võtab raha hoiule, makstes ajakohast protsenti.

Pank annab garantiisid riigi hangete, töölepete ja avansside kindlustuseks.

Pangal korrespondendid kõigis tähtsamates keskkohdades.

Akkreditiivid piimaühisustele raudtee veokirjade vastu.

Pangal tulekindel varakamber (seif) kasutada väikese tasu eest.

PANGA LIIKMETEKS AINULT PÖLLUMEHED
JA PÖLLUMAJANDUSLIKUD ÜHISUSED

ÄRITUNNID KELLA 9—2

PANGA JUURES KINDLUSTUSSELTS „OMA“ AGENTUUR

JUHATUS

A.-S.

„Eesti Reisibüroo“

Peakontor: Tallinn, Kinga 3. Telefon 455-20

Osakonnad: Tartu, Suurturg 7. Telefon 5-72

Pärnu, Riiüti tän. Endla majas. Telefon 1-15

Telegrammi-aadress: Erbo, Tallinn või Tartu

∫

Raudtee- ja laevapiletite müük

O/Ü.

«MOOTOR»

AUTOBUSE

JA

KAUBAVEOLIINID

TALLINN, KOPLI T. 38

TELEFONID:

KONTOR 450-52

LIIKLEMISKORRALDAJA 305-45

Kinoteater ja varietee

«GRAND MARINO»

Merepuiestee 10, tel. 451-81

SUURIM KINOTEATER EESTIS

ELEKTROTEHNILINE TÖÖSTUS

ED. HANSUM

TALLINN, NARVA MNT. 22. TEL. 308-18

Valmistame kuulsaid esimese auhinnaga kroonitud „VELLO“ elektrilokiparaate, juuksekuivatajaid, veesoojendajaid jne. Rikkalikus valikus moodsaid ja maitsekaid elektri-, lae- ja seinarmatuure, laua- ja öölampe.

== TEEME KÕIKI ELEKTRIALAL OLEVAID TÖID ==
TÖÖ EEST VASTUTUS. JÄRELMAKS VÕIMALDATUD

LÄÄNE-EESTI ÜHISPANK

MÄRJAMAAL
OMA MAJAS. TELEF. 32
ASUTAT. 1911. AASTAL

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Vanem ja kõige roh-
kem levinud ajaleht

„SAKALA“

Asutanud C. R. Jakobson 1878. a.

Hinnata kaasandeks:

„Sakala“ fähtraamat, rebitav seinakalen-
der, köidetav jutulisa, pillidega ilustatud
nädalaleht „SÕNAPILT“ ning poolaasta-
ja pikemaaja-tellijale põllutööajakiri
„UUS TALU“.

OMATRUKI-
JAKÖITEKODA

TÖÖ KIIRE JA KORRALIK.
HINNAD ODAVAD.

TOIMETUS JA TALITUS: VILJANDI, LOSSI 22, tel. 31 ja 2-31.

Riigi trükikoja laos on saadaval:

*Album Eesti Vabadusristi
kavalerid — Kr. 25.—*

*Album Eesti Vabariigi
loomispäevilt — Kr. 3.—*

*Album Eesti-Rootsi
Kr. 2.50*

*Telefoni abonentide nime-
kiri 1935/36 — Kr. 2.—*

*„Hariduseala korraldus“,
seadused ja määrused hari-
duse alal. J. Kaiv ja
A. Kurvits — Kr. 4.50*

ÜHISTEGELISTE
ASUTUSTE
KESKPANK

Eesti Rahvapank

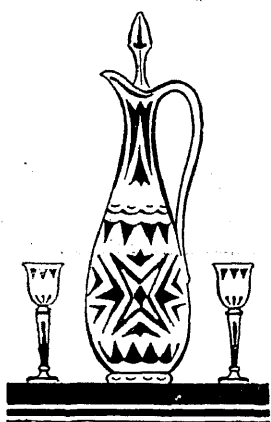
ASUTATUD 1920. AASTAL.

TALLINN, S. KARJA 19

OMA MAJA

TELEF 425-55

TOIMETAB KÕIKI PANGA-
TALITUSI KÕIGIGA
ANNAB ÜÜRILE SEIFE
KORRESPONDENDID
IGAS KODUMAA LINNAS,
ALEVIS JA MUIS RAHVA-
RIKKAMAIS KOHIS KODU-
NING VÄLISMAAL

KLAAS- JA KIVINÕUDE
NING MAJATARVETE
SPETSIAALÄRI

A.-S.

D. MIRWITZ JA POJAD

Tallinnas: Suur Tartu mnt. 13

Estonia puistee 13

Tartus: Raekoja tänav 6

Eesti Arstide-Klinitistide
Ühingu

ERAHAIGLA

Narva maantee 6-a, Tallinnas.

Tel. 428-80.

Statsionaarne ravi igal erialal.

ALATINE ARSTLIK VALVE.

RÖNTGENIKABINETT:

läbivalgustused, ülesvõtted, röntgen-
teraapia (-ravi). Tasud vastavad kesk-
haigla taksidele.

ELEKTRIKABINETT:

diatermia, kõrguspäike, sinine val-
gus, elektrivibratsioonid, neljaraku-
vann, diatermia mudaga.

MASSAAŽIKABINETT:

üldine ja osaline massaaž.

VESIRAVILA:

männiekstrakti-, meresoola-, Haap-
salu tervismuda, söehappe-, pärmi-
ja vahuvannid, istevann, valguskapp,
aurukapp, charcot-, šoti-, kapillaar-,
aurudušid.

LABORATOORIUM:

kliinilised ja bakterioloogilised analüü-
sid ning kvantitatiivsed, keemilised
ja mikrokeemilised määramised veres.

R A A D I U M I R A V I.

TALLINNA KIVITRÜKIKODA
R. TOHVER & KO

VASE-SÜGAVTRÜKK —
AJAKIRJU JA PILTE

KIVITRÜKK —
ETIKETTE, PLAKATEID

OFSETRÜKK —
PILTPOSTKAARTE, ETIKETTE

RAAMATUTRÜKK —
RAAMATUID, AJAKIRJU,
AKTSIDENTSÜID

FOTO-LITO —
MITMEVARVI ÜLESVÖTTEID

RELJEEFTOID

S. TARTU 49
TELEFON 313-07

EESTI ÜHISTEGELINE
KINDLUSTUS-
KESKSELTS

TALLINN, S. KARJA 19, TEL. 426-83

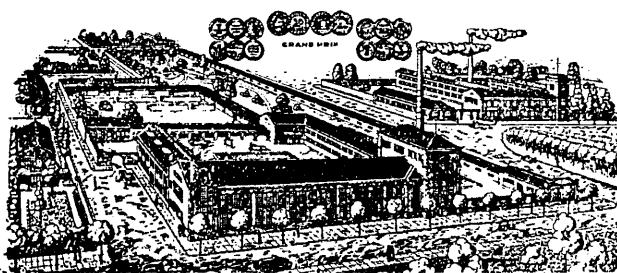
Vastastikuste kindlustusseltside
nõuandekoht ja edasikindlustuse
keskkorraldus ning revisjoniliit

Pärnu Linatööstuse Aktsia Selts

Pärnus, Rääma 38, tel. 125.

*Suurim ja täielisim linatöös-
tus, värvimise- ja villatööstus*

Näitustel kõrgemad auhinnad
(Grand Prix).

Vabriku laos
alati
müügilvalmis:

Linast ja poollinast voodilina-, käterätid ja mitmesugusi pesu-
riiet, pleekimata, pleegitud ja kindlavärvilisi päevateki, laud-
lina-, salvrätid, kleidid ja eesti rahvariideid. Madratsid, presendid,
koti-, käsitöö-, põrand- ja vaheriied. Valmis viljakotid, masina-
rihmad, kóie-, ohja- ja sidumisnöörid.

Kalureile kalavõrgud, selise- ja õngenöörid.

Põllupidajatele soovikorral vahetatakse linade ja takkude
vastu kohe lõnga ja valmisriiet.

Vabriku laos
alati
müügilvalmis:

Saatke oma linaid, takud, villad ja kaltsud lõngaks ja riideks valmistamiseks ja kanõad
värvimiseks

Pärnu Linatööstuse A.S. vabrikutele.

Tööde vastuvõtmise kohad meie vabrikutele igas linnas ja käidavamates kohtades
maal. Tuntud hea töö on meie tööstusele võitnud rahva rohke poolehoidu, sest töö-
tusi täiendatakse alaliselt uute masinatega ja riide mustritega.

URANIA

MOODSAIM JA SUURIM PATAREIDE
TEHAS BALTI RIIKIDES

ELEKTRO - KEEMIA - TÖÖSTUS

URANIA

valmistab võistlemata hindadega
kindlas headuses igasuguseid

anood-, taskulambi-, kast- ja pulk-
PATAREISID

IGA URANIA ANOOD-PATAREI
ON PROOVITUD JA PLOMBEERITUD

Pärnu Päevaleht

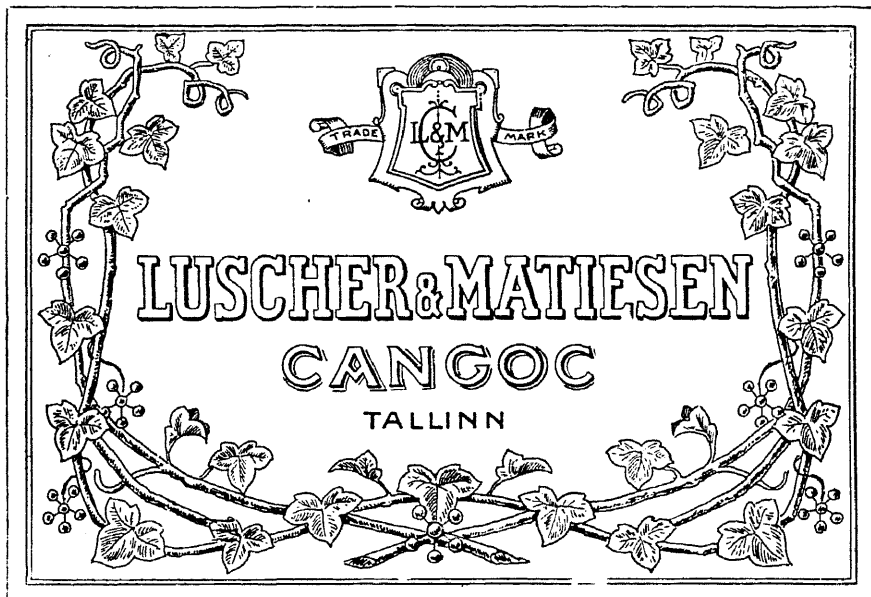
on suurim ja loetavaim parteitu
ajaleht Pärnumaal. Toimeius ja
talitus: Pärnu, Rütülli 39, tel. 19

Pärnu Päevaleht

seisab oma sisukuse, uudiste roh-
kuse ja värskuse poolest esimesel
kohal

Pärnu Päevalehe

tellimisi võtavad vastu kõik vaba-
riigi postiasutused ja oma telli-
miste vastuvõtjad koõu riigis

KINNITUS-AKTSIA-SELTS

The coat of arms of the Estonian Union features two rampant lions flanking a central shield. The shield contains a caduceus, a symbol of medicine. The lions are depicted with detailed fur and wings.

EESTI UNION

Tallinn, Suur Karja 18. Telefon 445-10,
toimetab

tule-, veo-, auto-, klaasi-, murdvar-
guse-, õnnetusjuhtude ja elukinnitusi.

KIRVEID

*parimast Rootsi terasest
jafkatud teraga, kuues
suuruses, valmistab*

A.-S.

„ILMARINE“

Tallinn, Põhja puistee 21

Telefon 426-40

*Iga kirve headuse
eest vastufus*

R. Klausson

*Šokoladi-, kompveki-
ja biskviiditehas*

Tallinn. Jafu 5.

Telefon 441-15.

Inglis Magasin H. GUTKIN

Suurim valik kodu-
ja välismaa riide-
kaupu igasuguses
headuses ja eri-
mustreis.

Tallinn, Viru 4. Telef. 436-46.

KÄSMU LAEVAOMANIKUD

Korrespondent-reeder kapten O. Tiidemann

*Kaubavedu oma aurikute,
mootorlaevade ja purjeka-
tega Eesti, Soome, Taani jne.
sadamate ning Inglismaa ja
kontinendi sadamate vahel.*

Tallinn, Uus tänav 3.

Telegr.-aadr: Merimees,
telefonid 450-82 & 450-56

M. MILLER

Asut. 1909. a.

TALLINN, HEINA 33. TEL 459-51

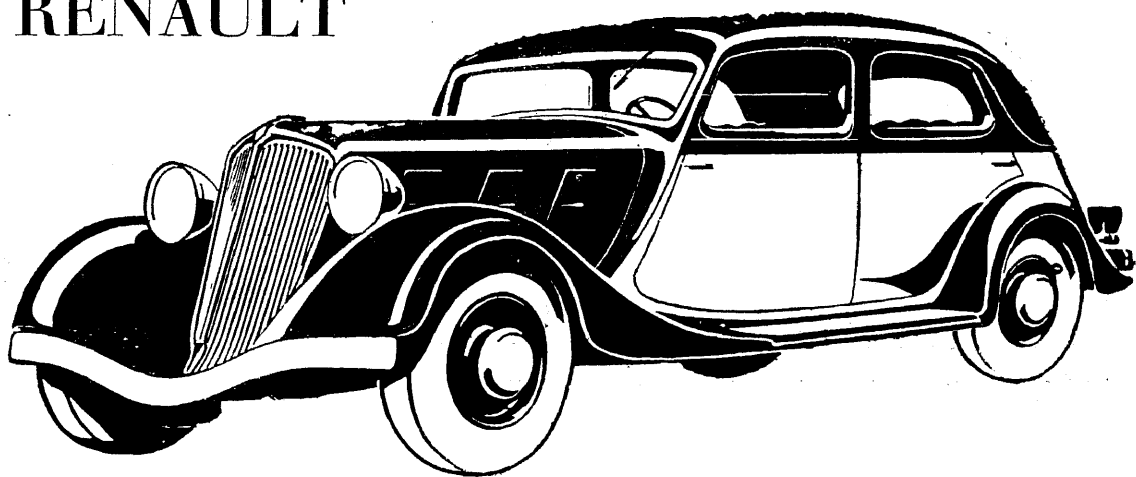
Katla- ja masinatehas,
laevaparandustöökojad,
autogeeniline ja elektr.
šveissimine

A/S.
G. SCHEEL & Ko

Tallinnas

Asutatud 1884. a.

RENAULT

OMNIBUSTE ŠASSIID | BENSIINI- VÕI
VEOVANKRITE „ | DIISELMOOTORITEGA

KERGESÕIDUMASINAD
KR. 3.500 ALATES

B. SABSAY & Ko

TALLINN, S. KARJA 16
TELEFON 435-72

**TALLINNA EESTI
MAJANDUSÜHISUS**

SUURIM PÖLLUMAJANDUSLIK
ÜHISKAUPLUS ASUT. 1909. A.

KOLONIAALKAUBAD, VEINID, VIINAD,
TUBAKASAADUSED, MAJAPIDAMISTARBED JNE.

MÜÜK VÄIKESEL JA SUUREL ARVUL.

PEAKAUPLUS JA KONTOR:

TALLINN, ESTONIA PUIESTEE 21.

TELEFONID: 458-80, 458-81.

ISIS

PUUDER

on äärmiselt peen

S

elle tõftu katab ta
näonaha ühtlaselt
ja püsib hästi

= AJPS =

OMANIK A. J. POLESCHUK

Suka-,
Pitsi-,
Kummipaela-,
Trikoos- ja
Trikoopesu-

VABRIK

TALLINN, TONDI T. 27

Telefon 460-89

Ladu samas avatud kella 8 - 17.

METSATOOSTUS

A=S. «B. MINKOV & POJAD»

TALLINN, KARU 39, TELEF. 304-53

RIIGI TURBATÖÖSTUS

TALLINNA LINNAPANK

TALLINN, SUUR KARJA TÄN. 7. TELEGRAMMI-AADDRESS: „LINNAPANK“.

Direktor P. Kurvits 427-19

„ T. Loik 448-39

„ R. Moormann 443-40

Operatsioonisaal ja raamatu-
pidamise osakond . 426-75

**Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismaal, võtab
kaupu oma aitadesse hoiule ja annab nende vastu laene.**

Tsementbetoonist

valmistatud:

vundamendid, massiiv- ja õõneskivi-seinad,
eriti nopsa-süsteemi seinad, katusekivid,
raudbetoon-laed, -talad ja -postid, -põrandad,
kõnniteed, maanteed, trepiastmed, korstnad,
kaevutorud, veetorud, õhutorud,
drenaažitorud, veepaagid, virtsakaevud,
silod, teetruubid, künad, puhta lauda põrandad,
mälestussambad, aia- ja väravapostid,
sillad, vesiehitused, tammid jne.

on odavad ja otstarbekohased, kui nad tehakse vastavate eriteadlaste juhatusel.

Tasuta seletusi ja nõuandeid tarvitamise alal jagab

TSEMENDIVABRIKU

A-S. „PORT-KUNDA“

müügikontori juures asuv NÕUANDEBÜROO, Valli 4-6. Tallinn, tel. 450-17.

*Ka kuningatütrele võib kosja sõita
see, kes oma kosjaviinapudeli valib*

K.-M. V. V. DEMIN'I

juurest, Viru tänav 1. Telefon 435-04.

*Siin leiata alati kõige suurema valiku välis-
ja kodumaa veinidest, napsidest ja likööridest.*

Pea meeles, et

Narva Kalevi Manufaktuuri

puhtvillased ülikonna- ja palituriided on
tugevad, nägusad ja odavad.

Pea meeles,

et välismaa kauba tarvitamine röövib eesti
tööliselt leiva ja viib eesti raha välismaale.

Pea meeles, et iga

Narva Kalevi Manufaktuuri

riidekangas on varustatud vabriku märkidega,
mida tuleb ostmise juures tähele panna.

TARTU LINNAPANK

TARTUS, RAEKOJAS, TEL. 11-32

VÕTAB RAHA HOIULE

JOOKSVALE ARVELE, KINDLALE
TÄHTAJALE JA KUUDE VIISI NING
MAKSAB AJAKOHAST PROTSENTI

ANNAB LAENE

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE

KORRESPONDENDID KÕIGIS KODUMAA LINNADES
JA RAHVARIKKAMATES KOHTADES ÜLE MAA

E. M. I.

E. K. K.

Virumaa
Elektri A/s.

Hotell-restoran
„BRISTOL“

Rataskaevu 7, tel. 426-33.

Toad jooksva sooja ning
külma veega.

Tubades telefonid.

Hommikueined kl. 12 - 2 p.

Lõunad „ 2-6 ô.

Igal õhtul mängib
kontserttrio.

PÜHADEÕLLENA
TEIE JÕULULAUALE KUULUVAD

Tartu Must õlu

JA KÕRGEPROTSENDILINE

Eksporit Pilseni õlu

ANTS SILVERE ÕLLETEHAS

„LIVONIA“

TALLINNAS, «VELLAMO» TEL. 310-30.

AUG. GRÜNBERG & Ko.
KRISTALL-KLAASILIHVIMISE TÖÖSTUS

TALLINN, TOOMKUNINGA 10 :: TELEFON 432-54

LUKSUSLIKUM
JA MUGAVAM
KINOTEATER

Gloria Palace

HOOAJA PARIMAD
HELIFILMID

K. Graudin

Malmi- ja
vasevalamise
vabrik

Tallinn, Endla 75
Telefon 435-35

KONTOR: V. Pärnu 7
Telefon 430-34

Hotell-Restoran

„BELGIA“

SOO 4-A.

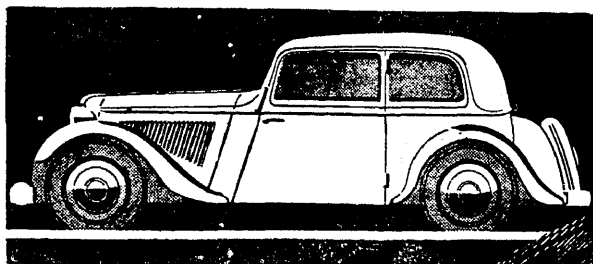
TEL. 439-66

Baar

Esmajärguline köök

Muusika

Odavad hinnad

ADLER luksuslikud väikeautod

Mugavad, kiired, ökonoomsed

Ederatta veoga

Õõststelgedega

N. S. U. mootor- ja

HUSQVARNA jalgrattad

Maailmakuulsad raadioaparaadid:

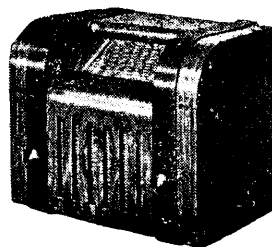
BLAUPUNKT

EKCO

AMERICAN BOSCH

EMERSON

LORENZ j. t.

A.-s. Tormolen & Ko.

Tallinn, Raekoja pl. 17. Telefon 428-06. Narva, Joala 14. Telefon 89

TARVITAGE

KÕRGEKVALITEEDILISI HINNAVÄÄRSEID

o/ü PÕHJALA

KALOSSE JA BOTIKUID

*Igale perenaisele hea
ja odav õmblusmasin*

Võistlemata odava hinnaga ostate

Nõuk.-Vene õmblusmasina

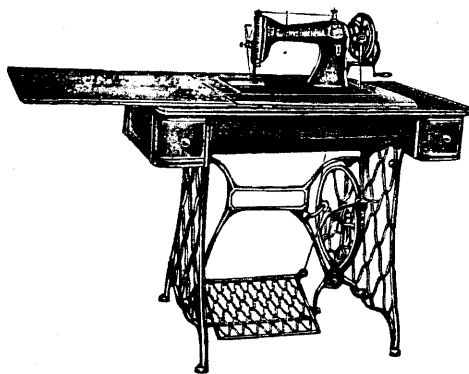
„Goschweimaschina“

**Nõuk.-Vene
õmblusmasinad**

on valmistatud kõige
paremast materjalist,
paremate asjatundjate
juhatusel, on vaikse,
kerge käiguga ning tee-
vad peene, ühetasase
õmbluse.

„Goschweimaschina“
masinad

on enne turulesaatmist
põhjalikult proovitud ja
võistlevad julgesti maa-
ilma parimatega

Tagavaraosad saadaval kõigis müügikohtades.

Esindaja Eestis: **M. NARITS & Ko**

Tallinn, V. Posti 5, tel. 445-68

MÜÜGIKOHAD:

- O.-ü. Esto-Muusika, TALLINN, Viru 2
TARTU, Aleksandri 2
PÄRNU, RÜÜTLI 41
VILJANDI, Lossi 14
Aug. Taal, VÖRUS, Tartu tän. 15.
Petserimaa üh. pangamaja, PETSERIS
Joh. Tibbling, NARVAS, Joala 15
M. Ellert, RAKVERES, Tallinna t. 16
Järva Majandusühisus, PAIDES
A. Schmidt, TAPAL
H. Känd, RAKKES
V. Koomann, LIHULAS
Vennad Neumannid, TÕRVAS
J. Goldberg, AHJAS
Pärnu Majandusühis. osak., VIGALAS
A.-s. „Bergmann“ KURESSAARES
Majandusühisus, LAIMJALAS
„ JÕGEVAL

→ LONG DISTANCE ← RADIO

K. LOIK

Väliskaubanduse
kontor

1916 — 1936

Kakskümmend aastat kogemusi raadio alal garanteerib **ületamatu** kvaliteedi.

Loomutruu, moonutamata hääl
Selektiivsus • **Sensitiivsus**

MITMESUGUSED MUDELID: 7-lambilisest kuni 24-lambiliseni kõigile lainealadele 12–2100 m

ZENITH on Ameerika parim mark. Kes kord on Zenith'i kuulanud, see enam teisi ei otsi.

Tallinn, Suur Karja t. 19-2
Kõnetraat nr. nr. 446-81, 469-11.

Ostike

hästi tuntud, vastu-
pidavaid ja nägusaid

„NOKIA“

kalosse ja botikuid

Kõikjal saadaval

Dancing - café - restoran

„Marcelle“

Telefon 438-00

Igal õhtul valitud
k a b a r e e
ettekanded

Tujuküllane
m u u s i k a

B a a r i s
rikkalik valik kümi
ja sooje suupisteid

Mugav veinibaar

Georg Stude

Schokolaad

Kondiitriäri

A/S. "TEKLA"

PEAKONTOR: TALLINN, SUUR KARJA 15
Kodukeskjaam tel. 448-18
Juhatus „ 474-31

RIIDEÄRID:

TALLINNAS, Suur Karjat 15,
tel. 445-23
Valli tän. 10, telefon 468-02

Haapsalu, Ehte 2, tel. 1-57

Kuressaare, Kauba 2, tel. 72

Mustvee, Tartu 15, tel. 62

Narva, Peetri pl. 2, tel. 2-38

Petseri, Kaubarida 6/7, tel. 1-17

Pärnu, Tallinna 5-a, tel. 1-10

Rakvere, Turuplats, tel. 2-85

Valga, Kesk 14, tel. 26

Viljandi, Tartu 6-a, tel. 2-40

Võru, Jüri 5-a, tel. 1-26

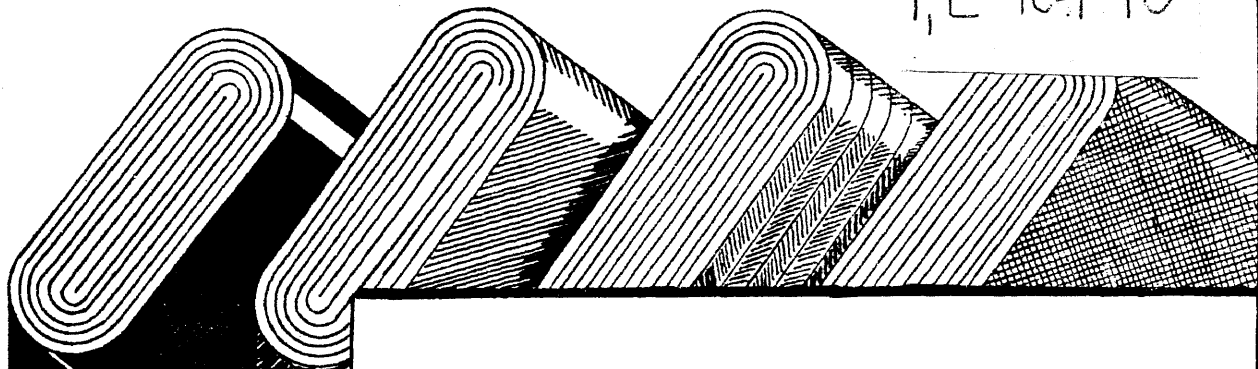
Müügil kindlate hindadega järgmiste kodumaa vabrikute kaubad:

**Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku A/S-I
Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O/Ü-se
Sindi Tekstiilvabrikute Ühisuse
O/Ü. Eesti Nildivabriku**

Välismaa kauba tarvitamisel voolab meie raha üle piiri,
suureneb järjest töötute arv, jääb vaaseks maa ja rahvas!

Ostes kodumaa kaupa vähendame tööpuudust!

PE ^B 404 13

Elegantseid rõivaid
on võimalik valmistada
ainult heast riidest!

A/s. KREENBALT

TALLINN

BALTI PUUVILLA KETRAMISE
JA KUDUMISE VABRIKU A/s.

KREENHOLMI PUUVILLA-
SAADUSTE MANUFAKTUURI O/o.

SINDI TEKSTILVABRIKUTE ÜHISUSE
EESTI NIIDIVABRIKU O/o.

**TOODETE
SUURMÜÜGI KESKKOHT.**

VÄIKEMÜÜK KÕIGIS PAREMAIS RIIDE-
JA SEGAKAUPLUSTES LINNAS JA MAAL

ETA